

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**AÇIK KAYNAK İSTİHBARATINDA SÖYLEM
ANALİZİNİN ÖNEMİ: FETÖ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Alper Volkan ERTEM**

**Danışman
Doç. Dr. Yücel YİĞİT**

Ankara – 2021

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**AÇIK KAYNAK İSTİHBARATINDA SÖYLEM
ANALİZİNİN ÖNEMİ: FETÖ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Alper Volkan ERTEM**

**Danışman
Doç. Dr. Yücel YİĞİT**

Ankara – 2021

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih 26/04/2021

Alper Volkan ERTEM

ÖZET

T.C.

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı

İstihbarat Araştırmaları Programı

Açık Kaynak İstihbaratında Söylem Analizinin Önemi: FETÖ Örneği

Hazırlayan: Alper Volkan ERTEM

Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yücel YİĞİT

2021 ve 132 sayfa (Ekler hariç)

İstihbarat konusu hem ülkemizde hem de dünyada ilgi çeken bir alan olmuştur. Bundan ötürü hem istihbarat literatürüne katkı sağlamak hem de bu alanda kullanılabilecek bir yöntem keşfedebilmek için, teorik savlardan yola çıkılarak; açık kaynak istihbaratında söylem analizi önemlidir ve söylem analizinin istihbarat unsuru olarak kullanılmasında fayda vardır hipotezleri ispatlanmaya çalışılmıştır.

FETÖ/PDY elebaşı Fetullah Gülen'in 05.02.2016 tarihli *Kılıçların Gölgesinde* ve 19.03.2016 tarihli *Sıfır Sorun* isimli konuşmaları deşifre edilerek yorumcu görüş ile birlikte analiz edilmiştir. Böylelikle açık kaynak istihbaratı ile elde edilen verilerin analizinin nasıl olması gerektiği tartışılarak örgütün stratejisi ve 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsüne dair bilgiler analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde, örgüt elebaşının 'Kapadokya', 'serkâr', "kılıç", "ıslahçı" gibi ezoterik kelimeler kullanmak vasıtasıyla mensuplarına darbe, saldırı imalarında bulunduğu müşahade edilmiştir.

Tezin araştırma sorusu açık kaynak istihbaratında söylem analizinin önemli bir unsur olup olmadığına yanıt aramaktır. İstihbarat temin etmek için açık kaynakların büyük önem arz ettiği günümüzde, söylem analizi metodunu kullanarak istihbarata özgün bir analiz yönteminin ne şekilde olabileceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Açık Kaynak İstihbaratı, İstihbarat Çeşitleri, Söylem Analizi, Söylem Teorileri, Söylem Analizinin Kavramları, FETÖ/PDY, Hermeneutik Söylem

ABSTRACT

Turkish National Police Academy

Institute of Security Sciences

Department of Security Strategies and Management

Intelligence Research Programme

The Importance of Discourse Analysis in Open SOURCE Intelligence: The Case of FETÖ

Written by: Alper Volkan ERTEM

Master's Thesis

Advisor: Doç. Dr. Yücel YİĞİT

2021 and 132 Pages (Excluding appendices)

The subject of intelligence has been an area of interest both in our country and in the world. Therefore, in order to contribute to the intelligence literature and to discover a method that can be used in this field, based on theoretical arguments; discourse analysis is important in open source intelligence and it is useful to use discourse analysis as an intelligence element.

The speeches of FETÖ/PDY ringleader Fetullah Gülen dated 05.02.2016 named “In the Shadow of the Swords” and “Zero Problem” dated 19.03.2016 were deciphered and analyzed together with the hermeneutical discourse analysis. Thus, by discussing how the data obtained through open source intelligence should be analyzed, the strategy of the organization and the information about the coup attempt that took place on 15 July 2016 were analyzed. It has been observed that he has hinted at the members of the organization for coups and attacks by using esoteric words such as 'Cappadocia', 'Commander', 'sword', 'correctional'.

The research question of the thesis is to seek an answer to whether discourse analysis is an important element in open source intelligence. In today's world where open sources are of great importance to provide intelligence, it is discussed how an intelligence-specific analysis method can be by using the discourse analysis method.

Keywords: Open Source Intelligence, Types of Intelligence, Discourse Analysis, Discourse Theories, Concepts of Discourse Analysis, FETÖ/PDY, Hermeneutical Discourse

AÇIK KAYNAK İSTİHBARATINDA SÖYLEM ANALİZİNİN ÖNEMİ: FETÖ ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

ONAY	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI	4
1.1.1. İstihbaratın Amacı	12
1.2. İSTİHBARAT ÇEŞİTLERİ	12
1.2.1. İnsani İstihbarat (Humint)	13
1.2.2. Teknik İstihbarat (Techint).....	16
1.2.3. Sinyal İstihbaratı (Sigint)	17
1.2.4. Fotoğraf/Görüntü İstihbaratı (Imint)	19
1.2.5. Stratejik İstihbarat.....	20
1.2.6. Askerî İstihbarat (Military Intelligence).....	22
1.2.7. Siyasi İstihbarat (Political Intelligence)	23
1.2.8. Ekonomik İstihbarat.....	24

1.2.9. Biyografik İstihbarat	25
1.3. AÇIK KAYNAK İSTİHBARATI (OSINT).....	27
1.3.1. Açık Kaynak İstihbaratının Önemi.....	31
1.3.2. Açık Kaynak İstihbaratının Avantajları.....	34
1.3.3. Açık Kaynak İstihbaratının Dezavantajları	38
1.3.4. Sosyal Medya İstihbaratı (Socmint)	39

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

2.1. SÖYLEM NEDİR?	42
2.2. SÖYLEM ANALİZİNİN TEMEL KAVRAMLARI.....	45
2.2.1. Bağlam (Context)	45
2.2.2. Metin (Text)	48
2.2.3. Etkileşim ve Anlam Değişimi	51
2.2.4. İfadeler ve Beyanlar	52
2.3. SÖYLEM TEORİLERİ	54
2.3.1. Yapısalcılık ve Söylem	54
2.3.2. Lacancı Özne Söylemi.....	56
2.3.3. Post Yapısalcılık ve Söylem	58
2.3.4. Derridacı Dil Söylemi.....	59
2.3.5. Foucaultcu Bilgi/Güç Söylemi.....	61
2.4. HERMENEUTİK/YORUMCU GÖRÜŞ VE SÖYLEM	63
2.4.1. Hermeneutik Kavramı.....	64
2.4.2. Hermeneutiğin Tarihsel Arka Planı	66
2.4.2.1. Antik Yunan Dönemi	66
2.4.2.2. Orta Çağ ve Teolojik Hermeneutik.....	67
2.4.2.3. Hermeneutiğin Çağdaş Dönemi	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOHBETTEN SÖYLEM ANALİZİNE FETÖ'NÜN KILIÇLARIN GÖLGESİNDE VE SIFIR SORUN İSİMLİ KONUŞMALARININ ANALİZİ

3.1. FETULLAH GÜLEN VE FETÖ'NÜN KISA TARİHİ.....	73
3.1.1. Ezoterizm ve FETÖ/PDY	77
3.1.2. 05.02.2016 Tarihli “Kılıçların Gölgesinde” İsimli Konuşmanın Söylem Analizi	79
3.1.3. 19.03.2016 Tarihli “Sıfır Sorun!” İsimli Konuşmanın Söylem Analizi	92
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	118
ÖZGEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKİS	: Açık Kaynak İstihbaratı
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
COMINT	: İletişim İstihbaratı (Communications Intelligence)
DIA	: ABD Savunma İstihbarat Örgütü (Defense Intelligence Agency)
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DNI	: Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (Director of National Intelligence)
EGM-İB	: Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Başkanlığı
ELINT	: Elektronik İstihbarat (Electronic Intelligence)
FETÖ/PDY	: Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HUMINT	: İnsan İstihbaratı (Human Intelligence)
IMINT	: Görüntü/Fotoğraf İstihbaratı (Image Intelligence)
İKK	: İstihbarata Karşı Koyma
İNİS	: İnsan İstihbaratı
MEH	: Millî Emniyet Hizmeti
MI	: Askerî İstihbarat (Military Intelligence)
MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
OSINT	: Açık Kaynak İstihbaratı (Open Source Intelligence)
PI	: Siyasi İstihbarat (Political Intelligence)
SETA	: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SIGINT	: Sinyal İstihbaratı (Signal Intelligence)
SOCMINT	: Sosyal Medya İstihbaratı (Social Media Intelligence)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu
TECHINT : Teknik İstihbarat (Technical Intelligence)
TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
TEKİS : Teknik İstihbarat

EKLER LİSTESİ

EK 1: 05.02.2016 Tarihli “Kılıçların Gölgesinde” İsimli Konuşmanın Tam Metni

EK 2: 19.03.2016 Tarihli “Sıfır Sorun!” İsimli Konuşmanın Tam Metni

GİRİŞ

21. yüzyıl teknolojik gelişmelerin hızlandığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat alanında da bu gelişmeler kendisini göstermiştir. Geçmiş dönemlerde kullanılan istihbarat toplama teknikleri yerlerini modern yöntemlere bırakmaya başlamıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte eski dönemlerde ulaşılması güç olan gazete, dergi, kitap gibi materyaller herkes tarafından rahatça erişilebilir duruma gelmiştir. Hatta internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte çok daha fazla veriye anlık olarak ulaşabilmek mümkün olmaktadır. Bütün bu gelişmeler açık kaynak istihbaratından faydalanma gereksinimini artırmıştır.

Açık kaynak istihbaratı kamuya açık, herkesin erişmesi mümkün olan verileri içermektedir. Birbiri ile ilgisiz gibi gözüken birçok bilgi, bu konuda yetiştirilmiş personellerin ellerinde bir araya getirilmekte, çeşitli yöntemler kullanılarak ve belirli safhalardan geçerek istihbarata dönüştürülmektedir.

Açık kaynak istihbaratı ile elde edilen istihbarat hem ucuz hem daha az masraflı hem de pratik olması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca istihbarat servisleri tarafında ihtiyaç duyulan haberlerin yaklaşık olarak % 80 ile % 90'ının açık kaynaklardan karşılandığı ileri sürülmektedir¹. Burada önemli olan husus, haberlerin uzman analizler tarafından işleniyor olmasıdır. Bundan dolayı açık kaynak istihbaratında söylemlerin analiz edilmesi oldukça önemlidir. Nitekim DIA (Defense Intelligence Agency/ABD Savunma İstihbarat Örgütü) açık kaynak istihbaratı sorumlusu Ellen Tudisco "*Farkına vardık ki düşmanlarımızın ne söylediklerine bakarak onları tanıyabiliriz*".² demektedir. Böylelikle açık kaynak istihbaratından elde edilen verilerin söylem analizi yöntemleri arasında bulunan yorumcu görüş ile birlikte ele alınması bu tezin uygulama alanını oluşturmaktadır. Bu noktada sosyal ve kültürel araştırmalarda en sık kullanılan yöntemler arasında yer alan konuşma ve metinlerin anlamlarının yorumlanması ile ilgilenen söylem analizinin açık kaynak istihbaratı açısından önemi ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Hermeneutik kısaca yorumlama anlamına gelmektedir. Günlük yaşantımızda kanunlar, romanlar, hatta İncil ve Kur'an bile yorumlanmaktadır. Bu noktada

¹ Henry Howe Ransom, *Central Intelligence and National Security*, Cambridge 1958, s.18.

² Gasper Hribar, Iztok Podbregar, ve Teodora Ivanusa, OSINT: A "Grey Zone"?, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.27, S.3, 2014, s.533.

yorumlamanın amacı, bir metnin veya durumun ne anlama geldiğinin ortaya çıkarılmasıdır. Pek çok kişi, yukarıda sayılanların yorumlamaya ihtiyaç duyduğu konusunda hemfikirdir. Çünkü Anayasa Mahkemesi'nin bile anayasayı yorumladığı kabul edilmektedir³. Nitekim Hans George Gadamer'e göre yorum, yapay anlamın maskesini düşürmek, gizlenen veya başka bir biçimde aktarılan anlamın üzerindeki örtüyü kaldırmaktır⁴. Böylelikle açık kaynak istihbaratı ve yorumcu görüş birlikte ele alınarak FETÖ/PDY elebaşı Fetullah Gülen'in *Kılıçların Gölgesinde* ve *Sıfır Sorun* isimli konuşmaları analiz edilmiş ve gizlenen, şifrelenen mesajlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Örgüt elebaşının her konuşmasında, örgüt mensuplarına mesajlar iletilmekte ve talimatlar verilmektedir. Bu talimatlar bazen şifreli mesajlar olabileceği gibi bazen de tüm örgüt üyelerinin anlayabileceği şekilde olmaktadır. Örgüt elebaşının bu konuşmalarını diğer konuşmalarından ayıran en önemli etken, darbe teşebbüsüne dair daha somut söylemleri içerisinde barındırıyor olmasıdır. Ayrıca bu konunun seçilmesinin diğer bir sebebi, FETÖ/PDY terör örgütü hakkında yeterli sayıda akademik çalışmanın yapılmamış olması ve bu örgütün millî güvenliğe en çok zarar veren örgütlerin başında gelmesi olarak ifade edilebilir.

Tezin birinci bölümünde, istihbarat kavramının farklı kültürlerde yer alan tanımlamaları yer almakta ve ardından istihbarat çeşitlerine kısaca değinilmektedir. Ardından istihbarat toplama çeşitleri arasında yer alan açık kaynak istihbaratı detaylıca irdelenmektedir. Bu bölüm içerisinde, açık kaynak istihbaratının tanımı, faydaları, avantajları ve dezavantajları detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, söylem kavramının ne anlama geldiği anlatılmaya çalışılmıştır. Ardından söylem analizinin temel kavramları açıklanmış ve söylem teorilerinden kısaca bahsedilmiştir. Akabinde tezin uygulama alanını oluşturacak olan yorumcu görüş detaylıca izah edilmeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise FETÖ/PDY'nin kısa tarihçesine değinilmiş ve terör örgütü elebaşı Fetullah Gülen'in kim olduğu izah edilmeye çalışılmıştır. Akabinde terör örgütü elebaşı Gülen tarafından 05.02.2016 tarihinde yapılan *Kılıçların Gölgesinde*

³ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, (Çev. Mehmet Çetin), İstanbul 2020, s.11.

⁴ Hans George Gadamer, "The Conflict of Interpretations: Debate with Hans George Gadamer", A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination, Mario J. Valdés (Ed.), Newyork 1991, s.217.

ve 19.03.2016 tarihinde yapılan *Sıfır Sorun* isimli konuşmalar önce deşifre edilmiş ve deşifre edilen bu metinler üzerinden yorumcu görüş teorisine göre analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tezin amacı, açık kaynaklardan elde edilen veriler ile birlikte, hasım veya hasım olması muhtemel grupların; hareket tarzlarını saptamak, alınması gereken önlemleri zamanında almak, grupların ideolojilerini tespit etmek ve olası tehditleri bertaraf edebilmek için istihbaratın nasıl üretileceğini ortaya koymaktır. Bu tezde, sadece FETÖ/PDY elebaşının konuşmaları örneklem olarak seçilmiştir; fakat bu yöntemin diğer tüm tehdit unsurlarına karşı uygulanabilir olması da çalışmanın diğer hedefleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmanın önemi, ulusal güvenliğin sağlanmasında, açık kaynak istihbaratı ve söylem analizi yöntemi ile birlikte yeni bir yaklaşım ortaya koymaktır. Bu yaklaşıma göre; tehdit oluşturması muhtemel grupların, örgütlerin liderlerinin açık kaynaklarda yer alan konuşmaları, söylemleri yorumcu görüş ile birlikte ele alınarak istihbarat elde edilmeye çalışılmaktadır. Böylece yapılan analiz süreci sonrasında elde edilen istihbaratlar örgütün muhtemel hareket tarzları hakkında ipuçları verebilmektedir. Diğer istihbarat toplama yöntemleri ile kıyaslandığında, açık kaynak istihbaratı daha ekonomik, daha hızlı erişilebilir, daha az riskli ve daha günceldir. Bu tezde açık kaynak istihbaratının önemi ve artan değeri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çünkü teknoloji beraberinde değişimi getirmiş ve bu değişime ayak uydurmak zaruri bir hal almıştır. Aksi takdirde değişime ayak uyduramamak, zamanında gereken tedbirleri almamak ulusal güvenliğin zaafiyete uğramasına yol açabilecektir.

Böylelikle açık kaynak istihbaratında söylem analizinin önemli olduğu hipotezi savunulmaya çalışılmış, ayrıca söylem analizinin bir istihbarat unsuru olarak kullanılmasının da önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI

Günlük hayatımızda sıkça duyduğumuz istihbarat kavramı ile ilgili genelgeçer, herkes tarafından kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü farklı kültür ve toplumların istihbarata yüklediği anlamlar da farklıdır. Bu noktadan hareketle istihbarat kelimesinin kökeni incelendiğinde ona yüklenen anlam farklılıklarını görmek mümkün olabilmektedir. Dilimize Arapçadan girmiş olan istihbarat sözcüğü “bilgi toplama, haber alma” anlamında kullanılmaktadır⁵. İstihbarat kelimesinin İngilizce dilinde karşılığı olan ‘Intelligence’ kelimesi ise zekâ ve akıl anlamına gelmektedir. Rusçada güvenlik kavramı ile birlikte kullanılan istihbarat kavramı Fransızcada ise işaret, aydınlatma anlamlarına gelen ‘Renseignement’ kelimesi ile birlikte kullanılmaktadır⁶. Burada anlatılmak istenen her toplumun farklı bir kültüre sahip olduğu ve bu kültürlerin de istihbarat anlayışlarını etkilediği ve bu sebepten ötürü farklı istihbarat tanımlarının ortaya çıktığıdır.

Farklı kültürlerde farklı anlamlarda kullanılan istihbarat kavramı ile ilgili Sherman Kent *Stratejik İstihbarat* isimli kitabında şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur⁷:

Sovyetler istihbarat kelimesini farklı anlamda kullanmaktadırlar. Açık kaynaklardan elde edilen istihbarat Sovyetler için tutarsızdır. Onlara göre istihbarat gizlidir ve bu istihbaratın büyük kısmı espionaj, karşı espionaj faaliyetlerinin ürünleridir. Aynı şekilde Sovyetler Batılı ülkelerin istihbaratı, araştırma ve analiz süreci olarak tanımladığını anlamakta güçlük çekerler. Onlara göre pek çok kişinin istihbarat işi ile ilgileniyor olması, kendi kaynakları ve yöntemleri ile elde ettikleri verileri başkaları ile paylaşmaları anlamsız gelmektedir.

⁵ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, www.sozluk.gov.tr, (E.T.: 12.10.2019).

⁶ Niyazi Tılsıbkı ve Özdemir Akbal, *İstihbarat ve Türkiye*, İstanbul 2006, s.10-12.

⁷ Sherman Kent, *Stratejik İstihbarat*, (Çev. B. Yasemin Özbek ve Nazlım Şüküroğlu Arıca), Ankara 2003, s.XV.

Kent'in söylemlerinden de anlaşılacağı üzere farklı kültürlerin farklı istihbarat algılarını ortaya çıkardığı söylenebilir. Buna göre Sovyetler istihbaratta gizlilik ve casusluk faaliyetlerine önem verirken Amerikalılar ise istihbarat sürecini bir analiz ve araştırma süreci olarak tanımlamaktadırlar.

Ayrıca Rusların ve Amerikalıların istihbarata bakış açılarının izahından sonra Amerikalıların ve İngilizlerin istihbarata bakış açıları arasındaki farklılıklar şu şekilde dile getirilmiştir: “ABD’ye göre bilgi, istihbaratın spesifik bir bileşeni; İngiltere’ye göre ise istihbarat, bilginin spesifik bir türüdür⁸.”

Türkiye’de yasal olarak faaliyet gösteren ve önde gelen istihbarat kuruluşları arasında, Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT), Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Başkanlığı (EGM-İB), Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren istihbarat kuruluşları ve muhtelif bakanlıkların içerisinde yer alan istihbarat birimleri bulunmaktadır. Türkiye’de faaliyet göstermekte olan istihbarat birimlerinin istihbarat tanımları şu şekildedir:

MİT; istihbaratı, geleceği öngörebilmek, ortaya çıkabilecek sıkıntılardan önceden haberdar olabilmek için devletin belirlediği ihtiyaçlara göre toplanan haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi süreci olarak tanımlamaktadır⁹. Bu tanıma göre istihbarat, politika yapıcıların işlerini kolaylaştırmak ve gelecek hakkında öngörüle bulunabilmek için toplanılan bilgilerin analiz edilmesi olarak tanımlanmaktadır.

EGM İstihbarat Başkanlığına göre istihbarat;

“Kısaca, ihtiyaç duyulan alanlarda, çeşitli imkân ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması.” olarak tanımlamaktadır¹⁰.

Jandarma Genel Komutanlığına bağlı İstihbarat Başkanlığı ise istihbaratı;

“Başta terör suçları olmak üzere; suç işlenmesinin önlenmesi veya işlenen suçla ilgili olarak kişiler/gruplar, suç örgütleri ile muhtemel harekât bölgeleri, hava ve arazi hakkında elde edilen her türlü bilgi ve haberin işlenmesi sonucu elde edilen bilgiler.” olarak tanımlamaktadır¹¹.

⁸ Philip H. J. Davies, “Ideas of Intelligence: Divergent National Concepts and Institutions”, *Harvard International Review*, C. 24, S. 3, Harvard 2002, s.64.

⁹ Millî İstihbarat Teşkilâtı-İstihbarat Oluşumu, <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (E.T.: 13.10.2019).

¹⁰ İstihbarata İlişkin, *İstihbarat ve Önemi*, <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/istihbarata-iliskin>, (E.T.:15.10.2019).

¹¹ İstihbarat Başkanlığı, <https://www.jandarma.gov.tr/istihbarat-baskanligi>, (E.T.:20.10.2019).

Böylelikle yukarıda yer alan tanımlara göre, MİT daha çok ülkenin stratejik konularında istihbarat toplamak ile meşgul olurken Jandarma'nın topladığı istihbarat ise daha çok askerî ve operasyonel konuları kapsamaktadır.

Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) tarafından yayınlanan *A Consumer's Guide to Intelligence* (İstihbarat Tüketicisinin Rehberi) isimli kitapta istihbarat, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) politika yapıcıları tarafından verilen kararların öncesinde çevrede olup bitenleri bilmek ve önceden bilgi sahibi olmak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu sürecin titiz olarak yürütülmesi ve zamanında elde edilmesinin önemi vurgulanmıştır¹².

ABD istihbarat topluluğunun başı olarak kabul edilen ve ulusal istihbarat programlarının hazırlanması ve uygulamasından sorumlu olan Ulusal İstihbarat Direktörü “The Director Of National Intelligence” (DNI)¹³ istihbaratı; ülke içi ve dışı fark etmeksizin toplanan ve ülkenin vatandaşlarına, onların mülklerine veya çıkarlarına yönelik tehditleri içeren bilgiler olarak tanımlamaktadır. Bu bilgiler arasında, kitle imha silahlarının geliştirilmesi, kullanılması veya ulusal güvenliğe kastedebilecek herhangi bir konu da yer alabilmektedir¹⁴.

Amerikalı istihbaratçı Mark M.Lowenthal ise yukarıdaki tanımları destekler nitelikte bir istihbarat tanımı yapmıştır. Lowenthal’a göre istihbarat, politika yapıcılarının istekleri doğrultusunda toplanmış, işlenmiş ve analiz edilmiş verilerdir. İstihbarat olarak tanımlanan bu süreç tamamen politika üreticilerinin ihtiyaçlarına cevap verir. Tüm istihbarat bilgilerden oluşur fakat bütün bilgiler istihbarat değildir demektedir¹⁵. Lowenthal bütün toplanılan bilgilerin istihbarat olmadığını, elde edilen bilgilerin analiz sürecine tabi tutularak istihbarat haline getirildiğinin altını çizmek istemiştir.

CIA'nın web sitesinde yer alan ve gizliliğinin kaldırılmasının ardından yayınlanan *A Definition of Intelligence* (İstihbaratın Tanımı) isimli makalede farklı bakış açılarına sahip istihbarat tanımları verilmekte ve bu tanımların birbiri ile ilişkisi

¹² Central Intelligence Agency, Office of Public Affairs, *A Consumer's Guide to Intelligence*, Washington, 1999, s.vii.

¹³ Sait Yılmaz, *ABD İstihbaratı*, Ankara 2018, s.139.

¹⁴ What is intelligence?, *What We Do*, <https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/what-is-intelligence>, (E.T.:15.10.2019).

¹⁵ Mark M. Lowenthal, *Intelligence from Secret to Policy*, Washington 2003, s.1-2.

anlatılmaktadır. Özetle bu tanımlardan ilki; istihbaratın bilginin, bilhassa gizli bilgilerin elde edilmesi veya dağıtılmasını, ayrıca bu gizli bilgiyi elde etmek için uğraşan gizli servis görevlilerini kapsamaktadır. İkinci tanım; yabancı milletlerin faaliyet alanlarının bir veya birden daha fazla yönünü ilgilendiren ve potansiyel olarak önemli olabilecek tüm bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi, analizi, bütünleştirilmesi ve yorumlanmasından kaynaklanan ürün olarak bahsedilmektedir. Üçüncü tanım ise istihbarat; bir hükümetin plan ve politikalarını, karar alma ve uygulama süreci içerisinde önemli olan diğer ülkelerin niyetlerini, yeteneklerini ve hedefleri ile ilgili mevcut tüm bilgilerinin toplanması, değerlendirilmesi, harmanlanması, yorumlanması ve analizinden elde edilen ürün olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanım ise, dış politikanın formüle edilip uygulanmasına yardımcı olmak için yabancı ülkelerle ilgili bilgilerin gizli olarak toplanması ve işlenmesi, ayrıca dış politikada yürütülen süreçleri kolaylaştırmak için yurtdışındaki örtülü operasyonların yürütülmesi olarak anılmaktadır. İkinci ve üçüncü tanım istihbarat bir ürün olarak değerlendiriliyor. Birinci ve dördüncü tanım ise istihbaratın bir süreç olduğunun farkına varılıyor ancak bu tanımlarda da başka yetersizliklerin olduğu görülüyor. Yukarıdaki dört tanım da İstihbarata Karşı Koyma (İKK) göz ardı edilirken en büyük eksikliğin aslında İKK olduğu vurgulanıyor¹⁶. Böylelikle istihbarat tanımları içerisinde İKK'ya da yer verilmesi gerektiği, İKK'nın istihbaratın ayrılmaz bir parçası olduğu düşünülmektedir. Kısaca İKK, ülkede yürütülen istihbarat çalışmalarını tespit etme ve buna karşı önlemler alma faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Bundan dolayı İKK'nın istihbaratın en hassas, aynı zamanda en tehlikeli kısmı olduğu değerlendirilmektedir.

İstihbarat, belirli bir konu hakkında bilgilerin derlenmesi ile başlayan ve bu bilgilerin kıymetlendirilip yorumlanması sonucu ortaya çıkan ürün olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgilerin düşman veya düşman olma olasılığı bulunanlara karşı toplanmış olması büyük önem taşımaktadır¹⁷. Böylelikle istihbaratın salt bir bilgi olmadığı, açık veya gizli kaynaklardan toplanarak işlenmiş olan verileri ifade

¹⁶ A Definition of Intelligence - Central Intelligence Agency, *Library-Center for the Study of Intelligence*, 18.10.1995, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol2no4/html/v02i4a08p_0001.htm#1-intelligence-as-a, (E.T.:20.10.2019).

¹⁷ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Stratejik İstihbarat*, Ankara 2018, s.7.

etmekte olduğu vurgulanmaktadır¹⁸. Bu tanıma göre istihbarat, bilginin toplanılması, kıymetlendirilmesi ve yorumlanması sonucu ortaya çıkarılan bir süreci ifade etmektedir. Bu işlemler esnasında gizli kaynaklardan bilgiler toplanılabileceği gibi açık kaynaklara da başvurulabilmektedir.

İstihbarat deyince: “Milletlerin faaliyetini izleyen göz, millî güvenliği sarsacak ve millî huzursuzluk yaratacak en ufak fısıltıyı duyan kulak, milletin nabzını daima tutan el, bugünün realiteleri ötesinde yarının ihtimallerini düşünen beyni” anlamak gerekmektedir¹⁹. Böylelikle istihbarat bir ülkenin gören gözü, duyan kulağı ve geleceği hesap eden aklı olarak betimlenmektedir.

Reinhard Gehlen’e göre istihbarat; yalnızca her konu hakkında bilgi edinme değil, tarihin akışını bilmek, bu tarihsel gerçekliklere en ince detaylarına kadar hâkim olduktan sonra istikbal hakkında çıkarım yapmaktır. Başka bir deyişle istihbarat, işe yarar emarelerin mevcut olması durumunda gelecek veya gelecekte meydana gelmesi muhtemel bir olayı öncesinden görebilmektir²⁰. Yani istihbaratta, yalnızca günü bilmenin yeterli olmadığı, bazı özel durumlarda yüzlerce yıllık çevrimler içerisindeki sürelerin göz önünde bulundurulacağı bir perspektiften bakmanın gerekli olduğu aşikârdır. Çünkü bu çevrimleri bilmek aslında geleceği bilmek demektir²¹. Mustafa Kemal Atatürk de bu konu ile ilgili; yalnız ufku görmenin yeterli olmayacağını, ufkun ötesinin de bilinmesinin gerektiğini vurgulayarak istikbalde meydana gelebilecek olayların öngörülmesinin gerekliliğine dikkat çekmiştir²².

Aziz Yakın istihbaratı, gerekli görülen konu, durum veya olay hakkında haberlerin farklı imkân ve araçların kullanılarak derlenmesi, bir araya getirilmesi ve değerlendirilerek sonuca varılması; buna ilaveten sübvansif (yıkıcı) propagandanın önlenmesi ve pozitif haberlerin yayılması olarak tanımlamıştır²³.

¹⁸ Murat Bulut, “İstihbarat Başarısızlığına Analitik Bir Yaklaşım: Tanımı, Sebepleri ve Çözüm Önerileri”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, C.19, S.1, Ankara 2017, s.70.

¹⁹ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Stratejik İstihbarat*, s.8.

²⁰ Reinhard Gehlen, *Alman ve Amerikan İstihbaratının Kurucusu Gehlen’in Anıları*, Ankara 2004, s.XII.

²¹ Gürsel Dönmez, *Kozmik Mesele Devlet ve İstihbarat Metodolojisine Giriş*, İstanbul 2019, s.38.

²² Cüneyt Özdemir, *Önemli İşler Dairesi Derin Devletin Yeni Sahibi*, İstanbul 2014, s.288.

²³ Aziz Yakın, *İstihbarat, casusluk ve casuslukla mücadele*, Ankara 1969, s.33.

Kazım Karabekir'e göre istihbarat; "barışta ve savaşta doğru haber almak, yanlış haber yaymak demektir²⁴." Bu tanıma paralel (MEH) başkanlarından olan Şükrü Âli Ögel istihbaratı, doğru haber almak ve devleti bir sürpriz karşısında bırakmamak olarak nitelendirmektedir²⁵. Yukarıda bahsedilen iki tanımda istihbaratın haber alma aşamasında doğru haberi almanın gerekliliği vurgulanmış ve doğru haber alırken yanlış haber yaymanın önemine de dikkat çekilmek istenmiştir.

İstihbarat örtülü bir faaliyet türüdür, aynı zamanda bir yanıltmaca ve zekâ oyunudur. İstihbarat bütün hile ve yanıltmacaların ciddi manada kullanıldığı küresel bir zekâ yarışdır²⁶.

Aristoteles'in "Metafizik" isimli eserinin "bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler" cümlesi ile başladığı bilinmektedir²⁷. Bu bağlamda bilme ihtiyacını karşılama gereksiniminden doğan istihbarat, bilme arzusunu tatmin etmek için toplanacak bilgilerin belirli usullere göre elde edilmesi ve birtakım işlemlere tabi tutulması demektir²⁸. Kısaca istihbarat, "düşman veya düşman olma ihtimali olan devletler hakkında bütün imkân ve araçlar ile herhangi bir konuda haber derlenmesi ve bu derlenen haberlerin çeşitli işlemlerden geçirilerek muhtemel manalarının anlaşılması ve bir sonuca varılmasıdır." şeklinde tanımlanmaktadır²⁹. İstihbaratın daha detaylı tanımları da mevcuttur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir³⁰:

“(1) İstihbarat denildiği zaman,

(a) Transfer edilen bilgi,

(b) Bir meta imişçesine işleme tabi kılınan bilgi,

(c) İstihbari taktik ve teknikler ile kıymetlendirmesi yapılan haber anlaşılır.

(2) Diğer bir bakımdan;

(a) İstihbari teknikler ile sahip olunan haberin,

²⁴ Kazım Karabekir, *Gizli Harp İstihbarat*, İstanbul 1998, s.23.

²⁵ Kaya Karan, *Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, İstanbul 2008, s.215.

²⁶ Mahir Kaynak, *İstihbarat ve Terör Oyunları*, İstanbul 2006, s.25.

²⁷ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Ankara 2009, s.1.

²⁸ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Ana Hatları ile İstihbarat Casusluk-Propaganda Sabotaj-Yıkıcı Faaliyetler Bunlara Karşı Koyma ve Polis*, Ankara 1969, s.9-10

²⁹ *Age*, s.20.

³⁰ *Age*, s.19.

- (b) Güvenirlilik derecesinin, manasının,
- (c) Tayin ve takdir olunan, öneminin de istihbarat kelimesi ile ifade olunduğunu görürüz.
- (3) İşlevsel olarak istihbarat;
 - (a) Haber elde etme sürecinde yapılan tüm çabalar,
 - (b) Kaynaklardan gelen her haberi kıymetlendirilerek bütünleştirilmesi,
 - (c) Olması muhtemel şeyleri tahmin etmek veya öngörmek için kaynaklardan gelen her parça haberin birleştirilmesi işi de istihbarat kelimesi ile ifade olunur.
- (4) Diğer bir açıdan istihbaratta;
 - (a) Muayyen maksat ve metotlarla hasım veya hasım olması muhtemel devletler hakkında elde edilen bilgi,
 - (b) Bu bilgi özetini elde etmek için sarf edilen faaliyet,
 - (e) Bu faaliyetleri yürütmek için kurulan teşkilâtı kapsayan bir terimdir.”

Başka bir tanıma göre istihbarat, devletlerin politikaları doğrultusunda her türlü gizli ve açık kaynaklar kullanılarak elde edilen bilgi, veri ve haber gibi ham maddelerin elde edilmesi, bu sayılanların sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve analize tabi tutulması ile elde edilen ürünün gerekli yerlere raporlar halinde iletilmesini sağlayan sürekli bir faaliyet sürecidir³¹.

Mehmet ATAY istihbaratı;

“Yabancı bir hükümetin ya da siyasi bir partinin yıkılması, yabancı devlet adamlarının veya hedeflerin ziyana uğratılması, kişi veya ajanların kaçırılması veya öldürülmesinden ayrı olarak bir ülkenin rakiplerinden daha fazla avantaj sağlamasını veya en azından yaşamaya devam etmesini sağlayan bilginin toplanılması olarak tanımlamaktadır³².”

İstihbarat, devlet içerisinde bulunan politika yapıcılar veya devlet içinde bulunan diğer aktörler için hazırlanmış olan, kamuya açık olmayan verilerden elde edilen bilgilerin analizidir. İstihbaratı eşsiz kılan ise gizlilik ile toplanan bilgilerin kullanılması ve politika yapıcılarının/karar alıcıların isteklerini karşılayacak şekilde

³¹ Emre Çıtak, *Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye'de İstihbaratın Dönüşümü*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2016, s.45.

³² Mehmet Atay, “Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı”, *Strateji Dergisi*, S.1, Ankara 1996. s.80.

hazırlanmış olmasıdır³³. Bu tanımda farklı bir noktaya temas edilerek istihbarat elde etme sürecinde kamuya açık olmayan verilerin analizinin önemi vurgulanmak istenmiştir. Böylelikle istihbaratı eşsiz kılan ögenin gizli verilerden meydana geldiği anlatılmak istenmiştir.

Ümit Özdağ’a göre istihbarat; *“Erişilebilen bütün gizli ve açık olan kaynaklardan çeşitli vasıtaların kullanılması ile ulaşılan veri ve enformasyonun, politika yapımcıların istekleri doğrultusunda ulusal politikaların uygulanabilmesi ve aynı zamanda bu politikalara engel olabilecek durumların tespit edilmesi maksadı ile toplanılan haberlerin, tasnif edilmesi ve analize tabi tutulması ile ulaşılan bilgidir³⁴.”*

İstihbarat tanımları içerisinde sıkça zikredilen haberin çeşitli imkânlar vasıtası ile toplanması farklılık gösterse de istihbarata özgü belirli haber toplama yöntemleri bulunmaktadır. Klasik yöntemler ile beş tür istihbarat toplama yolu bulunmaktadır. Bu yöntemler; takip-tarassut (gözlem), elektronik ve teknik faaliyetler, adam kullanma, mülakat ve sorgulamalardır³⁵.

Görülmektedir ki istihbarat ile ilgili evrensel bir tanım yapabilmek mümkün olamamaktadır. Yukarıdaki tanımlardan da faydalanılarak bir istihbarat tanımı yaptığımızda, karşımıza olmazsa olmaz olarak çıkan bazı hususlar bulunmaktadır. Bu hususlar kapsamında;

- İstihbarat gizlidir.
- İstihbarat, belirli bir konudaki verilerin toplanması, işlenmesi ve analizi sürecinden meydana gelmektedir.
- İstihbarat, kendine has haber toplama yöntemlerini içermektedir.
- İstihbarat, kamuya açık kaynakların kullanımı ile de elde edilebilmektedir.

³³ Maurice R. Greenberg ve Richard N. Haas, “Making Intelligence Smarter: Report of an Independent Task Force Sponsored by the Council on Foreign Relations”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C. 9, S. 2, s.135-144.

³⁴ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, Ankara 2017, s.31.

³⁵ Sait Yılmaz, *ABD İstihbaratı*, s.197.

1.1.1. İstihbaratın Amacı

İstihbaratın üç ana amacı olduğu söylenebilir. Bu amaçlar sırasıyla; bilginin toplanması ve yorumlanması yani analiz, devlet sırlarının düşman istihbarat servislerine karşı korunması yani istihbarata karşı koyma (İKK), propaganda, siyasal faaliyetler ve örtülü operasyonlar aracılığıyla yabancı ülkelere ait olayların bir ulusun çıkarları adına gizlice manipüle edilmesidir³⁶.

Joseph Samuel Nye Jr istihbaratın amacını, politika yapımcıların veya devleti yöneten liderlerin mevcut gerçekleri yorumlamasına yardımcı olmak, realiteye uyabilecek alternatif modeller önermek, olası sonuçların kapsamı ve olasılığı hakkında bilinçli değerlendirme sağlamak olarak tanımlanmaktadır³⁷.

Michael Turner'a göre istihbaratın amacı, siyasi liderler tarafından belirlenen "gereksinimlere" dayalı "ham" bilgiyi toplamak, toplanılan ham bilgiyi alakalı ve uygulanabilir hale getirmek için analiz etmek ve "işlenmiş" istihbarat bilgisini kullanılabilir şekilde politika yapımcılara yaymak olarak tanımlanmaktadır³⁸.

Kısacası istihbaratın amacını, devleti yöneten kişi ve kuruluşların ihtiyaçlarını giderebilmek, durumlara farklı bakış açıları sunabilmek için toplanılan ve analiz edilen verilerin kullanılması olarak ifade edebilmek mümkündür.

1.2. İSTİHBARAT ÇEŞİTLERİ

İstihbarat çeşitleri veya istihbarat toplama metotları olarak da adlandırılan süreci literatürde farklı ölçütler içerisinde sınıflandırılmış olarak görmek mümkündür. Bu kriterler arasında; aktiflik bakımından, tehlikenin kaynağı bakımından, konularına göre, oluşturulma yöntemine göre, elde edildiği seviyeye göre sınıflandırma türleri görülmektedir.³⁹ Fakat hemen ifade edilmelidir ki istihbarat toplama teknikleri

³⁶ Loch K. Johnson, *Strategic Intelligence Understanding The Hidden Side of Government*, Westport 2007, s.4.

³⁷ Joseph Samuel Nye Jr, "Peering into the Future", *Foreign Affairs*, C. 73, S. 4, Newyork 1994, <https://www.foreignaffairs.com/articles/1994-07-01/peering-future>, (E.T.:23.11.2019).

³⁸ Michael A. Turner, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, The Scarecrow Press, Maryland 2006, s.183

³⁹ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul 2006, s.165-167.

yukarıda bahis edilenler ile elbette sınırlı değildir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre kullanılan tekniklerin sayısı da artmaktadır⁴⁰.

Böylelikle istihbarat çeşitlerine değinildikten sonra açık kaynak istihbaratı farklı bir başlık altında ele alınarak açık kaynak istihbaratının önemi ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

1.2.1. İnsani İstihbarat (Humint)

Türk istihbarat teşkilatları içerisinde de ‘humint’ olarak anılan ve İngilizce Human Intelligence’in kısaltması olan insan eksenli istihbarat toplama metodunun, en eski istihbarat toplama çeşitlerinin arasında yer aldığı söylenmektedir⁴¹.

İnsan istihbaratı, daha önceden belirlenmiş hedefe sızarak, bu hedef hakkında bilgi elde etme, gayelerini tespit etme faaliyetlerinde bireylerin kullanılmasıdır. İnsan istihbaratı kendi içerisinde açık insan istihbaratı ve gizli insan istihbaratı olarak tasnif edilmektedir. Açık insan istihbaratı denildiğinde, devlet görevlilerinin, bilhassa diplomat ve ataşelerin ülke dışında yürüttükleri faaliyetleri kapsamaktadır. Gizli insan istihbaratı ise istihbarat temin edilmek istenen hedef hakkında casuslar vasıtası ile haber toplama faaliyetlerini kapsamaktadır. Teknolojik gelişmelere rağmen insan istihbaratı günümüzde de vazgeçilmez haber toplama çeşitleri arasında gösterilmektedir⁴².

Amerika Birleşik Devletleri içerisindeki çeşitli güvenlik kuruluşları tarafından ortaklaşa hazırlanan Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (Savunma Bakanlığı Askeri ve İlişkili Terimler Sözlüğü) isimli sözlükte ise insan istihbaratı; insan kaynakları tarafından toplanan ve sağlanan bilgilerden türetilen bir istihbarat kategorisi olarak tanımlanmaktadır⁴³. Fakat farklı kaynaklar da bu tanımın içerisinde bazı eksiklikleri barındırdığı söylenmekte ve alternatif bir insan istihbaratı tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre ise insan istihbaratının, eğitilmiş insan istihbaratı toplayıcısı tarafından, ihtiyaç duyulan

⁴⁰ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.115.

⁴¹ Age, s.116.

⁴² İlkin Başar Özal, *İstihbaratın Kısa Tarihi: Gölge Oyunu*, İstanbul 2019, s.23.

⁴³ Federation of American Scientists - Science for a safer, more informed world, *JP 1-02*, 12.04.2001, https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02-april2010.pdf, (E.T.:26.10.2019), s.217.

öğelerin niyetlerini, amaçlarını, imkân ve kapasitelerini öğrenmek için toplanan bilgilerin analiz edilmesi ile ortaya çıktığı söylenmektedir. Böylelikle insan istihbaratı ile ilgili hem kontrollü kaynaklardan gelen bilgiyi hem de açık kaynaklardan elde edilen verileri kapsadığı vurgulanmaktadır. Bu veriler arasında; savaşta ele geçirilen esirlerin sorgulanması, yabancı uyruklu vatandaşlardan bilgi alışverişi ve diğer devletler ile resmi temaslar gibi unsurların bulunduğu ifade edilmektedir⁴⁴.

Herman'a göre HUMINT, insanlardan elde edilen istihbarat demektir. Ayrıca en eski ve en ucuz istihbarat toplama yöntemi olmasına karşın önemini sürdürmeye devam ettiği söylenmektedir. Bu yöntem ile haber toplamanın, bir gazetecinin haber kaynaklarını geliştirme ve onları konuşmaya ikna etme becerisine benzediği belirtilmektedir. Örneğin diplomasi onun kendi gizli kaynaklarına sahiptir fakat bir casusun görevi bir diplomatın elde edemeyeceği bilgiye ulaşmaktır denilerek insan istihbaratının başka bir açısı vurgulanmaktadır⁴⁵.

HUMINT'in çok farklı kategorileri bulunmaktadır. Bunlardan birisi de askerî insan istihbaratıdır. İç güvenlik operasyonu içerisinde bulunan askerler, yerel halk ile konuşarak yararlı bilgiler toplamaktadırlar. Ayrıca insan istihbaratı (İNİS) diğer istihbarat toplama faaliyetlerine de yardımcı olmaktadır. Örnek vermek gerekirse bir yere dinleme cihazı yerleştirilmek istenildiğinde insan unsuru kullanılmaktadır⁴⁶. Bu faaliyet de göstermektedir ki insan istihbaratı diğer istihbarat toplama tekniklerine de yardımcı olmaktadır.

İstihbarat denildiği zaman akla en çok gelen espionaj faaliyetleri veya insan istihbaratıdır. Bu faaliyetler, önemli bilgilere erişebilecek konumda olan ve çeşitli sebeplerden dolayı bilgi aktarma hevesi içerisinde olan yabancı bir kişinin devlet görevlisi olarak tanımlanması ve işe alımı sürecini kapsamaktadır. Bazı durumlarda; bilhassa savaş durumlarında, bilgiyi sağlayan kişi devlet görevlisi olmayabilir. Fakat gemilerin bir limana giriş ve çıkışı, gemiye binen insanları gözlemleme, konuşulanları duyabilme olanağına sahip bir birey de olabilir. İşe alınacak kişi,

⁴⁴ Michael W. Pick, "What the Joint Force Commander Needs to Know About CI and Humint Operations", U.S. Department of Defence, Naval War College, Defence, Technical Information Center, USA, 2002 <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a405644.pdf>. (E.T.:01.11.2019)

⁴⁵ Michael Herman, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge 1999, s.61.

⁴⁶ *Age*, s.61-65.

istihbaratın ilgisini çeken bir kişi (örneğin bir terörist veya uluslararası bir silah satıcısı) ile yakın ilişkisi olan ve bu yakın arkadaşlık sayesinde bilgi toplayacak bir kişi de olabilir⁴⁷.

Savaş stratejisinin en eski teorisyenleri arasında gösterilen Sun Tzu insan istihbaratının önemi ile ilgili *Savaş Sanatı* isimli kitabında yer alan düşünceleri şu şekilde özetlenebilir⁴⁸:

Bir orduyu savaşa göndermek oldukça maliyetli bir iştir. Devletin hazinesinden harcanan paralar, halktan alınan vergiler, gidilen onca yolların tek amacı zafer kazanmaktır. Zafer kazanmak ise sanıldığı kadar kolay değildir. Orduyu sevk ve idare eden komutanlar rütbeye veyahut paraya düşkünse o kişilerden komutan olmaz dolayısıyla, bu zaafılara sahip kişiler zafere erişemezler. Bundan ötürü, zafer elde etme normal insanların elde edemeyeceği bir iştir. Olacak tüm olayları, olaylar olmadan önce tahmin etmeyi gerektirir. Olacak olayları olmadan önceden bilmek, hayalet veya bilgi almayla, geçmiş dönemlerdeki yaşanmış olayları karşılaştırma veya astrolojik tahminler yapmakla olacak iş değildir. Bu tarz bir bilgi yalnızca insanlardan elde edilebilir. Bu insanlar ise hasmın durumunu bilen onların içinde yaşayan casuslardır. Görülmektedir ki bir zaferin kazanılmasında ki olmaz olmaz unsur olarak casuslar gösterilmektedir.

Geçmişten günümüze teknik istihbarat faaliyetleri her ne kadar ilerlemiş olsa dahi İNİS yani casusluk vazgeçilmeyecek yöntemler arasındadır. Teknik istihbarat faaliyetleri ile elde edilen verilerin tek başına yeterli olmadığı defalarca görülmüştür. Buna örnek vermek gerekir ise ABD Başkanı Clinton döneminde geniş kapsamlı ve geniş bütçeli bir istihbarat teşkilatı kurmasına rağmen insan istihbaratından kaynaklı eksikliklerden ötürü 11 Eylül saldırılarına engel olunamamıştır⁴⁹.

İsrail istihbarat teşkilatında görevli olan Sarah Aaronsohn isimli bayan casusun 9 Ekim'de Hayfa Kaymakamı Hasan Bey tarafından yakalandığı, sorgulanmaya götürüleceğini bildiği için hazırlanmak bahanesi ile müsaade isteyerek içeride bulunan bir odaya geçtiği, bu tür zor durumlarda kullanmak için önceden

⁴⁷ Abraham N. Shulsky ve Gary Schmitt, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, Washington 2002, s.11.

⁴⁸ Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, (Çev. Pulat Otkan ve Giray Fidan), İstanbul 2018, s.41.

⁴⁹ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.117.

hazırlamış olduğu silahı alarak şakağına dayadığı ve intihar ettiği, ardından ise şu notları bıraktığı söylenmektedir⁵⁰:

“Artık acı çekmeye gücüm olmadığı için ve düşmanlarımın kanlı elleriyle işkenceye maruz kalmamak için böylesinin daha iyi olacağına inanıyorum. Biz kahraman olarak öldük ve hiçbir şey itiraf etmedik. Halkımın refahı için özlem duyarak çalıştım. Ve halkım esenlik içindeyse canımız feda olsun.”

Böylelikle anlaşılmaktadır ki insan istihbaratı metodu ile istihbarat toplama en tehlikeli ve riskli haber toplama çeşitleri arasında gösterilmektedir. Bu risk kimi zaman istihbarat toplayan casusun hayatına son vermesi/verilmesi ile sonuçlanabilmektedir.

1.2.2. Teknik İstihbarat (Techint)

Dijital çağ olarak da isimlendirilen 21. yüzyıl teknolojik gelişmelerin en hızlı yaşandığı çağ olarak kabul edilmektedir. Bu çağda, teknoloji, hayatımızın her alanına nüfuz etmiş ve insanoğlunun büyük kısmını etkisi altına almıştır. Böylelikle geleneksel istihbarat toplama yöntemleri dışında, teknolojik gelişmelerin ışığında yeni bir istihbarat toplama yöntemi olan teknik istihbarat (TEKİS) kavramının ortaya çıktığı söylenebilir. Böylelikle teknolojik gelişmelerin istihbarat alanında kullanımı süratli bir şekilde artmış, hatta bu teknolojik gelişmeler istihbarat alanının olmazsa olmazı haline dönüşmüştür⁵¹.

Teknik istihbarat denildiğinde, bilgi toplamak için insanları kullanmaktan ziyade ileri ve gelişmiş teknolojiyi kullanan bir teknik grubun ifade edildiği söylenmektedir. İngilizce teknik istihbarat deyimini TECHINT (Technical Intelligence) olarak ifade edilmektedir⁵². Teknik istihbaratın avantajları arasında;

- Girişin mümkün olmadığı veya yasak olduğu alanlara erişim
- Güçlü deliller elde etme özelliği
- Risk oranının azlığı
- Çok daha hızlı ve istenilen zamanda veri elde etme

⁵⁰ Nurettin Taşkesen, *Osmanlı Coğrafyasında İstihbarat Teşkilatları*, İstanbul 2018, s.128.

⁵¹ Yunus Karaağaç, *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, İstanbul 2018, s.52.

⁵² Abraham N. Shulsky ve Gary Schmitt, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, s. 22.

- İstenilenden çok daha fazla veri toplama gibi özelliklerin bulunduğu söylenebilir⁵³.

Yukarıda bahsedilen avantajlardan ötürü, mevzu bahis yabancı ülkeler hakkında istihbarat toplama olduğunda kaynakların büyük kısmını teknik istihbarat toplama araçlarının oluşturduğu ileri sürülmektedir⁵⁴. Ayrıca casusluk faaliyetleri ile her türlü bilgi, belge veya dokümana ulaşmak mümkün olamamaktadır. Bu sebepten ötürü teknik imkânların kullanılması tüm istihbarat teşkilatları için zaruri bir hal almıştır⁵⁵.

Ülkelerin teknolojik gelişmeleri de göz önüne alındığı zaman teknolojik istihbarat toplama yöntemleri ufak tefek farklılıklar gösterse de teknik istihbaratı genel olarak birkaç başlık altında sıralamak mümkündür. Bu teknik istihbarat toplama yöntemleri arasında; sinyal istihbaratı, elektronik istihbarat, iletişim istihbaratı ve fotoğraf/görüntü istihbaratı bulunmaktadır.

1.2.3. Sinyal İstihbaratı (Sigint)

İngilizce Signal Intelligence olarak isimlendirilen sinyal istihbaratı, yabancı elektronik iletişimin kriptolu olan şifrelerinin çözülmesi ve bu iletişim ağlarından çıkan sinyallerin yakalanmasıdır⁵⁶. Bu tanımda anlatılmak istenen husus şudur: Hedef alınan ülkelerin veya devletlerin iletişim ağlarından çıkan sinyallerin tespit, deşifre ve analiz edilerek istihbarata dönüştürülmesidir.

Sinyal istihbaratı ile kast olunan, düşman olması muhtemel unsurların kullanmakta olduğu haberleşme ağlarının ve bu ağlar tarafından oluşturulan sinyallere (dalgalara) belli başlı teknik yöntemler ile ulaşılması ve analiz sürecine tabi tutularak istihbarata dönüşmesini sağlayan çalışmalardır⁵⁷.

⁵³ Douglas H. Dearth ve R. Thomas Goodden, *Strategic Intelligence: Theory and Application*, Washington, Defence Intelligence Agency, Washington D.C., 1995, s.52.

⁵⁴ Merve Seren, *Stratejik İstihbaratın Güvenlik Stratejileri ve Politikaları Açısından Yeri ve Önemi*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2016, s.306.

⁵⁵ Yunus Karaağaç, *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, s.53.

⁵⁶ Michael A. Turner, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, The Scarecrow Press, Maryland 2006, s.183.

⁵⁷ STM-Teknolojik Düşünce Merkezi, *Sinyal İstihbaratı*, Haziran 2018, https://thinktech.stm.com.tr/uploads/raporlar/pdf/226201814251980_stm_sinyal_istihbarati.pdf, (E.T.:02.11.2019), s.3.

Özdağ, sinyal istihbaratını hedef alınan devletin elektronik sistemleri tarafından üretilmiş olan verilerin toplanması, kaydedilmesi, değerlendirilip yorumlanması sonrasında elde edilen istihbarat olarak tanımlamaktadır. Sinyal istihbaratı, iletişim ve elektronik istihbarat olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁵⁸.

İngilizcede Communications Intelligence (COMINT) olarak isimlendirilen iletişim istihbaratı, hedef alınan unsurun iletişiminin dinlenmesi ve yerinin tespit edilmesidir.⁵⁹ Bunun en önemli örneği; Suudi Arabistan'ın İstanbul Başkonsolosluğu'nda gerçekleşen *Cemal Kaşıkçı* cinayetinde karşımıza çıkmaktadır. Bu cinayetin pasif dinleme⁶⁰ cihazları ile aydınlığa kavuşturulduğu değerlendirilmektedir⁶¹.

Elektronik istihbarat yani Electronic Intelligence (ELINT) ise, konuşma veya metin içermeyen elektronik sinyallerden elde edilen bilgilerdir⁶². Bu tanımlı biraz daha anlaşılır hale getirecek olursak insanların iletişim amaçlı kullanmış olduğu cihazlardan yayılan sinyallerin dışında kalan bütün sinyalleri yakalamak ve analiz etmek ve bunun neticesinde istihbarat elde etme sürecidir. Genelde hasım veya hasım olması muhtemel devletlerin silahlı güçlerinin yerlerinin tespit edilmesi ve hareket alanlarının saptanabilmesi amacı ile kullanılmaktadır.

En büyük sinyal istihbaratı faaliyetlerinden birisi olarak 'Echelon' sistemi gösterilmektedir. Echelon ile Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, İngiltere ve ABD'nin istihbarat servisleri tarafından dünyanın tamamında gerçekleşen sivil telefon, fax ve e-mail görüşmeleri dinlenilebilmektedir. Dünyanın farklı lokasyonlarına yerleştirilmiş çeşitli dinleme tesisleri dünya genelindeki bütün iletişim trafiğini dinlemekte ve bilgisayar ile bütünleşmiş sistem ile daha önceden

⁵⁸ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.122.

⁵⁹ STM-Teknolojik Düşünce Merkezi, *Sinyal İstihbaratı*, Haziran 2018, https://thinktech.stm.com.tr/uploads/raporlar/pdf/226201814251980_stm_sinyal_istihbarati.pdf, (E.T.:02.11.2019), s.4.

⁶⁰ Pasif dinleme, telefona uzaktan bir komut gönderilerek telefonun mikrofونunun aktif hale getirilmesi sonucunda konuşmaların dinlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu cihazlar ile böcek olarak tabir edilen dinleme cihazlarına ihtiyaç duyulmaksızın bölgede bulunan baz istasyonu aracılığı ile dinleme yapabildiği söylenmektedir.

⁶¹ Abdurrahman Şimşek, Nazif Karaman ve Ferhat Ünlü, *Diplomatik Vahşet: Cemal Kaşıkçı Cinayetinin Karanlık Sırları*, İstanbul 2018, s.99.

⁶² Richard L. Bernard, *Electronic Intelligence (ELINT) at NSA*, Fort Meade, 2009, s.1.

belirlenmiş hedef kelimelerin geçtiği konuşmaları tespit ederek çözümlemesini yapmaktadır⁶³.

Lozan Konferansı sırasında, İngiliz gizli servisi tarafından İstanbul'a yerleştirilen Echelon sayesinde, Türk Hükümetinin Lozan'a gönderdiği telgrafları Türklerden önce tespit ediyor, çözüyor ve Türk heyetinin eline ulaşmadan Londra'ya gönderiyordu. Böylelikle Türk Hükümetinin hassas olduğu konuları, elinde bulundurduğu kozları onlardan önce bilerek avantaj sağlıyorlardı⁶⁴. Bundan ötürü Echelon sistemi dünyadaki en büyük dinleme tesisleri ve istihbarat sağlayıcıları arasında gösterilmektedir.

1.2.4. Fotoğraf/Görüntü İstihbaratı (Imint)

Özellikle askerî alanda kullanılan görüntü istihbaratının, fotoğraf makinesinin icadından önce keşif askerlerinin gözlemledikleri görüntüleri veya bu gözlemlere bağlı olarak çizdikleri haritaları komutanlarına aktarmaları ile başladığı ve komutanların gördükleri resimlerden veya kendilerine aktarılanlar kısıtlı bilgilerden strateji geliştirdikleri şeklinde ilerlediği bilinmektedir. Fakat fotoğraf makinasının icadı ile görüntü istihbaratı alanında da çok büyük gelişmeler yaşanmıştır. Uçaklara ve balonlara yerleştirilen kameralar vasıtası ile bilhassa Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda eşsiz görüntüler elde edilmiştir. İnsansız hava araçlarına entegre edilen kameraların ve uydu sistemleri üzerinden alınan görüntülerin görüntü istihbaratı alanında çığır açtığı söylenebilir⁶⁵.

İngilizce Image ve Intelligence kelimelerinin kısaltması olarak kullanılan IMINT yani görüntü/fotoğraf istihbaratı gelişen teknoloji ve çekilen fotoğraflardaki görüntü kalitesinin artması ile birlikte günümüzdeki önemini sürdürmeye devam etmektedir⁶⁶. Bu istihbarat faaliyeti, elde edilen fotoğrafların ve görüntülerin analiz edilme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş yıllarda çok zor şartlarda elde edilebilen bu görüntüler, günümüzdeki teknolojinin gelişmesiyle beraber daha rahat

⁶³ Enis Çoşkun, *Küresel Gözetim*, Ankara 2000, s.96-100.

⁶⁴ Kenan Karataş, *Gertrude Bell İsyanı*, İstanbul 2018, s.182.

⁶⁵ Robert E. Dupré, "Guide to Imagery Intelligence" *The Intelligence Journal of U.S. Intelligence Studies*, C.18, S.2, Virginia 2011, s.61-64.

⁶⁶ Yunus Karaağaç, *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, s.57.

elde edilebilir hale gelmiş ve bundan ötürü çok sayıda fotoğraf ve görüntüye çok kısa zamanda erişebilmek mümkün olmuştur.

Görüntü istihbaratının, erişip görülemeyecek detayları ayrıntılı olarak görebilme ve yerde elde edilmeyecek daha geniş bir alanı havadan görebilme gibi avantajları da bulunmaktadır. Böylelikle görüntü istihbaratı yer seviyesinde bir şeye bakmaktan farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Zemin seviyesinden bakıldığında konuma erişim yolları net olmamaktadır. Fakat gökyüzünden aynı yere bakıldığında, ilgilenilen konum, bu konuma bağlanan tüm yollar ve nehirler görülebilir ve konumun daha net bir resmi elde edilebilmektedir⁶⁷.

1.2.5. Stratejik İstihbarat

Sherman Kent stratejik istihbaratı hem harp hem de sulh zamanında ülkenin dış ilişkilerinin dayanağı olan ve dış ilişkilere yön veren bilgi olarak tanımlamıştır. Ayrıca Walter Lippman'dan aktaran Kent: “Eğer dış politikamız ülkemizin kalkını ise stratejik istihbarat, bu kalkanın doğru zamanda doğru yerde olmasını sağlayan şeydir.” diyerek stratejik istihbaratın dış politika oluşturma sürecindeki etkisine dikkat çekmek istemiştir⁶⁸. Dönmez ise, devletlerin önleyici savunma hattının istihbarat ile kurulduğuna dikkat çekerek, istihbarat teşkilatlarının ana misyonlarının yakın, orta ve uzak geleceği öngörmek olduğunu belirtmiş ve stratejik istihbaratın önemini vurgulamaya çalışmıştır⁶⁹.

Tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, meteoroloji, askeri, siyasi ve teknoloji gibi bilim dallarından meydana gelen bir ürün olan stratejik istihbarat; kısa vadeli ihtiyaçları değil uzun vadeli politikaları ve olası senaryoları kapsayan, tehdit ve savaş ihtimalini ortadan kaldırmak için yapılan bir istihbarat çeşididir⁷⁰.

Stratejik istihbarat, yabancı devletlerin muhtemel hareket tarzları, olumlu ve olumsuz yönleri, zaafplarının tespiti gibi konularda üst seviyeli karargâhlarda hem savaş hem de barış zamanında üretilen bilgiye verilen isimdir. Stratejik istihbaratın

⁶⁷ Michael C. Fowler, *Amateur Soldiers, Global Wars Insurgency and Modern Conflict*, Westport 2005, s.83.

⁶⁸ Sherman Kent, *Stratejik İstihbarat* s.X.

⁶⁹ Gürsel Dönmez, *Kozmik Mesele Devlet ve İstihbarat Metodolojisine Giriş*, İstanbul 2019, s.106-107.

⁷⁰ Yunus Karaağaç, *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, s.63.

konularının çok geniş olduğu söylenebilir. Bunlar arasında; sosyolojik, politik, ilmi ve ekonomik konular, askeri coğrafya, ulaştırma ve muhabere, silahlı kuvvetlerin durumu gibi ögeler yer almaktadır⁷¹.

Pentagona göre stratejik istihbarat, “Ulusal düzeyde strateji, politika, askeri plan ve operasyonların oluşturulması için gerekli olan istihbarat olarak tanımlanmaktadır. İlaveten; ulusal strateji olarak adlandırılan büyük bir strateji oluşturmak ve uygulamak için gerekli olan zekâdır⁷².” Bu tanıma göre stratejik istihbarat kavramından anlaşılması gereken, millî politika üretme sürecinde gerekli olan istihbaratın toplanması ve zekâ ile yoğrulması sonucunda uzun vadeli çıkarımlar elde etme süreci olarak tanımlanabilmektedir.

Eski Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı Ulvi Saran stratejik istihbarat süreci ile ilgili şunları söylemektedir:

İstihbarat faaliyetleri herkes tarafından düşünüldüğü gibi yalnızca dinleme, izleme, gözetleme faaliyetlerinden ibaret değildir. Elde edilen verileri analiz edebilme, değerlendirme, yorumlama ve öngörü gerektiren stratejik bir süreçtir. Stratejik istihbaratın analizinde, bilgi, deneyim, kültür ve farklı bakış açılarına sahip uzmanlar gerekmektedir. Stratejik istihbarat geniş vizyon sahibi kişilerin geleceği öngörmesine dayanır. Bu bağlamda stratejik istihbarat üretenleri senaryo yazarlarına benzetmek mümkündür. Yani senaryo yazamayan devletler başka devletlerin yazdığı senaryoları oynamak durumunda kalabilmektedir⁷³. Stratejik istihbarat üretmek ve geliştirmek ülkelerin geleceği için hayati öneme sahiptir. Büyük devletler büyük stratejiler geliştirir ve uygularlar. Bu kapsamda gereken tedbirleri alamamak yani stratejik istihbarat noktasında yeterli çalışma yapamamak, ülkeler için ciddi sorunları beraberinde getirebileceği gibi beka sorunlarına bile yol açabilecektir. Bundan dolayı stratejik istihbarata önem verilmesi gelecek yüzyıllarda karşılaşılabilecek sıkıntıları en aza indirmek bakımından oldukça mühimdir.

⁷¹ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Stratejik İstihbarat*, s.19-31.

⁷² The State of Strategic Intelligence - CIA, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no2/the-state-of-strategic-intelligence.html#2strategic-intelligence-jp>, (E.T.: 02.11.2019).

⁷³ Mit ve İstihbaratın Koordinasyonu I Al Jazeera Türk, *Görüş*, 26.09.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/mit-ve-istihbaratin-koordinasyonu>, (E.T.:02.11.2019).

Diğer bir tanımda stratejik istihbarat, millî hedeflere ulaşabilmek amacıyla karar alıcıların ve komutanların sahip olmayı hedefledikleri bilgilerin derlenmesi ile oluşan ve devletin en üst organlarında icra edilen istihbarat faaliyetidir⁷⁴. Böylelikle politika yapıcılar için hazırlanmış olan ve diğer devletlerin mevcut durumları hakkında bilgileri içeren (imkânları, orduları, zaafı) ve dış politika oluşturmada kullanılan bir istihbarat türüdür. Stratejik istihbaratlar uzun vadeli çalışmaların ürünleridir⁷⁵.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere stratejik istihbarat, kısa vadeli ihtiyaçları karşılamaktan ziyade daha uzun vadeli ihtiyaçları karşılamak üzere hem savaş hem de barış zamanlarında elde edilebilen, içerisinde ekonomi, politika, askeri, siyasi vb. pek çok unsuru barındıran, devletlerin zaaf ve imkânlarını tespit ederek politika oluşturmada kullanılan bir istihbarat türüdür. Stratejik istihbarat, diğer istihbarat türlerinin derlenmesi ile meydana getirilen, ana bir istihbarat şemsiyesi olarak değerlendirilebilir.

1.2.6. Askerî İstihbarat (Military Intelligence)

İstihbarat kavramının ortaya çıkışı ve kullanım alanı içerisinde öncelikli olarak askerî konular yer almaktadır. Yıllardır askerî güç eşittir millî güç söylemi istihbaratın askerî boyutuna odaklanılmasına sebep olmuştur. Bu sebepten ötürü, derlenen bilgilerden elde edilen istihbarat geleneksel savaşların ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmuş ve bu faaliyete askerî istihbarat adı verilmiştir⁷⁶. Yani, casusların veya ajanların düşman ordusu hakkında bilgi toplaması, savaş tarihinin başlangıcına kadar uzandığı söylenebilir. Böylelikle, askerî istihbarat düşmanın neyi istemediğini anlamak ve bu konu hakkında çalışmalar yapmak demektir⁷⁷.

Askerî istihbarat, hedef alınan ülkenin, askerî gücünü anlamak, savaş kapasitelerini ve harekât kabiliyetlerini öğrenebilmek, olumlu ve olumsuz yönlerini

⁷⁴ Yusuf Özer, *Nato Harekatlarında İstihbaratın Yeri: Kültürel İstihbarat, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara 2014, s.62.

⁷⁵ Ahmet Ateş, *Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2013, s.17.

⁷⁶ Gökhan Bayraktar, *Siber Savaş Ulusal Güvenlik Stratejisi*, İstanbul 2015, s.58.

⁷⁷ Ben Benavides, *Hanbook, Open Source Intelligence (OSINT) 2oolKit On The Go*, 2015, s.5.

tespit edebilmek için derlenen bilgilerden elde edilen istihbarat çeşididir⁷⁸. Özetle askerî istihbarat ile kastedilen, hedefe alınmış düşman ve bu düşman tarafından gelebilecek tehditler ile ilgilenmektir⁷⁹. Böylelikle askerî konuları kapsayan, askerlik ile ilgili tüm bilgiler askerî istihbaratın konusu kapsamında değerlendirilebilir.

Klauzevic ise savaşta haber almanın yani askerî istihbaratın önemine binaen şu sözleri söylemektedir: Tüm askerî operasyonlara, haber alma öğeleri ve bu haber alma öğelerinin etkileri ile nüfuz edilir⁸⁰.

Kısacası askerî istihbarat, hasım ve hasım olması muhtemel devletin askerî güçlerini tespit ve deşifre etme faaliyetidir. Düşmanın muhtemel hareket tarzlarını, envanterinde bulunan silahlarını, asker sayısını öğrenebilme girişimlerinin tümü olarak adlandırılabilir.

1.2.7. Siyasi İstihbarat (Political Intelligence)

Siyasi istihbarat, ülkelerin siyasi süreçleri, yabancı ülkelerin niyetleri ve politikaları, parti liderlerinin fikir ve düşünceleri ile ilgili bilgilerden meydana gelmektedir. Siyasi istihbaratın yabancı ülkelerin iç politikaları hakkında yazılmış gazete yazıları veya akademik çalışmalara benzediği söylenebilir. Ancak siyasi istihbaratı bu çalışmalardan ayıran en temel unsur bir gazetecinin veya akademisyenin elde edemeyeceği, bilgileri sağlayan istihbarat kaynaklarının da bulunuyor olmasıdır. Yapılan siyasi istihbarat analizlerinde teknik veya daha farklı yollar ile elde edilmiş verilerin kullanılması bu analizi bir akademisyen veya gazetecinin yapacağı analizden ayırmaktadır⁸¹.

Siyasi istihbaratın konuları arasında; hedef alınan ülkenin yönetim biçimi, ülke içerisinde bulunan grupların siyasi yapıları ve eğilimleri, siyasi partilerin mevcut durumları, devlet ve hükümet politikaları, toplumsal yapı ve düşünce kuruluşları gibi öğelerin bulunduğu söylenebilir⁸². Bütün bu sayılanların yanında

⁷⁸ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.70.

⁷⁹ Don McDowell, *Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users*, Maryland 2009, s.19.

⁸⁰ Basil H. Liddell Hart, *Strateji-Dolaylı Tutum*, (Çev. Cemal Enginsoy), Ankara 1973, s.357.

⁸¹ Abraham N. Shulsky ve Gary Schmitt, *Silent Warfare: understanding the world of intelligence*, s.55.

⁸² Emre Çıtak, *Yeni Güvenlik Politikaları*, s.74.

siyasi istihbaratta olmazsa olmaz olan husus tarihtir. Hedef alınan ülkenin tarihi bilinmeden o ülke ile ilgili siyasi bir analiz yapılması mümkün olmamaktadır. Günümüzde yaşayan toplumsal yapı, tarihsel bir süreci içerisinde barındırmaktadır. Bundan ötürü geçmişteki bu süreç anlaşılmadan yapılan politik analizin yeterli olmayacağı düşünülmektedir⁸³.

1.2.8. Ekonomik İstihbarat

Ekonomik istihbarat; politika, ticaret ve ekonomik hayat ile ilgili bilgileri içinde barındıran ve yabancı unsurlar tarafından ele geçirildiğinde, bu bilgileri elde edenlerin ekonomik rekabetine direkt veya dolaylı olarak katkı sağlayan istihbarat olarak tanımlanmaktadır⁸⁴.

Diğer bir tanımda ekonomik istihbarat; ülkelerin millî çıkarlarını gözetmek ve vatandaşlarının refah seviyelerini artırmak maksadı ile diğer ülkelerin ekonomik faaliyetlerini izlemek, bu faaliyetler neticesinde elde ettiği verileri değerlendirmeye tabi tutarak şirketlerinin uluslararası piyasada söz sahibi olmasını sağlamak olarak tanımlanmaktadır⁸⁵.

Ekonomik istihbarat, bir ülkenin sahip olduğu değerler ve bu değerler ile neyi nasıl yapacağı konusu ile ilgilenir. Bu açıdan ekonomik istihbaratı yapan ülkeler birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerini tespit etme cihetine gitmektedirler. Ayrıca ekonomik istihbarat, devletlerin birbirine karşı savaşıp savaşamayacağı konusunda çıkarım yapmalarını sağlayabilecek de bir faaliyet alanıdır. Bu bağlamda savaşlar için “başlıca ekonomik faaliyete bağlı politik faaliyetler” denilmektedir. Japonların da İkinci Dünya Savaşı’na ekonomik etkenlerden dolayı katıldığı göz önünde bulundurulduğunda ekonomik istihbaratın önemi fazlasıyla anlaşılmış olacaktır⁸⁶.

⁸³ Adda Bozeman, *Strategic Intelligence & Statecraft*, Dulles 1992, s.1.

⁸⁴ Evan. H. Potter, *Economic Intelligence and National Security*, Canada 1998, s. Glossary.

⁸⁵ Ahmet Tarık Miman, *Kürselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat*, İstanbul 2007, s.44.

⁸⁶ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Stratejik İstihbarat*, s.34-35.

Düşmanın savaşı sürdürme yeteneğinin temel göstergesi olan ekonomik istihbarat, bir milletin olası askerî tehditlerin büyüklüğünü tahmin etmesini ve düşmanın niyetini anlama girişimi olarak açıklanabilir⁸⁷.

Ekonomik istihbarat; malların, hizmetlerin, bir ürünün alınıp satılmasının, ticaretin ve bununla ilintili diğer unsurların üretimini, dağıtımını ve tüketimini içeren bilgilerin, yabancı ülkelerin ekonomik kaynaklarının faaliyetleri ve politikaları ile alakalı bilgiler elde edilmesine yönelik tespitlerin yapılması amacını taşıyan istihbarattır⁸⁸. Böylelikle ekonomik istihbarat, yabancı devletlerin tüm ekonomik hareketlerini elde etme girişimi olarak tanımlanabilir.

Ekonomik istihbarat ilk bakışta çok basit gibi görünse de sonuçları itibarıyla çok kritik bir yere sahiptir. Ekonomik istihbarat faaliyeti yürütülürken ülkelerin ekonomik kazanç sağlaması da muhtemeldir. Ülkelerin açık veya gizli olarak sundukları politikaları analiz etmekte kullanılan en etkili silah, ekonomik istihbarattır. 1990'lı yıllarda Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatının uyduları Çin ülkesinde tahıl ekimi yapılan alanlarda yer altı sularının azaldığını tespit etmişlerdir. Ardından yapılan analiz çalışmalarında Çin ülkesi içerisinde üretilen tahılın miktarının azalacağı ve Çin ülkesinin bu tahılı dünya pazarlarından temin etme arayışı içerisine gireceği, bu arayışın ise tahıl fiyatlarını arttıracaklarını öngörerek bu alanı doldurma girişiminde bulunmuş ve kendisine ekonomik çıkar sağlamıştır⁸⁹.

Kısaca ekonomik istihbarat, dünyadaki ülkelerin ekonomik durum ve faaliyetlerini gizli veya açık kaynaklardan takip ederek, millî çıkar temin etmek ve diğer ülkelerin faaliyetlerine engel olacak bilgilere erişebilmek olarak tanımlanabilir.

1.2.9. Biyografik İstihbarat

İstihbarat teşkilatları, rapor hazırlayabilmek için, şahıslar hakkında pek çok bilgiye haiz olmak zorundadır. Böylelikle; hedef alınan kişinin, akrabalık ilişkilerini, arkadaş ortamını ve içinde bulunduğu politik ortamı en ince detayına kadar bilmek

⁸⁷ Encyclopædia Britannica, *Intelligence*, 29.02.2012, <https://www.britannica.com/topic/intelligence-military/Types-of-intelligence>, (E.T.: 15.11.2019).

⁸⁸ Central Intelligence Agency, Office of Public Affairs, *A Consumer's Guide to Intelligence*, Washington, 1999, s.43.

⁸⁹ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.81.

durumundadır. İlaveten, hedef şahısların karakterlerini, düşüncelerini, hırslarını, zaaflarını, güçlü yönlerini bilmelidir. Ancak bu sayılanlar bilinerek, yükselen kişinin liderlik boyutları incelenebilir ve buna bağlı olarak yeni lider başa geçtiğinde yapılacak olanlar tahmin edilebilir⁹⁰.

Biyografik istihbarat, gelecekte lider olması muhtemel şahısların keşfedilebilmesi için geçmiş dönemlerde ülke içerisinde lider olarak faaliyet göstermiş şahısların hayatlarının incelenmesi neticesinde ortaya bir profil çıkartılmasıdır. Gelecekte lider olma potansiyeli olan kişiler şu anda neredeler ve ne iş ile meşguller? “Gelecek bu tarz kişilerin rastgele seçileceği kadar özgür değildir.” Böylelikle biyografik istihbarat çalışmaları ile yeni doğacak liderlerin keşfi, ölen liderlerin yerlerine kimlerin geçeceği ve bu liderlerin yükselişlerinin tespit edilmesi mümkün olabilmektedir⁹¹.

Biyografik istihbarat; bir ulusun liderlerinin veya önemli bireylerinin, sağlığı, mesleki geçmişi, özellikleri, alışkanlıkları, becerileri, ilişkileri ve görüşleri hakkında toplanan bilgileri ifade etmektedir. Elde edilen bu bilgiler, yabancı liderleri destekleyip desteklememeye karar vermesi gerekenler için önemlidir⁹².

Özdağ biyografik istihbaratı; bir ülke için önem arz eden veya şüpheli ilişkileri bulunan kişilerin siyasi, askeri, kültürel bilgilerinin toplanması olarak tanımlamaktadır. Bu bilgilerin elde edilmesinde gizli kaynaklar kullanılabileceği gibi açık kaynaklardan da faydalanabilmektedir. Biyografik istihbarat faaliyetleri kapsamında hedef alınan kişinin; zaafları, güçlü yanları, ilişkileri, okuduğu kitaplar, izlediği dizi ve filmler, hoşlandığı müzikler, gibi detayların bilinmesi hedef şahsın yapması muhtemel hareketlerini öngörmek için temel oluşturmaktadır. Uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkan biyografik istihbarat, yap-boz misali küçük parçacıkların bir araya getirilmesi ile oluşan ve hedef şahsın ölmesi ile son bulan bir süreçtir⁹³.

Biyografik istihbarat çalışmasında açık kaynaklardan faydalanılmaktadır. Öncelikle hedef şahsın açık kaynaklarda yer alan öz geçmişleri temin edilmelidir.

⁹⁰ Sherman Kent, *Stratejik İstihbarat*, s.26.

⁹¹ *Age*, s.25.

⁹² Encyclopædia Britannica, *Intelligence*, 29.02.2012, <https://www.britannica.com/topic/intelligence-military/Types-of-intelligence>, (E.T.: 15.11.2019), s.1.

⁹³ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s.101-102.

Ardından hedef şahıs ile ilgili açık kaynaklarda yer alan (gazete, dergi, televizyon, web sitesi) bilgiler sistematik bir hale getirilmeli ve dosyasına işlenmelidir⁹⁴.

Özetle biyografik istihbarat denildiğinde, toplum veya devlet kadrosunda kritik bir pozisyonda yer alma ihtimali bulunan şahısların bilgilerinin gizli ve açık haber kaynaklarından faydalanılarak elde edilmesi ve sistemsel bir şekilde arşivlenmesiyle başlayan ve şahsın ölmesiyle sona eren bir zaman kastedilmektedir.

Biyografik istihbarat çalışmalarına verilebilecek en güzel örnekler arasında Hafız Esat ve Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ilgili yapılan çalışmalar gösterilebilir:

Bu çalışmalara göre, Mossad, dönemin Suriye lideri Hafız Esat'ın idrarından gizlice örnek alarak tahlil ettirmiştir. Tahlil verilerine göre Esat'ın hangi ilaçları kullandığı, hangi hastalıklara sahip olduğu ve ortalama ne kadar ömrünün kaldığı gibi hususlar tespit edilebilmiştir⁹⁵. Böylelikle Esat'ın ömrünün fazla olmadığı ve yerine geçecek oğulları üzerine çalışmalara hız vermeleri biyografik istihbaratın anlaşılması açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Biyografik istihbarat çalışmalarına verilebilecek diğer bir örnek olarak o dönem Başbakanlık koltuğunda oturan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın geçireceği ameliyat dikkate alınarak MİT Müsteşarı Hakan Fidan'a yapılacak komplo operasyonunun tarih ve saatinin bu ameliyata göre belirlenmesi gösterilebilir⁹⁶.

1.3. AÇIK KAYNAK İSTİHBARATI (OSINT)

Açık kaynak istihbaratını tanımlamadan önce açık kaynak kavramı ile neyin kastedildiğinin anlaşılması gerekmektedir. Açık kaynak: “Yapılan işin gizlenmesine gerek olmayan kolayca erişilebilen bilgi kaynağıdır⁹⁷.” Bu noktada açık kaynak istihbaratının kavramsal çerçevesi çizilirken sıkça göreceğimiz kavramlardan bir tanesi de “kamuya açık” terimidir. Kamuyu açık denildiğinde, halkın herhangi bir ihtiyacını karşılamak üzere her an hazır bulunan, resmî bir gözlemci tarafından yasal

⁹⁴ Age, s.103.

⁹⁵ Hürriyet, “Mossad'tan Esat'a İdrar Tahlili”, *Dünya*, 10.01.2000, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/mossadtan-esata-idrar-tahlili-39124970>, (E.T.: 28.03.2021).

⁹⁶ Anadolu Ajansı, “FETÖ'nün Hükümeti Yıkma Yönelik İlk Kalkışması: 7 Şubat 2012 MİT Kumpası”, 21.06.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-hukumeti-yikmaya-yonelik-ilk-kalkismasi-7-subat-2012-mit-kumpasi/1884609>, (E.T.: 28.03.2021).

⁹⁷ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Stratejik İstihbarat*, s.118.

sınırlar içerisinde duyulmuş, görülmüş veya halka açık bir ortamda dile getirilmiş her türlü yazılı ve sözlü belgeleri kapsar⁹⁸. Özetle kamuya açık teriminin halkın kullanımına sunulmuş her türlü materyali kapsadığı söylenebilir.

Açık Kaynak İstihbaratı (AKİS) kavramının askerî ve güvenlik kaynaklı olduğu bilinmektedir. AKİS'i karakterize etmek ve anlamlandırmak için geniş bir tanım yelpazesi bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları açık kaynaklardan bilgi toplamayı ve işleme safhasını öne çıkarırken bazıları ise veri toplama işlemlerinin "sonucunu" yani analiz faaliyetleri sonrası ortaya çıkan ürünü öne çıkarmaktadır⁹⁹. Böylelikle bilginin ücretsiz ve erişilebilir olmasına rağmen onu eşsiz yapan, analitik sürece tabi tutulması yani değerlendirme ve yorumlama safhasından geçmesidir¹⁰⁰. Yukarıdaki söylemden de anlaşılacağı üzere açık kaynak istihbaratında analizin yani yorumlama ve değerlendirmenin önemi oldukça fazladır.

Açık kaynak istihbaratı, hedeflenen bir konudaki istihbarat gereksinimini sağlamak maksadıyla, toplanılan ve kullanılan halka açık bilgilerden elde edilen istihbarat çeşididir¹⁰¹. Fakat AKİS toplayıcısının amacı, millî güvenlik meseleleri ile ilgili politika yapıcılar veya karar vericiler tarafından kullanılabilir bilgileri temin etmektir. Bu bağlamda toplayıcı, ikinci elden bilgi edinmeli yani ulusal güvenlik hedeflerini özel olarak desteklemek için orijinal olarak verilmeyen bilgilere sahip olmaya çalışmalıdır¹⁰².

Kamu kaynaklarından sistematik olarak veri toplanması ikiye ayrılabilir. Bunlardan ilki; Open Source Information (Açık Kaynak Bilgisi) ve Open Source Intelligence (OSINT)'dir. Açık kaynak bilgisi, herkes tarafından toplanılabilen bilgiyi ihtiva ederken Açık Kaynak İstihbaratı, analiz sürecinden geçmiş bilgileri

⁹⁸ Fatih Güdük, *Türk Askerî İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s.48.

⁹⁹ Sanna Tuominen, *Open Source Intelligence and Osint Applications*, Oulu Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Bilgi Teknolojileri Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oulu 2019, s.12.

¹⁰⁰ Gaspar Hrıbar, Iztok Podbregar, ve Teodora Ivanusa, *OSINT: A "Grey Zone"?*, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.27, S.3, 2014, s.530.

¹⁰¹ U.S. National Intelligence: *An Overview, Collection, Processing, and Exploitation*, 2013, https://www.dni.gov/files/documents/USNI%202013%20Overview_web.pdf, (E.T.: 16.11.2019), s.46.

¹⁰² Steven A. Stottlemire, *HUMINT, OSINT, or Something New? Defining Crowdsourced Intelligence*, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.28, S.3, s.585.

ifade eder¹⁰³. Diğer bir açık kaynak bilgisi tanımında, özel bir yetki, üyelik ya da ilişki olmadan erişilebilen herhangi bir bilgi açık kaynak bilgisi olarak adlandırılır. Bu tanıma göre bir verinin açık kaynak bilgisi olup olmadığı tamamen onun erişilebilirliği ile ilgilidir¹⁰⁴.

Açık kaynak bilgisi, bir istihbarat ihtiyacını tamamlamak veya bir istihbarat amacına hizmet etmek için kullanılmadıkça sadece bilgidir ibarettir. Bu yüzden açık kaynak istihbaratı, yalnızca elde edilirken değil istihbarata dönüşürken de değişiklikler gösterebilmektedir. AKİS tanımlarında bu değişiklikleri gözlemleyebilmek mümkündür. AKİS ile haber toplamak isteyen kişiler gizli haber toplama disiplinlerine benzer bir şekilde hareket etmelidir¹⁰⁵.

Devasa bir veri havuzunda yer alan açık kaynak bilgilerinin yalnızca bir kısmı AKİS'e dönüşebilmektedir. Bu bilgiler; sıkı bir çalışma, esnek bir toplama mekanizması, profesyonel bir sınıflandırma ve uzman bir değerlendirme sürecinden geçmelidir. Aksi takdirde, eylemler ya da fırsatlarla ilgili önemli belirtiler gözden kaçabilmektedir. Böyle bir tehdidin meydana çıkmaması için, istihbaratı değerlendirirken; doğruluk, güvenilirlik ve tam zamanında olmasına özen gösterilmelidir¹⁰⁶.

Sait Yılmaz AKİS'i; televizyon, internet, gazete, kitap, dergi, radyo ve sayısı artırılabilir açık kaynaklarda bulunan ve herkesin ulaşması mümkün olan verilerin istihbarat maksadı ile kullanılmasına verilen isim olarak tanımlamaktadır¹⁰⁷. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere istihbarat elde etme sürecinde okunulan bir kitap, izlenilen bir televizyon ya da internette yer alan bir haber bile veri kaynağı olabilmektedir.

Açık kaynaklar farklı kategorilere ayrılabilir. Bunlardan ilki, gazeteler dergiler ve televizyonları içeren medyadır. İkincisi, çok çeşitli kaynakları içinde

¹⁰³ Gasper Hribar, Iztok Podbregar, ve Teodora Ivanusa, OSINT: A “Grey Zone”?, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.27, S.3, 2014, s.531.

¹⁰⁴ Tony Day, Helen Gibson ve Steve Ramwell, “Fusion of OSINT and Non-OSINT Data”, *Open Source Intelligence Investigation from Strategy to Implementation*, Babak Akhgar, P. Saskia Bayerl ve Fraser Sampson (Ed.), İsviçre 2016, s.134.

¹⁰⁵ Bowman H. Miller, Open Source Intelligence (OSINT): An Oxymoron? , *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.31, S.4, s.706.

¹⁰⁶ Vibert Conor, *Competitive Intelligence: A Framework for Web-based Analysis & Decision-Making*, Mason 2004, s.54-60.

¹⁰⁷ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik*, s.169.

barından internettir. Bu kaynaklar arasında Facebook, Twitter, Youtube gibi web siteleri de yer almaktadır. Üçüncüsü, basılı veya çevrimiçi olarak sunulan devlet raporlarını, bütçelerini, duruşmalarını, telefon rehberlerini, basın toplantılarını da kapsayan devlet verileridir¹⁰⁸. Fakat en hayati nokta haberin toplanması değil haberin yorumlanması aşamasıdır¹⁰⁹. Zira günümüzde bilgi, herkesin erişebileceği bir konumdadır; maharet, bu bilgiyi işleyebilecek uzman analizcilerdedir. Buradan haber toplamanın önemsiz olduğu kanısına varılmamalıdır. Vurgulanmak istenen husus, açık kaynak verilerinin oldukça fazla olduğu ve bu verileri değerlendirecek olan kişilerin, analizlerinin ya da yorumlamalarının öneminin daha fazla olduğudur.

Açık kaynaklardan veri toplarken gizli haber toplama metotlarının kullanılmasına ihtiyaç yoktur. Bunun tam aksine, açık kaynak toplayıcıları, geçerli kaynaklar için taramalı, onları filtrelemeli veya işe yaramayan kısımları reddetmelidir. Gerçeklere dayalı değerli ürünler günün her dakikasında dünyayı örten makyajlı ürünlerden ayrılarak temizlenmelidir¹¹⁰. Böyle spesifik bir tarama ve veri elde etme ise ancak sistematik bir analiz ve değerlendirme ile mümkün olabilmektedir.

Günümüzde haber toplamanın artık gizli bir faaliyet olmaktan çıktığı ve açık kaynaklarda herkesin ulaşabileceği yerlerde bulunan bilgilerin değerlendirilmesi, istihbaratın ana gövdesini oluşturmaya başlamıştır. Burada sorun haberlerin ve verilerin yeterliliği değil uzman ellerde doğru bir şekilde analiz edilebilmesidir¹¹¹. Kaynak bu söylemi ile istihbaratın en temel unsurunun iyi bir değerlendirme ve analiz olduğunu vurgulamaktadır.

İstihbarat faaliyetleri gizli yürütülmesine rağmen gerçekleşen tüm olaylar yer üstünde meydana gelmektedir. Elde edilen haberlerin çoğu açık kaynaklardan elde edilmektedir. Birbiri ile alakasız görülen birçok bilgi, eğitilmiş uzmanların elinde bir araya getirilip, ilişkilendirilip bir anlam ifade eder hale getirilmesinin ardından,

¹⁰⁸ Jeffrey T. Richelson, *The U.S. Intelligence Community*, Boulder 2016, s.346-349.

¹⁰⁹ Mahir Kaynak, *İstihbarat ve Terör Oyunları*, s.40.

¹¹⁰ Bowman H. Miller, Open Source Intelligence (OSINT): An Oxymoron? , *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.31, S.4, s.705.

¹¹¹ Mahir Kaynak, *İstihbarat ve Terör Oyunları*, s.9.

altında yatan manalar ortaya çıkarılarak ilgili makamlara karar alma sürecinde yardımcı olması için gönderilmektedir¹¹².

Karabekir, alınacak haberlerin iki cins olduğunu söylemekte ve bu haberleri açık olan haber unsurları ve gizli haber unsurları olarak sınıflandırmaktadır. Açık haber unsurları ile kastedilen, hedef ülke hakkında toplanılacak haberler ile ilgili o dili bilen subaylar tarafından kitap, dergi ve gazete kupürlerinin tercüme edilmesi faaliyetleridir. Ayrıca subaylar, bölgesel gazetelerin kupürlerini dosya haline getirirler ve gerekli yerlere dağıtırlar. Sene sonunda ise araştırmalar, analiz edilerek yayınlanma sürecine girer¹¹³.

1.3.1. Açık Kaynak İstihbaratının Önemi

Günümüzün en önemli haber toplama kaynakları arasında gösterilen AKİS'in kökenleri aslında matbaanın icat edilmesine kadar dayanmaktadır. Matbaanın icadı ile birlikte gazeteler yaygınlaşmış ve bunun neticesinde açık kaynak istihbaratı önem kazanmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti de bu gelişmeleri yakinen takip edebilmek için 1857 yılında istihbari fonksiyonları da içinde barındıran Matbuat Müdürlüğü'nü kurmuştur. Akabinde bu kurum, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi adını alarak değişime uğramış ve kurumsal bir yapıya kavuşmuştur¹¹⁴. Görülmektedir ki günümüzde yoğun olarak kullanılmakta olan AKİS'in öneminin anlaşılması matbaanın icadına kadar dayanmaktadır.

21. yüzyılda insan problemlerinin çözümünü anlamak için AKİS önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. AKİS'in geliştirilmesi (son yıllardaki Açık Kaynak hareketi tarafından yaratılan araçlar), hem geleneksel kültürel istihbaratın sınırlarının ötesine ulaşmaya hem de işbirlikçi, açık, problem çözen topluluklar yaratma yollarına bir çerçeve sunmaktadır. İnternetin çağımızda yoğun kullanımı, daha da derinleştikçe kafa karışıklığı ve korku yaratmaya devam edecek, fakat eğer bunu anlayabilir ve potansiyelinden faydalanmayı öğrenirsek insan aklını

¹¹² Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Ana Hatları ile İstihbarat*, s.49.

¹¹³ Kazım Karabekir, *Gizli Harp İstihbarat*, s.24.

¹¹⁴ Gürsel Dönmez, *Kozmik Mesele Devlet*, s. 386-390.

güçlendirmek için olağanüstü olanaklar sunacaktır¹¹⁵. Karşımıza çıkan bu olağanüstü olanaklar AKİS'in öneminin de artmasına sebep olacaktır.

Bilim ve teknoloji konusunda analiz yapan uzmanlar veri tabanlarının yüzde 70 ile 80'inin açık kaynaklı verilerden oluştuğunu tahmin ediyorlar. Ekonomik ve politik kullanıcılar, açık kaynaklı ürünlerin temel veri gereksinimlerinin ortalama yüzde 30 ila 40'ını sağladığını, askeri müşterilerin ise ihtiyaçlarının yaklaşık yüzde 25'inin açık kaynak verileri ile karşılandığını ileri sürüyorlar¹¹⁶.

Başka bir yaklaşıma göre, günümüzde ihtiyaç duyulan haberlerin % 80'i ila % 90'ı açık haber kaynaklarından gelmektedir. Bu bağlamda ABD'nin ihtiyacı olan bilgilerin % 20'si gizli kaynaklardan ve sahadaki ajanlardan, % 25'i basın, radyo, kitap gibi standart kaynaklardan, % 25'i dışişleri ve ülke dışında bulunan diğer devlet kuruluşlarından % 30'u rutin askeri hareketle yabancı hükümetler nezdinde akredite askeri ataşelerden gelmektedir. Yukarıdaki istatistiğe göre açık kaynakların değeri çok aşikâr bir şekilde görülmektedir¹¹⁷. Fidan da bu görüşü desteklemekte ve hiçbir analistin açık kaynaklarda yer alan bilgileri göz önünde bulundurmaksızın sadece gizli bilgiler ile analizi sonuçlandıramayacağını ifade etmektedir¹¹⁸.

Açık kaynaklardan elde edilen istihbaratın yüzdelik dilimleri hakkında farklı görüşler bulunsa da ortak nokta istihbarat üretiminde açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin diğer kaynaklara oranla oldukça fazla olduğudur. Bu bağlamda, istihbaratın bir ülkenin diğer bir ülke hakkında yürüttüğü topyekûn bir faaliyet olduğu söylenmekte ve bu faaliyetlere kaynak temin edecek verilerin % 90'ı açık kaynaklardan sağlandığı vurgulanmaktadır¹¹⁹.

AKİS, kaynakların yanlış bilgilendirilmesinden, gizli mesajlardan, yanıltıcı haberlerden ve AKİS kaynakların düşük güvenilirliği sebebi ile ulusal istihbarat için gereksiz görülmüştür. Fakat burada önemli olan nokta, AKİS'in düzgün kullanımına

¹¹⁵ Michael Glassman ve Min Ju Kang, *Intelligence in the Internet Age: The Emergence and Evolution of Open Source Intelligence (OSINT)*, *Computers in Human Behavior*, 2012, C.28, S.2, s.673.

¹¹⁶ Paul F. Warner, *Open Sources and the Intelligence Community: Myths and Realities*, *American Intelligence Journal*, C.14, S.2/3, 1993, s.20.

¹¹⁷ Henry Howe Ransom, *Central Intelligence and National Security*, Cambridge 1958, s.18.

¹¹⁸ Hakan Fidan, *Intelligence And Foreign Policy: A Comparison Of British, American And Turkish Intelligence Systems*, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s.22.

¹¹⁹ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Ana Hatları ile İstihbarat*, s.33.

özen göstermektir. AKİS düzgün şekilde kullanıldığında, istihbarat toplamanın en gizli ve pahalı yönleri kadar önemli olduğuna inanılmaktadır¹²⁰. Yukarıda AKİS'in doğru kullanımı ile kastedilen uzman analistlerin ellerinde istihbaratın üretilmiş olmasıdır. Böylelikle AKİS ve analiz kavramının birbirinden ayrılmaz bir parça olduğu düşünülmektedir.

Yeni teknolojilerin günümüzde kullanımı bir hayli fazladır. Bu teknolojilerin AKİS üzerindeki etkisi yadsınamaz. AKİS belki tüm istihbarat ihtiyaçlarını karşılamıyor fakat gün geçtikçe istihbarat toplama çeşitleri arasındaki rolü hızla artırıyor. AKİS'i en iyi şekilde kullanabilmek için olmazsa olmaz koşul sürekli analizdir¹²¹. Daha fazla profesyonel eğitim ve öğretime dayanan analizin yanı sıra dışarıdan bilim adamları ile olan etkileşimin artması ve analizlerde bu tarz kişilerden faydalanılması, AKİS analizlerinin daha hatasız hale gelmesinde rol oynayacaktır¹²².

AKİS ile istihbarat istihsalı aşamasında iyi sonuçlar elde etmek için, uzman bir analist kullanmak, askeri bilgileri ele alırken AKİS bilgilerini sınıflandırılmış bilgilerle birleştirmek ve asılsız AKİS istihbaratını elde etmek için doğru teknikleri benimsemek gibi bazı katma değerli görevler analiz aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır¹²³. Ayrıca bilgisayarların icadı ve AKİS üretiminde kullanımının yaygınlaşması, istihbarat analistlerinin bilgi depolama ve geri alma problemlerini çözmede vazgeçilmez bir araç haline gelmektedir¹²⁴.

Açık kaynaklardan elde edilen haberlerin analizi için, yoğun bir temel istihbarat bilgisine gerek vardır. İstihbarat teşkilatlarında değerlendirme işi ile iştigal olanların en önemli yayınları yanlarında bulundurmaları ve bunlara ilaveten gizli kaynaklardan gelen verileri de açık kaynaklardan gelen verilerle birleştirmeleri gerekmektedir. Gehlen bu konu ile ilgili şu anısını aktarmaktadır:

¹²⁰ Arthur S. Hulnick, "The Dilemma of Open Sources Intelligence: Is OSINT Really Intelligence?", *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, 2010, s.229-241.

¹²¹ Libor Benes, "OSINT, New Technologies, Education: Expanding Opportunities and Threats. A New Paradigm", *Journal of Strategic Security*, C.6 S.3, 2013, s.34.

¹²² James B. Bruce ve Roger George, "Professionalizing Intelligence Analysis", *Journal of Strategic Security*, C. 8, S. 3, 2015, s.5.

¹²³ Nihad A. Hassan ve Rami Hijazi, *Open Source Intelligence Methods and Tools: A Practical Guide to Online Intelligence*, Newyork 2018, s.19.

¹²⁴ Sherman Kent, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Hamden, Connecticut 1965, s.XV.

“Örneğin, Kafkasya’da çıkan yerel bir gazete bir spor olayı sırasında bir Rus generalinin astsubaylarla yapmış olduğu bir konuşmadan bahsetmişti. Batılı istihbarat servisleri, o sıralarda bu şahsı Romanya’da bulunan bir Sovyet birliğinin komutanı olarak biliyorlardı. Gazetede çıkan bu haber üzerine, sırf astsubaylarla görüşmek üzere generalin Kafkasya’ya gitme ihtimalinin zayıf olduğunu belirterek, kendisinin Kafkasya’da görevli olması gerektiğini ifade ettik. Bu konuda Amerikalılar bize inanmakta pek istekli görünmüyorlardı. Zira Budapeşte’deki askeri ataşeleri, kısa bir süre önce adamı orada gördüğünü bildirmişti. Bir süre sonra, bizim verdiğimiz rapor başka bir kaynak tarafından da teyit edildi¹²⁵.”

Basın yayın organlarının sistematik bir şekilde taranması, açık kaynakların elde edilen verilerin güncel tutulması, yapılan istihbarat analizlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

İstihbaratın en iyi kaynakları arasında; kitap, dergi, mecmua, ilim ve sanat dergileri, filmler, afişler, yıllıklar ve buna benzer sair yazılı ve basılı ürünler yer almaktadır. Hatta turistlerin çektiği fotoğraflar, kartpostallar ve onların bazı müşahedeleri de iyi birer istihbarat kaynağıdır. Yukarıda bahsedilen bu kaynakların uzmanların elinde değerlendirilmesinden çok kıymetli bilgiler ortaya çıkar¹²⁶ denilerek istihbaratta uzman analistlerin ve değerlendirmelerin önemi vurgulanmaktadır. Aynı şekilde bir ülke hakkında yürütülecek olan faaliyetlerde; bilgilerin birçok kısmı açık kaynaklardan derlenebilir. Hatta bu bilgiler akademisyenler tarafından bile toplanabilir; fakat herkes için ansiklopedik enformasyon gibi gözüken hususların hepsi, istihbarat masasına getirilince farklı bir mana kazanır¹²⁷. Böylelikle günümüzde bilginin her an herkes tarafından erişilebilir olduğu fakat önemli olan bu bilgilerin istihbarat analizcilerinin elinde farklı bir boyuta ulaştırılması ile istihbaratta analizin öneminin altı çizilmek istenmiştir.

1.3.2. Açık Kaynak İstihbaratının Avantajları

Günümüzde yani teknoloji çağında hiç kimse AKİS’in farklı istihbarat alanlarında oynadığı hayati rolü küçümseyemez. AKİS’in avantajları bugünün dünyasında birçok alanı kapsıyor. Bu avantajlar:

¹²⁵ Reinhard Gehlen, *Alman ve Amerikan İstihbaratının Kurucusu Gehlen’in Anıları*, s. 244-245.

¹²⁶ Muazzez Şenel ve A. Turhan Şenel, *Ana Hatları ile İstihbarat*, s.33.

¹²⁷ Gürsel Dönmez, *Kozmik Mesele Devlet*, s.126.

Daha az risklidir: İstihbarat toplamak için kamuya açık bilgilerden faydalanmak, bilhassa düşman ülkelerde, bilgi elde etmek için casus uyduları kullanmak veya insan kaynaklarından yararlanmak gibi diğer istihbarat türlerine kıyasla hiçbir risk oluşturmaz.

Uygun maliyetlidir: AKİS ile bilgi toplamak, diğer istihbarat kaynaklarıyla karşılaştırıldığında genellikle daha ucuzdur. Örneğin, veri toplamak için insan kaynaklarından faydalanmak (İNİS) veya casus uyduları kullanmak pahalıdır. Sınırlı istihbarat bütçesi olanlar AKİS kaynaklarını en düşük maliyetle kullanabilirler.

Kolay erişilebilirdir: Nerede olursanız olun, her zaman güncel olan AKİS kaynakları mevcuttur. AKİS kaynakları, farklı taraflarca herhangi bir istihbarat bağlamında kullanılabilir; ihtiyacınız olan tek şey AKİS'i doğru şekilde toplamak ve analiz etmek için gerekli beceriler ve araçlardır.

Yasaldir: AKİS kaynakları diğer servisler ile paylaşılabilir.

Millî güvenliği korur: Hükümetlerin, halklarının tutumlarını anlamalarına ve gelecekteki çatışmalardan kaçınmaları için derhal hareket etmelerine yardımcı olur. Bu özellik AKİS'in en önemli özellikleri arasında gösterilmektedir¹²⁸.

Günceldir: Bir bölgeye gitmeye bile gerek kalmadan o bölge hakkında en güncel verilere ulaşabilmek hem zahmetsiz hem de çok düşük maliyetli olarak karşılanabilmektedir¹²⁹. Örneğin, gerçekleştirilecek bir faaliyet için iklim şartlarının nasıl olduğunun en güncel halini öğrenebilmek mümkün olabilmektedir.

AKİS ile neler yapılıp neler yapılamayacağı hakkında çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmalardan birisi de doktora tezinde açık kaynak kullanımının ulusal istihbarat işlevine nasıl katkıda bulunduğunu inceleyen Stevyn Gibson'un araştırmasıdır. Gibson'a göre, AKİS'in istihbarat alanına yüksek katkısını içeren 7 faktör bulunmaktadır. Bu faktörler şunlardır:

Bağlam: İstihbarat teşkilatları açık bilgi kaynaklarından gelen verileri toplarlar ve bunları bir matris içine yerleştirmek suretiyle değerlendirirler. Bu

¹²⁸ Nihad A. Hassan ve Rami Hijazi, *Open Source Intelligence Methods and Tools: A Practical Guide to Online Intelligence*, Newyork 2018, s.15-16.

¹²⁹ Robert D. Steele, "The Importance of Open Source Intelligence to the Military", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.8, S.4, Londra 1995, s.466.

değerlendirmeler sırasında, bilgilerin ne anlama geldiğinin anlaşılması yani bağlam AKİS'in en çok beğenilen özelliğini temsil eder. Bağlam kavramı, söylem analizinin temel kavramları arasında da yer almaktadır. Böylelikle söylem analizi ve AKİS arasındaki bağı görmek açısından bağlam kavramı güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bağlam konusuna daha detaylı olarak ikinci bölümde değinilecektir.

Kullanılabilirlik: Bu kavram hız, hacim ve maliyetin eş anlamlısıdır. İstihbarat teşkilatları, açık bilgi kaynaklarından bilgi toplamanın çok daha hızlı, verimli ve ucuz olduğunun bilincindedirler. Bu AKİS analistleri için vazgeçilmeyecek derecede önemlidir.

Kıyaslama: İstihbarat teşkilatlarının gizli kaynaklardan elde ettikleri verileri değerlendirme aşamasında açık kaynaklara başvurumaktadırlar. Böylelikle elde ettikleri verilerin doğruluğunu sınaama aşamasında açık kaynaklardan yararlanmaktadırlar.

Artış: Gizli kaynaklardan elde edilen istihbarat, bilhassa insan istihbaratı, musluk gibi açılıp kapatılabilen bir etkinlik değildir. Aksine AKİS dışarıda hazır bir şekilde bulunmaktadır ve geleneksel istihbarat kaynaklarından çok daha fazla bir artış, yükselme içerisindedir. Böylelikle sürpriz bir olay gerçekleştiğinde analistler veya politika yapıcılar ilk olarak açık kaynaklara başvurumaktadırlar.

Odaklanma: AKİS, hem daha fazla bilgi toplama çabasını hem de yanıltıcı bilgileri bu platformlar üzerinden sağlama imkânı vermektedir. Bu yüzden, odaklanmanın iki yönü bulunmaktadır. Bunlar, yönelmiş olunan bilginin yönünün doğruluğu ve bu bilginin keskinliğini yani çok daha detaylı olmasını ifade etmektedir.

Söylenebilirlik: İstihbarat teşkilatları, açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin paylaşılmasının ve yayılmasının daha kolay olduğunu iddia ediyorlar. Bu noktadaki endişeler bilginin nereden geldiğinden çok kimin topladığına göre azalabilmektedir.

Analiz: Üç şeye ulaşmak için tasarlanmıştır. Bunlar; durumsal farkındalık, durumların anlaşılması ve bazı deneysel, kesinleşmemiş tahmin çalışmalarıdır.

Bunların hepsi açık kaynaklar vasıtasıyla yapılabilmektedir¹³⁰. Yukarıda izah edilmeye çalışılan 7 faktörde, AKİS'in istihbarat alanına katkılarından bahsedilmiştir. Böylece AKİS ve söylem analizi arasındaki güçlü bağın ortaya çıkarılması açısından bu yedi faktörün son derece mühim olduğu düşünülmektedir.

Açık kaynaklar, geniş kitap yelpazesi, yerli ve yabancı basın, akademik dergiler, yayınlar, haritalar, videolar ve CD/DVD gibi kasetler, internet, radyo, televizyon, veri tabanları (kütüphaneler, üniversiteler, hükümet veya diğer devlet kurumları, STK'lar, araştırma tesisleri, özel şirketler), konferanslar, gözlemler ve diğer kaynakları kapsar. Her zaman ve dünyanın her yerinde bu tür kaynaklara erişebilmek, yalnızca birkaç saniye veya birkaç dakika içinde birileri veya bir şey hakkında daha fazla şey öğrenmenize izin verir. Açık kaynaklardan gelen bilgiler genellikle ücretsiz ve kolay erişilebilir olup, istihbarat servisleri tarafından veri toplanmasını kolaylaştırır¹³¹.

Gizli kaynaklardan elde edilen bilgilerin manasını ve değerini anlamak için bilgi, analistin zaten bildiği ya da halka açık kaynaklardan öğrenebileceklerinin içinden yerleştirilmelidir¹³². Gizli kaynaklardan gelen bilgilerin AKİS ile birleştirilmesi verilen durumun neredeyse tam bir resminin ortaya çıkmasını sağlar. Elbette, AKİS ve gizli kaynaklardan gelen bilgiler ayrı ayrı işlenebilir ama iki tür verinin de ortak gücü olmadan yeterli sonuç vermeyecektir. Analitik olarak işlenen ve umuma açık olan verilerden elde edilen bir istihbarat ürünü öngörülebilirliğine göre sınıflandırılabilir, işte bu kesinliktir. Böyle bir sınıflandırmadan sonra, istihbarat ürünü artık kamunun malı değildir yani artık gizlidir¹³³. Böylelikle bir istihbarat çalışmasında gizli bilgilerin önemli olduğu fakat açık kaynaklardan elde edilen veriler ile harmanlanmadıkça bir anlam ifade etmeyeceği vurgulanarak açık kaynak istihbaratının önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

¹³⁰ Stevyn D. Gibson, "Exploring the Role and Value of Open Source Intelligence", *Open Source Intelligence in the Twenty-First Century New Approaches and Opportunities*, Christopher Hobbs, Matthew Moran ve Daniel Salisbury (Ed.), Londra 2014, s.15-17.

¹³¹ Gasper Hribar, Iztok Podbregar ve Teodora Ivanusa, OSINT: A "Grey Zone" s.531.

¹³² Loch K. Johnson, Sketches for a theory of strategic intelligence, *Intelligence Theory: Key Questions and Debates*, Peter Gill, Stephen Marrin ve Mark Phythian (Ed.), Londra ve Newyork 2009, s.41-42.

¹³³ Gasper Hribar, Iztok Podbregar ve Teodora Ivanusa, OSINT: A "Grey Zone" s.532.

AKİS'in paylaşılabılır olması onu çok kıymetli bir ürün haline getirmektedir. Bundan ötürü güven temin etmek de büyük rol oynamaktadır. Bilgi "NOFORN" (no foreign nationals) yani yabancılar ile paylaşılabilir olarak damgalandığında paylaşmak zordur ancak AKİS dostlarla, koalisyon ortaklarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla, uluslararası kamu kuruluşlarıyla paylaşılabilir. Düzenli bir şekilde yapılan AKİS değişimi meslektaşlar arasında güven inşa etmektedir¹³⁴.

AKİS yukarıda da bahsedildiği üzere hızlı ve çabuk elde edilebilir bir istihbarat türüdür. Dünyada veya ülkede bir olay patlak verdiğinde, istihbarat analistleri ve politika yapımcılar genellikle internet, televizyon ve radyoya yönelmektedirler. Bunun sebebi, politika yapımcıların anlık ve hızlı bilgiye ihtiyaç duymalarıdır. Çünkü zaman dar ve beklentiler yüksektir. Bu beklentileri karşılamanın yolu ise AKİS'e başvurmaktır¹³⁵.

1.3.3. Açık Kaynak İstihbaratının Dezavantajları

Tüm istihbarat toplama metotlarında bazı sıkıntılar ile karşılaşmak mümkündür. AKİS de bu sıkıntılardan elbette muaf değildir. Bu sıkıntılardan bazıları şunlardır:

Yoğun veri hacmi: AKİS ile haber toplamak, değerlendirilmek üzere analiz edilmesi gereken çok miktarda veri üretecektir. Elbette ki istihbarat servisleri bu yoğun veri havuzunu filtrelemek ve verileri tasnif etmek için çeşitli metotlar geliştirmiştir. Ancak yine de muazzam veri hacmi AKİS toplayıcısı için zorluk oluşturmaya devam edecektir.

Kaynakların güvenilirliği: AKİS kaynakları istihbarat üretimi için kullanıldığında, güvenilmeden önce gizli kaynaklar tarafından iyice doğrulanması gerektiğine dikkat edilmelidir. Zira pek çok devlet AKİS sürecini yanlış yönlendirmek için yalan bilgiler yaymaktadır¹³⁶.

Açık kaynak istihbaratı faaliyeti yürütürken en büyük dezavantajların başında mevcut verilerin çok olması gelmektedir. Verilerin çokluğu, istihbaratın çarkının

¹³⁴ Walter R. Draeger, "Take Advantage of OSINT", *Military Intelligence Professional Bulletin*, C. 35 S.3, 2009, s.39.

¹³⁵ *Age*, s.39.

¹³⁶ Nihad A. Hassan ve Rami Hijazi, *Open Source Intelligence* s.16-17.

yavaş işlemlerini yani verilerin toplanması, kıymetlendirilmesi ve değerlendirilmesi sürecini zorlaştırmaktadır. “Hangi veri doğrudur? Ne zaman ne kadar veriye ihtiyaç duyulur? Veriyi elde etme ne kadar zaman alır? Verinin değeri nedir veya verinin hiç değeri var mıdır?” gibi sorular AKİS’i zorlaştıran etmenler arasında bulunmaktadır¹³⁷.

Bugün dünya ciddi bir bilgi patlamasının ortasında yer almaktadır. İnsanlar; cep telefonları, bilgisayarlar, tabletler vb. araçlar ile saniyeler içerisinde sınırsız veriye erişebilmektedir. İnternette ve tüm açık kaynaklardaki büyük miktarda verinin mevcudiyeti, modern bir paradoksa yol açmıştır. Aşırı bilgiye sahip olunması, çoğu zaman kullanılabilir bir bilgi olmadığı anlamına gelmektedir.¹³⁸ Bu paradoksa göre, bilginin hacminin büyüklüğü, erişilmek istenen veriye ulaşılmasını güçleştirmektedir.

Büyük bilgi hacmi içerisinde bir AKİS çalışması yapabilmek için doğru kaynakları ve verileri bulma konusunda uzman olması gereken çok sayıda yetenekli analist ve bilgi teknolojisi (BT) uzmanı bulunmalıdır. Ayrıca bu analistlerin bilgilerin elde edilme sürecinde doğru yazılımı kullanmaları ve doğru verinin nasıl değerlendirileceğini ve değerini dikkatlice tarif edilen bakış açısına göre betimlemesini bilmesi gerekir. Belirtilen miktarda verinin hızlı, oldukça profesyonel ve verimli bir analitik sürecini sağlamak için istihbarat servislerinin özel yetiştirilmiş insanlara ihtiyacı vardır. Her şeyden öte AKİS genellikle zaman alıcıdır ve üretilen bilgi her zaman beklenen sonuçları getirmeyebilir¹³⁹.

1.3.4. Sosyal Medya İstihbaratı (Socmint)

Teknoloji toplumların alışkanlıklarını, birbirleri ile olan iletişim türlerini, yaşam tarzlarını, kültürlerini vb. pek çok öğeyi hızla değiştirmektedir. Bu değişime paralel olarak istihbarat servislerinin karşılına yeni bir istihbarat toplama alanı olarak çıkan sosyal medyanın istihbarat üretim çarkına dâhil edilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

¹³⁷ Gasper Hrıbar, Iztok Podbregar ve Teodora Ivanusa, OSINT: A “Grey Zone”, s.531.

¹³⁸ Federico Neri, Carlo Aliprandi ve Furio Camillo, “Mining the Web to Monitor the Political Consensus”, *Counterterrorism and Open Source Intelligence*, Uffe Kock Wiil (Ed.), Viyana 2011, s.392.

¹³⁹ Gasper Hrıbar, Iztok Podbregar ve Teodora Ivanusa, “OSINT: A “Grey Zone””, s.531.

Bu bağlamda söylenilen “dijital medya kanallarını ve özellikle sosyal medya dünyasını kontrol edenler, belli ki reel dünyanın da hâkim gücü olacaktır¹⁴⁰.” Söylemi sosyal medyanın önemini gözler önüne sermektedir.

Global Dijital Report 2019’un verilerine göre, sosyal medyanın dünya çapında, 3.48 milyar insan ¹⁴¹ tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu veri sosyal medya ve sosyal medya üzerinden elde edilecek verilerin önemini ortaya koymaktadır. Bu sebeple dünya, sosyal medya istihbaratı yapan ve bu istihbarata maruz kalan ülkeler olarak ikiye ayrılmaktadır¹⁴².

Sosyal medya istihbaratı kavramını açıklamadan önce sosyal medya kavramının ne anlama geldiğinin bilinmesi gerekmektedir. Sosyal medya: “Bir bilgisayar veya cep telefonu kullanarak insanların internet üzerinden iletişim kurmalarını ve bilgi paylaşımlarını sağlayan web siteleri ve bilgisayar programları.” olarak tanımlanmaktadır¹⁴³.

Sosyal medya istihbaratı, sosyal medya ağlarında bulunan bilgilerin analitik kullanımı olarak tanımlanabilir. Ayrıca sosyal medya içeriğini açık kaynaklı araştırmalar için bir fırsat ve zorluk olarak belirtmektedir¹⁴⁴. Diğer bir tanım ise sosyal medya istihbaratı; sosyal medya platformlarından toplanan veriler olarak açıklanmaktadır. Bu platformlarda yer alan veriler halka açık veya gizli olabilmektedir¹⁴⁵.

Sosyal medyanın hızlı gelişimi, istihbarat servisleri için veri toplama ve bilgi edinme alanı haline gelmiştir. Önceleri kişisel iletiler üzerinde analizler yapılırken, şimdi bir istihbarat örgütünün sahada gerçekleştirdiği ve maliyeti yüksek olan birçok uygulama, sosyal medya aracılığı ile rahatlıkla yapılabilmektedir. Sosyal medya istihbaratı ile big data (büyük veri) denilen devasa büyüklükteki veriler yapay zekâ

¹⁴⁰ Gürsel Dönmez, *Kozmik Mesele Devlet*, s.228.

¹⁴¹ We are Social, *Digital 2019: Global Internet Use Accelerates*, 30.01.2019, <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates>, (E.T.:23.11.2019), s.1.

¹⁴² Levent Eraslan, *Sosyal Medya ve Algı Yönetimi Sosyal Medya İstihbaratına Giriş*, Ankara 2018, s.5.

¹⁴³ Cambridge Dictiniory, *Social Media*, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/social-media>, (E.T.:23.11.2019),

¹⁴⁴ Jyri Rajamäki, Sari Sarlio-Siintola ve Jussi Simola, “The Ethics of Open Source Intelligence Applied by Maritime law Enforcement Authorities”, *17th European Conference on Cyber Warfare and Security ECCWS 2018*, Oslo 2018, s.424.

¹⁴⁵ Nihad A. Hassan ve Rami Hijazi, *Open Source Intelligence* s.205.

aracılığı ile raporlanmakta, "Sentiment Analysis" (Duygu Analizi) uygulaması ile kişilerin ruh halleri belirlenebilmekte, "Horizon Scanning" uygulaması ile ileti, mesaj veya paylaşımlardaki suç unsurlarının varlığı saptanmaktadır. Ayrıca yer tayini, yüz tanıma gibi birçok uygulama da sosyal medya analizleri ile yapılabilmektedir¹⁴⁶.

Sosyal medya istihbaratı ile halka veya devlete yapılabilecek saldırı ve tehditlerin önceden belirlenmesi mümkündür. Böylelikle kolluk kuvvetleri önceden elde ettikleri bu istihbarat sayesinde pro-aktif bir süreci süratle başlatabilmekte ve avantajlı duruma geçebilmektedir. İlaveten sosyal medya istihbaratı ile toplumsal hareketlilikleri ve bu hareketi provoke eden şahısların tespiti, algı yönetimi ve propagandaya karşı koyma gibi faaliyetleri yürütebilmektedirler¹⁴⁷.

¹⁴⁶ Levent Eraslan, *Sosyal Medya ve Algı*, s.40.

¹⁴⁷ *Age*, s.41.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SÖYLEM NEDİR?

Söylem kavramının tanımı ve muhtevası literatürde farklı manalara gelebilecek şekilde yer almaktadır. Çünkü her söylem yaklaşımının altında farklı bakış açıları yatmaktadır. Örneğin Hans Georg Gadamer söylem kavramını gerçekliğin maskesinin düşürülmesi olarak ifade ederken, Jacques Lacan ise söylemi konuşmanın ana karakteri ve bir anlama süreci olarak tanımlamaktadır. Söylem kavramı ile ilgili yer alan bu farklı bakış açılarına değinmeden önce kelimenin etimolojisini incelemekte fayda olduğu düşünülmektedir.

Söylem kelimesi Latince ‘discurrere’ kelimesinden gelmekte ve gezmek, dolaşmak; farklı yönlerde koşuşturmak anlamlarını karşılamaktadır¹⁴⁸. Kelimenin İngilizce karşılığı olan ‘discourse’ terimi, ciddi bir konu hakkında bir konuşma veya yazı parçası anlamına gelmektedir¹⁴⁹.

Türk Dil Kurumu genel Türkçe sözlükte söylem kavramı, “Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez.” olarak tanımlanırken bilim ve sanatlar sözlüğünde “Bir şey bildirirken konuşanın ağzından çıkan sözlerin bütünü.” olarak ifade edilmektedir¹⁵⁰.

Kim olduğumuzu, ne yaptığımızı anlatmak ve kendimizi tanıtabilmek için dili kullanırız ama bu eylemler aslında dil kavramından çok daha fazla şey ifade eder. Dil, uygun yerde ve zamanda, uygun şekilde hareket etmeyi, düşünmeyi, değerlendirmeyi, konuşmayı ve okuma yazma gibi pek çok unsuru içinde barındırır. Böylelikle söylem denildiğinde, dili kullanma yolları arasında sosyal olarak kabul edilen, düşünme, değerlendirme, yorumlama, doğru yer ve zamanda etkileşim kurma

¹⁴⁸ Latin Dictiniory and Grammar Resources, <https://latin-dictionary.net/definition/18062/discurro-discurrere-discurri-discursus>, (E.T.:05.01.2020).

¹⁴⁹ Cambridge Dictiniory, <https://dictionary.cambridge.org/>, (E.T.:05.01.2020).

¹⁵⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, (E.T.:05.01.2020).

özelliğine sahip dilsel öğeler anlaşılmalıdır¹⁵¹. James Paul Gee, söylem kavramında dilsel öğelerin önemine dikkat çekmiş ve dilin sosyal bir olgu olmaksızın düşünülemeyeceğini ifade etmiştir.

Edibe Sözen'e göre söylem, basitçe dil ve dil pratikleridir; fakat burada vurgulanması gereken husus dilsel öğelerin yalnızca dil bilgisel yapılardan meydana gelmediğidir. Söylem, politik, ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamın diğer alanları ile de ilgilidir. Söylem kavramı, dil ile oluşturulan sözlü, sözsüz ve yazılı metinleri içerecek şekilde de kullanılabilir. Söylem konuşan, yeri geldiğinde dinleyen bir dil pratiğini ifade eder¹⁵². Yukarıda bahsedilen söylem tanımında, söylemin sadece dilbilgisi kurallarını içeren bir dilsel unsur olmadığı, bununla beraber toplum içerisinde varlığını sürdüren, yaşayan, konuşan bir muhtevanın bulunduğu izah edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıdaki tanımda söylemin yazılı ve sözlü metinleri içerebileceği vurgulanmış fakat Özcan söylem kavramını tanımlarken düşünülen şeyin sözlü olarak ifade edilmesi ya da kişinin düşündüğü şeyi sözlü bir biçimde tanımlaması olarak nitelendirmiştir¹⁵³. Görülmektedir ki her yazar söylem kavramının farklı bir yönünü ortaya koymaktadır.

Her insan belirli bir kültürel ve toplumsal yapının içinde dünyaya gelir. Dünyaya geldiği toplumun kendisine ait belirli bir dili bulunmaktadır. Bu dilin insanlara sunduğu çeşitli anlam, kategori ve kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar aynı toplumda yaşayan insanlar tarafından üretilir, paylaşılır ve değişime uğrarlar. Hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkan dil basit dilbilgisi kurallarından oluşan bir sistemden ileriye geçmemizi ve söylemler kavramına odaklanılmasını sağlar¹⁵⁴. Böylelikle söylem kavramı, dilin içine doğduğu toplumun bir parçası ve o toplum ile birlikte yaşayan bir süreci ifade etmektedir.

¹⁵¹ James Paul Gee, *An Introduction to Discourse Analysis Theory and Method*, Londra ve Newyork 1999, s.17.

¹⁵² Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, İstanbul 2017, s.18.

¹⁵³ Zeki Özcan, "Genel ve Teolojik Hermenötik Söylem", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, Bursa 1998, s.225.

¹⁵⁴ Elçin Elçi, "Kadın Olmanın Anlamının Türkiye'de Yaşayan Kadınların Söylemlerindeki İnşası", *Söylem Çalışmaları*, Sibel Arkonaç (Ed.), Ankara 2012, s.121.

Söylem aslında ideolojik bir mücadele alanını tanımlamaktadır. Basitçe insanların kendisini ifade etmesinin bir yolu değildir. Dil kavramına manalar yüklenir ve inşa edilir, söylemler ise mücadele edilerek yapılmaktadır¹⁵⁵.

Söylem kavramının en önemli özelliği olarak sosyal olması gösterilebilir. Söylemlerin sosyal bir yönü bulunmaktadır. Söylemin sosyal yönü ile kastedilen, sözcüklerin kim tarafından, nerede, nasıl ve niçin kullanıldıklarının tespit edilmesidir; çünkü sosyal yapılar sözcüklerin anlamlarını değiştirebilme özelliğine sahiptirler. Bundan ötürü evrensel bir söylemin oluşması mümkün olamamaktadır çünkü her toplumun söylemi farklılaşmaktadır¹⁵⁶. Söylemin basit gramer kurallarından meydana gelmediği ve sosyal yönünün en önemli özellikleri arasında yer aldığı vurgulanmaktadır. Ayrıca evrensel bir söylemin oluşmamasının sebebi olarak toplumların söylemlerinin farklı olması gösterilmektedir.

Söylem, dilin belli bir manaya gelecek biçimde kullanılması hadisesidir. Yani toplumsal öğelerin yorumlanması sonucu ortaya çıkan bir türdür. Salt olarak bir dil veya ifade şekli değildir. Gerçeğin belirli bir bakış açısına göre yorumlanarak tekrar ortaya çıkarılması durumudur. Böylelikle dil kullanımı içerisinde bulunan gizli ve örtük düşünceler de ortaya çıkarılmış olacaktır. Literatürde, pek çok farklı bilim dalı ve bu bilim dallarına ait farklı söylemler bulunmaktadır. Her söylemin kendisine ait bir dilsel çerçevesi, dilbilgisi kuralları, kelime hazneleri gibi unsurları bulunmaktadır. Böylelikle politik, ticari, bilimsel ve hukuki söylem gibi sayısız söylem çeşidi ortaya çıkmaktadır¹⁵⁷. Bu tanımda, söylemin yorumlama ve değerlendirme ile gerçeği ortaya çıkarmaya ışık tuttuğu; dilin içerisinde bulunan gizli etkilerin aydınlatılmasında toplumsal gerçekliklerin anlaşılmasının önemli olduğu gibi konular vurgulanmaktadır.

Söylem, dilin yazılı veya sözlü olarak aktüelleşmesi sürecidir. Ayrıca dili kontrolü altında bulunduran kültürel kod ve gramatiksel yapıların hepsinden oluşan ideolojik boyuttur¹⁵⁸. Bu özet tanımda söylemin dilin toplum ile etkileşimde

¹⁵⁵ Diane Macdonell, *Theories of Discourse: an Introduction*, Oxford 1989, s.47.

¹⁵⁶ Yasin Şahin, “Michel Foucault’da Söylem Analizi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 6, Sakarya 2017, s.122.

¹⁵⁷ Norman Fairclough, Jane Mulderrig ve Ruth Wodak, “Critical Discourse Analysis”, *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, Teun Van Dijk (Ed.), Londra 1997, s.259.

¹⁵⁸ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul 1999, s.795.

bulunması sonucu ortaya çıkan bir unsur olduğu, içerisinde bütün gramatiksel öğeleri ve ideolojik boyutları barındıran bir yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Söylem, dilin bütün gramatik yapılarını içerisinde barındıran dil pratikleridir. Fakat üzerinde durulması gereken nokta söylemin basit dilbilgisi kurallarının çok ötesinde olan bir kavram olduğudur. Söylem toplumlar ile birlikte yaşayan ve değişen aktüel bir süreci ifade etmektedir. Toplumlara göre farklı manalar ifade etmesi söylemin evrensel olmasını engellemiştir.

Bu bölümde söylem kavramının ne anlama geldiği farklı bakış açılarından ele alınarak anlatılmaya çalışılmıştır. Bir sonraki bölümde söylem analizin temel kavramlarının ne olduğu ve ne manaya geldiği hususları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2. SÖYLEM ANALİZİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Hangi toplum ya da kültürde olduğuna bakılmaksızın, söylem bir dilin etkisi altında bulunan her yerde meydana gelebilmektedir. Dilin bu etkisini incelenebilir kılan kavramlar, yani söylem analizinin temel kavramları; bağlam, metin, etkileşim ve anlam değişimi, ifadeler ve beyanlardır. Bu başlık altında bu kavramlar izah edilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Bağlam (Context)

Hem günümüzde hem de tarihte yazılan metinler ve söylenen sözler bir mesaj verme amacı gütmektedir ama bu amacın her zaman tam manası ile meydana geldiğini ifade etmek mümkün olamamaktadır. Daha basit bir şekilde ifade etmek istersek, mesajı gönderenin kastettiği ile mesajı alanın anladığı arasında farklılıklar oluşabilmektedir ve bu durum literatürde, yanlış anlama veya anlamama olarak tanımlanmaktadır. Bu sorunun çözümü için izlenilmesi gereken yol ise kaynak ve alıcı arasında yaklaşmanın sağlanmasından geçmektedir. Bu yaklaşma ile kastedilen elbette fiziki bir yaklaşma değildir. Yani burada gönderilen mesaj ile teslim alınan mesajın birbiri ile örtüşmesidir. İşte tam bu noktada anlaşılması ve bilinmesi gereken en önemli nokta bağlam kavramıdır.

“Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü.¹⁵⁹” olarak sözlükte tanımlanan bağlam, basitçe içinde bulunulan durumu, yeri ve zamanı ifade etmektedir¹⁶⁰.

Doğan Aksan bağlam kavramını iki yönden irdelemektedir. Bunlardan ilki, sözcüklerin birlikte bulunduğu diğer sözcükler ile ilişkili olma durumu olarak ifade etmekte iken¹⁶¹ ikincisi bir göstergenin bir arada bulunduğu diğer göstergeler ile meydana getirdiği anlamı açıklayan ve aydınlatan bir bütünlük olarak tanımlamaktadır¹⁶².

Rickman bağlamı, bir ifadenin ortaya çıktığı, katkı sağladığı ve bu katkı neticesinde anlaşılabilir hale gelen, birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan ifadelerin tümü şeklinde tanımlamaktadır¹⁶³.

Bağlam kavramının anlaşılması için şu örnek incelenebilir:

-Şuraya doğru lütfen.

-Görünüşü çok güzel!

Yukarıdaki cümlelerin ne anlama geldiğini kavrayabilmek için bu cümleleri bir yer ve zamana uyarlamadan yani bağlam kavramından ayrı olarak düşünemeyiz. Bu cümlelerin kastettikleri ancak ve ancak içinde bulundukları bağlam sayesinde aydınlatılabilir. “Şura” kelimesi ile kastedilen sokağın ortası olabileceği gibi masanın üstü de olabilir. “Görünüşü güzel olan” bir elbise olacağı gibi bir saat de olabilir. Böylelikle bir sözün bağlamının, sözün kullanıldığı yer ve zaman kavramlarının ilgili olanlarının seçilmesi ile meydana getirilmiş soyut bir düzlem olduğu ifade edilmektedir. Seçilen yer ve zamanın en önemli noktası her iki tarafın mutabık olması sonucu meydana çıkmış olmasıdır¹⁶⁴. Bağlamın en önemli öğeleri arasında yer, zaman ve durum kavramları bulunmaktadır. Aynı yer, zaman ve durum bağlamı içerisinde mutabık olmayanların birbirlerinin söylediklerini anlamalarının mümkün olmayacağını söylemek mümkündür.

¹⁵⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, (E.T.:11.01.2020).

¹⁶⁰ Abdülhamit Çakır, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, Konya 2014, s.30.

¹⁶¹ Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, Ankara 1987, s.67.

¹⁶² *Age*, s.75.

¹⁶³ H.P. Rickman, *Anlama ve İnsan Bilimleri*, (Çev. Mehmet Dağ), Ankara 1982, s.108.

¹⁶⁴ Abdülhamit Çakır, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, s.30.

Üzerinde durulması gereken diğer önemli bir husus ise bir sözün bağlamının kullanıldığı yer, zaman ve durumdan tamamen bağımsız da olabilmektedir. Örneğin bir lokantada şu sözleri duyduğumuzu varsayalım:

A: Nereye koydun?

B: İyi bir yere koydum. Bulamazlar.

Yukarıdaki sözlerin ne anlama geldiği anlam bilimsel olarak ilk bakışta hemen anlaşılabilir fakat konunun ne anlama geldiği net olarak anlaşılamamaktadır. Burada vurgulanmak istenen düşünce konuşmayı yapanlar ile aynı mekânda bulunulduğu halde aynı bağlamda yer alınmadığıdır. Halbuki bu konuşmayı yapan iki kişi ne konuştuklarını ve konuştuklarının ne anlama geldiklerini bilmektedirler. Yani aynı bağlam içerisinde hareket etmektedirler¹⁶⁵.

“Sayılarda anlaşmak kolaydır da kelimelerde ve kavramlarda anlaşmak zordur.” özdeyişi, anlaşılmanın temel şartı olarak aynı bağlam içerisinde yer alma gerekliliğinin altını çizmektedir¹⁶⁶. Böylece aynı yer ve zamanda olsalar dahi aynı bağlam içerisinde hareket etmeyen bireyler birbirlerinin ne söylemeye çalıştıklarını anlayamazlar.

Bu sebepten ötürü bağlam, iletişimi oluşturan en temel şarttır ve en az iki kişiyi kapsar. Her iki kişi bu bağlamın temel öğelerine ve değişkenlerine sahip olmak durumundadırlar¹⁶⁷.

Yukarıda izah edilmeye çalışılan bağlam tanımlarında genellikle bağlamın kelime boyutuna odaklanılmaktaydı. Fakat bağlam denildiğinde çok daha fazla içeriği bünyesinde barındıran, yalnızca kelimelerin önündeki ve arkasındaki kelimeler ile ilişkilendirilemeyecek kadar detaylı olduğu durumlar da söz konusudur. Bu duruma örnek tanımlardan birisi John C. Condon tarafından yapılmıştır:

“Ortak geçmiş tecrübeler, konu hakkındaki ortak bilgiler ve doğru olarak kabul edilen ve o yüzden de kelimelere dökülmesine gerek olmayan diğer noktalar sayesinde konuşan ve dinleyenin paylaştığı anlamlar; durumun

¹⁶⁵ Age, s.31.

¹⁶⁶ S. Ahmet Arvasi, *Türk-İslam Ülküsü 1*, İstanbul 1980, s.20.

¹⁶⁷ Cemal Çakır, “Anlamın Bağlam Açısından İncelenmesi: Kökanlambilim ve Artanlambilim”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 3, Ankara 2004, s.249.

yorumlanması, zaman, mekân ve bizzat olayın anlam ve önemi; mesajın iletildiği araç¹⁶⁸.”

Böylelikle Condon bağlam kavramını tarif ederken ortak geçmişten kültüre kadar içerisinde pek çok unsurun yer aldığı bir yelpazeden söz etmektedir. Bağlamın anlaşılabilmesi için bu yelpazenin içerisinde yer alan bütün alanların bilinmesi zaruridir.

Sara Mills de bağlamın sosyal bir olgu çerçevesinde anlaşılabilmesinin mümkün olacağını savunarak şunları dile getirmiştir: Bireylerin ve toplumların dili kullanmaları sosyal bağlamda oluşur. Söylemde kullanılmakta olan kelimeler yalnızca bir bağlam içinde anlaşılabilir. Söylemler boşlukta duran kavramlar değildir. Bir bağlam çerçevesinde gelişir ve diğer söylemler ile etkileşime girer¹⁶⁹. Muharrem Gürhanel de bu görüşü savunarak bağlamların, toplumlara ve dilin yapısına göre farklılık gösterdiğini dile getirmiştir¹⁷⁰.

Daha sonra yorumcu görüş ve söylem kısmında detaylı olarak anlatılacak olan Gadamer’in yorumsamacılık anlayışı, farklı fikirler arasında bağ kuran bir köprü gibidir. Bu görüşe göre, metinlerin yorumu tarihsel bağlam ile ilişkilendirilmek durumundadır¹⁷¹. Böylelikle yapılacak olan analizlerde, bağlamın değerlendirme unsurları arasında, hangi dönemde söylenmiş olduğu da büyük önem arz etmektedir.

2.2.2. Metin (Text)

İnsan zihninde söylem analizi her ne kadar sözlü unsurları barındırsa da metinlerde söylem analizin en önemli kavramları arasında yer almaktadırlar. Söylem analizinde metinler ile ne kastedildiğini daha iyi anlamak için öncelikle metin kavramının etimolojik kökeni irdelenecek ve daha sonra söylem analizi içerisinde ne anlama geldiği ifade edilmeye çalışılacaktır.

Metin, Latince “textus” kelimesinden meydana gelmiştir ve tekstil kelimesi ile yakın ilişki içerisinde. Bilindiği üzere İngilizce “textile” kelimesinin dilimizdeki karşılığı olan tekstil, dokuma anlamına gelmektedir. Dokuma kelimesi

¹⁶⁸ John C. Condon, *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, (Çev. Murat Çiftkaya), İstanbul 1995, s.158-159.

¹⁶⁹ Sara Mills, *Discourse The New Critical Idiom*, Londra 1997, s.11.

¹⁷⁰ Muharrem Gürhanel, “Diğerinin Onarımı Türkçeden Örnekler”, *Söylem Çalışmaları*, Sibel Arkonaç (Ed.), Ankara 2012, s.25.

¹⁷¹ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.76.

ise kelimelerin arasındaki sağlam etkileşimi ifade eder. Söylem analizi içerisinde yer alan ve anlamsal bütünlüğe atıf yapan metinler ise ipliklerin dokunması sonucu ortaya çıkan ürüne benzetilir¹⁷².

Metin, yazıyı ve sözü söylem ile buluşturan bir kavramdır fakat söz ve yazı arasında farklılıkların olduğu da bir gerçektir. Sözü ve yazıyı kapsayan ve onları bir bütün haline dönüştüren kavram ise yorumdur¹⁷³. Yazılı ve sözlü elementleri bir bulmaca gibi birleştirmek ve bütün haline getirerek yorumlamak gerekmektedir. Görülmektedir ki metinlerin yorumlanması, söylem analizi için olmazsa olmaz bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metin ve söylemin birbirinden farklı yapılar olduğu savunulabilir. Genel anlamda söylem sözlü ortamı çağrıştırırken, metin yazılı ortamı çağrıştırmaktadır. Söylem öznenen meydana gelir; metin, öznenen uzaklaşmış ve dil bağlamında kendisine yaklaşılan bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Önce somut olarak oluşan ve sonra yazılı hale gelen söylem, ilk olarak konuşma zemininde ortaya çıkar ve metinsel parçalar tarafından meydana gelir¹⁷⁴. Bu tanımda, söylem ve metin kavramının farklı fakat iç içe geçmiş yapılar olduğu vurgulanmaktadır.

Roland Barthes metini, göstergeler galaksisi olarak ifade etmekte ve gösterilen bir yapı olmadığını savunmaktadır. Burada vurgulanmak istenen husus metne yorum ile yaklaşılması gerektiğidir. Metini anlamak için, onun söylemini ortaya çıkarmak yeterli değildir çünkü metini söylem olarak ele almak ve onu yorumlamak gerekmektedir¹⁷⁵.

Felsefi yorumsamacılığın eleştirmenleri arasında yer alan ve hukuk teorisyeni olan Emilio Betti (1890-1968), metinler ile ilgili şunları dile getirmektedir: “Metinler, yazarın zihninin (mens auctoris) kesin temsilleridir; okur, güvenilir yorumsal yöntemler aracılığıyla yazarın en başta yöneldiği anlamı yeniden inşa etmelidir¹⁷⁶.” Bu noktadan hareketle metinlerin yazarın zihninin kesin bir yansıması

¹⁷² Yaşar Daşkıran, “Arap Dilinde Bağdaşıklık”, *Din Bilimler Akademik Araştırma Dergisi*, C. 18, S. 2, Samsun 2018, s.400.

¹⁷³ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.31.

¹⁷⁴ Betül Çotuksöken, *Felsefe: Özne-Söylem*, İstanbul 2002, s.170.

¹⁷⁵ Roland Barthes, *Yazı ve Yorum*, (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul 1999, s.127.

¹⁷⁶ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, (Çev. Mehmet Çetin), İstanbul 2020, s.165.

olduğu ve güvenilir bir söylem analizi ile yazarın kastettiği anlamı yorumlayarak yeniden ortaya çıkarmak gerektiği fikri savunulmaktadır.

Bir yazının veya konuşmanın metin olarak adlandırılması için bazı standartlara uyması gerekmektedir. De Beaugrande ve Dressler isimli şahıslar tarafından ortaya konan ve “Metinselliğin Yedi Standardı” olarak adlandırılan özellikler şunlardır:

- 1- Metin Bütünlüğü: Metnin içerisinde kullanılan dil bilgisel öğeler ile sağlanır. Bağdaşıklık olarak dilimize girmiştir.
- 2- Anlam Bütünlüğü: Metni meydana getiren cümlelerin tutarlı olması ile ortaya konan bütünlüğü ifade eder. Dilimizde bağdaşıklık kelimesi ile anılmaktadır.
- 3- Amaçlılık: Yazarın metni meydana getirirken bir amacının olduğu ve bu amaca uygun olarak sözleri düzenlemesini kapsamaktadır.
- 4- Kabul Edilebilirlik: Meydana getirilen metnin, okuyucunun kabul edeceği şekilde düzenlenmesidir.
- 5- Bilgisellik: Meydana getirilen metnin ne kadar bilinip bilinmediğini ifade eden bir standarttır.
- 6- Durumsallık: Metnin kullanılmış olduğu durum bağlamı ile birlikte anlamlandırılması anlatılmaktadır.
- 7- Diğer Metinlerle İlişkilendirme: Metin meydana getirilirken o konuda daha önceden ortaya konulmuş olan metinlerden de yararlanılmasını sürecini ifade etmektedir¹⁷⁷.

Bir cümleler grubunun metin olup olmadığının anlaşılması için, yukarıda izah edilmeye çalışılan yedi unsurun metnin içerisinde yer alıp almadığına bakmak gerekmektedir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise metinlerin içlerinde gizli, saklanmış, söylenmiş veya söylenmemiş gerçeklikler bulunabilmektedir. Bu gerçekliklerin ortaya çıkartılmasında, metinlerin siyasi, sosyal tarihsel, kültürel arka

¹⁷⁷ Robert-Alain de Beaugrande ve Wolfgang Ulrich Dressler, *Introduction to Text Linguistics*, Londra ve Newyork 1981, s.3-12.

planlarının bilinmesi ve bu doğrultuda yorumlanması gerekmektedir¹⁷⁸. Böylelikle metinlerin içerisinde örtülü mesajların olabileceği ve bu örtülü mesajların ortaya çıkarılmasında en önemli faktörün kapsamlı bir yorumlama safhası olduğu söylenebilir.

Böylelikle metnin yorumlanması ve analiz edilmesi ile birlikte kaynak ile hedef arasındaki ilişkinin boyutu ve muhtevası hakkında bilgi sahibi olabilmek mümkündür. Yapılan detaylı bir yorumlama ile metnin içerisinde geçen ve farklı manalara gelebilecek sözcüklerin tespit edilebilmesi mümkün olabilmektedir.

2.2.3. Etkileşim ve Anlam Değişimi

Etkileşim kavramı genel olarak konuşma üzerine odaklanmış gibi görünse de metinlerin okunması esnasında yazar ve alıcı arasında da bir etkileşim olduğundan söz edilebilmektedir. Bunların yanı sıra sunum, nutuk gibi metinlerde de etkileşim ile karşılaşabilmek mümkündür.

Söylem kavramının bir dil pratiği olarak ortaya çıkışında etkileşim ve anlamın rolü oldukça fazladır¹⁷⁹. Bundan dolayı söylem analizi içerisinde kelimelerin ve cümlelerin ne anlama geldiğinin iyi etüt edilmesi ve birbirleri ile olan ilişkilerinin hassas olarak takip edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Etkileşim süreci ile birlikte söylem pratiklerinin bir anlam değişimi söz konusudur. Bu noktada konuşmacı ile dinleyici veya okur ile yazar arasında etkileşimin bilinmesi gerekmektedir. Ancak yalnızca bu sürecin bilinmesi de yeterli olamamaktadır. Bilinmesi gereken ise bir beyan içerisinde bulunan anlamların mübadelesidir. Yapılması gereken husus ise söylenileni yani kişi tarafından beyan edileni anlama ihtiyacıdır¹⁸⁰. Hülasa, söylenileni anlamak için etkileşim sürecini iyi kavramak ve söylemlerin hangi şartlarda meydana geldiğini tespit ederek, beyan edileni en iyi şekilde anlamlandırmak gerekmektedir.

¹⁷⁸ Filiz Barın Akman, *15 Temmuz Darbe Girişimi Batı Medyası Söylem Analizi Neo-Emperyalizm, İslamofobi ve Emperyalizm*, Ankara 2017, s.19.

¹⁷⁹ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.34.

¹⁸⁰ *Age*, s.34

Michel Foucault söylemi ve buna bağılı olarak anlam değişimini şu şekilde ifade eder: Söylem önce yazı, sonra konuşma daha sonra da değiş-tokuş olan oyundan başka bir şey değildir. Bu değiş-tokuş, okuma-yazma ve göstergelerden başka bir şeyi devreye sokmaz. Buna göre söylem, kendisini onu anlamlandırmanın buyruğuna bırakır ve kendisini iptal eder¹⁸¹. Bu görüşe göre söylem, yorumcunun onu nasıl yorumladığı ile doğrudan ilişkili bir kavramdır. Bundan dolayı bir anlam değişimi söz konusu olabilmektedir.

Tim Dant da daha çok Foucault tarafından kullanılan değişim (exchange) kavramını şu şekilde yorumlamaktadır: Bilgi ve ideolojinin işleyiş tarzı olan söylemde bulunan anlamların nasıl olduğunu gösterebilmek için söylemi, anlamların değişimi ya da anlamların mübadelesi olarak izah eder¹⁸².

Dant tarafından kullanılan değişim kavramında, anlamın bir diğer anlam için kullanılabilmesi fikrini vermesi maksadıyla da uygulanabileceğini belirtmektedir. Böylelikle anlam değişimi veya anlam mübadelesi olarak isimlendirilen süreç anlam öğelerini barındırmaktadır. Bunlar ise etkileşim ve anlamlı öğeler tarafından meydana gelmektedir¹⁸³. Burada vurgulanmak istenen husus, anlam değişimi olabilmesi için anlam öğelerinin olması gerektiğidir. Anlamlı öğeler ve etkileşim ise anlam mübadelesinin sürecini meydana getirmektedir.

Gerçekler ile hayalleri veya amaçları bir araya getirmenin en kısa yolu anlam mübadelesidir. Burada anlam mübadelesi ile kastedilen ne olduğumuzu değil fakat ne olmak istediğimizi izah etmektir¹⁸⁴. Anlam mübadelesi ya da anlam değişimi ile vurgulanmak istenen husus, kullanılan kelimelerin anlamlarının bizim onlara yüklediğimiz değerler ile var olacağıdır.

2.2.4. İfadeler ve Beyanlar

İfade, beyan ve söylem ilişkisini ortaya koymadan önce bu kavramlar ile neyin kastedildiğinin anlaşılması gerekmektedir.

¹⁸¹ Michel Foucault, *Ders Özetleri 1970-1982*, (Çev. Selahattin Hilav), İstanbul 1993, s.27.

¹⁸² Tim Dant, *Knowledge, Ideology & Discourse: A Sociological Perspective*, Londra 1991, s.185.

¹⁸³ *Age*, s.208.

¹⁸⁴ Seda Hasekioğlu, *Reklam ve İdeoloji: Yazılı Basında Yer Alan Reklamlara Göstergebilimsel Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.43.

İlk olarak ifade kavramını, İngilizce “utterance” ve Türkçe söz-eylemi, anlamak için cümle ile ilgili arasındaki farkı ortaya çıkarmak gerekmektedir. Cümle, özne ile başlayıp yüklem ile biten ve sonunda nokta bulunan soyut bir dil birimidir. Bu dil birimi konuşma organlarımız aracılığı ile seslendirilirse söz-eyleme yani ifadeye dönüşür. Yani cümle bir potansiyel ise ifade onun gerçekleştirilmiş şeklidir¹⁸⁵. Yani ifade kavramı basitçe, cümlenin eyleme dönüşmüş hali olarak tanımlanabilir. İfade veya söz-eylem kavramını bir örnek ile daha anlaşılır bir hale getirmek mümkündür. Örneğin; “Bugün oldukça mutluyum.” Bu bir cümledir; fakat bir insan bu cümleyi bir defa söylemiş olursa ifade ortaya çıkmış olur.

İfade yani söz-eylem kavramı izah edilmeye çalışıldıktan sonra üzerinde durulması gereken diğer bir unsur ise beyanlardır. Beyan, literatürde İngilizce “statement” olarak da anılan, söylenilen şeylerin vurgulanması ve açıklanması sürecini kapsar. Basitçe beyan, bir dilde herhangi bir şeyin dile getirilmesi ve açıkça ifade edilmesi demektir¹⁸⁶.

Stanley Cavell’in beyanlar ile ilgili verdiği şu örnek dikkat çekicidir: Birisinin size gönüllü olarak giyinip giyinmediğinizi sorması, saçma bir soru olmasına rağmen, bu sorunun aslında psikolojik sürece atıf yaptığı anlaşılabilir. Yapılan atıf, bir anlam değil açıklama pratiğidir¹⁸⁷. Görülmektedir ki beyanlar açıklama süreçlerini kapsamaktadır; yalnızca anlamın üzerinde durmakla yetinmemektedir.

Cavell üç ideal beyan tipi olduğunu savunmaktadır. Bunlardan ilki, bir dilde meydana getirilen ve ne söylendiğine dair örneklerin açıklanmasıyla ilgilidir. İkinci olarak, çeşitli imalarda bulunmak suretiyle beyanların genişletilmesi sürecidir. Son olarak, beyanların genelleştirme özelliğine sahip olmasıdır. Böylelikle beyanlar bir dili açıklayan, izah eden, tanımlayan kuralları ifade etmek için kullanılır¹⁸⁸.

Cavell’in yaklaşımına göre imalarda bulunarak beyanların geliştirilmesi süreci oldukça önemlidir. Çünkü tezin uygulama bölümünde konuşmacının beyanları üzerinden ne söylemeye çalıştığı ve ne ima ettiği gibi hususlar irdelenecektir.

¹⁸⁵ Abdülhamit Çakır, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, s.35.

¹⁸⁶ Stanley Cavell, *Must We Mean What We Say? A Book of Essays*, Cambridge 1976, s.14-15.

¹⁸⁷ *Age*, s.9.

¹⁸⁸ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.36.

Yukarıda ifade ve beyan kavramları ile nelerin kastedildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Özet olarak söylem analizinde ifade kavramı ile anlatılmak istenen; cümlelerin söylenerek, söyleme fiilinin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Beyan kavramı ise ifadelerin açıklanması sürecini kapsamaktadır.

2.3. SÖYLEM TEORİLERİ

Bu bölümde söylem teorileri arasında yer alan; yapısalcılık ve söylem, Lacancı özne söylemi, post yapısalcılık ve söylem, Deridacı dil söylemi, Foucaultcu bilgi/güç söylemi kısaca izah edilmeye çalışılacak ve tezin uygulama kısmında faydalanacağımız yorumcu görüş ve söylem detaylı olarak izah edilmeye çalışılacaktır.

2.3.1. Yapısalcılık ve Söylem

Yapısalcılık, yapı kavramından türetilmiş olup; parçaların bir araya getirilmesi ile bütünü oluşturma sürecini ifade eden bir düşünce akımıdır. Bundan ötürü, yapısalcılığı açıklamak için pek çok kez yapı kavramına atıf yapıldığı gözlemlenmektedir¹⁸⁹.

Dil yapısının unsurları işaretlerdir ve yapısalcılık kavramının ortaya çıkması da işaretler vasıtası ile olmuştur. İşaretler, uzun zamandır antik Yunanistan'dan modern zamanlara kadar dilin temel çekirdeği olarak kabul edilmektedir. Modern düşüncede dilsel işaretin ilk kapsamlı ve bilimsel analizini geliştiren kişi Ferdinand de Saussure olmuştur¹⁹⁰.

Söylem, ilk olarak yapısalcılar tarafından bir inceleme ögesi olarak görülmüştür. Yapısalcılık, ikili zıtlığa dayalı anlam yapılarına ve konuşmaya önem vermektedir. Yapısalcıların amacı, dünyaya ne olduğu değil; dünya üzerinde yaşayan insanların dünyayı nasıl nitelendirdiklerini keşfetmektir. Bundan ötürü yapısalcılık,

¹⁸⁹ Mehmet Şükrü Nar, “Yapısalcılık Kavramına Antropolojik Bir Yaklaşım: Levi-Strauss ve Yapısalcılık”, *Antropoloji Dergisi*, S. 27, Ankara 2014, s.29-31.

¹⁹⁰ Rosalind Coward ve John Ellis, *Language and Materialism Developments in Semiology and the Theory of the Subject*, Londra, Henley ve Boston 1977, s.12.

mutlak bilimsel hakikat düşüncesini yok sayar¹⁹¹. Böylelikle söylem kavramının ilk olarak yapısalcılar tarafından kullanıldığı, yapısalcıların kelimelerin anlamı ve konuşmaya önem verdikleri söylenebilmektedir.

Yapısalcı anlayışa göre dilin arkasında her zaman bir yapı mevcuttur. Claude Levi-Strauss tarafından da savunulan görüşe göre, söylem bir yapıdan hareket eder ve bu yapı vasıtasıyla bir küme inşa etme yoluna başvurur. Buna paralel olarak sanatta bir kümeden hareket ederek kendi yapısını bulmaya çalışır¹⁹². Böylelikle yapısalcıların savunduğu anlayışa göre söylemlerin ardında büyük yapıların olduğu değerlendirilmektedir.

Strauss tarafından ortaya konulan insanlar arası gerçekliği hangi yapıların tanımladığı kavram “sembolik düzen” olarak adlandırılır. Sembolik düzen kavramı şunu iddia eder: Özne olarak insan, anlam bağıını oluşturan, akrabalık bağları gibi önceden var olan bir dil düzenine yerleştirilir¹⁹³.

Gösteren ve gösterilenlerden meydana gelen dil sistemi, konuşma yığınları ile yazılı metinleri şekillendiren homojen bir yapıdır. Konuşmalar göstereni temsil ederken, gösterileni de kavramlar nitelermektedir. Yukarıda anılan bu iki kavramı kendi içlerinde ve bütünle meydana getirdikleri karşılıklı belirtmede faydalı bir kullanım alanına sahip olduğunu savunan Saussure, dili “idealleştirmiş” bir sistem olarak ifade eder¹⁹⁴. Böylece yapısalcıların konuşmaya önem verip yazıyı ihmal ettiği söylenebilir¹⁹⁵.

Özetle, yapısalcı yaklaşıma göre söylemlerin arkasında mutlaka büyük yapıların olduğu düşüncesi hâkimdir. Gösterge ile gösteren arasındaki ilişki ise yapının içerisinde saklı bir şekilde durmaktadır. Böylelikle yapının anlaşılması beraberinde göstergenin de anlaşılmasını sağlayacaktır.

¹⁹¹ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.42.

¹⁹² Claude Levi-Strauss, *Yaban Düşünce*, (Çev.Tahsin Yücel), İstanbul 1994, s.51.

¹⁹³ Coward ve Ellis, *Language and Materialism*, s.17.

¹⁹⁴ Ferdinand De Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev.Berke Vardar), İstanbul 1998, s.109-111.

¹⁹⁵ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.31.

2.3.2. Lacancı Özne Söylemi

Lacan, yapısalcı yaklaşımı psikoanalizde kullanmış ve yapısalcı antropolojiye sahip çıkmıştır. Lacancı psikoanalizin, iletişim merkezli olduğu söylenebilir. Lacan'ın düşüncesini yorumlayan pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserler genellikle, Lacan'ın Heideggerci ve Hegelci olduğunu savunsa da Lacan'ın kitabını İngilizceye çeviren ve yorumları ile aydınlatmaya çalışan Anthony Wilden, onun tam manasıyla bir Freudçu olduğunu iddia etmektedir¹⁹⁶.

Bu iddialara karşın Lacan'ın söylemi ele alırken Heideggerci bir yaklaşımı savunduğu ileri sürülebilir. Bu anlayışa göre söylemi düşünmek ile aynı fiil olarak tanımlamakta ve söylemin anlamak olduğunu vurgulamaktadır¹⁹⁷. Lacan'ın Heidegger'in izlerini taşıdığı ve söylemi tanımlarken, düşünmek ve anlamak noktaları üzerinde durduğu söylenebilir.

Burada Martin Heidegger'in ortaya koymuş olduğu varoluşçu felsefi yaklaşımı da anlamak gerekmektedir. Bu yaklaşım ile metafiziğin eski anlamını kaybettiği, eşyayı ve cevherini değil, insanı ve özünü araştırdığını, soyut kavramlardan ziyade somut kavramlara yönelmeyi tanımlamaktadır. Hayatın şekilsiz ve nereye gittiği bilinmeyen bir akış olmadığını, prensibini kendi içinde bulunduran bir bütün olduğunu ifade etmektedir¹⁹⁸.

Orhan Tekelioğlu Lacan'ın söylemini şu şekilde ifade etmektedir:

“Dilbilimcilerin kullanımlarından çok ayrı olarak, bir üst belirlenimsel ilişkiler ağıdır: söylemde o anda söylenenlerden çıkarılabilecek doğrudan bir anlam yoktur, ama kurgusal ve söyleme dışsal bir anlam vardır. Söylemin anlamı onun çapa noktasındadır: Anlam her zaman diğer söylem-dışı süreçlerin kesiştiği öyle bir yerdedir ki aslında bir anlam uzlaşması bile yoktur. Özne ve diğerleri anlamı farklı çapa noktalarında bulurlar ve farklı biçimde anlarlar¹⁹⁹.”

Böylelikle Lacan'ın söylem anlayışının odak noktasının, özne ve anlam arasındaki ilişkiler ağı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

¹⁹⁶ Jacques Lacan, *Speech and Language in Psychoanalysis*, Baltimore 1991, s.308.

¹⁹⁷ *Age*, s.200.

¹⁹⁸ Martin Heidegger, *Metafizik Nedir?*, (Çev. Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Suut Kemal Yetkin), İstanbul 2003, s.16-18.

¹⁹⁹ Orhan Tekelioğlu, “Bir Lacan Okuması”, *Felsefe Yazıları*, İstanbul 1983, s.105.

Lacan, öznelere simgesel yapılar tarafından meydana getirildiğini ve dilin ise öznenin önce var olduğunu belirterek öznenin oraya iliştiirildiğini ifade etmiştir²⁰⁰. Lacan özne açıklaması yaparken öteki kavramını kullanmaktadır. Öteki kavramı Hegelci yaklaşımın içerisinde de bulunmaktadır. Bu anlayışa göre, özne bir konuşma değil konuşulanaın ta kendisidir²⁰¹.

Lacan'ın söylemi bilinçdışdır ve yorumcu söylem ile benzerlikler taşımaktadır. Böylelikle cümle içerisinde gizlenmiş olan anlamı anlama amacı gütmektedir²⁰². Yorumsamacı yaklaşımın temelini oluşturan gizli anlamların ortaya çıkarılması ile Lacan'ın söylem anlayışın arasında benzerlikler olduğu ileri sürülebilir.

Lacan bilinçdışı kavramının dil gibi yapılandığını söylemektedir. Yapısalcı dil bilim anlayışına göre dili şu şekilde tanımlanmaktadır: “Dil, anlamları kendi farklılığıyla belirleyen ve anlamın ortaya çıkmasını sağlayan, kendine özgü bir yapıdır²⁰³.” Böylelikle dilin içerisinde anlam farklılıkları meydana gelebilir. Bir göstergeler sistemi olan dilin temsil ettiğı duygu, düşünce ve gerçeklik dışında başka bir anlama karşılık gelmemektedir. Özetle dildeki anlamın başka bir anlamın yerine gelemeyeceğı söylenmektedir.

Lacan'ın psikoanalizinde dil, insanın gerçekliğini aramaya yarayan bir vasıtaadır. Böylelikle Lacan'a göre bütün insanların kendisini dil vasıtası ile ifade ettiğı fakat anlamların ortaya çıkarılmasının sadece söylemler vasıtası ile olduğu savunulmaktadır²⁰⁴. Böylelikle Lacancı görüşe göre her bireyin kendisini dil aracılığı ile ifade ettiğı fakat yalnızca dil ile anlamların ortaya çıkarılmasının mümkün olmadığı, anlamları ortaya çıkarmak için ise söylemlere ihtiyaç olduğu savunulmaktadır.

²⁰⁰ Jacques Lacan, *Fallus'un Anlamı*, (Çev.S. Murat Tura), İstanbul 1994, s.8.

²⁰¹ Jacques Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, (Çev.Alan Sheridan), Londra 1977, s.35.

²⁰² Tolga Elbirlik ve Ferhat Karabulut, “Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 17, 2015, s.43.

²⁰³ Saffet Murat Tura, *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*, İstanbul 2005, s.100.

²⁰⁴ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.47.

2.3.3. Post Yapısalcılık ve Söylem

Yapısalcı yaklaşım zaman içerisinde eleştirilere maruz kalmış ve bu eleştiriler ışığında post-yapısalcılığın doğuşu ivme kazanmıştır. Post-yapısalcı (yapısalcı ötesi) yaklaşım her şeyin bir yapının ürünü olduğu ve bu yapıların sınırının olmadığını söylemektedir²⁰⁵. Post-yapısalcı yaklaşımda öne çıkan isimlerin başında Jacques Derrida gelmektedir ve yukarıda belirtildiği üzere yapısalcı yaklaşıma yapılan eleştiriler neticesinde ortaya çıkmıştır.

Post-yapısalcı anlayış, bilgi ve dil arasındaki bağı irdelemektedir. Böylelikle dili kullanan bireyler anlam aktarma sürecinde sözcükleri yerlerinden çıkarmamaktadırlar aksine sözcükleri nesnelere uygun duruma getirecek iletimi mümkün kılmaya çalışmaktadırlar. Konuşma, yazma veya okuma gibi her türlü durumda bilinmesi gereken en hassas nokta sözcüklerin dilin içerisinde var olduğudur. Sözen bu durumu “kelimeler dile içkindir” diyerek ifade etmektedir²⁰⁶.

Post yapısalcı yaklaşımın metni merkeze alan bir anlayışı mevcuttur. Her metnin ardında bir yapının bulunduğu iddia edilmektedir. Bu anlayışa göre, okuyucu merkeze alınır ve metnin anlamını belirlerken yazar değil okuyucu etkilidir. Metni okuyan birden fazla kişi olduğu için metnin birden fazla anlamı olacağı yargısına varılabilir. Bu noktadan hareket eden Agger şunları söylemektedir: “her okuma aynı zamanda yazmadır²⁰⁷.” Dolayısıyla post yapısalcı yaklaşım okuyucuyu ön plana çıkarırken yazarı geri planda bırakmaktadır; çünkü metni okuyan her farklı birey bu metinden farklı anlamlar çıkaracaktır.

Post-yapısalcı süreçte üreten özne devre dışı bırakılırken tüketen öznenin önemi artmıştır. Bu cümlede tüketen özne ile vurgulanmak istenen okuyucu veya yorumlayıcıdır²⁰⁸. Yukarıda belirtildiği üzere post-yapısalcı yaklaşım ekseninde okuyucunun önemi artarken yazarın öneminin azaldığını söylemek mümkündür.

²⁰⁵ Yener Orkunoğlu, *Nietzsche ve Postmodernizmin Gerçek Yüzü*, İstanbul 2007, s.98.

²⁰⁶ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.54.

²⁰⁷ Ben Agger, *Cultural Studies as Critical Theory*, Londra 1992, s.20.

²⁰⁸ Tolga Elbirlik, *Söylem Kuramı ve XVI. Yüzyıl Siyasetnamelerinde Söylem Analizi*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa 2015, s.134.

2.3.4. Derridacı Dil Söylemi

Yapısalcı anlayışa yönelik eleştirel bir düşünceye sahip olan Jacques Derrida, 20. Yüzyıl'ın en önemli filozofları arasında gösterilmektedir. Derrida'nın eserlerinin, Saussure'ün dil bilim anlayışına, Lacan'ın psikanalizine ve yapısalcılığa karşı oluşturulan düşüncelerden meydana geldiği söylenebilir²⁰⁹.

Derrida tarafından ileri sürülen bu görüşe göre, bir metinde her daim farklı anlamlar olabilmektedir. Bu anlamların inkişafı ise bir test metninde olduğu gibi şıklardan birini seçme imkânı veren, seçici bir hal şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

Derrida, hakikati söylemek için dilin yetersiz kaldığı düşüncesini savunmaktadır. Dili meydana getiren tarihsel olaylar vardır ve dilin sorgulanması Derrida'nın felsefî yaklaşımının temelini teşkil etmektedir²¹⁰. Buna göre Derrida felsefesinin temel sorunları arasında dil kavramının yer aldığı ileri sürülebilmektedir.

Derrida'nın yaklaşımında dil, hakikati birebir karşılamamaktadır. Bu anlayışa göre, dilin gerçekliğe harfî harfine özdeş bir vaziyette olmadığı, dilin hakikati yansıtmadığı fakat onun yapılanmasına yardımcı olduğu ifade edilmektedir²¹¹. Bu yaklaşımda dil hakikate ulaşmada sadece bir vasıttan ibaret kalmakta, hakikat ile özdeşleşmemektedir.

Derridacı dil yaklaşımında, felsefenin yazılı hale getirilmesi düşüncesi hâkimdir çünkü tarihsel süreç içerisinde neler yaşandığı, nelerin saklandığı, nelerin yasak hale getirildiğinin bilinmesi tutarlı bir inceleme alanının oluşmasına yol açmaktadır. Felsefenin kendisini muhafaza edebilmesi için yapısöküme yani Heidegger tarafından ortaya atılan bulunuş kavramının araştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, Derrida felsefesinin kaderini bulunuş kavramında görmektedir²¹².

Bulunuş (presence) kavramı Derrida'nın eserlerinde vazgeçilmez amil olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuyucunun bu kavramı bilememesi Derrida'nın nereye

²⁰⁹ Türkan Fıncı Orman, "Jacques Derrida Düşüncesinde Dil", *Kilikya Felsefe Dergisi*, S. 1, Mersin 2015, s.61-63.

²¹⁰ Serhan Gül, "Yapısökümcülük Neyi Söküyor: Jacques Derrida'yı Anlamak", *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 3, Aydın 2014, s.92.

²¹¹ Madan Sarup, *An Introductory Guide to Post-Structuralism and Postmodernism*, Atina 1989, s.51-52.

²¹² Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.57.

gönderme yaptığını anlamamasına sebep olabilmektedir. Derrida'nın bu noktaya erişmesi, felsefenin göstergeye karşı nasıl bir yaklaşım sergilediğini inceleyerek olmuştur. Buna göre, felsefenin yazma hakkında ipucu vermesi gramatolojik yaklaşımı göstermektedir²¹³.

Bu noktada yapısöküm ya da yapıbozum (deconstruction) olarak literatürde yer alan kavramın açıklanması faydalı olacaktır. Derrida bir felsefe yapma şekli olarak bu kavramı meydana getirirken Heidegger'in destruction, yani yıkım kavramından hareketle meydana getirmiştir. Bu anlamda yıkım, felsefi düşüncenin eleştirel bir yaklaşım ile tekrardan okunması demektir ve yeniden yapılandırma anlamındadır²¹⁴.

Yapıbozum ile kastedilen şey, yazarın her metinde metne yüklemek istediği anlamı kaçınılmaz olarak ele veren bir şüphe etme vaziyetidir. Yazma vetiresi her zaman gizli olanı aşikâr duruma getirmektedir. Yazma, bildirilmiş olanı kapsayarak ve daha genel bir şekilde onu kuvvetlendiren farklı zıtlıkları tespit ederek bozmak olarak nitelendirilmektedir²¹⁵.

Derrida ise "Letter to a Japanese Friend" (Japon Arkadaşa bir Mektup) isimli yazısında yapıbozum ile ilgili şunları söylemektedir: "Yapıbozum şudur veya şu değildir diye başlayan cümlelerin aslında temel noktayı kaçırdığını, çünkü yapıbozumun en önemli özelliğinin belli bir tarza indirgenmeyişi olduğudur²¹⁶." Bundan dolayı yapıbozum ya da yapısöküm kavramını belirli kalıplara sokmak kavramın anlamını daraltacaktır.

Özetle, yapısöküm yorumcu görüş ile ele alındığı zaman ebedi bir yorumdur. Yapısalcı görüşe göre yapının ters yüz edilmesi anlamını karşılamaktadır:

"Derrida'nın Platon okuması onun yapısöküm adını verdiği şeyin en sarıh örneklerinden biridir... Bir felsefi metne ilişkin dekonstrüktif bir okuma, metnin mantıksal ve retorik inşası arasındaki gerilimleri, yani felsefe ile yazı arasındaki problematik ilişkiyi yansıtan gerilimleri gün ışığına çıkartmayı amaçlar. Derrida, metinlerin itibar görmeyen kenarlarına, onların sembollerine ve metaforlarına, istifade etmek zorunda kaldığı retorik

²¹³ Jacques Derrida, *Writing and Difference*, (Çev.Alan Bass), Chicago 1978, s.10

²¹⁴ Gülhanım Küçükalkan, *Anlamın Yapısökümü: Haberi Derrida'dan Okumak*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2017, s.57.

²¹⁵ Türkan Fırıncı Orman, "Jacques Derrida Düşüncesinde Dil", *Kilikya Felsefe Dergisi*, S. 1, Mersin 2015, s.65.

²¹⁶ Jacques Derrida, *Letter to a Japanese Friend*, 1985, s.1.

araçlara -hatta yalnızca yokluklarında mevcut olan sözcüklere- özel bir dikkat gösterir²¹⁷.”

Böylece farklı yaklaşımlara göre kavramın ne manaya geldiği izah edilmeye çalışılmıştır.

Her metin okuma fiili aslında gelecek zamanlar için bir önsözden ibarettir ve metinler mutlak değişmez bir yapıya sahip değildirler, metinlerin otoriteleri geçicidir. Metinler yalnızca diğer metinlere göndermede bulunurlar. Yazının doğallığı öldürdüğünü ileri süren Derrida'ya göre yazı kavramının normal anlamına yani harflerden ya da grafiklerden meydana gelen bir şeye indirgenemeyeceği savunulmaktadır²¹⁸. Yani Derrida, yazının sözden daha üstün olduğu düşüncesine sahiptir²¹⁹.

2.3.5. Foucaultcu Bilgi/Güç Söylemi

Sosyal bilim alanında söylem kavramının kurucusu olarak gösterilen Michel Foucault²²⁰ 20. Yüzyıl'da yaşamış ve bulunduğu yüzyıla damgasını vuran bir düşünce insanıdır. Foucault'un bilhassa ilk dönem neşrettiği eserlerinde yapısalcılığın etkilerini görebilmek mümkündür. Zaman zaman yapısalcılığa yönelik eleştirileri de göze çarpmaktadır.

Foucault tarafından yazılan *Bilginin Arkeolojisi* isimli kitapta kendi fikir dünyası ile yapısalcılık arasındaki ayrım kesif çizgiler ile ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü Foucault, post-yapısalcı olarak nitelendirilmektedir²²¹. Foucault'un ilk ortaya çıkışında yapısalcı düşünce hâkimken daha sonra post-yapısalcı anlayışa doğru kaydığı ileri sürülmektedir.

Foucault söylemi tanımlarken dilin önemi üzerinde durmaktadır. Onun bu yaklaşımına göre dili konuşturmak yani dili hareketli bir hale getirmek, ikinci bir dili meydana getirmektedir. İkinci dil olarak kastedilen şey ise yorumun, gizli anlamının

²¹⁷ David West, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş Rousseau, Kant, Hegel'den Foucault ve Derrida'ya*, (Çev. Ahmet Cevizci), İstanbul 1998, s.253.

²¹⁸ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.58.

²¹⁹ Tolga Elbirlik, *Söylem Kuramı ve XVI. Yüzyıl Siyasetnamelerinde Söylem Analizi*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa 2015, s.42.

²²⁰ Timothy W. Luke, *Social Theory and Modernity: Critique, Dissent, and Revolution*, Londra 1990, s.241.

²²¹ Yener Orkunoğlu, *Nietzsche ve Postmodernizmin Gerçek Yüzü*, İstanbul 2007, s.96.

ortaya konulmasıdır. Bu noktada klasik dil o zamana kadar düşünülmemiş olan bir ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu ilişki ise metnin yorumlanması olarak karşımıza çıkmaktadır²²². Bu tanıma göre, dili konuşturmak, dilin içerisinde bulunan gizli anlamların ortaya çıkarılması için gereklidir. Fransız siyasetçi Talleyrand “dilnin görevi hakikati gizlemektir²²³.” diyerek hakikati ortaya çıkarmak için metinleri yorumlamanın zaruri olduğunu bir kez daha ifade etmektedir. Buna göre, yorum için ilk merhalenin metin olduğu, metin olmadan bir yorumlama olmayacağı izah edilmeye çalışılmıştır.

Söylemde dilin önemi üstünde duran Foucault; imge, sözcük ve nesne arasındaki bağı bir problem olarak ele aldığı *Bu Bir Pipo Değildir* isimli eserinde, dil ile ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Şeylerin tam anlamıyla belirli ve saydam bir göstergesidir, çünkü onlara benzemektedir. Şeylerin adları, aslanın bedeninde kuvvetin, kartalın gözünde egemenliğin ve tıpkı gezegenlerin etkisinin insanın alnında bir damga olarak andırış yoluyla bulunduğu gibi, şeylerin içine yerleşmişlerdir²²⁴.”

Foucault, evrensel bir söylemin olup olmadığı üzerine de fikir yürüterek şunları dile getirmektedir:

“Evrensel Söylem'e gelince, o da kendi sırrının şifresi içinde, her bilginin çözücü anahtarını saklayan tek metin değildir; o daha çok, zihnin en basil temsillerinden en ince çözümlemelere ve en karışık bileşimlere kadar olan doğal ve gerekli ilerleyişinin tanımlanması olanağıdır: bu söylem, kökeninin ona dayattığı tek düzenin içine sokulmuş bir bilgidir²²⁵.”

Bu tanımda ise söylemin epistemik yapısına dikkat çekilerek bilgi kökenli olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Foucault söylemi hem teorik hem de içtimai bir pratik olarak ele almakta, böylece söylemin bilgiyi ilgilendirdiği ölçüde iktidarı da ilgilendirdiğinin altını çizmektedir. İktidar söylem vasıtası ile elde edilmek istenen gücü ifade eder. Söylem sahibi bir kişi, söylemini oluşturup bu minvalde söylemini yaygınlaştıran iktidarın sahibidir. Bu söylemde özne ile iktidar arasında bir ilişki mevcuttur. Özneye farklı

²²² Michel Foucault, *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara 2001, s.128-129.

²²³ Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İstanbul 2020, s.293.

²²⁴ Michel Foucault, *Bu Bir Pipo Değildir*, (Çev. Selahattin Hilav), İstanbul 2010, s.12.

²²⁵ Michel Foucault, *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara 2001, s.137.

anlamlar yüklenmekte; bu anlamlar iktidarın çeşitlerini işaret etmektedir. İktidar, öznenin iktidar hakkındaki gerçeği dillendirmede ve bu gerçeğin ne şekilde ortaya çıktığının anlaşılmasında bir çözümleme ögesi olarak karşımızda yerini almaktadır²²⁶. Yani bu söylem yaklaşımına göre iktidarın söylem ürettiği ve bu söylemler vasıtası ile iktidarını pekiştirdiği savunulabilir.

Foucault, iktidarın bilgi yapılanmalarını söylemleri analiz ederek ortaya çıkarmaya çalışmakta, bilginin ise iktidarın yarattığı bir etkinlik olduğunu savunmaktadır. Böylelikle, bilgi ve iktidar arasında anlamsal bir birliktelik meydana getirilmekte ve bu birlikteliğin güç-hakikat ilişkisini ortaya koyduğunu ileri sürmektedir²²⁷. Böylelikle Foucault bilginin iktidar tarafından oluşturulduğunu söyleyerek bu ikilinin bir güç iktidar bilgisi olduğunu savunmaktadır.

Foucault yaklaşımında söylem denilince anlaşılması gereken söylemin hakikati, bilgiyi ve gücü düzenleyen bir unsur olduğudur. Bilginin söylemlerin içinde olduğu, ideolojinin ise okuyucunun veya yazarın teorik anlayışında odaklanılmıştır. Böylelikle bilginin güçte mündemiç olduğu fiillerin ise strateji ve taktik olduğu söylenebilmektedir²²⁸.

Burada Foucault söylemi tanımlarken ‘dili konuşturmak’ kavramını kullanmaktadır. Aslında dili konuşturmak ortaya yeni bir ürün ortaya çıkarmaktır. Buna göre dilin yorumlanması ile birlikte ortaya yeni bir anlam çıkmaktadır. Böylelikle Foucault’un bilgi/güç söylem anlayışı izah edilmeye çalışılmıştır.

2.4. HERMENEUTİK/YORUMCU GÖRÜŞ VE SÖYLEM

Yorumcu görüş ve söylemi açıklamadan önce, diğer söylem teorileri kısaca izah edilmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında ise tezde uygulanacak olan yorumcu görüş teorisi detaylıca incelenecektir.

²²⁶ Cevriye Demir Güneş, “Michel Foucault’da Söylem ve İktidar”, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S. 21, Bursa 2013, s.61.

²²⁷ Muhammet Özdemir, “Gazzâlî, Nietzsche ve Foucault’da Güç-Hakikat İlişkileri Analizi”, *Journal of Turkish Studies*, C. 8, S. 12, Ankara 2013, s.1000.

²²⁸ Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.66.

2.4.1. Hermeneutik Kavramı

Kavramı detaylıca açıklamadan önce kavramın sözlük anlamına bakmakta fayda olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan ilk olarak hermeneutik kavramını Türk Dil Kurumunun Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü'nde “yorumsama”²²⁹ olarak tarif edilmektedir. Bu tanım elbette çok açıklayıcı olamamaktadır. Hermeneutik kelimesi yorum sanatı, yorumcu yaklaşım, yorum bilgisi ve yorum bilim anlamlarına karşılık olarak kullanılabilir. Türkçe’de kavramın, hermenoytik, hermenötik şeklinde de kullanıldığı görülmüştür²³⁰.

Hermeneutik kavramı Yunanca kökenli olup, “yorumlamak” anlamına gelen hermeneuein fiilinden ve “yorum” anlamına gelen hermeneia isminden gelmektedir²³¹. Hermeneutik, pozitivist bakış açısına karşılık insan bilimlerinde yorumlama ve anlamının önemini altını çizen yöntemin adıdır²³². Böylelikle yorumcu yaklaşımın pozitivist bilimlerin karşısında kendisine yer bulan, sübjektiviteye önem veren; yorum, anlam gibi kavramlar ile var olan bir yöntem olarak açıklanabilmektedir.

Cemil Meriç’in “*Bu Ülke*” isimli kitabında da belirttiği, bir insanı tanımak için düşüncelerini, acılarını ve heyecanlarını da bilmenin gerektiği²³³ aslında yorumcu görüşün temelini teşkil etmektedir. Çünkü yorumcu görüş, insanın eylemlerinin, ifadelerinin ve insan tarafından üretilen şeylerin kavranması ve yorumlanması sanatı manasına gelmektedir²³⁴. Palmer, daha farklı noktaları da içine alarak altı modern yorumsamacılık tanımı olduğunu ileri sürmüştür. Bu tanımlar; kutsal metin tefsirinin teorisi, genel filolojik yöntembilimi, dilbilgisel anlama bilimlerinin tamamı, Geisteswissenschaften’in metodolojik temeli, varoluş ve varoluşsal anlama fenomenolojisi, insan tarafından mitler ve sembollerin arkasındaki

²²⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, (E.T.:08.02.2020).

²³⁰ Erkam Temir, “Kriz Yönetimi ve Hermeneutik”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 2, Afyon 2018, s.284.

²³¹ Richard E. Palmer, *Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger and Gadamer*, Evanston 1969, s.12.

²³² Sevrâ Fırıncıoğulları, “Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 53, Celalabat 2016, s.292.

²³³ Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İstanbul 2020, s.239.

²³⁴ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s.413.

anlama ulaşmak için kullanılan hem hatırlatıcı hem de yerleşmiş geleneklere karşı çıkan (ikonoklastik) yorum sistemleridir²³⁵.

Palmer tarafından yukarıda anılan tanıma göre, yorumsama yalnızca tarihi bir dönemi ifade etmekle kalmaz ve yorum sorununun mühim bir anına ve yaklaşımına da işaret eder. Yorumsamacılık, olguların değil anlamların var olmasıdır²³⁶. Bu yaklaşımı Gadamer de desteklemektedir. Ona göre, yorumsamacılık yapmadan tarihsel anlam ilişkilerinin algılanması ve böylece hakikatin anlaşılması imkânsızdır. Etrafımızı çepeçevre saran dünyayı ve bize aktarılan metinleri devamlı kendi yorumlama eksenimizden anlar ve algılarız diyerek²³⁷, yalnızca hermeneutik yaparak gerçek anlam ve niyetlerin açığa çıkarılabileceğinin altını çizmiştir.

Hermeneutik kısaca yorumlama demektir denilebilir. Günlük yaşantımızda kanunlar, romanlar, hatta İncil ve Kur'an bile yorumlanmaktadır. Bu noktada yorumlamanın amacı, bir metnin veya durumun ne anlama geldiğinin ortaya çıkarılmasıdır. Pek çok kişi, yukarıda sayılanların yorumlamaya ihtiyaç duyduğu konusunda hemfikirdir. Çünkü Anayasa Mahkemesi'nin bile anayasayı yorumladığı kabul edilmektedir²³⁸. Basit olarak yorumlamak anlamına gelen hermeneutik, günlük yaşantımızın her anında karşımıza çıkmaktadır. Karşılaşılan durum ve olayların açığa çıkartılması ve daha anlaşılır hale getirilmesi esnasında hermeneutik yapmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Nitekim kutsal metinlerin din âlimleri tarafından, anayasanın da Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlanması bize bu ihtiyacın var olduğunu göstermektedir.

Hermeneutik kavramı, Yunan mitolojisine dayanmaktadır. Yunan mitolojisi içerisinde yer alan Titanlar soyundan Atlas ile Pleione'nin kızı Maia'nın Zeus'la birleşmesinden doğan Hermes'e uzanmaktadır²³⁹. Hermes, dil ve konuşmayı da yaratan Tanrı'dır²⁴⁰. Hermes, insanlar ile Tanrılar arasında iletişimi sağlayan

²³⁵ Richard E. Palmer, *Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger and Gadamer*, s.33.

²³⁶ Bengül Güngörmez, "Geleneği Aşmak İçin De Bir Geleneğe Dayanmak: Gadamer Habermas Tartışmasına Genel Bir Bakış", *III. Uluslararası Felsefe Kongresi Kitabı*, Bursa 2014, s.109-110.

²³⁷ Hans Georg Gadamer, Helmut Kuhn ve Friedtich Nietzsche, *Edebiyat Nedir?*, (Çev.Şahbender Çoraklı ve Ahmet Sarı), İstanbul 2002, s.9.

²³⁸ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, s.11.

²³⁹ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul 1989, s.15.

²⁴⁰ Sevrâ Fıncioğulları, "Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 53, Celalabat 2016, s.287.

kişidir²⁴¹. Hermes, Tanrıların mesajlarını insanlara iletirken mesajı olduğu gibi iletmez; onu açıklar, yorumlar ve mesajın daha yalın bir hale gelmesini sağlar²⁴².

2.4.2. Hermeneutiğin Tarihsel Arka Planı

Bu başlık altında Hermeneutik kavramının Antik Yunan Dönemi, Orta Çağ Dönemi ve Çağdaş Dönemi izah edilmeye çalışılacaktır.

2.4.2.1. Antik Yunan Dönemi

Hermeneutik kavramının ortaya çıkışı ve hangi tarihsel vetireden geçerek zamanımıza ulaştığına bakıldığında karşımıza çıkan şey “doğru” anlama düşüncesidir. Bunun sebebi, hermeneutiğin anlaşılmamış olanı anlaşılabilir hale getirme çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkıyor olmasıdır²⁴³. Böylelikle kavramın ortaya çıkışı Antik Yunan Dönemi içerisinde gerçekleşmekte olup etimolojik kökeni de yine buraya dayanmaktadır.

Antik Yunan Dönemi’nde ortaya çıkan hermeneutik kavramı, yorumlanmak istenilen şeyin esas manasını ortaya çıkarmak için kullanıldığı görülmektedir. Bu faaliyet beraberinde alegori olarak nitelendirilen ve perdeleme sanatı, gizleme gibi anlamlara da gelen ve kelimelerin gerçek manalarını ortaya çıkarmayı amaç edinen bir süreci de tetiklemiştir. Bu konu hakkında Gadamer şunları söylemektedir:

“Antik hermeneutiğin merkezinde alegorik yorumlama problemi yer alır. Problem oldukça eskidir. Hyponoia (art veya üst anlam), alegorik yorumlamanın anahtar sözcüğüdür. Burada amaç, sözel ve sıradan anlamın ardında veya üstünde bulunduğu varsayılan esas anlamı ortaya çıkarmaktır²⁴⁴.”

Görülmektedir ki hermeneutik kavramının ortaya çıkış noktası Antik Yunan Dönemi’ne denk gelmektedir. Kavram, ilk olarak doğru anlamak için yorumlama prensibi ile kendisi göstermiş ve dönemin ihtiyaçlarını karşılamıştır fakat günümüz

²⁴¹ Besim Dellaloğlu, *Toplumsal'ın Yeniden Yapılanması Habermas Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul 1998, s.43.

²⁴² Vefa Taşdelen, *Hermeneutiğin Evrimi*, Ankara 2008, s.17.

²⁴³ Metin Toprak, *Hermeneutik ve Edebiyat*, İstanbul 2003, s. 23.

²⁴⁴ Hans-Georg Gadamer, *Hermeneutik Üzerine Yazılar*, (Çev.Özlem Doğan), İstanbul 2013, s.13.

felsefesini tam anlamıyla kucaklayamadığı görülmektedir. Şunu da ilave etmek gerekir ki Antik Yunan Dönemi'ndeki kullanımı ile kavramın her ne kadar günümüz felsefesini karşılayamıyor olsa da gelecek zamanlar için ışık tuttuğunu ifade etmemek yanlış olacaktır. Bilhassa, Orta Çağ döneminde bulunan kutsal metinlerin yorumlanması aşamasında, metnin esas anlamını ortaya çıkarma amacının oldukça fazla etkili olduğu unutulmamalıdır.

2.4.2.2. Orta Çağ ve Teolojik Hermeneutik

Orta Çağ denilince akla din eksenli yaklaşımlar gelmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan hermeneutik anlayışı da dinsel öğeleri içinde barındıran ve dinin etkisinin hissedildiği bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Orta Çağ'da hermeneutik kutsal kitaplarda yer alan metinlerin anlanması ve açıklanması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böylelikle Orta Çağ'da hermeneutiğin gelişimi, bilhassa İncil'in gelecek kuşaklar tarafından daha rahat anlaşılabilir hale getirilmesi için yürütülen çabaların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁴⁵ Bu çalışmalar ise alegorik yöntem kullanılarak yürütülmüştür. Bu yöntemle göre, bir formülün veyahut ismin, halkın bildiği anlamın dışında, sadece elit ve seçkinler tarafından bilinen birden fazla anlamı vardır anlayışı hâkimdir²⁴⁶. Bu yaklaşıma göre, kelimelerin orijinal anlamlarının dışında daha mistik bir anlamı da içerisinde barındırdığı, alegorik açıklamadan faydalanmanın temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴⁷.

Filozof Philon, kutsal kitaplarda alegorik anlamın olduğunu ileri sürmüş ve bu anlamı ortaya çıkarmak için yorum sanatından faydalanılması gerektiğini savunmuştur²⁴⁸. Böylelikle metinlerin görünen anlamlarının dışında görünmeyen anlamlarının da var olduğu, bu anlamların ortaya çıkarılması için yorum sanatından faydalanılması zaruri bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Hristiyan hermeneutiğin ana fikri, Tanrı'yı kendi yaşamı aracılığıyla yorumlayan İsa

²⁴⁵ Richard E. Palmer, *Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger and Gadamer*, s.56.

²⁴⁶ Erkam Temir, "Kriz Yönetimi ve Hermeneutik", s.285.

²⁴⁷ Metin Toprak, *Hermeneutik ve Edebiyat*, İstanbul 2003, s.28.

²⁴⁸ Zeki Özcan, *Teolojik Hermeneutik*, İstanbul 2000, s.25-28.

Peygamber'in, Tanrı'nın yorumcusu/tefsircisi olduğuna dayanmaktadır. Bu görüşe göre, Tanrı'nın kelimeleri kendisini, sözcükler aracılığı ile İsa da ifade etmiş ve böylelikle yorumun öznesi olmuştur²⁴⁹.

Orta Çağ reformistleri, kutsal kitaplarda yer alan metinlerin "kendi başlarına yeterliliği" tezini savunmuşlar; bu metinlerin doğrudan anlaşılabilir olduğu ve içerisinde çelişkiler olmadığını ileri sürmüşlerdir. Kutsal kitaplarda yer alan metinlerin doğru bir şekilde anlaşılmanmış olması daha önce bu metinler hakkında yorum yapanların eksik ve yanlış bilgiye sahip olduklarını işaret etmektedir. Bu yanlışlığın ortadan kaldırılması için gerekli olan husus ise iyi bir şekilde hermeneutik yapmaktır²⁵⁰. Böylelikle metinlerin gerçek ve doğru anlamlarının ortaya çıkarılmasında iyi bir hermeneutik yapmanın önemi vurgulanmak istenmiş; aksi takdirde doğru hermeneutik yapmanın yanlış anlamların ortaya çıkmasına sebep olabileceği dile getirilmek istenmiştir. Böylelikle hermeneutiğin doğru bir şekilde icra edilmesi oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak, teolojik hermeneutik "metnin ne dediğini değil ne demek istediğini" anlamaya, metindeki Tanrısal mesajları idrak etmeye çalışmaktadır. Bunun sebebi ise Kitab-ı Mukaddes'in yani Hristiyanların Kutsal Kitaplarının orijinallerinin bulunmamasıdır²⁵¹.

Özet olarak, Orta Çağ'da hermeneutik yaklaşımın ortaya çıkışının dinî sebeplere dayalı olduğu söylenebilir. Kutsal kitapta geçen metinlerin doğru anlaşılması ve gelecek kuşaklara doğru aktarılması bu dönemin esas amacını teşkil etmektedir. Bu metinlerde, metinlerin gerçek anlamlarının dışında farklı anlamlarının da bulunduğu ve bu anlamların ortaya çıkarılmasının hermeneutik yapmak ile doğrudan ilişkili olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla metnin gerçek anlamının ortaya çıkarılması için alegorik yöntem kullanılarak hermeneutik yapılmasının zaruri olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴⁹ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, s.103.

²⁵⁰ Emre Öztürk, "Hermeneutiğin Tarihsel Dönüşümü", *Journal of World of Turks*, C. 1, S. 2, Münih 2009, s.151.

²⁵¹ Fethi Ahmet Polat, "Kur'an'ı Anlama ve Yorumlamada Yeni Yönelişler", *Tefsir ve Tarih Usulü*, Bahattin Dartma (Ed.), Eskişehir 2010, s.242.

2.4.2.3. Hermeneutiğin Çağdaş Dönemi

Orta Çağ sonlarına doğru alegorik yöntem önemini yitirmeye başlamış ve hermeneutik yöntem farklı bir noktaya doğru koşmaya başlamıştır. Modern anlamda hermeneutik söylem, teolog Friedrich Schleiermacher ve sosyolog Wilhelm Dilthey ile önem kazanmış; Gadamer ve Paul Ricoeur ile zirveye ulaşmıştır.²⁵² Modern hermeneutiğin cevap aradığı soru ise şudur: Mantıksal olarak işleyen Descartes'in kesinliği sadece düşünce dünyasında oluşur ve bir uçurum içsel zihnin kesinliklerini diğer zihinlerin ve tarihin dış dünyasından ayırır. Bu uçurumun nasıl meydana geldiği süreci modern hermeneutiğin cevap aradığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵³.

Hermeneutiğin ilk kurucusu olarak anılan Alman teolog Schleiermacher yorumun iki boyutundan söz etmektedir. Bu boyutlar gramatik anlama ve psikolojik anlamadır. Gramatik anlama ile kastedilen, yorum içerisindeki parça bütün ilişkisidir. Psikolojik anlama ile anlatılmak istenen ise yaratıcı fiili yeniden oluşturma çabasını ifade etmektedir²⁵⁴. Gramatik yöntemde, dil bilgisi, buna bağlı olarak cümlelerin yapısı ve semantik incelemekte;²⁵⁵ psikolojik yöntemde ise yazarın ruh halinin anlaşılması, yazarın etrafındaki koşulların tahlil edilmesi gibi bir süreci kapsamaktadır.²⁵⁶ Schleiermacher metinlerin sadece yazıdan ibaret olmadığını ve kültürel bir mirası taşıdığını ve bu mirasın anlaşılmasına çalışılması gerektiğini söylemektedir. Anlamın tarihsel olduğunu ve toplumsal bir iletişim süreci içerisinde yaratıldığını savunmaktadır²⁵⁷.

Schleiermacher tarafından bir “anlama sanatı” olarak ifade edilen hermeneutik²⁵⁸, yalnızca yazılı metinlerin incelenmesi ile değil aynı zamanda

²⁵² Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.69.

²⁵³ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, s.38.

²⁵⁴ John B. Thompson, *Critical Hermeneutics: A Study in the Thought of Paul Ricoeur and Jürgen Habermas*, Cambridge 1981, s.37.

²⁵⁵ Metin Toprak, *Hermeneutik ve Edebiyat*, s. 45.

²⁵⁶ Vefa Taşdelen, *Hermeneutiğin Evrimi*, s.93.

²⁵⁷ Gülcan Şahin, *Dilthey'da Tarihsel Tinsel Dünyayı Açıklama Modeli Olarak Hermeneutik Döngü ve Anlama Sorunsalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2019, s.14.

²⁵⁸ Burhanettin Tatar, *Hermenötik*, İstanbul 2004, s.37.

kişilerin arasında geçen diyalogları da incelemektedir.²⁵⁹ Bu noktada yorumlama sanatının dayanak noktası olarak karşımıza çıkan anlama teorisi, başkası tarafından yazılan bir şeyi nasıl anlıyorum sorusu ile diğer yorumcu teorileri de bir araya getirmektedir²⁶⁰. Schleiermacher'ın hermeneutik anlama döngüsü, hakikate sadece başkalarının düşünceleri, karşılaştırmalı dinler, kavramlar ve dünya görüşleri aracılığıyla ulaşılabileceğini savunur²⁶¹.

Wilhelm Dilthey hermeneutiği bir sonraki safhaya taşımış ve hermeneutiği manevi yani tinsel bilimlerin bir metodu olarak ifade etmiştir²⁶². Böylelikle hayatı arka plana itmeden insan bilimlerinde açığa vuran hermeneutiği tin bilimleri ile açıklaması onun anlama problemine yaptığı en büyük katkılar arasında gösterilmektedir. Bundan ötürü anlamının yalnızca metin çözümlemesi veya metnin yorumlanması ile sınırlı olamayacağı, bunlara ilaveten anlamı insanların birbirleriyle olan ilişkisinde aramanın gerektiğini vurgulamıştır²⁶³. Dilthey ayrıca dünyanın bizlere halihazırda anlamlı olarak verildiği fikrine sahip çıkarak dünya hakkında doğru bilgiler elde etmek isteniyor ise yaşam deneyimini yorumlayan insan bilimine ihtiyaç olduğunu savunmaktadır²⁶⁴. Böylelikle doğa biliminin sadece doğayı açıkladığı, kültürü açıklamak için ise insan bilimlerine başvurulması gerektiğini savunmaktadır²⁶⁵.

Dilthey anlama kavramının sempati ile yakın ilişkisi olduğunu savunarak şöyle demiştir:

“Anlama da bir dereceye kadar sempatiye bağlıdır. Örneğin bize hiçbir şekilde sempatik gelmeyen insanları pek öyle kolayca anlayamayız. Buna karşılık bir tiyatro sahnesi önüne oturduğumuzda, sempatinin yeniden üretici/kurucu/olusturucu anlamıyla yakınlığı kendini çok daha açık gösterir. Oyunu izlerken artık sadece tasarlamayız, sadece algılamayız; hatta oyun kahramanlarının psişik hallerini yeniden yaşarız²⁶⁶.”

²⁵⁹ Metin Toprak, *Hermeneutik ve Edebiyat*, s. 38-41.

²⁶⁰ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, s.39.

²⁶¹ *Age*, s.42.

²⁶² Özlem Doğan, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul 1986, s.76.

²⁶³ Gülcan Şahin, *Dilthey'da Tarihsel Tinsel Dünyayı Açıklama Modeli Olarak Hermeneutik Döngü ve Anlama Sorunsalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2019, s.28.

²⁶⁴ Jens Zimmermann, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, s.45.

²⁶⁵ *Age*, s.46.

²⁶⁶ Wilhelm Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, (Çev.Özlem Doğan), İstanbul 1999. s.37.

Böylelikle anlamın anlaşılabilmesinin zihinsel bir süreç olduğu ve içinde bulunulan dönem içerisinde gerçekleştiği söylenebilmektedir.

Pozitivizme eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşan Dilthey'in gayesinin tinsel bilimleri doğa bilimlerinin denetiminden kurtarmak olduğu söylenebilir²⁶⁷. Böylelikle Dilthey, pozitivist yorumlamaların insana ve onun yaşadığı dünyayı anlama konusunda başarılı olamadığını düşünmektedir.

Hans George Gadamer'in hermeneutik üzerine yaptığı çalışmalar bu anlayışı bir adım daha ileriye götürmüştür. Ona göre hermeneutik, her türlü yorum tekniğini mümkün kılan fakat ona sınırlamalar da getiren bir anlayışa sahiptir²⁶⁸.

Gadamer'e göre anlama, bir şeyin içerisine girme yani angaje olma şeklinde kullanılır. Geleneksel yorumcu görüşte, bir metni veya bir nesneyi kendi olduğu şekliyle anlamayı hedefleyen bir yorumcuyu kabul eder. Gadamer bunun aksine nesneyi yorumlayan öznenin yani yorumcunun anlamada ön yargıları kullanacağını belirtir²⁶⁹.

Gadamer yorum kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Yorum, bir metnin anlamını netleştirmeye dayalı filolojik bir sanat anlamına gelmez. Yorum, yapay anlamın maskesini düşürmek, gizlenen veya başka bir biçimde aktarılan anlamın üzerindeki örtüyü kaldırmaktır. Yorumlama bir gelenekte yaratılan söylemin açıkça ifade edilmesidir²⁷⁰.”

Gadamer tarafından yapılan bu tarif tartışmasız olarak yorum yapabilmek için söylemlere ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Böylelikle insanlar tarafından söylem olarak nitelendirilen metinler veya ifadeler yorumlama ile açık bir duruma gelir. Bu vetire, yorumlanan ile yorumlayan arasında köprü inşa ederek boşluğu yok eder.

Ricoeur, Gadamer'in de düşündüğü gibi yorumun anlamayı ve beraberinde açıklamayı gerektirdiğini; fakat farklı olarak yapısalcı bir fenomenolog gibi açıklamanın ampirik ve analitik olduğunu, anlamının ise genel olduğunu söyler. Ricoeur, yorumu iki bölüme ayırarak inceler, Bunlardan ilki, metni parçalama;

²⁶⁷ Erol Göka ve diğerleri, *Önce Söz Vardı Yorumlamacılık Üzerine Bir Deneme*, Ankara 1996, s.31.

²⁶⁸ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mücadele*, s.71.

²⁶⁹ William Outhwaite, "Hans Georg Gadamer", *The Return of Grand Theory in the Human Sciences*, Quentin Skinner (Ed.), Cambridge 1990, s.24-25.

²⁷⁰ Hans George Gadamer, "The Conflict of Interpretations: Debate with Hans George Gadamer", *A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, Mario J. Valdés (Ed.), Newyork 1991, s.217.

ikincisi ise metni kalıplarına ayırmadır. Öznel bir yaklaşım ile gerçek anlam ortaya çıkarılmaya çalışılır. Açıklama kavramı ile anlam kavramını birbirinden ayrı düşünmemek gerekmektedir; ikisi ayrılmaz bir bütündür²⁷¹.

Özet olarak yorumcu görüş, metinlerin nasıl anlaşılması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Ricoeurcü yorum yaklaşımında doğrulama kavramına yoğunlaşırken Gadamer'in hermeneutik yaklaşımında çeşitli görüşler arasında köprü inşa etmeye dayanan bir yaklaşım benimsenir. Aynı şekilde Gadamer'in görüşünde, metinlerin yorumlanması tarihsel bağlam ile ilişkilendirilir. Yorumlar hem metin hem de yazar hakkında bilgiler içerebilmektedir. Ricoeurcü hermeneutik anlayış Batılı dünyanın "öteki" düşüncesine sadık bir şekilde bağlıken, Gadamer'in anlayışında diyalogu, "karşıt öteki" yi yabancılaşmaktan kurtaran bir vetire olarak görme eğilimindedir²⁷².

²⁷¹ Edibe Sözen, *Söylem Belirsizlik, Mübadele*, s.73.

²⁷² *Age*, s.76.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOHBETTEN SÖYLEM ANALİZİNE FETÖ’NÜN “KILIÇLARIN GÖLGESİNDE” VE “SIFIR SORUN” İSİMLİ KONUŞMALARININ ANALİZİ

3.1. FETULLAH GÜLEN VE FETÖ’NÜN KISA TARİHİ

Fetullah Gülen 27 Nisan 1941 yılında Erzurum’da dünyaya gelmiştir. Erzurum’da 1962-1963 yıllarında Komünizm ile Mücadele Derneğinin kurucuları arasında yer almış ve aktif olarak bu dernekte faaliyet yürütmüştür. Daha sonra vaizlik, öğrenci yurtlarında idarecilik ve Kur’an-ı Kerim öğreticiliği yaptığı Edirne ve İzmir illerinde örgütün çekirdek kadrosunu oluşturmuş ve bu minvalde çalışmalara başlamıştır. Bu süreçte bilhassa köyden kente gelen öğrencilere yardım edilmesi ve onların ihtiyaçlarının giderilmesi gibi masum gözüken alanlar üzerinden eleman devşirme ve istismar faaliyetlerine başlayarak insanların sempatisini toplamaya başlamıştır²⁷³.

Gülen, 1970 yılında Nur Cemaati’nden ayrılarak kendi yolunu çizmiş; pragmatist, takiyeci ve makyevelist yöntemleri benimsemiştir²⁷⁴. Necip Hablemitoğlu da bu görüşü destekleyerek şunları söylemektedir:

“Bugüne kadar, bir tek fethullahçı, dürüstlük gösterip, gerçek kimliğini kabullenmemiştir. Bu olgu, takiyye denilen dinsel kılıflı sahtekarlık ve ikiyüzlülüğün, fethullahçıların adeta iliklerine işlediği sonucunu ortaya koymaktadır²⁷⁵.”

Fetullah Gülen İzmir’de bulunan Kestanepazarı Kur’an Kursu’nda hocalık yapmış ve örgütün yapı taşlarını burada oluşturmaya başlamıştır²⁷⁶. Çok kapsamlı ve planlı bir operasyon sonucu ortaya çıkarılan örgütün, kuruluş olarak İzmir’i seçmesinin de bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler arasında İzmir’in ticari olarak zengin bir kent olması, geçiş güzergahı olması sebebiyle farklı fikirler ile daha

²⁷³ TBMM, *Fetullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile İlgili Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleri ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara 2017, s. 41-44.

²⁷⁴ Hüseyin Arslan, *Dini Gruplar ve Siyaset 2 FETÖ/PDY*, Ankara 2016, s.17.

²⁷⁵ Necip Hablemitoğlu, *Köstebek*, İstanbul 2016, s.137.

²⁷⁶ Hüseyin Arslan, *Dini Gruplar ve Siyaset Yeni Asya*, Ankara 2012, s.174.

fazla etkileşime giriyor olması ve buna bağlı olarak daha açık görüşlü insanlardan meydana gelmiş olması gösterilebilir.

Bunların yanında başlangıç olarak İzmir ilinin seçilmesi tamamen sinsi bir stratejidir. İzmir ekonomik dinamikleri ve kültürel alt yapısı ile FETÖ/PDY için biçilmiş kaftandır. Halkın eğitim ve öğretime düşkünlüğü, okur, yazar oranı o yıllar için çok ileri seviyededir. Gülen ilk hamlesini okullar ve eğitim üzerinden yapmıştır. Dini ritüelleri geri plana gizleyerek sadece eğitilmiş ve nitelikli gençler ile toplumun ilerleyebileceği savını gütmüştür. Dini yaşam ve olguların geri plana gizlenmesi sonucunda ilk önce eğitilmiş, elit ve zengin aile çocuklarına göz kırpılmıştır. Halk bu yapıya dini bir grup demek yerine memlekete nitelikli gençler kazandırmaya çalışan hayırseverler gözü ile bakmaya başlamıştır. Örneğin bazı dini gruplar; kot pantolon giymeyi, erkeklerin küpe takmasını eleştirirken Gülen bunlara karışmamış ve ağına çektiği gençlere gizli ibadeti ve iki kimlikli yaşamı tavsiye etmiştir. Eğitimdeki suni ve sinsi başarı ekonomik yardımların artmasına sebep olmuş hatta o yıllarda İzmir ilinde topladığı bağış ve yardımlar diğer dini grupların çok çok üzerine çıkmıştır. Yine bu dönemde Yamanlar Fen Lisesi vb. eğitim kurumları ile reklamı hızlandırmıştır. Yani FETÖ laik olduğu söylenen İzmir’de, laik kesimin içinde doğmuş ve güçlenmiştir. Tüm bunları ise takiye yaparak sağlamıştır.

İzmir’de başlayan bu süreç, zaman içerisinde Türkiye geneline kademeli olarak yayılmaya başlamıştır. Örgüt İzmir’den sonra Ege Bölgesi’nde ve ardından da ülkenin tamamında etkinlik kurmayı başarmıştır. Örgüt daha sonra yurt dışı faaliyetlerine de yönelmiş ve farklı ülkelerde de yapılanmaya başlamıştır. Bundan dolayı örgütün farklı yapıları da oluşmuştur.

Örgütsel yapı kısaca şu şekilde sıralanabilir²⁷⁷:

Örgütün hiyerarşi yapılanması hücre tipi yapılanma ve dikey yapılanma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örgütün coğrafi yapılanması; yurt içi ve yurt dışı yapılanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Legal alandaki yapılanma ise eğitim faaliyetleri, finans ve medya yapılanması olarak sınıflandırılmaktadır. İllegal

²⁷⁷ Ali İhsan Kaplan, *Türkiye’de İllegal Paralel Devlet Yapılanmasında Bir İstihbarat Örgütü Olarak FETÖ*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s.36-45.

yapılanma olarak tanımlanan yapı ise illegal ve hususi yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Hususi yapılanmanın diğer adı mahrem hizmetler yapılanmasıdır.

Örgüt eleman temini noktasında bilhassa 13-18 yaş grubu arasındaki çocukları tercih etmiştir. Bunun sebebi, bu yaş grubunda yer alan çocukları etkilemenin daha rahat olduğu ve üzerlerinde psikolojik baskı kurmak suretiyle onları radikalleştirmenin kolaylığıdır. Bundan dolayı hedeflenen yaş grubu üzerinde çalışmalar yoğunlaştırılmış ve insan kaynağı elde etme konusunda başarı sağlanmıştır²⁷⁸. Böylelikle örgüt küçük yaş grubundan tespit ettiği öğrencileri, ışık evleri adı verilen evlerde kendi ideolojileri doğrultusunda yetiştirmiş, sorgulamayan ve itaatkâr bir taban elde etmeyi başarmıştır.

Eric Hoffer de bu yaş grubundaki gençleri kastederek; *“bir lideri takip etmek, mucizelere inanmak, bir grubun üyesi olmak ve kutsal bir amaç uğruna kendi kişiliklerini bir tarafa bırakma eğiliminde oldukları”*²⁷⁹ tespitini yapmıştır.

Hızlı bir şekilde büyüyen ve kendisine taban toplamaya başlayan örgüt için propaganda faaliyetleri de büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda örgütün medya yapılanması içerisinde yar alan kurumlardan olan, Zaman Gazetesi, Sızıntı Dergisi gibi basın yayın organlarını kendi fikirlerini yayma aracı olarak kullanmışlardır.

Böylece örgüt, açık kaynak istihbaratının bir parçası olarak karşımıza çıkan basın yayın organları üzerinden darbe sinyalleri vermiş ve algı oluşturmaya çalışmıştır.

“FETÖ’nün kısa süre içerisinde bir darbe girişiminde bulunacağının sembolik mesajları örgüt üyelerine Eylül 2015 ve Mayıs 2016 aylarındaki Sızıntı Dergisi’nin kapak resimlerinde ve Zaman Gazetesi’nin 2015 yılının son aylarında yayınlanmaya başlayan reklam filminde işaret edilmiştir. Derginin Eylül 2015 kapağında uçaklar, helikopterler, gemi ve beklenen sevgiliyi anlatan bir dördlük bulunmaktadır²⁸⁰.”

Böylelikle örgüt liderinin söylemlerinin analiz edilmesi ve açık kaynak istihbaratının daha verimli bir şekilde kullanılması, örgütün stratejisinin belirlenmesi ve eylem tarzlarının ortaya konulması açısından önem arz etmektedir.

²⁷⁸ “Uluslararası Bir Tehdit Olarak FETÖ”, *Polis Akademisi II. Uluslararası Güvenlik Sempozyumu Raporu*, Ankara 2018, s.15.

²⁷⁹ Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar*, İstanbul 2010, s.5.

²⁸⁰ Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı, *Yeni Nesil Terör: FETÖ’NÜN Analizi*, Ankara 2017, s.11.

Nitekim Ankara Eski Emniyet Müdürü Cevdet Saral'ın da 1999 yılında FETÖ ile ilgili hazırlamış olduğu raporda bu yöntemi kullandığından söz etmek mümkündür. Saral bunu şu şekilde dile getirmektedir: “*Kişi kendi sözlerinde gizlidir.*” prensibi ile yola çıktıklarını ve Gülen'in bütün kitaplarını, kasetlerini ve vaazlarını incelediklerini söylemektedir. Bunların neticesinde yapılanmanın açık faaliyet gizli hedef üzerine kurgulanmış bir yapı olduğu sonucuna varılmıştır²⁸¹. Yukarıda da söz edildiği gibi açık kaynaklarda yer alan söylemlerin değerlendirilmesinin öneminin oldukça fazla olduğu düşünülmektedir. FETÖ/PDY içerisinde örgüt elebaşı Gülen'in videolarının ve kasetlerinin izlendiği sohbetler düzenlenmektedir. Bu mekanizma dinî içerikli olarak algılanmasına rağmen örgütsel mesajların mensuplara aktarıldığı toplantılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı örgüt elebaşının yapmış olduğu her konuşma, her sohbet aslında çok önemlidir. Bu konuşmalar vasıtasıyla, örgütün stratejilerini çözmek, örgüt hakkında bilgi toplamak mümkün olabilmektedir.

Saral'ın da dediği gibi gizli bir hedef üzerine hareket eden örgüt sadece kendisini gizlemekle kalmamış, devlet kurumlarında görev yapan şahısların da örgüte müzahir olup olmadığı ile ilgili çalışmalar yapmıştır. FETÖ Emniyet Mahrem Yapılanması Mukayese Raporu'nda yer alan verilere göre 276 bin 785 Emniyet personeli hakkında fişleme yapılmıştır²⁸². Bu veri örgütün ne denli tehlikeli bir yapılanma içerisinde olduğunun da göstergesidir. Görülmektedir ki FETÖ/PDY mensupları toplumun her kesiminden insan hakkında bilgi toplamış ve bu bilgileri örgütün menfaatleri doğrultusunda kullanmaktan çekinmemiştir.

Çeşitli yöntemlerle kesin inançlı hale getirilen örgüt militanları, örgüt tarafından iletilen talimatları sorgulamamakta ve insan hakkı yeme mevzusunda bile yaptıklarının meşru olduğuna inanmaktadırlar. Örgüt mensuplarının bu seviyeye gelmesi sıkı bir çalışma sonucu oluşmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde biat etmek,

²⁸¹ TBMM, *Fetullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile İlgili Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleri ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara 2017, s. 52.

²⁸² Emniyet Genel Müdürlüğü KOM Daire Başkanlığı, *Emniyet Mahrem Yapılanması Mukayese Raporu*, Ankara 2020, s.24. Daha detaylı bilgi için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/feto-polislerin-bilgilerini-sistemden-11-dakikada-calmis/1875390> (E.T.: 04.07.2020).

takiye yapmak, pragmatist ve makyavelist olmak gibi unsurlar yer almaktadır²⁸³. Bu hususları açıklamadan önce Eric Hoffer tarafından yapılan şu tespitlerde FETÖ mensupları ile benzerlik göstermesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü Nazi askerlerinin yapmış oldukları bütün kötülöklere rağmen kendilerini suçsuz olarak görmeleri²⁸⁴ ile FETÖ mensuplarını aynı çerçevede görebilmek mümkündür. Sınav sorularını çalarak devletin kurumlarına sızmak, hak etmeden makam sahibi olmak, haksız yere insanlara zarar vermek gibi sayısı artırılabilir örnekler kesin inançlı hale getirilen FETÖ mensupları tarafından meşru olarak görölmektedir.

Beyin yıkayarak mensuplarını kesin inançlı hale getirme yöntemlerinden birisi olan biat etmek, örgüt militanları için çocuk yaşlardan itibaren başlamakta ve örgütün kontrol ettiği ışık evleri, dersaneler ve okullarda sürdürölmektedir. Bu eğitimi alan örgüt mensupları örgüt içerisinde altın nesil olarak anılmaktadırlar. Diğer bir yöntem olan takiye ise Gülen tarafından oldukça önemsenmektedir. Bu bağlamda Gülen örgüt mensuplarına nasihatler vermekte ve kendilerini devletin tüm güç merkezlerine ulaşana kadar gizlemeleri yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır²⁸⁵. Makyavelist yaklaşımla da amaçlarına ulaşmak için her şeyi meşru saydıkları ve pragmatik bir yaklaşımla da çıkarıcı bir hale geldikleri görölmüştür.

Örgüt; takiyeci (gizlemeci) ve makyavelist yöntemler ile, sabırlı bir şekilde, gizlilikle devletin en hassas birimlerine müritlerini sızdırmış ve devlet içerisinde bir güç odağı haline gelmiştir. Devletin içerisinde sızdırdığı bu elemanlar vasıtası ile 17/25 Aralık 2013'te bürokratik sivil darbe teşebbüsünde bulunmuş; başarılı olamayınca da 15 Temmuz 2016 yılında askeri darbe girişimini gerçekleştirmiştir²⁸⁶.

3.1.1. Ezoterizm ve FETÖ/PDY

Ezoterizm kelimesi Yunanca kökenli esoterikos kökünden gelmekte ve içsel, gizli anlamlarını taşımaktadır. Kavramın Türk Dil Kurumu sözlüğündeki tanımı ise

²⁸³ Hüseyin Arslan, “İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında FETÖ'nün Analizi”, *International Journal of Disciplines Economics and Administrative Sciences Studies*, C. 6, S. 17, Kahramanmaraş 2020, s.289.

²⁸⁴ Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar*, İstanbul 2010, s.41.

²⁸⁵ Hüseyin Arslan, “İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında FETÖ'nün Analizi”, *International Journal of Disciplines Economics and Administrative Sciences Studies*, C. 6, S. 17, Kahramanmaraş 2020, s. 294-295.

²⁸⁶ Hüseyin Arslan, *Dini Gruplar ve Siyaset 2 FETÖ/PDY*, Ankara 2016, s.17-19.

“Bâtınlık²⁸⁷” şeklindedir. Diğer bir tabir ile ezoterizm akıldan çok sezilere önem veren, görünenden çok görünmeyen ile ilgilenen, açık olandan ziyade gizli olana yönelen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır²⁸⁸. Hilmi Demir ezoterizmi “*kadim bilgelikle günümüze kadar gelen ve gerçeğin yalnızca seçkin ve söyleneni anlayacak kişilere verilebileceği anlayışına dayalı bir öğreti biçimidir*²⁸⁹.” şeklinde tanımlamaktadır.

FETÖ/PDY elebaşı Gülen’in tüm metnindeki en dikkat çekici özellik kullanılan dilin sembolik bir dil olmasıdır. Kullanılan bu dil, günlük hayattaki konuşma ve yazma dilinden tamamen farklıdır. Bu dil içerisinde kullanılan kelimeler bilinen anlamın dışındadır. Metnin altında gizli başka manalar bulunmaktadır²⁹⁰. Burda anlatılmak istenen düşünce örgüt elebaşının kullanmış olduğu kelimelerin özenle seçildiği ve bunların altında derin manaların var olduğudur. Konuşmalardaki bu derin anlamların ortaya çıkarılması yorumcu görüş ile birlikte mümkün olabilmektedir.

FETÖ/PDY gibi ezoterik oluşumlarda dini metinlerin dil kuralları içerisinde yorumlanması sadece düz anlamın açıklanmasına yardımcı olur. Lakin düz anlam hakikati ortaya çıkarmamaktadır. Hakikat metnin içerisinde gizlenmiş derin anlamdadır ve buna ulaşabilmek için dilin tüm sınırlarının zorlanması gerekmektedir²⁹¹. Görülmektedir ki örgüt elebaşının kullanış olduğu ezoterik anlamların ortaya çıkarılması için dilin sınırlarının zorlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Dilin sınırlarını zorlama ise yorumcu görüş ile birlikte yapılabilmektedir.

Örgüt elebaşı Gülen tarafından sıklıkla dinî kavramlara başvurulduğu ve bu kavramların bir efsunlama aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Konuşmalarda mistik ve ezoterik bir hava katılması ile birlikte insanlar etkilenmeye, baskı altına alınmaya çalışılır²⁹². Bunlara örnek olarak Gülen’in Allah ile konuştuğu iddiası gösterilebilir. Bununla alakalı olarak Latif Erdoğan şunları söylemektedir: “*Doğru,*

²⁸⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, www.sozluk.gov.tr, (E.T.: 01.05.2021).

²⁸⁸ Mustafa Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek: FETÖ*, Ankara 2017, s.121-122.

²⁸⁹ Hilmi Demir, *Gülen Örgütü Ezoterik Bir Kült Cemaatin Radikalleşmesi*, Ankara 2017, s.74.

²⁹⁰ *Age*, s.72.

²⁹¹ Mustafa Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek: FETÖ*, s.127.

²⁹² *Age*, s.116.

*ben kâinatı Muhammed'in hatınna yarattım: ama senin hatırına devam ettiriyorum*²⁹³.” söylemi ile birlikte Gülen’in kendisini Hz. Peygamber’e denk hatta ondan daha üst bir konumda görmektedir²⁹⁴. Bununla birlikte Bâtîni grupların liderlerinin Allah’la görüşebildiği ya da peygamberden talimatlar aldığı şeklinde söylemlerine rastlamak mümkündür²⁹⁵. Gülen de bunlardan bir tanesidir. Allah ile konuştuğunu iddia ederek, otoritesini sağlamlaştırmak, gücünü pekiştirmek ve örgüt mensuplarının üstünde tartışmasız, bir lider imajı oluşturmak istemektedir. Böylelikle sorgulanamaz, eleştirilemez bir konuma gelerek örgütü rahatça sevk ve idare edebilmektedir.

FETÖ/PDY elebaşı Gülen’in örgüt hiyerarşisi içerisindeki konumu Kâinat imamı olarak isimlendirilmektedir. Gülen kendisini tüm kâinatın imamı, yöneticisi olarak görmektedir. Konu bu açıdan ele alındığında da Gülen’in kendisini Allah ile konuşan ya da Allah’a eşdeğer bir konumda gördüğünü söylemek mümkündür.

Ezoterik bir yapılanma olarak karşımıza çıkan FETÖ/PDY’nin ve örgüt elebaşı Gülen’in söylemlerinin bu bağlamda irdelenmesi ve bu metinlerdeki gerçek söylemek istediklerinin açığa çıkarılması için yorumcu görüşe ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

3.1.2. 05.02.2016 Tarihli “Kılıçların Gölgesinde” İsimli Konuşmanın Söylem Analizi

FETÖ/PDY elebaşı Fetullah Gülen tarafından 5 Şubat 2016 tarihinde yapılan konuşmanın *Kılıçların Gölgesinde* isimli başlığı, metnin analizine başlamadan önce üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylem analizinin öğeleri kısmında kelimelerin hangi anlamlarda kullanıldığının önemine dikkat çekilmişti. Zira burada kılıç kelimesi dikkatleri üzerine toplamaktadır. Çünkü FETÖ/PDY örgüt terminolojisinde kılıcın hangi anlamlarda kullanıldığı, şifreli bir anlama sahip olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

²⁹³ Latif Erdoğan, *Şeytanın Gülen Yüzü*, İstanbul 2013, s.33.

²⁹⁴ Mustafa Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek: FETÖ*, s.104-105.

²⁹⁵ Age, s.122.

Bundan ötürü, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren İstihbarat Başkanlığı, Terörle Mücadele Daire Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının ortaklaşa hazırlamış oldukları *FETÖ/PDY Sözlüğü* isimli kitapta, örgütün gizli anlamlar yüklediği kelimeler tespit edilmiştir. Bu tespitin yapılmasında şüpheli ifadeleri, bilgisi alınan kişilerin ifadeleri, müfettiş raporları gibi çok sayıda evrak incelenmiş ve ortaya bu sözlük çıkmıştır.

FETÖ/PDY Sözlüğü isimli kitapta kılıç kelimesi şu şekilde tanımlanmaktadır: “TSK mahrem yapılanmasında Türk Silahlı Kuvvetlerinde Albay ve üzeri rütbeli askerleri ifade etmek için kullanılmaktadır²⁹⁶.” Bu tanıma göre, *Kılıçların Gölgesinde* isimli konuşmanın TSK içerisindeki örgüt mensupları için yapılmış olabileceği ve içerisinde bu unsurlara mesajlar taşıyabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca bu konuşmada ‘cennet annelerin ayaklarının altındadır’ söyleminin değiştirilerek ‘cennet kılıçların gölgesi altındadır’ denilmesi de oldukça manidardır. Böylelikle örgüt elebaşı Gülen mensuplarına saldırı ya da darbe ile birlikte cenneti vaad ederken diğer bir taraftan da annelerin ayakları altında olan cennet kavramını istismar ederek mensuplarının ailelerinden koparılmasını hedeflemektedir.

Konuşmanın ilk kısmı ‘aktif sabır’ kavramı ile ilgilidir. Bu kavram da *FETÖ/PDY Sözlüğü*’nde şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Örgüt jargonunda; yeni hamle yapılamıyorsa bile mevcut durumu muhafaza etmek anlamına gelmektedir. Öte yandan yapılması gerekli olan şeyleri yaparak sabretmek, bir yandan zorluklara göğüs gererken diğer yandan durağanlığa girmeden gerekli hamleleri yapman anlamına gelmektedir. Yeni planlamalar ve stratejiler üzerine kafa yorulması, alternatif yollar araştırılarak örgütsel faaliyetlerin devam ettirilmesi, asla savunmada kalınmaması ve yeni hamleler yapılması aktif sabır kavramı kapsamındadır²⁹⁷.”

Aktif sabır kavramının tanımı incelendikten sonra metin içerisinde ne şekilde kullanıldığı ise aşağıdaki örnekte yer almaktadır:

“...Bela ve musibetlere maruz kaldığınız zamanda yine dışınızı sıkın sabredin, şikâyet etmeyin. Sabra ilave ettiğimiz bir mülahaza, bir farklılık var: Aktif sabır diyoruz yani. Bela ve musibet üzerinize geldiği zaman böyle durağanlığa girmeyin. Durağanlığa giren fiziğin temel kanunu dökülme

²⁹⁶ Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, Ankara 2019, s.173.

²⁹⁷ Age, s.38.

demektir, sağa-sola saçılırsınız. En kritik anlarda bile yapacak bir şeyler bulmalı, bilmeli ve mutlaka onu yapmalısınız²⁹⁸ ... ”

Gülen’in bu söylemleri ile örgütün içerisinde bulunduğu zor durumdan dolayı örgüt mensuplarının şikâyetçi olmaması gerektiği, örgütsel faaliyetlerine devam etmelerinin hayati önem taşıdığı, bu faaliyetlere devam edilmemesi durumunda, yani durağan duruma geçildiğinde, dağılmanın da hızlanacağı, örgüt mensuplarının en zor durumlarda dahi örgüt namına yapacak bir şeylerinin olduğu, yapacakları faaliyetleri tespit edip mutlaka yapmaları gerektiği yönünde talimatlar verdiği, ayrıca aktif sabır kavramının ne manaya geldiğini izah ederek bu durumun aktif sabır ile birlikte aşılması yönünde telkinlerde bulunduğu analiz edilmiştir. Görülmektedir ki örgüt liderinin ‘aktif sabır’ kavramı ile ilgili yapmış olduğu tanımlama ile *FETÖ/PDY Sözlüğü*’ndeki tanım örtüşmektedir. Böylece yapılan analizlerde örgütün terminolojisine hâkim olmanın önemi bir kez daha ortaya konulmuştur.

“...Sabır esasen, insana ibadet kadar sevap kazandırır; ama nerede, hangi hususta, nasıl sabır sevap kazandırır?! O yerinde kullanılırsa, sevap kazandırır...²⁹⁹” Bu cümlede anlatılmak istenen husus, sabrederek sevap kazanılacağı fakat bu sabrın aktif sabır kapsamında olması gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır. Böylece örgüt mensuplarının aktif sabır ile birlikte örgütsel faaliyetlerine kesinlikle ara vermeden devam etmeleri ve bu durumda sevap kazanacakları yönünde ikna edilmeye çalışıldığı değerlendirilmektedir.

“...Eskiden, muhasibinin ifadesiyle “Çarşıya çıktığınız zaman gözlerinizi kapatın.” diyor. “Şayet buna gücünüz yetmiyorsa, kapanın evinizde kalın.” diyor. Şimdi eskiden sadece çarşıya çıkmakla insan harama bakıyordu, günaha giriyordu; yalan dinliyordu günaha giriyordu. Yalan neşriyata şahit oluyordu. Fakat şimdi evinin içerisinde televizyonlar vasıtasıyla, internet vasıtasıyla daha gelişmiş teknoloji olarak telefonlar vasıtasıyla kim bilir gelecekte söze sese cevap mahiyetinde, siz ben böyle bir şey istiyorum deyince hemen karşınızda bir şey, bir ekranda bir şey beliriyor gibi çünkü ona doğru gidiyor mesele. Bütün bütün cinnete badi olacak şekilde bir harama girme mevzu var. Şimdi haramlara karşıda dişini sıkıp sabretmek, elden geldiğince, “Li külli melikin himen, elâ ve inne himallahi mehârimuhu.³⁰⁰” O ilahi sınırları koruma adına bence şüpheli alana girmeme, şeytanın alanına girme ihtimali vardır. Bu tabirle ifade edelim. İlahi çerçeveden çıkıp şeytanın alanına girme ihtimali var. Hz. Adem’deki

²⁹⁸ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

²⁹⁹ Age

³⁰⁰ Buhari hadisinde Hz. Peygamber her melikin bir koru (himâ) alanı olduğunu ifade etmiş ve “Allah’ın koruluğunun da haramları” olduğunu söylemiştir.

böyle bir geçiş meselesi zelle idi. İctihattı, içtihat hatasıydı. Öyle bakıyoruz biz. Allah'ın Safihullah dediği, zelle diyoruz kayma, sürçme diyoruz yani bilerek yapmadı. Fakat bizler gibi sıradan insanlar bu kast ve irade söz konusudur öyle olabilir³⁰¹...

şeklindeki söylemi ile öncelikle günümüzde harama bulaşmanın ve günaha girmenin ne kadar kolay olduğunu vurguladığı, buradaki amacın günümüzde haram olarak tanımlanan fiilleri yapmanın kolaylaştığı ile örgütsel faaliyetlerin devam etmemesi durumunu bağdaştırarak örgüt mensuplarının kendilerine çeki düzen vermeleri, pişman olacakları hal, hareket ve beyanlardan uzak durmaları gerektiği, bilmeden hata yapılabileceği fakat kasıtlı olarak yapılan hataların geri dönüşünün olmadığını ifade ederek örgüt tabanına uyarılarda bulunduğu değerlendirilmektedir.

Gülen'in bu söylemleri ile örgüt aleyhinde yapılacak olan okumaların, görsel ve işitsel tüm araçlardan uzak durulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu şekilde hem cezai hüküm giyen ve tutukluluk yaşayan hem de özgür yaşamda bulunup örgütten kopma yaşayabilecek olanları konsolide etmenin yollarını vurgulandığı düşünülmektedir. Bu çabanın ikna kabiliyetini arttırmak için ayet ve hadisler ile cennet ve cehennem olgusunu bir kılıç gibi örgüt mensuplarının üzerinde tutmaktadır. Örgüt elebaşının bu söylemleri ile gayesinin örgütsel birlikteliği sağlamak ve örgüt tabanını diri tutmak olduğu değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımın, müritlerine cennet vaat eden Hasan Sabbah ile benzerlik gösterdiğini de söylemek mümkündür.

“İntizar kadar insanı kıvrandıran başka bir şey yoktur. Onun için Arapça söylemiş, Türkçeye de aynı ile geçmiş. “El-intizâr eşeddü minen-nâr³⁰²”, intizar ateşte yanmadan daha acıdır, daha zordur. Şimdi vaktin mevhumu esasen nazarı itibari alarak Allah'ın dilediği bir andır. O an gelinceye kadar olumsuz şeyler devam ediyorsa, beklenti adına sizin gönlünüzü kaptırdığınız şeyler devam ediyorsa şayet orada murâd-ı ilâhîye sahip olmak lazım, ilahi takdire saygılı olmak lazım³⁰³...”

Bu paragraftaki söylemlerin daha iyi anlaşılabilmesi açısından intizar kelimesinin ne anlama geldiğinin de izah edilmesi gerekmektedir. İntizar kelimesini “birinin gelmesini, bir şeyin olmasını bekleme” ve “beddua” anlamlarını

³⁰¹ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

³⁰² Cümle; beklemek ateşten daha beterdir, daha şiddetlidir şeklinde tercüme edilebilir.

³⁰³ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

taşımaktadır³⁰⁴. Ayrıca intizar kelimesi, 1993 yılında sınırlı sayıda basılan, yalnızca örgüte mensup öğrencilere dağıtılan ve Gülen'in birkaç kitabıyla çeşitli bölümlerden oluşan, aynı zamanda örgüt tarafından güvenlik tedbirleri çerçevesinde geri toplatılan Kevser isimli derleme kitapta örgüt mensuplarından ezberlemesi istenilen toplam 756 kelimenin arasında da yer almaktadır³⁰⁵.

Gülen'in bu paragrafta örgütün içerisinde bulunduğu durumun zorluğuna dikkat çektiği, intizar kelimesini kullanarak, örgütün yeniden eski gücüne kavuşması ve hedeflerine ulaşması için Allah'ın taktir ettiği bir zaman olduğu ve bu zamanı sabır içerisinde beklemeleri gerektiği yönünde örgüt mensuplarını motive etme arayışı içerisinde olduğu, çünkü beklemek ve durağan duruma geçmek örgüt mensuplarının dağılma, ümitlerinin yok olması, karamsarlığa kapılma durumlarına sebep olabileceği ve örgüt liderinin bu söylemi ile örgütün dağılmasına engel olma çabasını sergilediği değerlendirilmektedir.

“...Benim gibi insanlar için söz konusu olmasa bile bir yönüyle belki imanın marifetle, marifetini muhabbetle, muhabbetini aşk-ı iştihakullahla taçlandırılan insanlar için böyle Şeb-i Arus'un ötesinde bir an evvel Cenab-ı Allah'ın cemalini müşahade etme arzusuyla yanar tutuşurlar, böyle insanlar vardır. Emanetini bir an evvel alsan da sana kavuşsam. Fakat emre itaatteki incelik yine bu mevzudaki arzularının iştihaklarının önüne geçer. Kendi kendine şöyle der: Ben delice sana kavuşmayı arzu ediyorum ama sen gel demeden de öyle bir arzuyu istemeyi sana karşı saygısızlık sayarım. Buna da emre itaatteki inceliği kavrama deniyor³⁰⁶...”

şeklindeki söylemiyle Cenâb-ı Allah'a kavuşma mevzusunda kendisini insan üstü bir durumda konumlandırmaya çalıştığı, böylelikle örgüt militanlarına olan nüfuzunu artırmaya çalıştığı, kendisini kutsal bir varlık olarak göstererek olası eleştirilerin önünü kesmeye çalıştığı, örgüt militanlarının emre itaat hususunda sorgulamaması gerektiği ve yalnızca verilen emirleri yerine getirmeleri konusunda uyarılarda bulunduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca terör örgütü elebaşı Gülen'in örgüt mensupları tarafından 'Mehdi' olarak görüldüğüne dair bilgiler de mevcuttur. Bu bilgiler FETÖ/PDY soruşturmaları

³⁰⁴ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, (E.T.:29.03.2021).

³⁰⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, Ankara 2019, s.297.

³⁰⁶ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

kapsamında ifade veren örgüt mensuplarının beyanlarına yansımıştır³⁰⁷. Diyanet İşleri Başkanlığı da “FETÖ/PDY’yi sahte bir mehdi hareketi” olarak tanımlamaktadır³⁰⁸.

“...Mebde (başlangıç) itibarıyla zehir zemberek, zehir sonuç itibarıyla de şeker şerbet bir şey varsa o da sabırdır. Başlangıç itibarıyla insanın canını yakan, canına okuyan diyebilirsiniz. Fakat verdiği semereler, sonuç itibarıyla şekeri şerbeti unutturacak şekilde, belki kevser demek lazım belki zemzem de değil kevser demek lazım çünkü onu içince insanlarda su içme arzusu kalmıyor. Gerek yok artık diyorlar³⁰⁹...”

Gülen bu söylemiyle, sabretmenin oldukça zor bir durum olduğu fakat sabırlara göğüs gerilmesi durumunda mükafatının da çok olacağını dile getirerek örgüt mensuplarına umut aşılama gayreti içerisinde olduğu, bu iddiasını bir adım daha öteye taşıyarak sabreden örgüt mensuplarının cennette bulunan Kevser Irmağı’ndan su içmişçesine bir dereceye yükseleceğini söyleyerek hem kendisini yüksek bir derecede konumlandığı hem de örgüt mensuplarına cenneti vaat ederek onların sabretmeleri, örgütsel faaliyetlerini sürdürmeleri ve örgüt elebaşı Gülen’in emirlerine riayet etmeleri sonucunda cennete gidecekleri inancını zihinlerine kazımaya çalıştığı değerlendirilmektedir. Böylece örgütün dinî inançları suistimal eden ne denli sapkın bir örgüt olduğu ve bu söylemlere inanan binlerce insanın var olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’nin karşı karşıya olduğu tehdidin ne kadar ciddi olduğunu gözler önüne sermektedir.

‘Zemzem’ ve ‘Kevser’ kavramından söz eden örgüt elebaşının ayrıca şunları da kastettiği düşünülmektedir: Zemzem suyu, şu an yaşamış olduğumuz dünyada hayat suyudur, Kevser ise Cennette hayat suyudur. Yani Gülen böylece bu dünyada kurtuluşu zemzem ile simgeleştirirken örgüt üyelerinden itaat konusunda gevşemekte olanları sıkılaştırmak için Kevser Irmağını da ortaya koymaktadır. Amacı bilinmeyen ve görünmeyen ama bir ödül olarak kabul edilen olgunun, kendilerine Allah tarafından ödül olarak sunulacağını söylediği, bilinmeyen gizemi ile hem kendisini

³⁰⁷ Anadolu Ajansı, “Fetullah Gülen’i ‘Mehdi’ olarak görüyorlardı”, *Türkiye*, 16.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fetullah-guleni-mehdi-olarak-goruyorlardi/1032341>, (E.T.: 14.02.2021).

³⁰⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı Olağanüstü Din Şûrası Kararları, *Dini İstismar Hareketi FETÖ/PDY*, Ankara 2016, s.50.

³⁰⁹ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

yücelttiği hem de mensuplarının örgüte ve kendisine olan bağlılığını artırma amacını güttüğü değerlendirilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Örgüt, din yolunda hedefi saptırarak Allah’a yöneltilmesi gereken itaat ve teslimiyeti din kisvesi altında konuşan liderine karşı göstermiştir³¹⁰.” tespitinde bulunarak, yukarıdaki paragrafta söylemeye çalıştığımız Fetullah Gülen’in ‘cenneti vaat etme’ ve kendisini farklı bir konumda görmesi şeklinde yaptığımız analizi doğrulamaktadır.

“...Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yönüyle sabır gerektiren bir hususta onu istemeyin diyor. Yani bir düşmanla karşılaşayım; onunla savaşıyım mücahit olayım. Bu aynı zamanda onu öldüreyim ben gazi olayım ve aynı zamanda onun tarafından öldürüleyim de şehit olayım. Şimdi bunların hepsi kutsal şeyler. Düşmanla karşılaşma, hakkını verme, sonra gerektiği yerde düşmanı öldürme aynı zamanda gazi olma ve öyle oluyorsa, hadiseler öyle cereyan ediyorsa, düşman tarafından öldürülme, şehit olma hepsi kutsal şeyler. Fakat bunların konumları mevzuunda zuhur ederseniz, gaflete düşerseniz, IŞİD olursunuz, “çaşıt³¹¹” olursunuz, Boko Haram olursunuz, el-Kaide olursunuz, Murabîtin olursunuz... Allah’ın istediğinin dışında Allah’ın belası her şey olursunuz³¹²...”

şeklindeki söylemiyle örgüt tabanına şu an için girişilecek bir savaşın arzu edilmemesi gerektiği, bireysel olarak yapılacak bir hamlenin hüsrana ile sonuçlanabileceği ve bundan ötürü gelecek talimatlara göre hareket edilmesi aksi takdirde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceği yönünde örgüt mensuplarına mesajlar ilettiği değerlendirilmektedir.

Bu konuşmanın yapıldığı tarih olan 5 Şubat 2016’da FETÖ/PDY mensuplarının hâlâ devlet kademelerinde aktif olarak yer aldığı fakat yapılan operasyonlar neticesinde örgütün darbeler aldığı, örgüt mensuplarının ise karşı hamle yapma arayışı içerisinde olduğu fakat bu hamlenin yanlış zamanda yapılması durumunda örgütün hüsrana uğrayacağı ve bundan ötürü Fetullah Gülen’in örgüt mensuplarına uygun zamanı beklemeleri konusunda talimatlar verdiği, talimatlara uyulmaz ise terör örgütü mensupları olarak anılabilecekleri uyarısında bulunmaktadır.

³¹⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı Olağanüstü Din Şûrası Kararları, *Dini İstismar Hareketi FETÖ/PDY*, Ankara 2016, s.48.

³¹¹ Çasıt kelimesi casus anlamına gelmektedir.

³¹² Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

Böylelikle örgüt elebaşı Fetullah Gülen tarafından yapılacak olan bir girişim ya da saldırı planının bulunduğu, bu planı zedeleyecek bireysel hamasi hareketlerden kaçınılması gerektiği, aksi takdirde telafisi mümkün olmayan sonuçlar ile karşılaşabilecekleri hususunda korkularının bulunduğu müşahade edilmiştir.

Yukarıdaki paragrafın analizi ile ilgili üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise savaş kavramıdır. Zira savaş, “devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele³¹³” olarak tanımlanmaktadır. Yani iki veya daha fazla devlet ya da iki egemen güç arasında vuku bulan mücadeleyi tanımlamaktadır. Örgüt elebaşının savaş kavramını bu bağlamda kasıtlı olarak kullandığı düşünülmektedir. Böylece darbe girişimini bir terör saldırısı olmaktan çıkarıp, iki denk gücün mücadelesi olarak yansıtmaya gayreti içerisinde olduğu değerlendirilmektedir.

Görülmektedir ki örgüt elebaşı seçtiği kelimeler ile sıklıkla ezoterik mesajlar vermektedir. Cümlelerinin içerisine gizlediği gizli anlamların anlaşılması, örgütün niyetinin aşikâr edilmesi açısından da son derece önemlidir.

“...Bu açıdan düşmanla karşılaşmak mutlaka kötü değil. Fakat siz onu istemeyin demek. Karşılaşma burada aynı zamanda çok ince bir ifadeyle İslam’daki savaşların tedafüi (kendini savunmaya ve gelen bir tehlikeyi bertaraf etmeye matuf) olduğuna vurguda bulunuyor Peygamber Efendimiz. Öyle bir şey ile karşı karşıya kalırsanız, öyle bir durum karşınıza çıkarsa, müdafaa etme mecburiyetinde kalırsanız o da usûl-i hamse gibi şeyler yani. Canınız, nefsiniz, aklınız, nesliniz, dininiz aynı zamanda hürriyetiniz, ülkenizi ilave edebilirsiniz. Bunları müdafaa etme adına siz düşmanla karşılaştığınız zaman işte o zaman öldürebilirsiniz³¹⁴...”

şeklindeki söylemiyle örgüt mensuplarının hangi durumlarda saldırıya geçip hangi durumlarda öldürme fiilini işleyeceğine dair tespitler yaptığı, buna göre kendilerine bir hamle yapılınca kadar müdafaa durumunda bulunmaları ama yapılacak bir hamleye karşı da öldürmeyi salık verdiği değerlendirilmektedir.

Bu paragrafta vurgulanmak istenen düşünce şudur: Örgüt liderinin bir saldırı veya girişim planının var olduğu ve bu girişimi meşrulaştırmak için öncesinde kamuoyunu ikna etme gayreti taşıdığı düşünülmektedir. Altı çizilmesi gereken nokta İslâm dininde yapılan savaşların savunma savaşları olduğunu dile getirdikten hemen sonra kendi, yapacağı saldırı girişiminin veyahut darbe planlarının savunma

³¹³ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.tdk.gov.tr/>, (E.T.:29.03.2021).

³¹⁴ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

mahiyetinde olduğu düşüncesini zihinlere kazıma gayreti içerisinde olduğu görülmektedir. Bu anlayışa göre eğer 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimi başarılı olmuş olsaydı örgüt mensuplarının bu girişimi meşrulaştırmak için yer alacak argümanları arasında bu hususların da yer alabileceği analiz edilmiştir.

“...O zaman gerçekten şehit olursunuz. Aynı zamanda öldürürseniz o zaman da gazi olursunuz. O da ayrı bir payedir orada. Ve aynı zamanda öyle bir likânın, düşmanla karşılaşmanın hakkını, yerinde esasen, kitap ve sünnetin temel disiplinlere uygunluk içerisinde yerine getirmiş olursunuz³¹⁵ ...”

Yukarıdaki paragrafın devamında sarf ettiği bu cümleler ile olası bir saldırı, darbe girişimi durumunda örgüt mensuplarının ölmesi durumunda şehit; öldürmesi durumunda ise gazi olacağını söyleyerek yapılacak girişim öncesinde örgüt mensuplarını psikolojik olarak ve dinî yönden hazırlama gayreti içerisinde olduğu değerlendirilmektedir. Ölme ve öldürme faaliyetlerini gerçekleştirme durumunda bu durumun Kur'an ve sünnete uygun olduğu düşüncesini örgüt mensuplarının akıllarına kazıyarak onları cesaretlendirmeye çalıştığı analiz edilmiştir.

“... Allah'tan afiyet dileyin. Zaten diyoruz. "Rabbenâ âtina fîd'dünyâ haseneten ve fil'âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr"³¹⁶” diyoruz yani Rabbimizden diyoruz. Bela ve mesaibe karşı, zalim kavimle bizi imtihan etme. Öyle bir şeye saldırılara, zalimlerin tecavüzüne maruz bırakma demek gibi şeyler. Her bir peygamber bunlardan birisini kullanmak suretiyle kendi durumunu Cenab-ı Hakk'a arz etmiş, takdimde bulunmuş³¹⁷ ...”

şeklindeki söylemiyle örgütün içerisinde bulunduğu zor durumun aslında bir imtihan olduğu, her peygamberin buna benzer sıkıntılar ile yüzleşmek durumunda kalması ile kendi durumlarını özdeşleştirdiği, kararlılıkla görevlerini ifa eden devlet görevlilerini ise zalimler olarak nitelendirdiği görülmektedir.

Böylelikle dini kavramların, örgüt elebaşı Fetullah Gülen tarafından “*örgütün din dışı amaçlarını gizleyen bir sütne hem de mensuplarını mutlak sadakatle*

³¹⁵ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

³¹⁶ Bakara Suresi 201. Ayetidir. Anlamı şu şekildedir: “İnsanlardan öyleleri de vardır ki, “Ey rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ver, öteki dünyada da iyilik ver; bizi cehennem azabından koru” derler”

³¹⁷ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

bağlılığa sevk eden bir araç ya da aparat olarak kullanıldığını³¹⁸” ortaya koymaktadır.

“...Sonra diyor ki; düşmanla karşılaştığınız zaman, işte mecburi karşılaşma olduğu zaman, o zamanda sabredin, demek ki o pozisyonda esasen siz onun hakkını verdiğiniz zaman unutmayın cennet kılıçların gölgesi altındadır. Üstat Necip Fazıl, İslam kılıcının kan dökmesi esasen İslam kılıcıyla dökülen kan cennetin kapılarını açıyor gibi bir ifadesi vardı ve bunu sıkça kullanırdı. İhtimal bundan yani. Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Yerinde onun hakkını, böyle bir şeyle karşı karşıya kaldığınızda verdiğiniz zaman siz gazi olursanız cennete gidersiniz, şehit olursanız cennete gidersiniz, düşmanı vesayetiniz altına alırsanız bir yönüyle onlarda şöyle böyle size karıştırlarsa sizden alacaklarını alırlarsa cennet kapıları onlar içinde aralanmış olur. Yani meseleye sadece bir yanıyla bakmamak lazım. Hem kendi hesabına, hem ölen hesabına, hem öldüren hesabına, hem de bir yönüyle belli ölçüde vesayet altına giren insanlar nitekim Mevali³¹⁹ öyle olmuştur. Esir alınmışlardır. Fakat bunlar insanlara taksim edilmişlerdir. Her bir sahabein yanında bir iki tane insan kocaman mürşit olmuştur. Her birisi bir mürşit olmuştur. Onun için tabiin döneminde daha ziyade görüyoruz ki hadis rivayet eden insanların yüzde sekseni Mevali'den. Evet şimdi bu onlar hesabına bir yönüyle onlara da cennetin kapılarını ardına kadar aralamış demektir diyor³²⁰ ...”

şeklindeki beyanları ile FETÖ/PDY ile mücadele edenlerle karşı karşıya gelindiği zaman, yapılması gereken hamlenin taarruza geçmek olduğu, bu taarruz ile birlikte cennetin kapılarının örgüt mensuplarına açılacağını ifade ederek tabanını motive ettiği değerlendirilmektedir.

Cennet kılıçların gölgesi altındadır söylemi bu paragraf içerisinde 2 kez tekrar edilmiştir. Bu söylemin tekrar edilmesindeki amacın, mesajın alıcıya teslim edilirken daha vurgulu bir şekilde iletilmesini sağlamak olduğu düşünülmektedir. Bu mesaj ile örgüt lideri Gülen tarafından ordu içerisinde bulunan örgüt mensuplarına üstü kapalı olarak mesaj iletme çabası içerisinde olduğu, zira kılıç kelimesinin TSK içerisinde albay ve daha üstü olan rütbeli personeli kapsadığı tespit edilmiştir.

Böylelikle metnin içerisinde yer alan gizli anlamların ortaya çıkarılması sürecinde; her kelimenin, her cümlemin, her paragrafın titizlikle irdelenmesi, yorumlanması ve analiz edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu yaklaşım yorumcu görüşün temelini teşkil etmektedir.

³¹⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı Olağanüstü Din Şûrası Kararları, *Dini İstismar Hareketi FETÖ/PDY*, Ankara 2016, s.47.

³¹⁹ İslamiyetten önce azat edilmiş köle anlamında kullanılan Mevâli, Emeviler döneminde Araplar dışında kalan Müslümanları ifade etmek için kullanılan bir tabirdir.

³²⁰ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

Yukarıdaki paragraf analiz edilirken, analistin sahip olması gereken özellikler de bir kez daha açıkça ortaya çıkmaktadır. Örneğin kılıç kelimesinin örgüt içerisinde ne anlama geldiğini bilmeyen bir analistin yapmış olduğu yorum hatalı veya eksik kalabilir. Böylelikle örgütsel terminolojiye sahip olmanın analiz aşamasında büyük fayda sağladığı düşünülmektedir.

Konuşmanın devamında dikkat çeken husus; saldırı ya da darbe girişimi olarak nitelendirilen durum ortaya çıktığında, bu girişimde rol alan şahısların önünde 3 seçenek bulunduğu; bu seçeneklerin öldürmek, ölmek ve düşman olarak tabir edilenlerin vesayet altına alınması olarak ifade edilmektedir. Bu ifadelerle göre bu girişim içerisinde yer alan her örgüt mensubu, yukarıda izah edilen 3 seçenekten herhangi birini yerine getirdiğinde cennete gideceği vurgulanmaktadır. Böylece saldırı girişimi başladığında örgüt mensuplarına yapabilecekleri başka bir hamle bırakılmamaktadır. Örgüt elebaşı Gülen tarafından yapılacak olan girişimin örgüt tabanında yankı bulması ve desteklenmesi için dinî istismar etmekten çekinmediği gözlemlenmiştir.

Ayrıca örgüt ile mücadele eden insanların vesayet altına alınarak etkisiz hale getirilmesi de ana hedeflerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevali'nin esir alındığından bahisle vesayet altına alma hedefinin yol haritası da bu söylem ile ortaya çıkmaktadır.

Özetle örgüt elebaşı Gülen tarafından planlanan bir saldırı ya da darbe girişiminin yapı taşlarını inşa ederken bu paragraftaki söylemlerinin büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda örgüt mensuplarının ölme, öldürme ya da düşmanı vesayet altında tutma faaliyetlerine iştirak ettikleri takdirde cennete gidecekleri algısı yerleştirilmek istenerek, yapılacak girişimin sorgulanmaması ve bu girişimlerin her ne pahasına olursa olsun yapılması gerektiği mesajları verilmeye çalışılmıştır.

“...Belki günümüzün insanları da istemedikleri halde değişik şeylere maruz kaldılar. Bu maruziyetin bir yönüyle bir kısım kazanımları oldu. Adeta bir yönü ile gazi oldunuz siz. Çünkü mukabele bilmisil kaide-i zalimanesinde bulunmadınız. Onlar tecavüzü kaide-i zalimanesinde bulundular. Sürekli zulm ettiler; zulme doymadılar. Her gün yatarken daha ne yapsak falan dediler, kalkarken daha ne yapsak falan dediler. Acaba bu paralel eskidi biraz bunun yerine bir şey bulsak böyle maşeri vicdanda, ona da vicdan denecekse, maşeri boş kalıplarda acaba meseleyi nasıl canlı tutarız filan,

yeni bir şey bulsak buna, daha farklı bir şey söylesek, oturdu kalktı, hep böyle kötülük yapma mülâhazasıyla oturdu kalktılar. Bunlar bir yönüyle sizi üzdü³²¹...”

Gülen’in yukarıdaki paragraftaki beyanları ile anlatılmak istenen; gözüne alınan, tutuklanan ya da deşifre olan örgüt mensuplarının gazi olduğunu söyleyerek onların cennete gideceği vurgusunu yinelemekte ve böylelikle örgüt tabanını diri tutmaya çalıştığı hususları analiz edilmiştir. Ayrıca Paralel Devlet Yapılanması söylemi üzerinden yürütülen mücadeleleri küçük görmeye çalıştığı ve örgütsel yapı içerisinde yer alan şahısları gizleme gayreti içerisinde olduğu değerlendirilmektedir.

Yürütülen kararlı operasyonlar neticesinde örgütün büyük darbe aldığı, tabanındaki dağılmaları önlemek amacı ile örgüt mensuplarının faaliyetlerine ara vermemeleri ya da yapılan soruşturmalarda çözülmemeleri için sürekli cennete gidecekleri vurgusu yapılmaktadır.

“...Aynı duyguyu benimle paylaşan, aynı hedefe yönelik bulunan arkadaşlarım, aynı ıstırapı ruhlarında duyuyorlar. Bu şeyler onlara sevap kazandırıyor, elverir ki şikâyet etmesinler. Bunlar ne ettik ki başımıza geldi dedikleri zaman kazanma kuşağında kaybederler. Öyle dememeleri lazım. Belki demeleri lazım ki Cenab-ı Hak bununla bizi bir şeylerden arındırıyor. İstihkakımız vardı herhalde müstahak olmuştuk bu meseleye, günahlarımıza kefarete olsun diye yapıyoruz. İleride daha büyüğü başımıza gelecek çünkü mesele evrensel bir mesele haline geldi. Çok farklı kültür ortamlarında siz bu hizmeti götüreceksiniz. Kendi ülkenizde sizi bilen insanlar tarafından hasete, hazımsızlığa, çekememezliğe, kıskançlığa, kine, nefrete, gayza bu kadar tecavüze badi oluyorsa çok farklı kültür ortamlarında siz kat katına bunun muhatap olabilirsiniz veya daha doğrusu maruz kalabilirsiniz. Öyleyse şimdi tavrınızı ona göre ayarlayın. Şimdi bütün bunların hepsi Cenab-ı Hakk’ın bir yönüyle talimi adına, size yol gösterme adına, elimize bir pusula verme adına, yollarımızı aydınlatma adına çok önemli şeylerdir. Bunlar da ayrı bir kazanım oluyor Allah’ın izni inayetiyle³²²...”

şeklindeki beyanı ile yukarıda izah etmeye çalıştığımız örgütün dağılma sürecini yavaşlatma gayreti içerisinde olduğu, örgüt mensuplarının durumdan şikâyetçi olmamalarının onlara sevap kazandırdığı düşüncesi ile ikna edilmeye çalışıldığı ayrıca örgüt mensuplarını daha kötü günlerin beklediğini ifade ederek sabırlı olmaları gerektiği yönünde telkinlerde bulunarak dirayetli bir tavır içerisinde bulunmalarını istediği analiz edilmiştir.

³²¹ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

³²² Age.

“...Biz her şeyi o kitabın indirilmesiyle öğreniyoruz. Bunlar böyle denmeseydi biz bunları hiç bilemezdik. “Allahumme münzilel kitab”³²³ Ey bu kitapla, kitabı indirmekle bize güzergahımızı gösteren Allah’ımız, yolumuzu aydınlatan Allah’ımız, hedefimizi belirleyen Allah’ımız, ulaşmamız gereken şeyin neden ibaret olduğunu, neyin arkasına düşmemiz gerektiğini o kitabıyla bildiren Allah’ımız, gayeyi hayalimize bize bildiren Allah’ımız, idealimizi bize bildiren Allah’ımız, tahakkuk etmemiz gerekli olan, ettirmemiz gerekli olan şeyleri bize bildiren Allah’ımız demek”³²⁴ ...”

şeklindeki söylemiyle FETÖ/PDY mensuplarının yürütmüş oldukları örgütsel faaliyetlerin çıkış noktasının Kur’an-ı Kerim olduğunu ifade ettiği, böylelikle örgüt mensuplarının yaptıkları işten herhangi bir pişmanlık duymaması ve örgüte sadakatle bağlı kalması için dinsel ikna mekanizmalarını kullandığı analiz edilmiştir.

FETÖ/PDY terör örgütünün en mahir olduğu alanlardan bir tanesi de İslâm’a göre kutsal sayılan kavramları kendi öğretileriymişçesine kullanarak dinî istismar etmesidir³²⁵. Fetullah Gülen’in bu dinî istismar faaliyetlerini hem bu konuşmasında hem de diğer konuşmalarında görebilmek mümkündür.

“...Bunlarda zulm disiplinlerini yenilemek için daha ne desek, daha ne desek bu paraleli biraz kullanmasak şimdi çok ülfet oldu. İnsanlar esas muhatap kitlemiz üzerinde arzu ettiğimiz şekilde bizim arzu ettiğimiz ölçüde negatif tesirli olmuyor. Tabi onlar ona pozitif tesir diyorlar da o ayrı mesele. Öyle tahripkârlığı olmuyor onun yani, bu adamları dize getiremiyoruz, pes ettiremiyoruz, dediğimizi diyoruz adamlar hâlâ dimdik duruyorlar. Üstelik biz sadece Türkiye’de önlerini almak istedik bunların fakat bir de baktık ki böyle aldık dürbünü teleskopu veyahut rasathanelerden temaşa ettik; mübareklerin bir çıkmadıkları gökteki yıldızlar kalmış. Her yere uzanmışlar her yere el atmışlar. Nasıl yapsak bunların sesini soluğunu kessek fılan diye”³²⁶ ...”

Gülen’in yukarıdaki söylemi ile örgüt ile mücadele edenlerin yaptıkları görevleri bir ‘zulüm’ olarak nitelendirdiği, mağdur algısı oluşturarak toplumun her kesimini arkasına almaya çabaladığı şeklinde yorumlanmıştır. Gülen’in FETÖ/PDY ile yapılan mücadelenin halk nezdinde gereken yankıyı uyandırmadığını ifade ettiği, hiçbir örgüt mensubunun dik durmaktan vazgeçmediğini söylemek suretiyle mensuplarına moral verme gayreti içerisinde olduğu analiz edilmiştir. Ayrıca örgütün

³²³ Ey Kitâbı (Kurân’ı) indiren anlamına gelmektedir.

³²⁴ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

³²⁵ Haluk Ölçekçi, “15 Temmuz Öncesi FETÖ Medyasında Psikolojik Savaş Gazeteciliği”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 1, Bışkek 2018, s.439.

³²⁶ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok ülkesinde faaliyet gösterdiğini abartılı bir üslupla dile getirerek tehditkâr bir tavır takındığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.1.3. 19.03.2016 Tarihli “Sıfır Sorun!” İsimli Konuşmanın Söylem Analizi

FETÖ/PDY elebaşı Gülen’in, yaptığı konuşmalarda genellikle siyah, gri tonlu cübbeler giydiği görülmektedir. *Sıfır Sorun* isimli konuşmayı diğer tüm konuşmalarından ayırt eden unsur, örgüt elebaşının giymiş olduğu hâkî renkli cübbedir. Zira hâkî renginin askerler tarafından kullanıldığı ve örgüt elebaşı bu yöntem ile birlikte TSK içerisinde bulunan mensuplarına mistik bir mesaj vermeyi amaçladığı düşünülmektedir.

FETÖ Çatı iddianamesi, Darbe Çatı iddianamesi ve Akıncı iddianamesinde yer alan verilerden yola çıkılarak hazırlanan raporda şu cümleler yer almaktadır:

“FETÖ lideri Fetullah Gülen alışılmışın dışında bir şekilde yeşil cübbe giymiş ve bu yolla herkul.org adlı internet sitesi üzerinden diğer örgüt mensuplarına dolaylı bir şekilde mesaj gönderdiği tespit edilmiştir³²⁷.”

Ezoterizm kavramı örgüt için son derece önemlidir. Örgüt elebaşı giymiş olduğu kıyafetle bile ezoterik mesajlar göndermeyi hedeflemektedir. Bu husus FETÖ/PDY ile ilgili iddianamelere de yansımıştır. Bu hususlara değinildikten sonra örgüt elebaşının yapmış olduğu konuşmanın analizi ise şu şekildedir:

“...Değişik yerlerde katmerli zulümler yaşıyor, insanlara gadrediliyor. Ümit veriyorsunuz bir kısım kimselere, 'Size arka çıkarız!' diyorsunuz. Bir göç silsilesi başlıyor. Geliyorlar; bakamıyor, edemiyor, göremiyor, kollayamıyorsunuz. Her gün bir sürü mü'min, çoluğu çocuğuyla deryada boğuluyor; gittiği ülke kapılarından geriye çevriliyor. Ve televizyonlar bunları neşrediyor. Siz bu tabloyu görüyorsunuz. Yüreğiniz ürpermiyorsa, gözünüz yaşarmıyorsa, insanlık adına kaybettiğiniz şeylerin farkında değilsiniz. Kendi ülkende kıyametler kopuyor. Her gün bir yerde toplar, gülleler patlıyor; canlı bomba denaetleri, şenaatleri irtikâp ediliyor. Kimin ne olduğu belli değil, bir sürü masum insan ölüyor; bu Hristiyan da olsa, Yahudi de olsa, Müslüman da olsa, ateist de olsa, deist de olsa, materyalist de olsa insandır. Haksız yere bu insanlar öldürülüyor³²⁸...”

Gülen yukarıdaki söylemleri ile hem Türkiye’de hem de dünyanın çeşitli ülkelerinde FETÖ/PDY mensuplarının haksızlığa uğradığı ve baskılara maruz

³²⁷ Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), *İddianamelerde 15 Temmuz Darbe Girişimi ve FETÖ*, İstanbul 2017, s.39.

³²⁸ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

kaldığı, örgüt elebaşı Gülen'in mensuplarına destek vermek istediği fakat ülkesini terk eden mensuplarının hepsini koruyup kollayamadığı ve ülkesini terk ederek başka ülkelere giden insanların yurt dışına illegal geçişler esnasında boğularak can verirken basın yayın organlarının bunları aktardığı, yaşanan bu gelişmelere karşı insanların aldırış etmemesine tepki verdiği, dünyanın farklı yerlerinde ölen veya öldürülen mensuplarının haksız bir şekilde öldürüldüğü ve bu ölümleri dini, dili, ırkı fark etmeksizin insan insandır diyerek aklama çabası içerisine girdiği değerlendirilmektedir.

Örgüt elebaşı Gülen'in, '*Ülkede kıyametler kopuyor, toplar gülleler patlıyor*' gibi söylemler ile Türkiye'nin bir terör ülkesi olduğunu, ülke sınırları içerisinde güvenliğin temin edilemediğini ifade ettiği ayrıca bu söylemleri ile Türkiye'yi Dünya kamuoyuna olumsuz bir şekilde teşhir etmek istediği şeklinde yorumlanmıştır. Böylece Türkiye'nin yıpratılması ve maddi, manevi zarar görmesinin hedeflendiği değerlendirilmektedir.

Paragraf içerisinde ateist, deist ve materyalist kavramlarının özellikle vurgulandığı, buradaki maksadın "Dinler Arası Diyalog" zeminine Hristiyanlık ve Musevilik ile birlikte bu düşünce akımlarını da koyarak destek tabanını hem içte hem de dışta genişletmek istediği şeklinde analiz edilmiştir. Bunlara ilaveten, FETÖ/PDY'ye karşı yapılan operasyonların insanları dinden soğuttuğu ve "deist"liğin yayıldığı algısı ile masumiyet karinesinin kendilerinde kaldığını deklare etmeye çalıştığı değerlendirilmektedir.

FETÖ/PDY elebaşı Gülen'in dini alandaki en tehlikeli hareketlerinden bir tanesi de 'Dinler Arası Diyalog' projesidir. Bu projenin amacı, Papa II. Jean Paul tarafından 1991 yılında kaleme alınmıştır. Mezkûr proje ile birlikte dinler arası diyalog "*Kilise'nin bütün insanları Kilise'ye döndürme amaçlı misyonunun bir parçası*" olarak ifade edilmektedir. Böylelikle örgütün uluslararası destekçileriyle birlikte diyalog adı altında İslam dininin temellerini sarsmayı amaçlamaktadır. Böylece İslam'ı Batının maddi manevi tüm değerleri ile birlikte manipüle ederek ortadan kaldırmayı hedeflemektedir³²⁹. Gülen bu proje ile birlikte hem kendisini

³²⁹ İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Bakanlığı, *FETÖ Fetullahçı Terör Örgütü*, Ankara 2019, s.60.

İslam dininin temsilcisi gibi ilan etmekte hem de İslam dinine zarar vermeye kalkışmaktadır.

Örgüt sadece bu proje ile birlikte İslam dinine zarar vermeye çalışmamış aynı zamanda Batılı devletler tarafından ortaya konulan ‘İlımlı İslam’ kavramının da temsilciliğine aday olmuştur. Bu proje sayesinde örgüt, Avrupa’da bulunan devletler ve ABD tarafından kabul edilmiş ve bununla birlikte uluslararası camiada örgütlenmesi ve faaliyetlerine hız vermesi de kolaylaşmıştır³³⁰.

Örgüt, Batılı devletler ve ABD tarafından ortaya konulan ve İslam’a zarar vermeyi amaçlayan projelerin bayraktarlığına soyunmuş ve bu minvalde faaliyetlerini sürdürerek ABD ve Avrupa’nın maşası olmaktan çekinmemiştir. Böylece örgütün en tehlikeli ve sinsi tarafının hiçbir ideolojik görüş etrafında şekillenmemesi ve duruma göre pozisyon alması gösterilebilir. Böylelikle örgüt kılıktan kılığa girerek her yerde kendisine hareket imkanı kazandırmaktadır.

“...Sistem, başkalarının arkasından koşturup duruyor. Masum insanları yakın takibe almış, onları izliyor. Onları yok etme, onlar hakkında ibadet tenkil uygulama, onlar hakkında elinden geldiğince onlar hakkında kötülük yapma denaeti³³¹, şeneati arkasından koşuyorsa nasıl konuşacaksınız ki? Nasıl bir şey anlatacaksınız ki?³³²”

Yukarıdaki paragrafta yer alan söylem ile FETÖ/PDY mensuplarının devlet tarafından yapılan çalışmalar ile tespit, deşifre ve engellenmesine yönelik çalışmalar içerisinde bulunduğu, örgüt elebaşının sürdürülen bu çalışmalar karşısında eseflendiği ve yapılacak bir şey, söylenecek söz bulamadığı ve ümitsizlik içerisinde bulunduğu sonucu analiz edilmiştir.

Gülen bu söylemi ile birlikte örgüt mensuplarını ‘masum insanlar’ olarak nitelemektedir. Dolayısıyla devletin masum insanlarla mücadele ettiğini algısını oluşturmak istediği, böylelikle toplumsal destek sağlamaya çalıştığı değerlendirilmektedir.

“... Dünya alev alev yanarken, o kendi ülkeni de sararken ve her gün bir sürü insan orada zulme, gadre, mağduriyete, mazlumiyete uğradığından dolayı inlerken hâlâ bazıları “sıfır problem” diyorlarsa, biz her şeyle beraber aklımızı, mantığımızı, diplomasi düşüncemizi bile kaybetmişiz, çoluk

³³⁰ Age, s.60-61.

³³¹ Denaet kelimesinin sözlük karşılığı aşağılamaktır.

³³² Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, Bamteli, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

çocuğun elinde kalmışız demektir. Akli hiçbir şeye eremeyen bir köy muhtarlığını bile idare edemeyecek kadar seviyesiz derbeder perişan basbayağı insanların umuduna kalmışız³³³...”

şeklindeki söylemleri ile FETÖ/PDY mensuplarına karşı kararlı bir şekilde dünyanın dört bir yanında yürütülen mücadelelerin örgüte büyük zararlar verdiği, Cumhurbaşkanı Erdoğan için geçmiş dönemlerde söylenen ‘muhtar bile olamaz.’ sözüne atıf yaparak, Cumhurbaşkanının kararlı duruşu ile sürdürülen mücadeleyi gölgeleme ve onu küçük gösterme arayışı içerisinde olduğu, böylelikle sergilenen bu tavrın örgütünün umutsuz bir durumda olduğunu yansıttığı değerlendirilmektedir.

Ayrıca örgüt elebaşı Gülen, diplomasi ile sorunların çözülebileceği yönünde bir umut taşıdığı fakat Cumhurbaşkanı Erdoğan özelinde bu diplomatik hamleleri yapmaya fırsat bulamadıklarını dile getirmeye çalıştığı, bundan ötürü de hakaret içeren söylemler ile Cumhurbaşkanını ve örgüt ile mücadele eden görevlileri yıpratmaya çalıştığı sonucuna varılmıştır.

Gülen’in bu söylemi ile diplomasi kanalının kapalı olduğu vurgulanmakta ve diğer yöntemlerin denenmesi yönünde de mesajlar verildiği değerlendirilmektedir. Diğer yöntemler ile kastedilen ise meşru hükümeti ortadan kaldırmak için bir saldırı veya darbe girişimi şeklinde bir hamle yapılmasıdır. Çünkü diplomasinin anti tezi savaştır.

“...Dünyanın değişik yerlerinden zalimler onların hayhuyuları duyuluyor. Ve dünya mazlumların ahu eniniyle inliyor, bir yere kadar gider bu. Fakat ra'yel ayn³³⁴ meseleyi görüyor gibi çok iyi inanmalısınız. Belki bizi de o sel, o öldürücü sel önüne katıp sürükleyecek. Çünkü Kur'an-ı Kerim “Vetteku fitneten la tusibennellezine zalemu minkum hassah³³⁵” o fitneden korkun ki geldiği zaman sadece zalimlere mahsus olarak gelmez. Herkesi önüne katar götürür. Hz. Pir Erzincan ve İzmir zelzelesi münasebetiyle neden bu yerlerde daha çok oldu çünkü diyor ıslahçılar yoktu orada fesat çoktu, fesat gırtlakta yaşanıyordu. Ümit vaat edici toplumu ıslah edici bir kısım kimseler orada seferber değillerdi. Toplumun seferber olması lazımdı. Dolayısıyla günah işleyenler işledikleri günahtan dolayı diğerleriyle öyle bir günah öyle bir mezalim karşısında sükût ettiklerinden dolayı. Birileri zulüm ediyordu diğerleri de zulmün karşısında dilsiz şeytan gibi susuyorlardı. Bela geldi hepsine birden çarptı. İmanla gidenler öbür tarafta mükafatlarını görürler.

³³³ Age

³³⁴ Osmanlıca kendi gözüyle görmek manasına gelmektedir.

³³⁵ Enfal Suresinin 25. ayetidir. Anlamı “İçinizden sadece zulmedenlere çatmakla kalmayacak bir fitneden korkun” şeklinde tercüme edilebilir.

Fakat o türlü şeylere sebebiyet verenler dünyaları yıkılıp gittiği gibi ahirette de cezalarını mutlaka çekerler³³⁶... ”

Gülen’in yukarıdaki beyanları analiz edildiğinde, bütün dünyada FETÖ/PDY mensuplarının zor durum içerisinde bulunduğu fakat bu gidişatın böyle devam etmeyeceğini söyleyerek mensuplarını motive etme arayışı içerisinde olduğu, bu bağlamda Enfal Suresi 25. ayeti referans göstererek bir yıkım durumunda kimsenin ayakta duramayacağı ve herkesin bu enkazın altında kalacağı şeklinde Kur’an-ı Kerim’i yorumladığı, yapılan yorumlamayı İzmir’de meydana gelen deprem ile özdeşleştirerek bu depremin meydana getirdiği hasarın fazla olmasının sebebini İzmir’de yaşayan insanlar günahkar bir yaşam tarzı benimsemiş olmaları ve toplumu düzeltecek insanların sayısının fazla olmaması gibi sebeplere dayandırmaktadır. Bundan dolayı hem günahkârlar hem de diğerlerinin cezalandırıldıkları şeklinde yorumlamalarda bulunarak mensuplarını ikna etmeye çalıştığı ve bu ikna esnasında dinî referanslara başvurduğunun müşahade edilmiştir.

Bu noktada İzmir ile ilgili yorumlar ve değerlendirmeler örgüt elebaşının kastetmek istediğinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Gülen’in İzmir’i üs yaptığını ve başlangıç itibari ile İzmir’i seçtiğinin unutulmaması gerekmektedir.

Gülen’in darbe teşebbüsüne kadar, militanlarının devlet içinde yer aldığı ve “günahkâr İzmir”in amlandığı, darbe teşebbüsünden sonra devlet kadrolarından temizlenmesinden dolayı “günahkâr İzmir”in yeniden kirlendiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Böylece Allah’ın Türkiye’ye ceza ve uyarı verdiği söylemini militanlarına aktardığı ve bu söylemlerin Allah tarafından doğrulandığını beyan etmiştir. Bu şekilde FETÖ/PDY ile mücadele sırasında “imanlı insanlara zulüm edildiği” algısı uyandırılmaya çalışılmıştır.

Aslında zulüm ve dinî değerler üzerinden propaganda yapmak ve taraftar toplamak örgütün sıklıkla başvurduğu yöntemler arasındadır. FETÖ/PDY’yi her platformda destekleyen HDP (Halkların Demokratik Partisi) Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu’nun TBMM’de (Türkiye Büyük Millet Meclisi) gözaltına alındığı

³³⁶ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

sırada ‘sabah namazı için abdest alırken gözaltına alındı³³⁷’ propagandasının yapıldığı görülmüştür. Bu propaganda ile örgüt dinî değerler üzerinden yapılan operasyonları itibarsızlaştırmak, değersizleştirmek için kara propaganda faaliyeti yürütmekten çekinmemiştir.

Konuşmanın devamında Gülen’in günah işlemek olarak beyan ettiği ve örgütsel tavır sergilememek ile suçladığı mensuplarına ve bu mücadeleyi sürdüren görevlilere tehditler savurarak onlar ‘ahirette mutlaka cezalarını çekeceklerdir’ beyanı ile hem görevini yapan devlet görevlilerine korku vermeye çalıştığı hem de örgüt mensuplarını tehdit ettiği gözlemlenmiştir.

Örgüt elebaşı burada Erzincan depreminden de bahsetmektedir. 1992 yılında hem Erzincan’da hem de İzmir’de deprem meydana gelmiştir. Deprem hadisesi Kur’an’da bir uyarı olarak yer almaktadır. Burada da Kur’an-ı Kerim’e de atıfta bulunularak örgüt mensuplarının uyarılmasının hedeflendiği değerlendirilmektedir. Bu söylem ile kastedilmek istenen düşünce şudur: Eğer örgüt elebaşının sözü dinlenmezse deprem gibi belalar örgüt mensuplarının başına gelebilecektir. Böylece örgüt elebaşı Gülen’in mensuplarına korku salarak dağılmaların önüne geçmeyi amaçladığı düşünülmektedir. Ayrıca iletmek istediği mesajlar Kur’an ayetleri ile kutsanmaktadır. Böylece örgüt elebaşına olan bağlılığın artırılmaya çalışıldığı analiz edilmiştir.

“... Akif’in ifadesiyle ‘Haya sıyrılmış inmiş, öyle yüzsüzlük ki her yerde. Ne çirkin yüzleri örtermiş, meğer o incecik perde. Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafe-i bi medlul bakın şu yalancı zift medyasına yalan raîç yalan raîç, hiyanet mültezem, her yerde hak meçhul Ne tüyler ürperir ya Rab ne korkunç inkılap olmuş ne din kalmış ne iman, din harab, iman serap olmuş.’ Yalan söyle iftira et tezvirde bulun iyilik yapan insanlar fakire burs veren insanları şekavet şebekesi gibi derdest et hem de sahur vaktinde, iftar vaktinde hiç istintak etmeden içeriye at haklarında iddianame hazırlamadan içeriye at. Çeksinler de yıldırmaya çalış onları. Zirveye vursun böyle zulümler bu zulümler. Allah C.C. ‘Ve ma esabekum min musibetin fe bi ma kesebet eydikum ve ya’fu an kesir’ acaba onlara karşı biz ne yaptık? Vazifemizi tam yaptık mı? İyilik ve güzellik adına neye mazhar oluyorsanız iyi bilin ki o Allah’tandır. Hâlâ mazhar olduğunuz o iyilikler her şeye rağmen vazifede onca sui taksire rağmen hâlâ sağanak sağanak eltaf-ı ilahiye başınızdan yağıyorsa hâlâ bir kısım iyilikler yapma imkânını Allah lütfediyorsa bu Allah’tandır kendinizden bilmeyin. Zinhar marifetinize

³³⁷ Sabah, “HDP’li Ömer Faruk Gergerlioğlu Hakkında “Sabah Namazı” Yalanı”, *Gündem Haberleri*, 21.03.2021, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/21/son-dakika-omer-faruk-gergerlioglu-hakkinda-sabah-namazi-icin-abdest-alirken-gozaltina-alindi-yalani>, (E.T.: 29.03.2021).

vermeyin. Bunları dehanızla değerlendirmeyin. Fetanetinize vermeyin bunları ve zinhar biz yaptık demeyin. Size isabet eden her hasene güzellik iyilik Allah'tandır. Size gelen çarpan toslayan vuran sizde tramvalar meydana getiren her gün farklı bir şokuyla yaşadığınız o musibetler var ya onlarda sizin kazancınıza terettüb eden sizi riskli hayatınıza düşüncelerinize terettüb eden cezalardır.

Evvela kendimize bu zaviyeden bakmamız lazım. Biz bize düşen vazifeyi bi hakkın yaptık mı? Şu yamuk yumuk yürüyen insanlar ben Müslümanım dedikleri halde imam hatiplerde namaz kılma nispeti % 13'lere düştüğü dönemde hâlâ meseleyi sessizlikle bir yönüyle sukut murakebesiye geçiren serkarlar acaba bunlara denmesi gerekli olan şeyi makul diyebildik mi? Yanlarına sokulabildik mi? Yürüdüğünüz bu yol yanlıştır diyebildik mi usulüne göre. Esasa sımsıkı bağlı olarak ürkütmemek için üslupta da hata etmeden zalime, haine, fasıka, fâcire denmesi gerekli olan şeyleri usulüne göre diyebildik mi ikaz edebildik mi? O talimciyi o terbiyeciyi o vatan evladını eline alan çırak çıkarmak isteyen insanları gerektiği ölçüde ikaz edebildik mi³³⁸?”

Bu sözleri söylerken İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy'un *Haya Sıyrılmış İnmiş* isimli şiiri ile sözlerine başladığı, bunun sebebinin söyleyeceklerinin inandırıcılığını artırmak olabileceği; çünkü devam eden konuşmada 17/25 Aralık 2013 sonrası devam eden operasyonların yalan, iftira kampanyaları üzerine kurulduğunu iddia ederek göz altına alınan/alınacak şahısların örgüte olan bağlılığını devam ettirme ve çözümlerin engellenmesi amaçladığı, ayrıca yapılan operasyonların iftar ve sahur vaktinde yapıldığını söyleyerek, operasyonları çarpıtmaya çalıştığı ve yapılan operasyonlara dinî bir boyut eklemek suretiyle toplumun desteğini almaya çalıştığı, konuşmaları esnasında Gülen'in sıklıkla dinî referanslara başvurduğu ve bu yöntem ile inandırıcılığını artırmaya çalıştığı, örgütün yaşadığı olumsuz sürecin tamamen kendilerinin hâl ve tutumlarından kaynaklandığını Şura Suresi'nin 30. ayetini vurgulayarak anlatmaya çalıştığı, böylelikle örgüt üyelerinin başına gelen iyi olayların Allah tarafından yaptırıldığı ve kendilerinden bilmemeleri gerektiği; fakat kötü bir olay ile karşılaştılar ise bunun tamamen kendilerinden kaynaklandığını ifade ederek örgüt üyelerinin düşüncelerine hükmetme, onları yönlendirme ve şahısların yaptıkları kötü işlerden dolayı pişmanlık duymalarını hissettirerek örgütsel bağlılıklarını arttırmaya çalıştığı, yapılan operasyonlara ve sürdürülen çalışmalara köstek olmak maksadı ile yapılanların Müslümanlara zulüm olarak gösterme çabası içerisinde olduğu ve yapılanların

³³⁸ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

usulüne uygun olarak eleştirilmesi fikrini öne sürerek örgüt mensuplarına bu algıyı oluşturmak yönünde talimat verdiği değerlendirilmektedir.

“... Meseleye o zaviyeden baktığımız zaman zannediyorum biz esasen din adına yapmamız gerekli olan şeyler ruhumuzun abidesini ikame etme istikametinde gerekli olan gayreti gösteremediğimizden dolayı tabiri diğer ile bütün dünyaya daldığımızdan dolayı, bilerek dünya hayatını ahiret hayatına tercih ettiğimizden dolayı şahsi huzur saadet mutluluk ikbal duygumuzu Allah’ın rızasına tercih ettiğimizden dolayı anti parantez umum adına konuşuyorum umum İslam toplumu adına Kapadokya sakinleri oradaki serkarlar adına konuşuyorum. Evet³³⁹ ...”

şeklindeki söylemleri ile dünya hayatının ahiret hayatına tercih edildiği hususunda konuşurken metnin bütünselliğine aykırı olarak kurduğu ‘anti parantez umum adına konuşuyorum umum islam toplumu adına Kapadokya sakinleri oradaki serkarlar adına konuşuyorum’ şeklindeki beyanlarının bir eylem, saldırı veya darbe talimatı olabileceği, serkar kelimesinin komutan manasına geldiği ve Kapadokya’nın ise örgüt literatüründe mahrem hizmetler yapılanması olarak isimlendirilen ve Silahlı Kuvvetler personeli için söylenmiş olabileceği, böylelikle Fetullah Gülen’in bu söylemi ile Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde yer alan militanlarına ezoterik bir mesaj ile darbe, saldırı veya eylem talimatının verildiği değerlendirilmektedir.

FETÖ/PDY’nin ezoterik bir örgüt olduğu ve kendisine özel bir iletişim dili geliştirdiği bilinmektedir. Bundan dolayı örgüt elebaşının konuşmaları analiz edilirken kelimeler özenle anlamlandırılmalı ve yorumlarken örgütsel bağlamdan uzaklaşmamaya gayret edilmelidir. Örgüt elebaşının söylemlerinin altındaki bu mesajları yakalayabilmek ve bunları yorumlayabilmek için örgüt literatürüne hâkim olmak da gerekmektedir. Aksi takdirde yapılacak olan analizlerin başarılı olamaması olasıdır. Yukarıdaki paragraf içerisinde geçen serkar ve Kapadokya kelimelerinin özenle seçildiği ve bu kelimeler üzerinden verilmek istenen mesajların iletildiği düşünülmektedir.

Aynı paragraf içerisinde yer alan dünya hayatının ahiret hayatına tercih edilmesi vurgusu da üzerinde durulması gereken diğer bir husustur. Bu söylem ile birlikte örgüt elebaşı planlamış olduğu saldırı girişimi için mensuplarını dinî yönden motive etmektedir. Şahsi menfaatlerin bir öneminin olmadığı, önemli olan örgütün

³³⁹ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

stratejilerinin hayata geçirilmesi olduğu da dinî terimler kullanılarak örgüt üyelerine anlatılmak istenmiştir. Bu bağlamda örgüt elebaşı Gülen ezoterik bir şekilde örgüt mensuplarına talimatlarını iletirken aynı zamanda onları dinî argümanlar kullanarak da cesaretlendirmektedir.

“...İmam hatip talebesi namaz kılanı % 13'lere düştüğü zaman uyuşturucu ilk mekteplere kadar indiği, inmesi hadisesi karşısında acaba ciddi bir infial gösterdik mi? Ne kadar bir infial? Gayet masum şuna buna burs veren insanların altına bir şakii takip ediyor gibi eslerle yürüdüğünüz ölçüde en azından bu meseleyi yakından takibe aldınız mı? Kontrol etme niyetine girdiniz mi acaba? Acaba bu meseleyi nasıl doğruya yönlendiririz o mevzuda ihmali fikirde bulundunuz mu? Şakak zonklattınız mı? Kasıklarınızda bir sancı hissetiniz mi? Bu dönemde bu işi yapan insanlara ‘Tuba lil guraba. Ellezîne yuslihûne ma efsedehunnâs’³⁴⁰, bütün bozguncuların, zalim idarecilerin haksız yere insanların tepesine binen her gün farklı bir yanlışla milletin Müslümanın tepesine binen o zalimler karşısında eğer gerekli olan ıslah hareketi yapılmıyorsa hiç farkına varmadan dünya muhabbeti bilinerek ahirete tercih ediliyorsa haşa ve kella her şey bir yönüyle zat-ı uluhiyete kulluğun yerine konuyorsa ikbal duygusu istikbal duygusu saltanat duygusu zengin olma duygusu filoya sahip olma duygusu, yata sahip olma duygusu, beyler paşalar şahlar şehinşahlar gibi yaşama duygusu ahiretle alakalı şeylerin yerini alıyorsa onlar kaybetmişler zaten.³⁴¹...”

Yukarıdaki paragraftaki söylemin de vermek istediği mesajlar oldukça dikkat çekicidir. Devlet kadrolarından tasfiye edilmeye başlanılan FETÖ/PDY mensuplarından dolayı insanların dinî duygularının zedelendiği, ülkenin içerisinde asayişin bozulduğu gibi mesajlar verilmektedir. Bu mesajların muhatabı yalnızca örgüt mensupları değil, aynı zamanda ülkede yaşayan tüm vatandaşlardır. Böylece toplumu ayakta tutan, ahlak ve inanç kavramlarına sahip çıkanların FETÖ/PDY mensupları olduğu algısının oluşturulmaya çalışıldığı ve bununla birlikte örgüte karşı yürütülen mücadeleleri zaafa uğratma arayışı içerisinde oldukları, bu bağlamda örgüt ile mücadeleyi yürüten devlet görevlilerinin mürted ilan edildiği ve mütedeyyin insanların devlete karşı tepki duymasının amaçlandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Uyuşturucu kullanımıyla alakalı ise şu mesajlar verilmektedir: Örgüt içerisinde ‘altın nesil’ olarak isimlendirilen ve örgüte koşulsuz şartsız bağlı

³⁴⁰ “İslam garib olarak başladı, tekrar başladığı gibi garib hale dönecektir. Gariblere ne mutlul!” şeklinde tercüme edilebilir.

³⁴¹ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

olan örgüt mensuplarının devlet kadrolarında egemen olduğu zamanlarda uyuşturucu kullanımının az olduğu fakat gerçekleşen tasviyelerin ardından uyuşturucu kullanım oranının arttığı şeklinde söylemlerde bulunularak; örgüt mensuplarının uyuşturucu ticaretini ele almaları ve kullanımını yasma talimatını verdiği şeklide analiz edilmektedir. Bu analiz çerçevesinde, örgüt mensuplarına göre Türkiye'nin Dârü'l-harb diyarı olduğu ve Türkiye'nin ele geçirilmesinde her yolun denenmesi gerektiği mesajları verilmektedir. Bunların yanı sıra, uyuşturucu ticareti yapan illegal örgütlere ve terör örgütlerine; birlikte uyuşturucu ticareti işini yürütelim mesajının ezoterik bir şekilde verildiği düşünülmektedir.

“...Fakat siz o konuda gerekli olan ıslahatı yapmıyorsanız bir tavır koymuyorsanız sesinizi yükseltmiyorsanız yeter ey zalimler demiyorsanız denmesi gerekli olan tavırla en azından intihaplarına onların hayır demiyorsanız şayet bir bela geldiği zaman “Vetteku fitneten la tusibennellezine zalemu minkum hassah³⁴²” Erzincan ve İzmir zelzelesi Sakarya zelzelesini hatırlayın bir kulak çekme bir şefkat tokatı mahiyetindeydi. Dünya bu şekilde bilinerek ahirete tercih edildiğinden dolayı bir yönüyle biz kendimiz olma istikametinde gerekli olan gayretleri gösteremedik. Gösteremediğimizden dolayı da zalimlerin eliyle şefkat tokatı hatta hiddet tokatı hatta nikmet tokatı hatta her gün çok farklı tramvalar yaşatacak bir yönüyle zihinde zonklamalar yaşatacak hadiselerle maruz kalıyoruz. Vazifemizi yapmadığımızdan dolayı ihtimal ona vermek lazım³⁴³...”

Örgüt elebaşı Gülen bu paragraf içerisinde Erzincan, İzmir ve Sakarya illerini kasıtlı olarak dile getirmiş ve bu şehirler üzerinden mesajlarını iletmeye çalışmıştır. Buna göre İzmir işaret edilerek; laik – anti laik çatışmasını çıkartma tehdidi ima edilmiştir. Yine İzmir’de dönemin başbakanı Binali Yıldırım büyükşehir belediye başkan adayı olmuş ve seçimleri kaybetmiştir. Burada iktidara “oy oranınızı istediğim gibi yönlendiririm” mesajı verilmektedir. Olayın diğer tarafında Erzincan bulunmaktadır. Zira Erzincan, Binali Yıldırım’ın memleketidir. Örgüte karşı başlatılan operasyonlar zamanında ve 15 Temmuz Darbe girişimi sırasında Başbakanlık koltuğunda oturan Yıldırım’ın memleketi Erzincan’ın, Allah tarafından cezalandırıldığı vurgulanmıştır. Böylece örgüte karşı yürütülen operasyonlardan ötürü devlet yöneticilerinin suçlandığı görülmektedir. Böylece örgüt liderinin, dinî

³⁴² Enfal Suresinin 25. ayetidir. Anlamı “İçinizden sadece zulmedenlere çatmakla kalmayacak bir fitneden korkun” şeklinde tercüme edilebilir.

³⁴³ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

değerleri kullanarak örgüt mensuplarını konsolide etmeye çalıştığı değerlendirilmektedir.

Erzincan ili içerisinde Alevi ve Sünni inanç yapısına sahip insanların bulunduğu göz önüne alındığında, örgütün bu insanlar üzerinden de oyunlar kurgulama niyetinde olabileceği düşünülmektedir.

Sakarya; birçok İslami grubun yapılanması olan ve İstanbul'un arka bahçesi görünümünde bir şehirdir. Bununla beraber halkının büyük kısmının Balkan göçmeni ve Kafkas göçmeni olması bu şehri hassas ve kırılgan hale getirmektedir. Hizbullah'ın Türkiye yapılanması içerisinde de yönetimin yürütüldüğü bir şehir olma özelliğini taşımaktadır. Sakarya'da DEAŞ gibi terör örgütlerine yapılan operasyonların sayısının oldukça fazla olduğu şeklinde basın kaynaklarında bilgiler mevcuttur. Bundan ötürü Selefi kökenliler başta olmak üzere deşifre edilmemiş pek çok yabancı savaşçının olması muhtemeldir. Örgüt elebaşı Gülen konuşmasında, Sakarya şehri özelinde İslami gruplar içerisinde çatışma çıkarma imasında bulunduğu ve Radikal İslami terör örgütlerini yeniden diriltme ile tehditkâr söylemini devam ettirdiği müşahade edilmiştir.

Örgüt elebaşı söylemlerinde sıklıkla ezoterik mesajlara başvurmaktadır. Bu mesajlar metnin içerisinde gizlenmiştir. Bu ezoterik mesajları, konuya vakıf olan örgüt elebaşı tarafından, konuya vakıf olan diğer mensuplarına aktarılan mesajlar olarak tanımlamak mümkündür. Bundan dolayı her kelime özenle seçilir ve içerisinde derin manaları barındırır. Böylelikle örgüt elebaşı tarafından; İzmir, Sakarya, Erzincan'ın kasıtlı bir şekilde ifade edildiği ve bu şehirlerin altında derin mesajlar olduğu değerlendirilmektedir.

“... Ta kâinat üzerinde hakayıkı kuraniyeyi temevvücsâz edecek olan nesli cedit gelsin cedit bir nesil, kirlenmemiş bir nesil, dünyaya meyletmemiş bir nesil, kendini hakka adanmış bir nesil, ılay-ı kelimetullahı adanmış bir nesil, millî mefkureyi millî mefkure abidesini ikame etmeye kendini adanmış dünyevi beklentilere sırtını dönmüş bir nesil, yepyeni bir nesil. Kur'an gökten kendisine yeni inmiş gibi onu duyan içtenleştiren bir nesil. Onun haramına haram diyen helaline helal diyen hatta çok helallerden bile ben bunların karşılığını ahiretten almak istiyorum ne diye benim başımdan sağanak sağanak yağıdırıyor ben bunları ahirette bekliyordum diyecek kadar civan mertçe davranan yaptığı hizmetleri dünyevi bir kısım çıkarlara menfaatlere

bağlamış insanlar samimi olmayacakları gibi ortaya koyacakları şeylerde devam etmeyecektir. Devam ve temadi onun için söz konusu değildir³⁴⁴...”

Gülen’in yukarıdaki söyleminde bir neslin nasıl olması gerektiğinin tanımını yapmıştır. Burada örgüt literatüründe ‘altın nesil’ olarak geçen kişilerin kastedildiği düşünülmektedir. FETÖ/PDY içerisinde altın nesil oldukça önemlidir ve tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

“FETÖ ideolojisini benimseyen, duygu, düşünce ve davranışlarıyla örgütle bütünleşen, örgütü hayatının en önemli değeri olarak kabul eden, kendini gruba ve grubun amaçlarını gerçekleştirmeye adanmış, örgüt elebaşına ve yöneticilerine sorgusuz sualsiz biat eden kişiler için kullanılan tanımlamadır³⁴⁵.”

Gülen de bu beyanları ile militanlarına, yaptıkları faaliyetlerin sadece Allah’ın ismini yükseltmek için yapmaları gerektiği ve bunun için dünya hayatını feda ederek ancak ahiret hayatını kazanabileceklerini ifade etmektedir. Örgüt içerisinde faaliyet gösteren herkesin altın nesil bireyleri gibi hareket etmeleri gerektiği, bu seviyede faaliyet yürütmeyenlerin samimi olmadığı mesajı verilmektedir. Gülen’in örgüt tabanına kendilerini örgütsel faaliyetlere maddi, manevi tüm varlıkları ile vermeleri gerektiği hususunda talimatlar verdiği müşahade edilmiştir.

“... Yürüdüğümüz yolun hakkaniyetine inanıyor musunuz? İnanıyorsunuz. Bir sürü dökülen insan oldu. Baskılar karşısında başkalarının vesayeti altına giren insanlar oldu. Sesini kesen dilsiz şeytanı tercih eden insanlar oldu. Mümin idi bunların çoğu ama ne yaptılar bunlar yürüdükleri yolun bir yönüyle o yolda başlarına gelebilecek şeylerden dolayı pişmanlık duyduklarından âdeta Müslüman olduklarına pişmanlık duyma gibi bir tavır içerisine girdiler. Yürüdüğünüz yol haklıysa şayet başa gelen her şeye katlanmak gerekirdi. İster ölüm ister sürgün geçende ifade edildiği gibi efendim hançer ile yüreğimi yar senden dönmezem başıma erre koy neccar senden dönmezem beni ateşlerde yak settar senden dönmezem deme şeklinde gelen bela ve musibetlere karşı koymak icab ederken sanki yürüdüğü yol yanlışmış gibi zalimlerin vesayeti altına girme bir yönüyle onların güdümüne girme onların o mevzuda vereceği bahşişlerle satılma peylenme arsa tahsisi ile peylenme villa tahsisi ile peylenme zengin olma imkânları bahşedilmek suretiyle peylenme. Peylenmeler hayvanlara mahsus şeylerdir. “kel-en'âmi bel hum edall³⁴⁶” Kur'an-ı Kerim buyuruyor. İnsan bu seviyeye düşünce böyle peylenebilir hale gelince hayvan belki hayvandan daha aşağı demektir.

³⁴⁴ Age

³⁴⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, Ankara 2019, s.41.

³⁴⁶ Araf Suresi 179. ayetidir. “Davarlar gibidir bunlar. Belki daha da şaşkın” şeklinde tercüme edilebilir.

Yürüdüğünüz yol doğruysa o yolda başınıza gelen her şeye gelse celalinden cefa yahut cemalinden vefa ikisi de cana sefa lütfunda hoş kahrında hoş demek. Seni testerelerle parçalasalar kolunu kol, bacağını bacak, kelleni kelle alsalar zindanlara atsalar ağzına fermuar vursalar görmek istediğin şeyleri göstermeseler her şeye rağmen yürüdüğün yolun doğru olduğuna inanıyorsan Yürüdüğün yol Allah yolu. Cennete götüren bir yol. Resulullah'a ulaştıran bir yol Hafızannallah dönme o yolda devrilme bir yönüyle takılıp yolda kalma uykuya dalma bütün bunlar bir yönüyle o yürüdüğün yolda pişmanlığın ifadesi ve bu pişmanlık Müslüman olmaya karşı pişmanlığın ifadesidir. Keşke Müslüman olmasaydım demeye tekabül eder. Olmasaydım da bunlar falanı filanı Maocuyu kayırdıkları gibi Leninciye kayırdıkları gibi Marksist'i kayırdıkları gibi devlete gelip tuzak kuranları kayırdıkları gibi bizi de kayırsınlar demek. Müslümanlıktan pişmanlık duyma demektir. Resullullah'ın arkasından yürümekten pişmanlık duyma demektir. Raşid halifelerin arkasından yürümekten pişmanlık duyma demektir. Allah böyle bir zilletten böyle bir kompleksten böyle bir aşağılık duygusundan gerçekten kendisine bağlanmış inanmış adanmış insanları muhafaza buyursun. Biz bize ait şeyleri çok iyi değerlendirmemiz lazım³⁴⁷ ... ”

şeklindeki söylemleri ile mensuplarına yürüttükleri faaliyetlerin doğruluğuna inandırma çabası içerisinde olduğu, örgütten ayrılan, kopan, itirafçı olan veya örgüt ile ilgili bildiklerini anlatan kişilerin âdeta Müslümanlıktan çıktığını, gerekirse bu yolda ölüme, sürgüne bile göğüs gerilmesini salık verdiği, aksini yapanların hayvandan bile daha aşağı bir seviyede olduğunu Araf Suresi'nin 179. ayeti ile ispat etmeye çalıştığı, devamında betimlemelerin dozunu artırarak bu yoldan hiçbir şekilde dönüş olmayacağı, pişman olmanın Müslüman olmamaya denk olduğunu ifade ederek kendisini ilahlaştırdığı ve tabanına çözümlere karşı dinden çıkma tehdidini savurarak yani, dinî istismar etmek suretiyle, örgütten kopma ve çözümlerin önüne geçmeyi amaçladığı değerlendirilmektedir.

Örgüt elebaşının bu söylemi ile pişmanlık duygusu içerisinde bulunan örgüt mensuplarını 'mürted' ilan ettiği ve bunun İslam fıkında cezasının ölüm olduğu bilinmektedir³⁴⁸. Bu söyleme göre kafir olan insanların yaşamaya haklarının olduğu fakat mürtedlerin yaşamaya haklarının olmadığı ifade edilerek takipçilerini baskı altına aldığı değerlendirilmektedir.

FETÖ/PDY örgütü elebaşı Fetullah Gülen gerek vaazlarında gerekse kitaplarında kendisinin Allah ve Peygamber tarafından özel seçilmiş bir kişi

³⁴⁷ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

³⁴⁸ Mürtedin cezası, eğer tevbe etmezse öldürülmehtir: "Dinini değiştireni öldürün" (Buhârî, Cihâd, 149).

olduğunu ve Allah'ın sevgisine mazhar olmuş bir şahıs izlenimini vermekten çekinmemiştir³⁴⁹.

Seçilmiş insan olma vurgusunu sohbetlerinde ve neşriyatları da sıklıkla kullanarak örgüt militanlarının gözünde ulaşılamaz bir konuma oturmayı amaçlamakta ve böylelikle örgütü rahatlıkla kontrol edebilmeyi düşündüğü değerlendirilmektedir.

Yukarıdaki paragrafta yer alan ve ayrıca değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise örgüt elebaşının beyan etmiş olduğu '*Yürüdüğün yol Allah yolu. Cennete götüren bir yol*' söylemidir. Mistik yapıda olan tüm dinî görünümlü olup gayri dinî olan yapılanmaların liderleri, mensuplarının veya hedef kitlelerinin dikkatlerini; yüksek hitabet gücü, ikna kabiliyeti, dinî olduğuna inanılan hikayeler ve en son olarak da mensuplarını cennet ile müjdeleyerek onların beyinlerini tutsak etmekte ve insanları peşlerinden sürükleyebilmektedirler. Gülen de bu şekilde kaset, kitap, vaaz, sohbet gibi aktivitelerle mensuplarını derin bir hipnoz içerisine sokarak onlara dilediği her şeyi yaptırabilmektedir³⁵⁰.

"...Allah bir karyeyi bir beldeyi bir ülkeyi bir memleketi bir coğrafyayı felakete maruz bırakmaz helak etmez onları içlerinde ıslahçılar var ise şayet. Toplumunu ıslah edip yeniden kendileri yapma istikametinde kendileri olma istikametinde gayret sergileyen eğer bir kısım basiretli insanlar müridler varsa dilini kullanan mantığını kullanan gücünü kullanan çevresini kullanan insanlar varsa Allah C.C. o beldeyi helak etmeyecektir ama yoksa işte biraz evvelki zelzele misallerini arz etmeye çalıştım Hz. Pir'den mülhem Allah C.C. kötülük yapanla beraber o iyilik yapan insanları da helak eder o mevzuda çok temkinli olmak lazım dikkatli olmak lazım. Bazen de güzel şeyler yapılırken esasen halisane bir niyetle ihlasla rızayı ilahi hedeflenerek ve Cenab-ı Hak Aşkı iştiaqla ona doğru yürüyerek ele alınmamışsa şayet o işin içine de bir şeyler karıştırıldığından dolayı yine o mevzuda da arınmamız için Cenab-ı Hak tedib eder, tokatlar Hafazanallah. Allah için yapılan işlerde el ihlas ver rıda ve halisel aşk ve iştiaqla temel esastır. Yapılan her şey Allah rızası için yapılması ihlasla yapılması rıza hedeflenmesi ve sonuçta Cenab-ı Hakk'a ulaşma mülaki olma hedeflenmesi esas olmalıdır. Bu esaslardan sapma olduğu zaman şefkat tokatlarının geleceği kaçınılmaz olur³⁵¹..."

³⁴⁹ Hüseyin Arslan, "Rüya Metaforu Üzerinden Din İstismarı: FETÖ Örneği", *Liberal Düşünce Dergisi*, S. 87, Ankara 2017, s.3118.

³⁵⁰ TBMM, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Fethullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu*, Ankara 2017, s.51.

³⁵¹ Herkul, "Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)", *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

Örgüt elebaşı Gülen, yukarıdaki paragrafta çok önemli bir hususa dikkat çekmektedir. Bu söyleme göre Gülen'in Türkiye'nin helak olmamasını kendisine bağladığı ve mensuplarına kendisinin Mehdi olduğunu söylemeye çalıştığı düşünülmektedir. Ahir zamanda 'Deccal'a karşı savaşan vazifeli olarak mehdilik mensuplarını büyük oranda dağıtmadan tutulmasına yarayan bir manevi güç olarak kullanılmaktadır ama burada çok daha önemli olan mesaj ise kendisini evliya, mürşid ve mehdi görmesinden öte peygamber ile özdeşleştirmiş olmasıdır.

Gülen yalnızca bu söyleminde değil, pek çok konuşmasında kendisini Peygamber ile arkadaş gibi gösterme hatta meleklere talimat verecek kadar cüretkâr bir tavırda da göstermektedir³⁵². Gülen, bu tavrı ile dinî değerleri kullanarak kendisine tartışmasız bir lider kimliği oluşturmaya amaçlamaktadır. Böylece tabanına kendisinin seçilmiş bir insan olduğu imajını vermeye çalışmaktadır.

Taif'te Hazreti Muhammed'in taşlanması ve yaralanması üzerine Cebail'in Hazreti Muhammed'e: "Eğer dilersen şu iki dağı onların başına geçireyim" demesi ve bunu Hazreti Muhammed'in: "*Hayır, ben Cenâb-ı Hakk'ın onların soylarından sadece Allah'a ibadet edecek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacak kimseler çıkarmasını dilerim*" sözü ile cevaplaması hadis ve siyer kaynaklarında geçmektedir³⁵³. Yani Gülen ezoterik mesajını burada çok güçlü bir şekilde kendisini Peygamber ile özdeşleştirerek vermektedir. Örgütten kopmaları, hem dünyevi korku ve iman ile hem de uhrevi korku ve imanla önlenmeye çabaladığı değerlendirilmektedir.

Örgüt elebaşının söylemlerinde bu dini makamların, literatürün kullanmasının önünün kesilmesinin en kesin yolu; devlet eli ile kontrollü olarak dini literatüre sahip kişilerin ve özellikle öğretmenlerin yetiştirilmesi ve sistematik eğitim ve öğretim kurumlarında, müfredat dâhilinde telkinlerin yapılmasıdır.

Aynı zamanda bu konuşmada darbe imasını içeren söylemlerde mevcuttur. Paragraf bu açıdan analiz edildiğinde, örgüt elebaşı Gülen'in militanlarına 'ıslahçı' olarak hitap ettiği, ıslahçı kelimesi ile örgüt üyelerine ezoterik bir mesaj vermeyi amaçladığı, ayrıca 'şefkat tokadı' tabiri örgüt içerisinde örgüt militanlarına verilen

³⁵² Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, *Kendi Dilinden FETÖ Örgütlü Bir Din İstismarı*, Ankara 2017, s.52.

³⁵³ Buhârî, Bed'ü'l-halk 7; Müslim, Cihâd 111.

bir uyarı anlamında kullanılmakta iken bu paragraftaki anlamının farklı bir bağlamda kullanılarak bir darbe girişimi veya saldırı olabileceği şeklinde yorumlanmış/analiz edilmiştir.

Örgüt militanlarının kendilerine özel ve sadece örgüte mensup şahısların anlayacağı tabirler mevcuttur. Dinî kisve altında faaliyet yürüten örgütün kullandığı kelimeler de dinî görünümlüdür³⁵⁴. “...*Buna da isterseniz emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker müessesesini işletme diyebilirsiniz.*” cümlesinde kullanılan ‘emri bil maruf nehyi anil münker’ kelimesinin Arapça anlamı iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmaktır. Fakat örgüt içerisinde bu kavram “*örgüte eleman kazandırmak ve sayısal olarak insan kaynaklarını güçlendirmek*”³⁵⁵ anlamına gelmektedir. Böylelikle örgüt elebaşının söylemleri incelenirken her kelimenin örgüt içerisinde farklı bir anlam ifade ettiği gerçeği unutulmamalıdır.

“...*O çocukları uyuşturucu kullanmaktan alıkoyabilirsiniz. Onların başındaki insanları uyarabilirsiniz belli tavırlarınızla çok iyi idare edemeyen insanları o mevzudaki meşru hak ve adaletin kanunun ve nizamın gerektirdiği usullerle esasen hizaya getirebilirsiniz. Zararlı oluyorsa şayet o mevzuda ısrarı re de bulunarak zalimlerin bir daha gelip başınıza musallat olmasına meydan vermeyebilirsiniz. Elinizin tersiyle onları itebilirsiniz. Millete zulm etmelerine meydan vermeyebilirsiniz ve böylece marufu canlı tutarsınız. Münkeri de ayaklarınızın altına alır onun üzerinde raks edersiniz, raks edersiniz*”³⁵⁶...

Bu söylem ile örgüt mensuplarına haksızlık ve adaletsizlikler karşısında siyasal iktidara karşı güç kullanılması veya bir girişimde bulunulması yönünde ezoterik bir dille talimat vermeye çalıştığı şeklinde analiz edilmiştir. Ezoterik açıdan dikkat edilmesi ve hassasiyetle yorumlanması gereken diğer bir husus ise ‘raks edersiniz’ tabirinin iki kez tekrar edilmesidir. İslam inancında ölüm sonrasında Münker ve Nekir melekleri tarafından sorguya çekilme hadisesi üzerinden şu mesaj verilmeye çalışılmıştır: Eğer bu saldırı girişimi esnasında ölürseniz bile mezarınızda rahat uyursunuz. Bundan dolayı çekinmeyin! Böylelikle Gülen’in örgüt mensuplarını cesaretlendirdiği ve psikolojik olarak her türlü duruma hazırladığı düşünülmektedir.

³⁵⁴ Ali İhsan Kaplan, *Türkiye’de İllegal Paralel Devlet Yapılanmasında Bir İstihbarat Örgütü Olarak FETÖ*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s.32.

³⁵⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, Ankara 2019, s.102.

³⁵⁶ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).

Bu söylemler esnasında dikkat çeken diğer bir husus ise konuşma esnasında Gülen'in sağ elini sürekli havaya kaldırıp şiddetli bir şekilde yere indirmesidir. Bu hareketinin altında da 15 Temmuz darbe girişiminde yaşanacakların habercisi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Zira 15 Temmuz 2016 tarihinde TBMM'nin uçaklar tarafından bombalandığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Örgüt elebaşı mesajlarını hem ezoterik bir şekil ile verirken aynı zamanda beden dilini kullanarak da mesajlar vermektedir.

“... Hiçbir şey bilmeyen insanları zavallı muhtarları kandırma suretiyle toplumu sürü gibi arkalarından sürüklenmeleri Allah'ım buna meydan verme demeliyiz yalvarıp yakarmalıyız Cenâb-ı Hakk'a³⁵⁷...”

şeklindeki söylemi ile örgüt ile mücadele esnasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın muhtarlar ile iş birliği içerisinde toplumu yönlendirmesinden rahatsız olunduğu, bu faaliyete karşı bir faaliyette bulunulması yönünde çalışmalar yapılması yönünde talimat verdiği değerlendirilmektedir. Örgüt elebaşının analiz edilen konuşmalarında sıklıkla Cumhurbaşkanı'na yönelik aşağılayıcı tabirler kullandığı müşahade edilmiştir. Böylelikle örgüt elebaşı Gülen'in Cumhurbaşkanı'na ve onun öncülüğünde FETÖ/PDY'ye karşı yürütülen mücadeleyi itibarsızlaştırmaya çalıştığı ve bunun için dua ettiği gözlemlenmiştir. Buna göre bu söylemlerin örgüt elebaşının umutsuzluk içerisinde bulunduğu bir göstergesi olduğu söylenebilmektedir.

“... İhtimal 170 ülkede Cenâb-ı Hak size okullar açtığında milyonlarca insanı sizin arkanızda koşturduğundan dolayı hasedine yenik düşmüş çekememezliğine yenik düşmüş haset ve çekememezlik bazen küfür ötesi insana şeyler yaptırır. Onların yaptıklarıyla kafirin yaptıklarına bakarsın daha aşkındır onu çünkü haçlılar ülkeyi işgal ettikleri zaman camilere ilişmemişlerdi camideki insanlara ilişmemişlerdi imama ilişmemişlerdi evinde oturan temiz masum bayana ilişmemişlerdi. Bayanların eline zincir vurmamışlardı. Haset çekememezlik yapamadıkları şeyleri yaptığınızdan dolayı Allah C.C. bir yönüyle onlarda o haset duygusunu harekete geçirdi. Allah mı geçirdi şeytan mı geçirdi bilemeyeceğim. Size akla hayale gelmedik Yezid'in yapmadığını Haccac'ın yapmadığını, Filler'in yapmadığını, Jül Sezar'ın yapmadığını yaptılar ve bu mesavileriyle tarihe kaydedilecekler. Size istikamet içinde hep doğru bildiğiniz o yolda yürümek düşer³⁵⁸...”

Gülen'in bu söylemleri ile FETÖ/PDY ile mücadele eden devlet görevlilerini kafirler ile kıyaslayarak, kafirlerin ve Haçlıların bile bu kadar zulüm etmeyeceğini beyan ettiği gözlemlenmiştir. Bu husus oldukça önemlidir. Çünkü bu söylemler

³⁵⁷ Age

³⁵⁸ Age

aslında Gülen'in nereye ve kime hizmet ettiğinin anlaşılması açısından son derece dikkat çekicidir.

Gülen ve örgütünün faaliyetlerinin çift başlı olduğu söylenebilir. Buna göre bu faaliyetleri yerel ve küresel olmak üzere ele almak gerekmektedir. Yerel faaliyetler kapsamında; dine hizmet ettiğini düşünen iyi niyetli Müslümanların duygularının sömürüldüğü, İslam dininde yer alan infak kavramının kötüye kullanılması ile bu insanlardan himmet ismiyle zekât, kurban, fitre vb. metotlar ile topladığı paralar ile kurduğu bir holding çıkmaktadır. Olaya küresel pencereden bakıldığında ise esas hizmetin kime yapıldığı aşikâr olmaktadır. Bu süreç, örgüt elebaşı Gülen'in Papa ile görüştürülmesi ve ardından ABD'ye yerleştirilmesi ile başlamış ve İslam'ın Hristiyanlığın hizmetine tahsis edilmesiyle devam etmiştir. Böylece Gülen ve örgütü, yerel faaliyetler kapsamında elde ettiklerini Hristiyanlığın hizmetine adanmıştır³⁵⁹. Bundan dolayı Gülen'in yukarıdaki söyleminde "...*haçlılar camilere ilişmemişlerdi, evinde oturan temiz masum bayana ilişmemişlerdi...*" gibi beyanları ile Hristiyanlığı yücelterek İslam dinini ve Müslümanları küçük düşürme niyeti taşıdığı ve Hristiyanlığın propagandasını yaptığı değerlendirilmektedir.

Ayrıca örgüt elebaşı Gülen'in Papa II. Jean Paul'a söylediği "*İslam yanlış anlaşılan bir din olmuştur*³⁶⁰." sözü yukarıda izah edilmeye çalışılan Müslümanları ve İslam dinini küçük düşürme hadisesini destekler niteliktedir.

Gülen ve örgütünün dinî değerleri kullanarak algı oluşturma çabası sürekli karşımıza çıkan bir olgudur. Bu bağlamda örgüte yönelik olarak yapılan operasyonları, İslam'a ve Müslümanlığa karşı yapılmış olarak gösterme niyetinin olduğu ve böylelikle toplum içerisinde taban kazanmaya çalıştığı değerlendirilmektedir.

Gülen'in ilkokulu 4. sınıftan terk ettiği bilinmektedir. Bu eğitim seviyesi ile bu mesajları kitleleri etkilemek için kullanması akla uygun değildir. Bu durum göstermektedir ki; Gülen üst akıllar tarafından sürekli enformasyon olarak da desteklenmektedir.

³⁵⁹ Hüseyin Arslan, *Dini Gruplar ve Siyaset*, s.58.

³⁶⁰ Hürriyet, "Fethullah Hoca Papa'yla Görüştü", *Gündem Haberleri*, 10.02.1998, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/fethullah-hoca-papayla-gorustu-39005791>, (E.T.: 06.04.2021).

Bu görüşü, örgüt elebaşının bir dönem en yakınları arasında bulunan Nurettin Veren de savunmaktadır. Veren, Gülen'in İzmir'de vaaz verirken şu cümleleri söylediğini dile getirmektedir: “Çok yakında Rusya'nın gümbür gümbür yıkılacağını göreceksiniz³⁶¹.” Veren, bu olayın ardından yaklaşık 6 ay sonra Rusya'nın yıkıldığını ve bu hadisenin Gülen'in kerameti olarak algılandığını beyan etmektedir. Fakat bütün bu gelişmelerin Gülen'in bir kerameti değil tamamen kendisine sağlanan bilgilerle meydana gelen bir istihbarat ürünü olduğu zaman içerisinde anlaşılmıştır.

Gülen, eğitimini her ne kadar ilkokul 4. sınıftan terk etmiş olsa da, eğitimin sadece devlete ait okullarda verilebileceği ve diploma ile tescilleneceğini beklemek ve düşünmek yanlıştır. Eğitim her ortamda ve yerde verilebilir. Eğitilenden çok eğiten kişi önemlidir. Her eğitimin bir amacı, metodu ve maliyeti vardır. Bu hususların da göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

³⁶¹ Nurettin Veren, *Kuşatma ABD'nin Truva Atı Fethullah Gülen Hareketi*, İstanbul 2007, s.35.

SONUÇ

İstihbarat, dünyada ve ülkemizde en çok ilgi çeken konular arasında yer almaktadır. Bu kadar popüler olmasına karşın istihbaratın içerisinde bulunan ‘gizlilik prensibi’ sebebiyle kaynak temin etmek ve ortaya bir eser koyabilmek de bir o kadar zordur. Ülkemizde istihbarat alanıyla ilgili yeteri kadar kaynak bulunmamaktadır. Bundan dolayı pek çok yabancı kaynaktan yararlanılmış ve istihbarat literatürüne katkı sağlanmaya çalışılmıştır. FETÖ/PDY terör örgütü hakkında yapılan çalışmaların çok fazla olmaması da bu çalışmaya teşvik eden sebepler arasında yer almaktadır.

Farklı kültürlerde farklı anlamları ifade etse de istihbarat, özünde politika yapıcılara alacakları kararda yardımcı olacak bilgiyi zamanında temin etmek olarak tanımlanabilir. İstihbarat toplarken; teknik araçlardan, ajanlardan, muhbirlerden, sinyallerden yararlanılabilmektedir. Bu istihbarat toplama metotları bir hayli emek ve zaman gerektirmektedir. Teknolojinin gelişmesi bilgiye ulaşmanın hızını artırmış ve bu noktada açık kaynak istihbaratının önemi de artmıştır.

Açık kaynak istihbaratı; radyo, televizyon, dergi, gazete, internet gibi pek çok ögeyi içerisinde barındırmaktadır. Bu öğelerden temin edilen veriler istihbarat uzmanları tarafından analiz edilmekte ve belirli işlemlere tabi tutulduktan sonra istihbarata dönüşmektedir. Açık kaynak istihbaratı diğer istihbarat toplama metotlarına göre daha az risk barındırmaktadır. Bir başka avantajı daha uygun maliyetli olmasıdır. Onu popüler yapan diğer bir yönü ise kolay ve hızlı erişilebilir olmasıdır. Ayrıca tamamen yasal olduğunu söylemek de mümkündür. Bütün bu özellikler açık kaynak istihbaratının avantajlarını ortaya koymaktadır. Hatta açık kaynak istihbaratı öyle önemli bir hale gelmiştir ki gizli haber kaynakları ile elde edilen veriler bile açık haber kaynakları ile eşleştirilip, doğruluğu anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Açık kaynaklardan elde edilebilecek veriler ve avantajlarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu veriler arasında terör örgütü liderlerinin yaptığı konuşmalar da yer almaktadır. Zaman zaman propaganda yapmak ve örgüte mesaj vermek maksadı ile terör örgütü liderlerinin internet siteleri üzerinden açıklama yaptıkları bilinmektedir.

Bu noktada, FETÖ/PDY elebaşının yapmış olduğu konuşmalar analiz edilmiştir. Burada amaçlanan, örgüt liderinin örgüt tabanına ne şekilde mesajlar verdiği ve söylemleri ile örgütün stratejik planlarını deşifre etmektir.

Bu çalışma, sadece yapılacak analizlere örnek teşkil etmesi amacıyla, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişiminden önce yapılmış olan ve içerisinde darbe girişimine dair ezoterik mesajlar olduğu değerlendirilen (2) konuşma ile sınırlı tutulmuştur. Gülen'in 05.02.2016 tarihinde yapmış olduğu *Kılıçların Gölgesinde* ardından da 19.03.2016 tarihinde yapmış olduğu *Sıfır Sorun* konuşmaları analiz edilmiştir.

FETÖ terör örgütü içerisinde ezoterizmin önemli bir yeri bulunmaktadır. Örgüt içerisinde kullanılan ezoterik mesajlar, örgüt üyelerine çeşitli vasıtalar ile öğretilmektedir³⁶². Gülen'in mensuplarına söylediği mesajları anlamak ve bu mesajların gerçek manalarını ortaya çıkarabilmek oldukça önemlidir. Zira bu anlamları keşfedebilmek, örgüt elebaşının esas söylemek istediği mesajları anlamak anlamına gelmektedir. Böylelikle analiz edilen 2 konuşmada yer alan ezoterik mesajlar ve kastedilen gizli anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Terör örgütü elebaşı tarafından yapılan konuşmaların analizi neticesinde saldırı veya darbe girişimine dair elde edilen tespitler şunlardır:

Kılıçların Gölgesinde isimli konuşmanın başlığında dikkat çeken ilk husus kılıç kelimesidir. Zira FETÖ/PDY'nin içerisinde 'kılıç' kelimesi albay ve daha üst rütbeli askerler için kullanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre mesajın birinci dereceden muhatabının üst rütbeli subaylar olabileceği değerlendirilmektedir.

Örgüt elebaşı Gülen, mensuplarına düşmanla karşılaşmaları durumunda öldürebilirsiniz şeklinde söylemlerde bulunmaktadır. Bu söylemler ile örgüt mensuplarına hangi durumda saldırıya geçeceği, bu saldırı karşısında öldürme fiilinin de meşru olduğunu mensuplarına anlatmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece örgüt elebaşı Gülen'in bir girişim veya darbe planının olduğu, bu girişimi meşru hale getirmek için alt yapı hazırlığı içerisinde olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

³⁶² "Uluslararası Bir Tehdit Olarak FETÖ", *Polis Akademisi II. Uluslararası Güvenlik Sempozyumu Raporu*, Ankara 2018, s.19.

Örgüt mensuplarının hangi durumlarda öldürme fiilinin meşru olduğu anlatıldıktan sonra, bir saldırı girişimi esnasında ölenlerin şehit, öldürenlerin gazi olacağını beyan ederek örgüt mensuplarını yapılacak olan saldırı öncesinde psikolojik olarak hazırlama gayreti içerisinde olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca ölme veya öldürme filleri gerçekleştirilirse, bu durumun Kur'an ve Peygamber'in sünnetlerine uygun olduğu düşüncesini örgüt mensuplarının akıllarına kazıyarak onları cesaretlendirmeye çalıştığı analiz edilmiştir.

Yukarıda yapılan analizlere göre örgüt elebaşı Fetullah Gülen'in bir saldırı planının var olduğu açıkça görülmektedir ve örgüt elebaşı tarafından mensuplarına mesajlar iletilmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan saldırı, ya da darbe girişiminin maddi ve manevi yönden hazırlıklarının yapıldığı ve örgüt mensuplarının ikna edilmeye çalışıldığı şeklinde yorumlanmıştır.

Gülen'in 'Cennet kılıçların gölgesi altındadır' beyanının 2 kez vurgulandığı paragrafta, mensuplarına verdiği mesajı pekiştirmektedir. Kılıç kelimesinin örgüt içerisinde ne manaya geldiği de göz önünde bulundurulduğunda, bu mesajın örgüt içerisinde bulunan askerlere üstü kapalı bir mesaj göndermek için söylenmiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

İletilmek istenen mesajda, örgüt mensuplarının ölme, öldürme ya da düşmanı vesayet altında tutma olarak tanımlanan faaliyeti gerçekleştirdikleri taktirde cennete gidecekleri algısı yerleştirilmeye çalışıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca örgüt elebaşı bu söylemi ile dinî değerleri istismar etmekten de çekinmemiştir.

Yapılan analizlerde, metnin içerisine gizlenmiş olan şifrelerin ve mesajların ortaya çıkarılmasında, her kelime, her cümle, her paragraf ayrı ayrı öneme sahiptir. Gizli mana ortaya çıkarılmaya çalışılırken, metnin her unsurunu derinlemesine incelemek gerekmektedir. Bu çaba, yorumcu görüşün temelini teşkil etmektedir. Ortaya çıkan diğer bir husus ise analistin örgütsel terminolojiye hâkim olması konusudur. Zira kılıç kelimesinin örgütsel manasını bilmeyen bir analistin yapacağı yorum hatalı ve eksik olabilmektedir. Böylece analistlerin örgütsel literatüre hâkim olmaları kaçınılmaz bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sıfır Sorun isimli konuşmanın analizinde öne çıkan ve üzerinde tartışılması gereken hususlar bulunmaktadır. Bunlar arasında, konuşmada sıkça 'şefkat tokadı'

tabiri kullanılmıştır. Bu noktada önemli olan kelimenin hangi bağlam içerisinde kullanıldığı ve ne mesaj verilmek istendiğidir. Böylece söylemlerde kullanılan ‘şefkat tokadı’ tabiri, örgüt içerisinde faaliyet gösteren örgüt mensuplarının görevlerini layıkıyla yerine getirmedikleri için bir uyarı ve tehdit unsuru olarak yer almaktadır.

Bu çalışmada en dikkat çeken hususların başında gelen ve metnin içerisine adete sıkıştırılmış bir durumda olan şu paragraf gelmektedir:

“...Anti parantez umum adına konuşuyorum umum İslam toplumu adına Kapadokya sakinleri oradaki serkarlar adına konuşuyorum...”

FETÖ/PDY Sözlüğü’nde Kapadokya kelimesi ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır. “Kapadokya kavramı Fetullah Gülen’in yazılarında ve vaazlarında sık sık kullandığı bir tabirdir. Eski Pers diline ait bir kelime olan Kapadokya sözcüğü örgüt içerisinde TSK’yı ima eden bir şifre olarak kullanılmaktadır³⁶³.” denilmektedir. Ayrıca serkâr kelimesinin de komutan anlamına geldiği bilinmektedir. Bu bilgilerle birlikte paragraf analiz edildiğinde, öncelikle bu cümlemin metnin akışına aykırı bir şekilde araya sıkıştırıldığı ve genel konudan kopuk bir vaziyette yer aldığı görülmektedir. Bu cümlemin ezoterik bir anlamının olduğu ve bu anlam Kapadokya ve serkâr kelimeleri ile birlikte ele alındığında bir saldırı girişimi ya da darbe talimatı olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Böylelikle terör örgütü elebaşı Gülen’in yukarıdaki söylemi ile Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde yer alan militanlarına ezoterik bir mesaj ile darbe, saldırı veya eylem talimatı verdiği düşünülmektedir.

Görülmektedir ki verilmek istenen mesaj bütün bir metnin içerisine gizlenmiş bir şekilde ve herkesin hemen anlayamayacağı bir mahiyette bulunmaktadır. Burada analistin bu kavramlara hâkim olması, bu konuşma ile neyin kastedilebileceğinin anlaşılması bir uzmanlık alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metin içerisinde ‘ıslahat’ kelimesinin de sıkça zikredildiği karşımıza çıkmaktadır. Kelimenin sıkça zikredilmesinin sebebinin Türk Silahlı Kuvvetleri personeli içerisindeki FETÖ’cülere bir mesaj olabileceği, hatta darbeci askerlerin kullanmış olduğu ‘Yurtta Sulh Konseyi’ isminin bu kelimedenden geldiği FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında ortaya çıkmıştır. Islahat kelimesinin anlamı düzeltmedir.

³⁶³ Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, Ankara 2019, s.171.

Burada mevcut düzeni düzeltme, ortadan kaldırma, iktidarı değiştirme yorumları yapılabilir. Nitekim konuşmalarda yer alan ıslahçılar ve şefkat tokadı beyanlarına dikkat edilmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir:

Gülen'in mensuplarına ıslahçı olarak hitap ettiği paragrafta ezoterik mesajların yer aldığı değerlendirilmektedir. Bu ezoterik mesajlar ile darbeci askerlerin kastedildiği, bu kişilerin sabırlı olmaları gerektiği ve konuşma içerisinde yer alan ve örgüt terminolojisinde bir ceza mekanizması olarak kullanılan 'şefkat tokadı' söyleminin burada farklı bir bağlamda değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. 'Şefkat tokadı' kelimesinin buradaki kullanım amacının örgüt militanlarınca bir darbe girişimi veya saldırı talimatı şeklinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Örgüt liderinin kullanmış olduğu şefkat tokadı, ıslahçılar gibi kelimelerin metnin içerisinde sıkça kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu kelimelerin altında gizli anlamların bulunduğu düşünülmekte ve bu anlamların ortaya çıkarılmasında yorumcu görüş teorisinden yararlanılmaktadır. Böylece metin içinde yer alan gizli manalar ortaya çıkarılarak örgüt liderinin vermek istediği darbe mesajı anlaşılabilir.

Ayrıca Fetullah Gülen'in yapmış olduğu konuşmalarda genellikle gri/siyah renkli cübbeler giydiği görülmüştür. *Sıfır Sorun* isimli konuşmasında ise hâkî renkli bir cübbe giyerek farkındalık oluşturmuştur. Askerlerin giydiği kıyafetlerin renginin de hâkî olduğu göz önünde bulundurulduğunda, verilmek istenen mesajın askerlere yönelik olduğu şeklinde analiz edilmiştir.

Analiz edilen 2 konuşmada, darbe girişimine dair bulgular tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak konuşmaların içerisinde başka mesajları da görebilmek mümkündür. Bu mesajlar şunlardır:

Örgütün yapılan operasyonlar neticesinde zor durumda olduğu,

Örgüt elebaşının tabanını ikna etmek için sık sık dinî referanslara başvurduğu,

Örgüt ile mücadele edenleri yıpratmaya çalıştığı,

Örgüt elebaşının kendisini seçilmiş bir kişi olarak gördüğü,

Dinî istismar etmekten çekinmediği,

Örgütün dağılmasını engellemek maksadı ile itirafçı olan ve çözölen örgüt mensuplarına tehditler savurduğu şeklinde bilgilere ulaşılmıştır. Bütün bu çıkarımlar yorumcu görüş teorisine dayanılarak metnin derinlemesine yorumlanması yöntemi ile elde edilmiştir.

Görölmektedir ki, örgüt elebaşı hem üstü kapalı, ezoterik bir biçimde örgüt militanlarına mesajlar vermekte hem de konuşma metninin içerisinde herkesin anlayabileceğı mesajlar yer almaktadır. Elbette ki konuşmanın içerisinde yer alan her mesaj önemlidir; ancak verilmek istenen gizli mesajların ortaya çıkarılması hayati önem taşımaktadır. Bu mesajların ortaya çıkarılmasında yorumcu görüşe başvurmak ve bu yöntem ile istihbarat elde edebilmek mümkün olmaktadır.

Nitekim 15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe girişiminin sinyalleri bu konuşmalarda verilmiş ve söylem analizinin istihbari çalışmalar açısında ne denli önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Söylem analizi ve açık kaynak istihbaratı birlikte uyum içerisinde çalışılabilecek bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yorumlamak anlamına gelen hermeneutik söylem teorisi ile terör örgütü liderlerinin konuşmaları analiz edilebilir, yorumlanabilir ve bu konuşmalardan bir istihbarat temin edebilmek mümkün olabilmektedir.

Bu çalışmada vurgulanmak istenen husus şudur: Açık kaynaklar istihbarat temin etmek için içerisinde yeteri kadar veriyi barındırmaktadır. Önemli olan analizi yapacak analistin, bu verilerin yerlerini tespit etmesi ve uygun metotları kullanarak bir istihbarat elde edebilmesidir. Bu metotlardan birisi de söylem analizi metodudur. Dolayısı ile söylem analizinin ve söylem analizinin içerisinde yer alan yorumcu görüş teorisinin açık kaynak istihbaratında önemli bir unsur olduğunu söylemek mümkündür.

Böylece açık kaynak istihbaratında söylem analizinin önemli bir unsur olduğu ve söylem analizi yönteminin istihbarat alanında kullanılmasında fayda olduğu hipotezleri, Gülen'in 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi öncesinde yapmış olduğu konuşmalardan elde edilen ezoterik mesajlar ile birlikte ispatlanmaya çalışılmıştır.

Açık kaynak istihbaratı önemli bir çalışma alanı olarak karşımızda durmaktadır. İlerleyen süreçte, açık kaynaklarda yer alan verilerin değerinin daha çok anlaşılacağı düşünülmektedir. Böylelikle bu çalışma ile açık kaynak istihbaratına farklı bir perspektiften bakılarak, iletişim bilimleri içerisinde yer alan söylem analizi yöntemi ile birlikte, yeni bir yöntem ortaya konulmaktadır. Ulusal güvenliğin tesis edilmesinde ortaya konulan bu yöntemin kullanılmasının ülkemize istihbârî anlamda katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Agger, Ben, *Cultural Studies as Critical Theory*, The Falmer Press, Londra 1992.
- Akman, Filiz Barın, *15 Temmuz Darbe Girişimi Batı Medyası Söylem Analizi Neo-Emperyalizm, İslamofobi ve Emperyalizm*, Kadim Yayınları, Ankara 2017.
- Aksan, Doğan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, Ankara Üniversitesi DTFC Yayınları, Ankara 1987.
- Al Jazeera Turk, *Mit ve İstihbaratın Koordinasyonu*, 2019, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/mit-ve-istihbaratin-koordinasyonu>, (E.T.:02.11.2019).
- Anadolu Ajansı, *FETÖ Polislerin Bilgilerini Sistemden 11 Dakikada Çalmış*, 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/feto-polislerin-bilgilerini-sistemden-11-dakikada-calmis/1875390>, (E.T.:14.02.2021).
- Anadolu Ajansı, *FETÖ'nün Hükümeti Yıkma Yönelik İlk Kalkışması: 7 Şubat 2012 MİT Kumpası*, 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-hukumeti-yikmaya-yonelik-ilk-kalkismasi-7-subat-2012-mit-kumpasi/1884609>, (E.T.:28.03.2021).
- Anadolu Ajansı, *Fetullah Gülen'i Mehdi' Olarak Görüyorlardı*, 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fetullah-guleni-mehdi-olarak-goruyorlardi/1032341>, (E.T.:14.02.2021).
- Arslan, Ahmet, *Felsefeye Giriş*, Adres Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2009.
- Arslan, Hüseyin, “İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında FETÖ'nün Analizi”, *International Journal of Disciplines Economics and Administrative Sciences Studies*, C. 6, S. 17, 2020, s.288-301.
- Arslan, Hüseyin, “Rüya Metaforu Üzerinden Din İstismarı: FETÖ Örneği”, *Liberal Düşünce Dergisi*, S. 87, Ankara 2017, s.33-47.
- Arslan, Hüseyin, *Dini Gruplar ve Siyaset – 2 FETÖ/PDY*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2016.
- Arslan, Hüseyin, *Dini Gruplar ve Siyaset Yeni Asya*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012.

- Arthur S. Hulnick, “The Dilemma of Open Sources Intelligence: Is OSINT Really Intelligence?”, *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Loch K. Johnson (Ed.), Newyork 2010, s.229-241.
- Arvasi, S. Ahmet, *Türk-İslam Ülküsü 1*, Özdemir Basımevi, İkinci Baskı, İstanbul 1980.
- Atay, Mehmet, “Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı”, *Strateji Dergisi*, S.1, Ankara 1996, s.72-98.
- Ateş, Ahmet, Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Barthes, Roland, *Yazı ve Yorum*, (Çev. Tahsin Yücel), Metis Yayınları, İstanbul 1999.
- Bayraktar, Gökhan, *Siber Savaş Ulusal Güvelik Stratejisi*, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul 2015.
- Benavides, Ben, *Open Source Intelligence (OSINT) 2oolKit On The Go*, Creative Commons, Online Book, 2015.
- Benes, Libor, “OSINT, New Technologies, Education: Expanding Opportunities and Threats. A New Paradigm”, *Journal of Strategic Security*, C. 6 S. 3, Şehir 2013, s.22-37.
- Bernard, Richard L., *Electronic Intelligence (ELINT) at NSA*, National Security Agency, Fort Meade, 2009.
- Bimfort, Martin, “A Definition of Intelligence”, *Studies in Intelligence*, C.2, S.2, Washington 1958, s.75-78. (https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol2no4/html/v02i4a08p_0001.htm).
- Bozeman, Adda, *Strategic Intelligence and Statecraft*, Potomac Books, Washington (veya dulles)1992.
- Bruce, James B. ve George Roger, “Professionalizing Intelligence Analysis”, *Journal of Strategic Security*, C. 8, S. 3, Şehir 2015, s.1-23.

Bulut, Murat, “İstihbarat Başarısızlığına Analitik Bir Yaklaşım: Tanımı, Sebepleri ve Çözüm Önerileri”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, C.19, S.1, Ankara 2017, s.67-90.

Cambridge Dictiniory, *Social Media*, 2019, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/social-media>, (E.T.:23.11.2019).

Cavell, Stanley, *Must We Mean What We Say? A Book of Essays*, Cambridge University Press, Cambridge 1976.

Central Intelligence Agency, *A Consumer's Guide to Intelligence*, Washington: Office of Public Affairs, 1999.

Central Intelligence Agency, *The State of Strategic Intelligence*, 2019, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no2/the-state-of-strategic-intelligence.html#2strategic-intelligence-jp>, (E.T.: 02.11.2019).

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım, İstanbul 1999.

Christopher Hobbs, Matthew Moran ve Daniel Salisbury (Ed.), *Open Source Intelligence in the Twenty-First Century New Approaches and Opportunities*, Palgrave Macmillan, Londra 2014, s.9-23.

Condon, John C., *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, (Çev. Murat Çiftkaya), İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

Conor, Vibert, *Competitive Intelligence: A Framework for Web-based Analysis & Decision-Making*, Thomson/South-Western, Mason 2004.

Coward, Rosalind ve Ellis, John, *Language and Materialism Developments in Semiology and the Theory of the Subject*, Routledge, Londra 1977.

Çakır, Abdülhamit, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, Palet Yayınları, Konya 2014.

Çakır, Cemal, “Anlamanın Bağlam Açısından İncelenmesi: Kökanlambilim ve Artanlambilim”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 3, Ankara 2004, s.245-255.

- Çıtak, Emre, *Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye'de İstihbaratın Dönüşümü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 2016.
- Çoşkun, Enis, *Küresel Gözaltı*, Ümit Yayınevi, Ankara 2000.
- Çotuksöken, Betül, *Felsefe: Özne-Söylem*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2002.
- Dant, Tim, *Knowledge, Ideology & Discourse: A Sociological Perspective*, Routledge, Londra 1991.
- Daşkiran, Yaşar, “Arap Dilinde Bağdaşıklık”, *Din Bilimler Akademik Araştırma Dergisi*, C. 18, S. 2, Samsun 2018, s.399-419.
- Davies, Philip, “Ideas of intelligence: Divergent national concepts and institutions”, *Harvard International Review*, C.24, S.3, Harvard 2002, s.62-66.
- Day, Tony, Gibson, Helen ve Ramwell, Steve, “Fusion of OSINT and Non-OSINT Data”, Babak Akhgar, P. Saskia Bayerl ve Fraser Sampson (ed.), *Open Source Intelligence Investigation from Strategy to Implementation*, Springer, İsviçre 2016, s.133-152.
- de Beaugrande, Robert ve Dressler, Wolfgang, *Introduction to Text Linguistics*, Routledge, Londra 1981.
- De Saussure, Ferdinand, *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev.Berke Vardar), Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 1998.
- Dearh, Douglas H., ve Goodden, R. Thomas, *Strategic Intelligence: Theory and Application*, United States Army War College, Center for Strategic Leadership, 2.Baskı, Washington 1995.
- Dellaloğlu, Besim, *Toplumsal'ın Yeniden Yapılanması Habermas Üzerine Bir Araştırma*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1998.
- Demir Güneş, Cevriye, “Michel Foucault'da Söylem ve İktidar”, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S. 21, Bursa 2013, s.55-69.
- Demir, Hilmi, *Gülen Örgütü Ezoterik Bir Kült Cemaatin Radikalleşmesi*, Ay Yayıncılık, Ankara 2017.

- Derrida, Jacques, *Letter to a Japanese Friend*, Warwick: Parousia Press, 1985, s.1-5.
- Derrida, Jacques, *Writing and Difference*, (Çev.Alan Bass), University of Chicago Press, Chicago 1978.
- Dilthey, Wilhelm, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, (Çev.Doğan Özlem), Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.
- Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, *Kendi Dilinden FETÖ Örgütlü Bir Din İstismarı*, Diyanet İşler Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2017.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Olağanüstü Din Şûrası Kararları, *Dini İstismar Hareketi FETÖ/PDY*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2016.
- Dönmez, Gürsel, *Kozmik Mesele Devlet ve İstihbarat Metodolojisine Giriş*, Ötüken Neşriyat, Genişletilmiş Özel Baskı, İstanbul 2019.
- Draeger, Walter R., “Take Advantage of OSINT” *Military Intelligence. Professional Bulletin*, C. 35, S. 3, Şehir 2009, s.39-44.
- Dupré, Robert E., “Guide to Imagery Intelligence”, *The Intelligencer Journal of U.S. Intelligence Studies*, C.18, S.2, Virginia 2011, s.61-64.
- Elbirlik, Tolga ve Karabulut, Ferhat, “Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 17, Ankara 2015, S.31-50.
- Elbirlik, Tolga, *Söylem Kuramı ve XVI. Yüzyıl Siyasetnamelerinde Söylem Analizi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Elçi, Elçin, “Kadın Olmanın Anlamının Türkiye’de Yaşayan Kadınların Söylemlerindeki İnşası”, Sibel Arkonaç (ed.), *Söylem Çalışmaları*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2012, s.121-149.
- Emniyet Genel Müdürlüğü KOM Daire Başkanlığı, *Emniyet Mahrem Yapılanması Mukayese Raporu*, KOM Yayınları, Yayın No: 146, Ankara 2020.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı, *Yeni Nesil Terör: FETÖ’NÜN Analizi*, Polis Akademisi Yayınları No:31, Rapor No: 10, Ankara 2017.
- Emniyet Genel Müdürlüğü TEM Dairesi Başkanlığı, *FETÖ/PDY Sözlüğü*, TEMAK Yayınları, Yayın No.9, Ankara 2019.

- Emniyet Genel Müdürlüğü, *İstihbarat ve Önemi*, 2019, <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/istihbarata-iliskin>, (E.T.:15.10.2019).
- Encyclopædia Britannica, *Intelligence*, 2019, <https://www.britannica.com/topic/intelligence-military/Types-of-intelligence>, (E.T.: 15.11.2019).
- Eraslan, Levent, *Sosyal Medya ve Algı Yönetimi Sosyal Medya İstihbaratına Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara 2018.
- Erdoğan, Latif, *Şeytanın Gülen Yüzü*, Turkuvaz Yayınları, İstanbul 2013.
- Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1989.
- Fairclough, Norman; Mulderrig, Jane ve Wodak, Ruth, “Critical Discourse Analysis”, Teun Van Dijk (Ed.), *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, Sage, Londra 1997.
- Federation of American Scientists - Science for a Safer, More Informed World, JP 1-02, 12.04.2001, https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02-april2010.pdf, (E.T.:26.10.2019).
- Fırıncı Orman, Türkan, “Jacques Derrida Düşüncesinde Dil”, *Kilikya Felsefe Dergisi*, C.2, S. 1, Mersin 2015, s.61-81.
- Fırıncioğulları, Sevrâ, “Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 53, Celalabat 2016, s.286-293.
- Fidan, Hakan, *Intelligence and Foreign Policy: A Comparison Of British, American And Turkish Intelligence Systems*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Foucault, Michel, *Bu Bir Pipo Değildir*, (Çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2010.
- Foucault, Michel, *Ders Özetleri 1970-1982*, (Çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1993
- Foucault, Michel, *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, 2.baskı, Ankara 2001.

- Fowler, Michael C., *Amateur Soldiers, Global Wars Insurgency and Modern Conflict*, Praeger Security International, Westport 2005.
- Gadamer, Hans Georg, “The Conflict of Interpretations: Debate with Hans George Gadamer”, *A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, Mario J. Vald  s (Ed.), University of Toronto Press, Newyork 1991.
- Gadamer, Hans Georg, *Hermeneutik   zerine Yazılar*, (  ev.Doğan   zlem), İnkilap Yayınevi, İstanbul 2003.
- Gadamer, Hans Georg; Kuhn Helmut ve Nietzsche, Friedtich, *Edebiyat Nedir?*, (  ev.  ahbender   oraklı ve Ahmet Sarı), Babil Yayınları, İstanbul 2002.
- Gee, James Paul, *An Introdiction to Discourse Analysis Theory and Method*, Routledge, Londra ve Newyork 1999.
- Gehlen, Reinhard, *Alman ve Amerikan İstihbaratının Kurucusu Gehlen’in Anıları*, Berikan Yayınları, 2.Baskı, Ankara 2004.
- Gibson, Stevny, D., “Exploring the Role and Value of Open Source Intelligence”, Glassman, Michael ve Kang, Min Ju, “Intelligence in the İnternet Age: The Emergence and Evolution of Open Source Intelligence (OSINT)”, *Computers in Human Behavior*, C. 28, S. 2,   ehir 2012, s.673-682
- G  ka, Erol; Aktay, Yasin ve Top  uo  lu, Abdullah, *  nce S  z Vardı Yorumsamacılık   zerine Bir Deneme*, Vadi Yayınları, Ankara 1996.
- Greenberg, Maurice R ve Haas Richard N., “Making Intelligence Smarter: Report of an Independent Task Force Sponsored by the Council on Foreign Relations”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.9, S.2, Londra 1996, s.135-144.
- G  d  k, Fatih, *Türk Askerî İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir   neri: ABD   rne  i*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2016.
- G  l, Serhan, “Yapıs  k  mc  l  k Neyi S  k  yor: Jacques Derrida'yı Anlamak”, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 3, Aydın 2014, s.89-98.

- Güngörmez, Bengül, “Geleneği Aşmak İçin De Bir Geleneğe Dayanmak: Gadamer Habermas Tartışmasına Genel Bir Bakış”, *III. Uluslararası Felsefe Kongresi Kitabı*, Bursa 2014.
- Gürhanel, Muharrem, “Diğerinin Onarımı Türkçeden Örnekler”, Sibel Arkonaç (Ed.), *Söylem Çalışmaları*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2012, s.23-30.
- Hablemitoğlu, Necip, *Köstebek*, Pozitif Yayınları, 20. Baskı, İstanbul 2016.
- Hart, Basil H. Liddel, *Strateji-Dolaylı Tutum*, (Çev. Cemal Enginsoy), Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etütler Dairesi Yayınları No: 8, Ankara 1973.
- Hasekioğlu, Seda, *Reklam ve İdeoloji: Yazılı Basında Yer Alan Reklamlara Göstergebilimsel Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Hassan, Nihad A. Ve Hijazi, Rami, *Open Source Intelligence Methods and Tools: A Practical Guide to Online Intelligence*, Apress, Newyork 2018.
- Heidegger, Martin, *Metafizik Nedir?*, (Çev. Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Suut Kemal Yetkin), Kaknüs Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2003
- Herkul, 498. *Nağme: Kılıçların Gölgesinde*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).
- Herkul, *Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)*, <https://www.herkul.org/bamtelicanlı-yayınlanan-bamtelisifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).
- Herman, Michael, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- Hoffer, Eric, *Kesin İnançlılar*, Plato Film yayınları, İstanbul 2010.
- Hribar, Gasper; Podbregar, Iztok ve Ivanusa, Teodora, “OSINT: A “Grey Zone”?”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.27, S.3, Londra 2014, s.529-549.
- Hürriyet, *Fethullah Hoca Papa'yla Görüştü*, 10.02.1998, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/fethullah-hoca-papayla-gorustu-39005791>, (E.T.: 06.04.2021).

- Hürriyet, *Mossad'tan Esat'a İdrar Tahlili*, 10.01.2000, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/mossadtan-esata-idrar-tahlili-39124970>, (E.T.: 28.03.2021).
- İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Bakanlığı, *FETÖ Fetullahçı Terör Örgütü*, İç Güvenlik Gelişmeleri Serisi No: 3, 1. Baskı, Ankara 2019.
- İstihbarat Başkanlığı, 2019, <https://www.jandarma.gov.tr/istihbarat-baskanligi>, (E.T.:20.10.2019).
- Johnson, Loch K., (ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford University Press, Newyork 2010.
- Johnson, Loch K., *Sketches for a Theory of Strategic Intelligence*, *Intelligence Theory: Key Questions and Debates*, Gill, Peter; Marrin, Stephen ve Phythian, Mark (Ed.), Routledge, Londra ve Newyork 2009, s.33-54.
- Johnson, Loch K., *Strategic Intelligence Understanding The Hidden Side of Government*, Praeger Security International, Westport 2007.
- Jr, Joseph Samuel Nye, "Peering into the Future", *Foreign Affaires*, C. 73, S. 4, Newyork 1994, s.82-93.
- Kaplan, Ali İhsan, *Türkiye'de İllegal Paralel Devlet Yapılanmasında Bir İstihbarat Örgütü Olarak FETÖ*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü 2020.
- Karaağaç, Yunus, *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, İskenderiye Yayınları, İstanbul 2018.
- Karabekir, Kazım, *Gizli Harp İstihbarat*, Kamer Yayınları, İstanbul 1998.
- Karan, Kaya, *Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Truva Yayınları, İstanbul 2008.
- Karataş, Kenan, *Gertrude Bell İsyan*, En Kitap, İstanbul 2018.
- Kaynak, Mahir, *İstihbarat ve Terör Oyunları*, Selis Kitaplar, İstanbul 2006.
- Kent, Sherman, *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton University Press, Hamden, Connecticut 1965

- Kent, Sherman, *Stratejik İstihbarat*, (Çev. B. Yasemin Özbek ve Nazlım Şüküroğlu Arıcı), Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 2003.
- Küçükalkan, Gülhanım, *Anlamların Yapısökümü: Haberi Derrida'dan Okumak*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Lacan, Jacques, *Fallus'un Anlamı*, (Çev.S. Murat Tura), Afa Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Lacan, Jacques, *Speech and Language in Psychoanalysis*, Hopkins University Press, Baltimore 1991.
- Lacan, Jacques, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis*, (Çev.Alan Sheridan), Hogart Press, Londra 1977.
- Latin Dictiniory and Grammar Resources, 2020, <https://latin-dictionary.net/definition/18062/discurro-discurrere-discurri-discursus>, (E.T.:05.01.2020).
- Lowenthal, M. Mark, *Intelligence from Secret to Policy*, CQ Press, 2.Baskı, Washington 2003,
- Luke, Timothy, W., *Social Theory and Modernity: Critique, Dissent, and Revolution*, Sage Publications, Londra 1990.
- Macdonell, Diane, *Theories of Discourse: an Introduction*, Basil Blackwell, Oxford 1989.
- Mcdowell, Don, *Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users*, The Scarecrow Press, Revised Edition, Maryland 2009.
- Meriç, Cemil, *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, 60. Baskı, İstanbul 2020.
- Miller, Bowman, "Open Source Intelligence (OSINT): An Oxymoron?", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.31, S.4, Londra 2018, s.702-719.
- Millî İstihbarat Teşkilâtı, *İstihbarat Oluşumu*, 2019, <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (E.T.: 13.10.2019).
- Mills, Sara, *Discourse The New Critical Idiom*, Routledge, Londra 1997.

- Miman, Ahmet Tarık, *Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Nar, Mehmet Şükrü, “Yapısalcılık Kavramına Antropolojik Bir Yaklaşım: Levi-Strauss ve Yapısalcılık”, *Antropoloji Dergisi*, S. 27, Ankara 2014, s.29-31.
- Neri, Federico, Aliprandi, Carlo ve Camillo, Furio, “Mining the Web to Monitor the Political Consensus”, Uffe Kock Wiil (ed.), *Counterterrorism and Open Source Intelligence*, Springer, Viyana 2011, s.391-412.
- Office of the Director of National Intelligence, *U.S. National Intelligence: An Overview*, 2019, https://www.dni.gov/files/documents/USNI%202013%20Overview_web.pdf, (E.T.: 16.11.2019),
- Orkunoglu, Yener, *Nietzsche ve Postmodernizmin Gerçek Yüzü*, Ceylan Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Outhwaite, William, ”Hans Georg Gadamer”, *The Return of Grand Theory in the Human Sciences*, Quentin Skinner (Ed.), Cambridge University Press, Cambridge 1990.
- Ölçekçi, Haluk, “15 Temmuz Öncesi FETÖ Medyasında Psikolojik Savaş Gazeteciliği”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 1, Bışkek 2018, s.427-454.
- Özal, İlkin Başar, *İstihbaratın Kısa Tarihi: Gölge Oyunu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019.
- Özcan, Zeki, “Genel ve Teolojik Hermenötikte Söylem”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, Bursa 1998, s.225-240.
- Özcan, Zeki, *Teolojik Hermenotik*, Alfa Yayınları, İstanbul 2000.
- Özdağ, Ümit, *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, 12.baskı, Ankara 2017.
- Özdemir, Cüneyt, *Önemli İşler Dairesi Derin Devletin Yeni Sahibi*, Doğan Kitap, 4.Baskı, İstanbul 2014.
- Özdemir, Muhammet, “Gazzâlî, Nietzsche ve Foucault’da Güç-Hakikat İlişkileri Analizi”, *Journal of Turkish Studies*, C. 8, S. 12, Ankara 2013, s.989-1008.

- Özer, Yusuf, *Nato Harekatlarında İstihbaratın Yeri: Kültürel İstihbarat*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2014.
- Özlem, Doğan, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1986
- Öztürk, Emre, “Hermeneutiğin Tarihsel Dönüşümü”, *Journal of World of Turks*, C. 1, S. 2, Münih 2009, s.145-175.
- Öztürk, Mustafa, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek: FETÖ*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2017.
- Palmer, Richard E., *Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger and Gadamer*, Northwestern University Press, Evanston 1969.
- Pick, Michael W., “What the Joint Force Commander Needs to Know About CI and Humint Operations”, U.S. Department of Defence, Naval War College, Defence, Technical Information Center, USA, 2002
<https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a405644.pdf>. (E.T.:01.11.2019)
- Polat, Fethi Ahmet, Kur’ân’ı Anlama ve Yorumlamada Yeni Yönelişler”, *Tefsir ve Tarih Usulü*, Bahattin Dartma (Ed.), AÜAÖF Yayınları, Eskişehir 2013. s.234-258.
- Potter, Evan H., *Economic Intelligence and National Security*, Carleton University Press, Canada 1998.
- Rajamäki, Jyri; Sarlio-Siintola, Sari ve Simola, Jussi “The Ethics of Open Source Intelligence Applied by Maritime law Enforcement Authorities”, *17th European Conference on Cyber Warfare and Security ECCWS 2018*, Oslo 2018, s.424-431.
- Ransom, Henry Howe, *Central Intelligence and National Security*, Harvard University Press, Cambridge 1958.
- Richelson, Jeffrey T., *The U.S. Intelligence Community*, Westview Press, 7. Baskı, Boulder 2016.
- Rickman, H. P., *Anlama ve İnsan Bilimleri*, (Çev. Mehmet Dağ), Etüt Yayınları, Ankara 1982.

- Sabah, *HDP'li Ömer Faruk Gergerlioğlu Hakkında "Sabah Namazı" Yalanı*, 2021, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/21/son-dakika-omer-faruk-gergerlioglu-hakkinda-sabah-namaz-icin-abdest-alirken-gozaltina-alindi-yalani>, (E.T.: 29.03.2021).
- Sarup, Madan, *An Introductory Guide to Post-Structuralism and Postmodernism*, University of Georgia Press, Atina 1989.
- Seren, Merve, *Stratejik İstihbaratın Güvenlik Stratejileri ve Politikaları Açısından Yeri ve Önemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü 2016.
- SETA, *İddianamelerde 15 Temmuz Darbe Girişimi ve FETÖ*, Seta Yayınları No:87, İstanbul 2017.
- Shulsky, Abraham N. ve Schmitt, Gary, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, Potomac Books, 3.Baskı, Washington 2002.
- Sözen, Edibe, *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, Profil Kitap, İstanbul 2017.
- Steele, Robert D., "The Importance of Open Source Intelligence to the Military", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C. 8, S. 4, Londra 1995, s.457-470.
- STM Teknolojik Düşünce Merkezi, *Sinyal İstihbaratı*, 2019, https://thinktech.stm.com.tr/uploads/raporlar/pdf/226201814251980_stm_sinyal_istihbarati.pdf, (E.T.:02.11.2019),
- Stottlemire, Steven A., "HUMINT, OSINT, or Something New? Defining Crowdsourced Intelligence", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, C.28, S.3, Londra 2015, s.578-589.
- Strauss, Claude Levi, *Yaban Düşünce*, (Çev.Tahsin Yücel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994.
- Şahin, Gülcan, *Dilthey'da Tarihsel Tinsel Dünyayı Açıklama Modeli Olarak Hermeneutik Döngü ve Anlama Sorunsalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

- Şahin, Yasin, “Michel Foucault’da Söylem Analizi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 6, Sakarya 2017, s.119-135.
- Şenel, Muazzez ve Şenel, A. Turhan, *Ana Hatları ile İstihbarat Casusluk-Propaganda Sabotaj-Yıkıcı Faaliyetler Bunlara Karşı Koyma ve Polis*, Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Müdürlüğü Yayınları No:9, Ankara 1969.
- Şenel, Muazzez ve Şenel, A. Turhan, *Stratejik İstihbarat*, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkı Basım, Ankara 2018.
- Şimşek, Abdurrahman; Karaman, Nazif ve Ünlü Ferhat, *Diplomatik Vahşet: Cemal Kasıkçı Cinayetinin Karanlık Sırları*, Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Taşdelen, Vefa, *Hermeneutiğin Evrimi*, Hece Yayınları, Ankara 2008.
- Taşkesen, Nurettin, *Osmanlı Coğrafyasında İstihbarat Teşkilatları*, Mihrabad Yayınları, İstanbul 2018.
- Tatar, Burhanettin, *Hermenötik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- Tekelioğlu, Orhan, “Bir Lacan Okuması”, *Felsefe Yazıları*, İstanbul 1983.
- Temir, Erkam, “Kriz Yönetimi ve Hermeneutik”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 2, Afyon 2018, s.283-302.
- Thompson, John B., *Critical Hermeneutics: A Study in the Thought of Paul Ricoeur and Jurgen Habermas*, Cambridge University Press, Cambridge 1981.
- Tılsıbık, Niyazi ve Akbal, Özdemir, *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi, İstanbul 2006.
- Toprak, Metin, *Hermeneutik ve Edebiyat*, Dergah Yayınları, İstanbul 2003.
- Tuominen, Sanna, *Open Source Intelligence and Osint Applications*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oulu: Oulu Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Bilgi Teknolojileri Bölümü, 2019.
- Tura, Saffet Murat, *Freud’dan Lacan’a Psikanaliz*, Kanat Kitap, İstanbul 2005.
- Turner, Michael A., *Historical Dictionary of United States Intelligence*, The Scarecrow Press, No:2, Maryland 2006.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2019, www.sozluk.gov.tr, (E.T.: 12.10.2019).

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Fetullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile İlgili Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleri ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”, Ankara, 2017.
- Tzu, Sun, *Savaş Sanatı*, (Çev. Pulat Otkan ve Giray Fidan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 12.baskı, İstanbul 2018.
- Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (UTGAM), “Uluslararası Bir Tehdit Olarak FETÖ”, Ankara 2018.
- Veren, Nurettin, *Kuşatma ABD'nin Truva Atı Fethullah Gülen Hareketi*, Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul 2007.
- Warner, Paul F., “Open Sources and the Intelligence Community: Myths and Realities”, *American Intelligence Journal*, C.14, S.2-3, 1993, s.19-24.
- We are Social, *Digital 2019: Global Internet Use Accelerates, 2019*, <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates>, (E.T.:23.11.2019).
- West, David, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş Rousseau, Kant, Hegel'den Foucault ve Derrida'ya*, (Çev. Ahmet Cevizci), Paradigma Yayınları, İstanbul 1998.
- What is intelligence?, *What We Do*, 2019, <https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/what-is-intelligence>, (E.T.:15.10.2019).
- Yakın, Aziz, *İstihbarat, Casusluk ve Casuslukla Mücadele*, Dışişleri Akademisi Yayınları, Ankara 1969.
- Yılmaz, Sait, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul 2006.
- Yılmaz, Sait, *ABD İstihbaratı*, Kripto Yayınları, 3.baskı, Ankara 2018.
- Zimmermann, Jens, *Hermeneutik Kısa Bir Giriş*, (Çev. Mehmet Çetin), Say Yayınları, İstanbul 2020.

ÖZGEÇMİŞ

EKLER

EK 1: 05.02.2016 Tarihli “Kılıçların Gölgesinde” İsimli Konuşmanın Tam Metni

“Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyin!” diyor. Hatta Ehlullah’ın sabır dileğinde de bulunmayın. Allah’ım sabır falan da demeyin diyor. Ama bela ve musibet geldiğinde Üstat Hazretleri’nin üç taksim içerisinde ele aldığı hususta ibadet ü taatte onları yerine getirme mevzuunda dişinizi sıkın, sabredin. Bela ve musibetlere maruz kaldığınız zamanda yine dişinizi sıkın sabredin, şikâyet etmeyin. Sabra ilave ettiğimiz bir mülâhaza, bir farklılık var: Aktif sabır diyoruz yani. Bela ve musibet üzerinize geldiği zaman böyle durağanlığa girmeyin. Durağanlığa giren fiziğin temel kanunu dökülme demektir, sağa-sola saçılırsınız. En kritik anlarda bile yapacak bir şeyler bulmalı, bilmeli ve mutlaka onu yapmalısınız. O açıdan da böyle bir sabra bela musibetler saldırılar, tecavüzler karşısında iftiralar, tezvirlere, tehcirler, tehditler karşısında dişinizi sıkıp sabretme fakat aktif sabır. Mutlaka bir yol ve yöntem oluşturmali alternatif yollar/yöntemler oluşturmali ve inandığınız yolda yolunuza devam etmelisiniz. Durduğunuz an bir yönüyle telafi edemeyeceğiniz şeylerle karşı karşıya kalırsınız. İhtimal, öyle yanlış bir sabır telakkisinde kaybetme ihtimalide vardır. Sabır esasen, insana ibadet kadar sevap kazandırır; ama nerede, hangi hususta, nasıl sabır sevap kazandırır?! O yerinde kullanılırsa, sevap kazandırır.

İbadet ü taatte devam ve temadih insana sevap kazandırır. Abdest alma, namaz kılma gibi şeyler insana ağır gelebilir. Teheccüde kalkma ağır gelebilir insana. Yaz günlerinde, kısa gecelerde yatısı namazını bekleme/kılma sonra yatma ağır gelebilir bunlar. Ağır gelmesi esasen sevaptır. Bir yönüyle bedeninize ağır gelmeli; fakat ciddi bir ruh inşirahı ile onu yerine getirme orada da meseleye “aktif sabır” nazarıyla bakılabilir.

Diğeri de masiye karşı Üstat Hazretlerinin yaptığı, günahlara karşı günümüzde çok önem arz eden bir husus. Yani eskiden, muhasibinin ifadesiyle “Çarşıya çıktığınız zaman gözlerinizi kapatın.” diyor. “Şayet buna gücünüz yetmiyorsa, kapanın evinizde kalın.” diyor. Şimdi eskiden sadece çarşıya çıkmakla insan harama bakıyordu, günaha giriyordu; yalan dinliyordu günaha giriyordu. Yalan neşriyata şahit oluyordu. Fakat şimdi evinin içerisinde televizyonlar vasıtasıyla, internet vasıtasıyla daha gelişmiş teknoloji olarak telefonlar vasıtasıyla kim bilir gelecekte söze sese cevap mahiyetinde, siz ben böyle bir şey istiyorum deyince hemen karşınızda bir şey, bir ekranda bir şey beliriyor gibi çünkü ona doğru gidiyor mesele.

Bütün bütün cinnete badi olacak şekilde bir harama girme mevzu var. Şimdi haramlara karşıda dişini sıkıp sabretmek, elden geldiğince, “Li külli melikin himen, elâ ve inne hımallahi mehârimuhu.” O ilahi sınırları koruma adına bence şüpheli alana girmeme, şeytanın alanına girme ihtimali vardır. Bu tabirle ifade edelim. İlahi çerçeveden çıkıp şeytanın alanına girme ihtimali var. Hz. Adem’deki böyle bir geçiş meselesi zelle idi. İçtihattı, içtihat hatasıydı. Öyle bakıyoruz biz. Allah’ın Safihullah dediği, zelle diyoruz kayma, sürçme diyoruz yani bilerek yapmadı. Fakat bizler gibi sıradan insanlar bu kast ve irade söz konusudur öyle olabilir. Ve diğer sabır çeşitleri vaktin merhuna sabır bazı şeyler vardır ki Allah belli zamana tâlik etmiştir; sizde intizar içerisindesinizdir. İntizarı sukutu didar olmuşum Ya Rab, medet der durursunuz.

Böyle bir sabah, bir aydınlık, bir şafak söksün bekleriz dersiniz. Bu kıvrandırır insanı zannediyorum intizar kadar insanı kıvrandıran başka bir şey yoktur. Onun için Arapça söylemiş Türkçeye de aynı ile geçmiş. “El-intizâr eşeddü minen-nâr”, intizar ateşte yanmadan daha acıdır, daha zordur. Şimdi vaktin mevhumu esasen nazarı itibari alarak Allah’ın dilediği bir andır. O an gelinceye kadar olumsuz şeyler devam ediyorsa beklenti adına sizin gönlünüzü kaptırdığınız şeyler devam ediyorsa şayet orada murâd-ı ilâhîye sahip olmak lazım, ilahi takdire saygılı olmak lazım. O da sabrın dördüncü kategorisi oluyor.

Misal arzusuyla yanıp tutuşma olur herkes için, benim gibi insanlar için söz konusu olmasa bile bir yönüyle belki imanın marifetle, marifetini muhabbetle, muhabbetini aşk-ı iştiyakullahla taçlandıran insanlar için böyle Şeb-i Arus’un ötesinde bir an evvel Cenab-ı Allah’ın cemalini müşahade etme arzusıyla yanar tutuşurlar, böyle insanlar vardır. Emanetini bir an evvel alsan da sana kavuşsam. Fakat emre itaatteki incelik yine bu mevzudaki arzularının iştiyaklarının önüne geçer. Kendi kendine şöyle der: Ben delice sana kavuşmayı arzu ediyorum ama sen gel demeden de öyle bir arzuyu istemeyi sana karşı saygısızlık sayarım. Buna da emre itaatteki inceliği kavrama deniyor.

Esasen maruz kalınan şeyler ne ise veya muhatap olunan şeyler ne ise veya istenen şeyler ne ise onların milimi milimine yerine getirme mevzuunda dişini sıkıp sabretme esasen. Sabır kelimesi çöldeki zehirli bir ağacın meyvesine deniyor. Dolayısıyla o kadar acıdır o. Fakat işte o acının aynı zamanda yine bir söz var o levhalarda bir söz var: Mebde (başlangıç) itibarıyla zehir zemberek, zehir sonuç itibarıyla de şeker şerbet bir şey varsa o da sabırdır. Başlangıç itibarıyla insanın canını yakan, canına okuyan diyebilirsiniz. Fakat verdiği semereler, sonuç itibarıyla şeker şerbeti unutturacak şekilde, belki kevser demek lazım belki zemzem de değil kevser demek lazım çünkü onu içince insanlarda su içme arzusu kalmıyor. Gerek yok artık diyorlar. Sabra bir girizgâh oldu, girdik. Sabrı istememeli ama olunca katlanmalı mutlaka deniyor.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yönüyle sabır gerektiren bir hususta onu istemeyin diyor. Yani bir düşmanla karşılaşayım; onunla savaşıyım mücahit olayım. Bu aynı zamanda onu öldüreyim ben gazi olayım. Ve aynı zamanda onun tarafından öldürüleyim de şehit olayım. Şimdi bunların hepsi kutsal şeyler. Düşmanla karşılaşma, hakkını verme sonra gerektiği yerde düşmanı öldürme aynı zamanda gazi olma ve öyle oluyorsa, hadiseler öyle cereyan ediyorsa, düşman tarafından öldürülme, şehit olma hepsi kutsal şeyler. Fakat bunların konumları mevzuunda zuhur ederseniz, gaflete düşerseniz, İŞİD olursunuz, “çaşıt” olursunuz, Boko Haram olursunuz, el-Kaide olursunuz, Murabitîn olursunuz... Allah’ın istediğinin dışında Allah’ın belası her şey olursunuz. Hepsini yerinde kullanmak lazım onların yani nerede ne olacaksa. Bu açıdan düşmanla karşılaşmak mutlaka kötü değil. Fakat siz onu istemeyin demek. Karşılaşma burada aynı zamanda çok ince bir ifadeyle İslam’daki savaşların tedafüî (kendini savunmaya ve gelen bir tehlikeyi bertaraf etmeye matuf) olduğuna vurguda bulunuyor Peygamber Efendimiz. Öyle bir şey ile karşı karşıya kalırsanız, öyle bir durum karşınıza çıkarsa, müdafaa etme mecburiyetinde kalırsanız o da usûl-i hamse gibi şeyler yani. Canınız, nefsiniz, aklınız, nesliniz dininiz aynı zamanda hürriyetiniz, ülkenizi ilave edebilirsiniz. Bunları müdafaa etme adına siz düşmanla karşılaştığınız zaman işte o zaman

öldürebilirsiniz, çünkü men katele düne nefsihi fehua şehid³⁶⁴ diğerleri hepsi içinde aynı şeyi söylüyor o zaman gerçekten şehit olursunuz. Aynı zamanda öldürürseniz o zaman da gazi olursunuz. O da ayrı bir payedir orada. Ve aynı zamanda öyle bir likânın, düşmanla karşılaşmanın hakkını, yerinde esasen, kitap ve sünnetin temel disiplinlere uygunluk içerisinde yerine getirmiş olursunuz.

Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin! diyor. Temenni demek esasen burada kullanılan kelime, temenni terecci gibi değildir yani. Temenni ya olur ya olmaz. Yani ya olur ya olmazıyla bile bence o mevzuda arz-u isal etmeyin. Şimdi öyle deseydi mesela o terecci. terecci demek vuku muhakkak olan demektir, peygamber sözü. İnsanlıkta her kelime öyle yerli yerinde kullanılmıştır ki bunlar hadis lafzıyla rivayet edilmişse, sahabe kendi düşüncesini karıştırmamışsa aklında kalanla meseleyi izah etmiyorsa, Efendimiz'den duyduğu gibi İbn-i Mesud hassasiyetiyle rivayet ediyorsa meseleyi bunların hepsi çok önemlidir.

Vaka, anti parantez arz ediyorum. Biz falana sana sıhhat temenni ederim falan diye yazıyoruz da Türk toplumu, tabi temenni ile reca ederim, tereccinin manasını bilemediğimizden dolayı diyoruz. Yani sana ben afiyet diliyorum da olsa da olur olmasa da olur canın cehenneme demek gibi bir şey bu. Olsun yani. Evet belki orada bir şeyi düzeltmek lazım. Allah'tan reca ederim veya dili tam kullanarak terecci ederim demek, ümit ederim demek böyle yürekten beklerim demek, kelimelerle ifade etme bu bir şeyi ifadedeki bir yanlış düzeltmeye matuf bir ifadeydi.

Sonra buyuruyor ki : Allah'tan afiyet dileyin. Zaten diyoruz. "Rabbenâ âtina fid'dünyâ haseneten ve fil'âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr. diliyoruz" yani Rabbimizden diliyoruz. Bela ve mesaipe karşı, zalim kavimle bizi imtihan etme. Öyle bir şeye saldırılara, zalimlerin tecavüzüne maruz bırakma demek gibi şeyler. Her bir peygamber bunlardan birisini kullanmak suretiyle kendi durumunu Cenab-ı Hakka arz etmiş, takdimde bulunmuş. Sonra diyor ki; Düşmanla karşılaştığınız zaman, işte mecburi karşılaşma olduğu zaman, o zamanda sabredin, demek ki o pozisyonda esasen siz onun hakkını verdiğiniz zaman unutmayın cennet kılıçların gölgesi altındadır. Üstat Necip Fazıl, İslam kılıcının kan dökmesi esasen İslam kılıcıyla dökülen kan cennetin kapılarını açıyor gibi bir ifadesi vardı ve bunu sıkça kullanırdı. İhtimal bundan yani. Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Yerinde onun hakkını, böyle bir şeyle karşı karşıya kaldığınızda verdiğiniz zaman siz gazi olursanız cennete gidirsiniz, şehit olursanız cennete gidirsiniz, düşmanı vesayetiniz altına alırsanız bir yönüyle onlarda şöyle böyle size karışırlarsa sizden alacaklarını alırlarsa cennet kapıları onlar içinde aralanmış olur. Yani meseleye sadece bir yönüyle bakmamak lazım. Hem kendi hesabına, hem ölen hesabına, hem öldüren hesabına, hem de bir yönüyle belli ölçüde vesayet altına giren insanlar nitekim Mevali öyle olmuştur. Esir alınmışlardır. Fakat bunlar insanlara taksim edilmişlerdir. Her bir sahabinin yanında bir iki tane insan kocaman mürşit olmuşlardır. Her birisi bir mürşit olmuştur. Onun için tabiyin döneminde daha ziyade görüyoruz ki hadis rivayet eden insanların yüzde sekseni Mevali'den. Evet şimdi bu onlar hesabına bir yönüyle onlara da cennetin kapılarını ardına kadar aralamış demektir diyor.

³⁶⁴ Başkası (düşman) geldiğinde kendisini müfada eden şehittir şeklinde tercüme edilebilir.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) mülaki oldunuz. Bunlar zahiri esbab açısından fiziki olarak yapılması gerekli olan şeyler. Esbab-a rayet, esbab Allah tarafından bir yönüyle izzet ve azamete perde olduğundan dolayı yaratılmış, bunlara saygı Allah’a karşı saygının ifadesidir. Ne diyorsa orada bir yönüyle milimi milimine onlara uymak lazım. Şimdi buraya kadar olan şeyler öyle, o kategoride. Bundan sonra müsebbib-ül esbaba teveccüh. Nasıl Bedir’e gittiğinde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kollarını kaldırıyor böyle, yağmur duasında da öyle yapılabilir, kollarını sonuna kadar ridası mübarek omuzlarından düşüyor, kayıyor, yine düşüyor kayıyor. İhtimal orada da bunu diyordu. Onları hezimete uğrat; ve bize de Nusret lütfeyle diyordu. İhtimal orada da öyle diyordu. Hz. Ebubekir alıp koyuyordu ridasını sırtına yine düşüyordu yine koyuyordu. Sonra Ya Resulallah! Cenab-ı Hak seni mahcup etmeyecektir dedi ve öyle de oldu yani. Sıddık, sadıkâne bir beyanda bulundu. Allah’ta ona aynıyla ifade buyurdu.

Belki günümüzün insanları da istemedikleri halde değişik şeylere maruz kaldılar. Bu maruziyetin bir yönüyle bir kısım kazanımları oldu. Adeta bir yönü ile gazi oldunuz siz. Çünkü Mukabele Bilmisil kaide-i zalimanesinde bulunmadınız. Onlar tecavüzü kaide-i zalimanesinde bulundular. Sürekli zulm ettiler; zulme doymadılar. Her gün yatarken daha ne yapsak falan dediler, kalkarken daha ne yapsak falan dediler. Acaba bu paralel eskidi biraz bunun yerine bir şey bulsak böyle mahşeri vicdanda, ona da vicdan denecekse, mahşeri boş kalıplarda acaba meseleyi nasıl canlı tutarız filan, yeni bir şey bulsak buna, daha farklı bir şey söylesek, oturdu kalktı, hep böyle kötülük yapma mülâhazasıyla oturdu kalktılar. Bunlar bir yönüyle sizi üzdü. Şimdi Kıtımır kendi üzülmelerinden hareketle sizin üzüntünüze intikal ediyor; içtihat ediyorum orada. Hiç kimseyi olup biten şeyler karşısında kendimin daha gerisinde bunlar o kadar gamsız, kasavetsiz, duygusuz, hissiz, hareketsiz Akif ifadesiyle; leş filan o nazarla bakmak insanlara karşı saygısızlık olur. Olup biten şeyler karşısında, herkes sizden daha fazla üzülmüyordur. Ama dertliyim dersem belayı dertten ah eyleme, ah edip ahından ayarı agah eyleme. Dertini ele aleme söylediğin zaman o dertten alacağın sevabı alamazsın. Saklamak lazım onu. Sadece seninle onun arasında kalsın o. Bu açıdan da arkadaşların çoğu bu temel disipline riayet ediyordu, vicdanında yaşıyordu. Ama çok defa Kıtımır yine kendi hayatından misalle bazen 1 saat 2 saat böyle o denen şeyler eden şeyler ufla puflla sağdan sola döndürüyor, soldan sağa döndürüyor şu salonda gezdiğim hiç az değil. Koridorlarda dolaştığım hiç az değil. Zannediyorum benimle müttefiktir bu recada cümle ihvanım. Aynı duyguyu benimle paylaşan, aynı hedefe yönelik bulunan arkadaşlarım, aynı ıstırapı ruhlarında duyuyorlar. Bu şeyler onlara sevap kazandırıyor, elverir ki şikâyet etmesinler. Bunlar ne ettik ki başımıza geldi dedikleri zaman kazanma kuşağında kaybederler. Öyle dememeleri lazım. Belki demeleri lazım ki Cenab-ı Hak bununla bizi bir şeylerden arındırıyor. İstihkakımız vardı herhalde müstahak olmuştuk bu meseleye, günahlarımıza kefarete olsun diye yapıyoruz. İleride daha büyüğü başımıza gelecek çünkü mesele evrensel bir mesele haline geldi. Çok farklı kültür ortamlarında siz bu hizmeti götüreceksiniz. Kendi ülkenizde sizi bilen insanlar tarafından hasete, hazımsızlığa, çekememezliğe, kıskançlığa, kine, nefrete, gayza bu kadar tecavüze badi oluyorsa çok farklı kültür ortamlarında siz kat katına bunun muhatap olabilirsiniz veya daha doğrusu maruz kalabilirsiniz. Öyleyse şimdi tavrınızı ona göre ayarlayın. Şimdi bütün bunların hepsi Cenab-ı Hakk’ın bir yönüyle talimi adına, size yol gösterme

adına, elimize bir pusula verme adına, yollarımızı aydınlatma adına çok önemli şeylerdir. Bunlar da ayrı bir kazanım oluyor Allah'ın izni inayetiyle. Bir de bütün bunların sonunda Cenab-ı Hak o gayeyi, hayali gerçekleştirmeye sizi muvaffak kılsa bu en büyük kazanımdır. Zalikel fadlu minallah³⁶⁵. Bir de öbür tarafa gittiğiniz zaman, firdevs ü cinan, rü'yet ü rıdvan karşınıza çıkarsa, "Off be!.." dersiniz, "Meğer o hayatta çektiğimiz şeyler neleri netice veriyormuş!.. Tohumun toprağa düşmesi, çatlaması ve çürümesi, başağa yürümesinin yolu olduğu gibi, demek ki biz de bu çektiğimiz şeylerle hiç farkına varmadan böyle bir başağa, bir fideyken böyle ser çekip söğüt olmaya, çınar olmaya yürüyormuşuz!" dersiniz orada.

Kem lebiste fil ard adede sinin lebiste yevmen avbedeyum. Belki bir gün belki bir günden de az ama bilemiyoruz. Yine de siz bir bilene sorsanız daha iyi olur. Evet orada mahsar olunan o şeyleri görünce, bütün dünya hayatı 1000 sene bile yaşasa bir dakika gibi deryada damla gibi kalacak. O zaman siz o inşirahın, o sevincin, o sürurun çerçevesini tahayyül etmeye çalışın. Tahayyül edemeyiz de tahayyül etmeye çalışın.

Biz her şeyi o kitabın indirilmesiyle öğreniyoruz. Bunlar böyle denmeseydi biz bunları hiç bilemezdik. "Allahumme münzilel kitab" Ey bu kitapla, kitabı indirmekle bize güzergahımızı gösteren Allah'ımız, yolumuzu aydınlatan Allah'ımız, hedefimizi belirleyen Allah'ımız, ulaşmamız gereken şeyin neden ibaret olduğunu, neyin arkasına düşmemiz gerektiğini o kitabıyla bildiren Allah'ımız, gayeyi hayalimize bize bildiren Allah'ımız, idealimizi bize bildiren Allah'ımız, tahakkuk etmemiz gerekli olan, ettirmemiz gerekli olan şeyleri bize bildiren Allah'ımız demek. Her şey bu kitapla aydınlığa kavuşuyor. Sünnet bir yönüyle o kitabın şerhi gibidir. Sünnet olmasaydı o kitabı kendi enginliği ile anlayamazdık. Bu da kavli sünnet fiili sünnet hani. Ancak onlarla o meseleyi yanılmayacak şekilde tabi yanılmayanlar yanılmayacak şekilde anlama imkânı buluyorlar. Öyleyse en başta bir kere onu yad etmek lazım. Allahumme münzilel kitab. Bu yönüyle nasıl böyle bulutları kuru zemin üzerine salıyor Allah (Celle Celaluhu) aynı zamanda rahmet bulutlarını da bizim üzerimize salsın. Rahmetini sağanak sağanak bizim üzerimizden indirsin. Başımızdan aşağıya sürekli böyle yabancı okları gibi bir yönüyle bela ve musibetler sağanağı Allah (Celle Celaluhu) bunları kessinde yeni böyle rahmet bulutları üzerimize sevk etsin diyor. Kuran-ı Kerim'de çok yerde o bulutların sevk edilmesi, yağmurun meydana gelmesi, nemlerin bir araya gelerek yağmuru oluşturması mevzu Kuran-ı Kerim'in değişik yerlerinde ifade ediliyor. Ta 4. 5. asırda da doğru anlamışlar. El cümle ibn-i Celil'in bunu çok doğru anladığını, modern yorumcuların anlayışının önünde çok doğru anladığını görüyoruz.

Bütün ordular hiziplenipi partileri yani doğru istikamet içinde olan parti de olabilir fakat mütecaviz, saldırgan, sürekli dış gösteren aynı zamanda salya atan biraz evvel geçtiği gibi yatıp kalkıp hem aynı olumsuz negatif şeyleri düşünen daha ne desek, daha ne desek, daha ne desek Arab'ın yalellisi gibi. Sabahtan akşama kadar ya leyl, ya leyl, ya leyl hep böyle konuşuyorlarmış hep kendi aralarında. Bu paraleli artık kullanmasak biraz çok ülfet oldu, ülsiyet oldu Hz. Üstat da bu ülfeti, ülsiyeti kullanıyor ve ibadet ü taatte ülfet ve ülsiyet olur. Esas onun özündeki ve ruhundaki derinliğindeki o enginlik duyulmaz. Onun için sürekli iman yenilemek lazım. Bunlarda zulm disiplinlerini yenilemek için daha ne desek, daha ne desek bu

³⁶⁵ Nisa suresi 70. ayetidir. "Bu lütuf Allah'tandır" anlamına gelmektedir.

paraleli biraz kullanmasak şimdi çok ülfet oldu. İnsanlar esas muhatap kitlemiz üzerinde arzu ettiğimiz şekilde bizim arzu ettiğimiz ölçüde negatif tesirli olmuyor. Tabi onlar ona pozitif tesir diyorlar da o ayrı mesele. Öyle tahripkârlığı olmuyor onun yani, bu adamları dize getiremiyoruz, pes ettiremiyoruz, dediğimizi diyoruz adamlar hâlâ dimdik duruyorlar. Üstelik biz sadece Türkiye’de önlerini almak istedik bunların fakat bir de baktık ki böyle aldık dürbünü teleskopu veyahut rasathanelerden temaşa ettik; mübareklerin bir çıkmadıkları gökteki yıldızlar kalmış. Her yere uzanmışlar her yere el atmışlar. Nasıl yapsak bunların sesini soluğunu kessek filan diye. Hakikaten tecrid düşüncesi arkasında koşturup duruyorlar. Bilmem ki böyle bir cehd ve içtihatla adama sevap kazandırır mı? Onu onların insafına bırakıyorum ben³⁶⁶.”

³⁶⁶ Herkul, “498. Nağme: Kılıçların Gölgesinde”, *Herkul Nağme*, <https://www.herkul.org/herkul-nagme/498-nagme-kiliclarin-golgesinde>, (E.T.: 27.02.2021).

EK 2: 19.03.2016 Tarihli “Sıfır Sorun!” İsimli Konuşmanın Tam Metni

“Ya mesaj yoksa ızdırap genel manzara dilime bir kilit vurmuşsa kalbim bütün dünyadaki yangınların bir yönüyle birden müşahade ediyor. Hz Piri ifadesiyle, işin içinde iman, din, millet, huhu, kardeşlik sevgisi alev alev yanıyor, siz onu söndürmeye koşarken birileri aynı zamanda sizi engelliyorsa yangına körük çekiyorsa ve siz belli bir ölçüde bunları bugünüyle yarınıyla duyuyor değerlendiriyor bugün böyleydi yarın şöyle olmaya namzet görünüyor mülahazalarıyla oturup kalkıyorsa, kalkıyorsanız bilmem ki bir şey söylemeye gücünüz yeter mi? Odamdan çıkıp buraya gelinceye kadar verilmiş bir söz olduğu için hocamız konuşsun diyecektim ben. Ama belki 10 defa 20 defa Hz. Yakup gibi inledim. “innema eşku bessi ve huzni ilallahi³⁶⁷”

İslam dünyası var olduğu günden beri hiç bu ölçüde mesâvîye, bu ölçüde derbederliğe, bu ölçüde parçalanmaya, bu ölçüde birbirine düşmeye maruz kalmamıştır zannediyorum.

Değişik yerlerde katmerli zulümler yaşanıyor, insanlara gadrediliyor. Ümit veriyorsunuz bir kısım kimselere, “Size arka çıkarız!” diyorsunuz. Bir göç silsilesi başlıyor. Geliyorlar; bakamıyor, edemiyor, göremiyor, kollayamıyorsunuz. Her gün bir sürü mü'min, çoluğu çocuğuyla deryada boğuluyor; gittiği ülke kapılarından geriye çevriliyor. Ve televizyonlar bunları neşrediyor. Siz bu tabloyu görüyorsunuz. Yüreğiniz ürpermiyorsa, gözünüz yaşarmıyorsa, insanlık adına kaybettiğiniz şeylerin farkında değilsiniz. Kendi ülkende kıyametler kopuyor. Her gün bir yerde toplar, güller patlıyor; canlı bomba denaetleri, şenaatleri irtikâp ediliyor. Kimin ne olduğu belli değil, bir sürü masum insan ölüyor; bu Hristiyan da olsa, Yahudi de olsa, Müslüman da olsa, ateist de olsa, deist de olsa, materyalist de olsa insandır. Haksız yere bu insanlar öldürülüyor.

İdare edilemiyor, bunlar görülemiyor, farkına varılamıyor. Sistem, başkalarının arkasından koşturup duruyor. Masum insanları yakın takibe almış, onları izliyor. Onları yok etme, onlar hakkında ibadet tenkil uygulama, onlar hakkında elinden geldiğince onlar hakkında kötülük yapma denaeti, şeneati arkasından koşuyorsa nasıl konuşacaksınız ki. Nasıl bir şey anlatacaksınız ki?

Manzara bu. Ama birileri hâlâ Pakraduni Akıllı Mehmet Efendi gibi konuşuyor. Kırk kişi bir yerden yuvarlanıyorlar; otuz dokuzu ölüyor, diğerinin de kolu kanadı kırılıyor. Soruyorlar; “Akıllı Mehmet Efendi ne oldu?” O, “Sormayın, az daha bir sakatlık çıkaracaktık!” diyor. Dünya alev alev yanarken, o kendi ülkeni de sararken ve her gün bir sürü insan orada zulme, gadre, mağduriyete, mazlumiyete uğradığından dolayı inlerken hâlâ bazıları “sıfır problem” diyorlarsa, biz her şeyle beraber aklımızı, mantığımızı, diplomasi düşüncemizi bile kaybetmişiz, çoluk çocuğun elinde kalmışız demektir. Akli hiçbir şeye eremeyen bir köy muhtarlığını bile idare edemeyecek kadar seviyesiz, derbeder, perişan, basbayağı insanların umuduna kalmışız. Bunları görürken bunları müşahade ederken nasıl bir şey konuşacaksınız ki. Ne konuşacaksınız. Ama siz dediniz bütün bunları falanın filanın akılsızlığına mantıksızlığına birilerini ümitlendirip bir yerdeki bir sisteme karşı çıkmalarını sağladıktan veya vesile olduktan sonra onları

³⁶⁷ Yusuf Suresinin 86. ayetidir. “Ben kahrımı ve tasamı ancak Allah'a şikayet ederim” anlamına gelmektedir.

sahipsiz bırakmışsınız onlara bağlama yerine biraz daha bu mevzuda yapmamız gerekli olan şeyleri yapamadığımızdan dolayı Cenab-ı Hakk'ın bize bir zalim kılıcı olarak musallat ettiğini düşünmemiz zannediyorum daha isabetli olacak. Ez zalimu Seyfullah se yentekumi bihi.

Dünyanın değişik yerlerinden zalimler onların hayhuyları duyuluyor. Ve dünya mazlumların ahu eniniyle inliyor bir yere kadar gider bu. Fakat re'yel ayn meseleyi görüyor gibi çok iyi inanmalısınız. Belki bizi de o sel o öldürücü sel önüne katıp sürükleyecek. Çünkü Kur'an-ı Kerim "Vetteku fitneten la tusibennellezine zalemu minkum hassah" o fitneden korkun ki geldiği zaman sadece zalimlere mahsus olarak gelmez. Herkesi önüne katar götürür.

Hız. Pir Erzincan ve İzmir zelzelesi münasebetiyle neden bu yerlerde daha çok oldu çünkü diyor İslahçılar yoktu orada fesat çoktu fesat gırtlakta yaşanıyordu. Ümit vaat edici toplumu ıslah edici bir kısım kimseler orada seferber değillerdi. Toplumun seferber olması lazımdı. Dolayısıyla günah işleyenler işledikleri günahtan dolayı diğerleriyle öyle bir günah öyle bir mezalim karşısında sükût ettiklerinden dolayı. Birileri zulm ediyordu diğerleri de zulmün karşısında dilsiz şeytan gibi susuyorlardı. Bela geldi hepsine birden çarptı. İmanla gidenler öbür tarafta mükafatlarını görürler. Fakat o türlü şeylere sebebiyet verenler dünyaları yıkılıp gittiği gibi ahirette de cezalarını mutlaka çekerler. O açıdan da meseleye bakarken biraz "Ve ma esabekum min musibetin fe bi ma kesebet eydikum ve ya'fu an kesir" başınıza gelen her şey sizin kendi kazancınız hatta kesr kelimesini kullanmak suretiyle bazen iyi şeyler zannettiğiniz iltisab değil fakat aslında kötü şeyler içtihat hataları tahmin hataları ciddi yanlışlar. Meseleleri meşveret ederek esasen uygulamaya koymadığınızdan dolayı bir yönüyle yanlış risklerini çoğalttığınız için burada "Ve ma esabekum min musibetin"³⁶⁸ size isabet eden her şey "fe bi ma kesebet eydikum" kendi elinizle kazandığınız şeyden dolayıdır. Cenab-ı Hakk'ın rahmetin enginliği ne yapar ve "ya'fu an kesir" kaldı ki Allah çoğunu da affediyor onların.

Akif'in ifadesiyle Haya sıyrılmış inmiş, öyle yüzüzlük ki her yerde. Ne çirkin yüzleri örtermiş, meğer o incecik perde. Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafe-i bi medlul bakın şu yalancı zift medyasına yalan raîç Yalan raîç, hiyanet mültezem, her yerde hak meçhul Ne tüyler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılap olmuş Ne din kalmış ne iman, din harab, iman serap olmuş. Yalan söyle iftira et tezvirde bulun iyilik yapan insanlar fakire burs veren insanları şekavet şebekesi gibi derdest et hem de sahur vaktinde iftar vaktinde hiç istintak etmeden içeriye at haklarında iddianame hazırlamadan içeriye at. Çeksinler de yıldırmaya çalış onları. Zirveye vursun böyle zulümler bu zulmler. Allah C.C. "Ve ma esabekum min musibetin fe bi ma kesebet eydikum ve ya'fu an kesir" acaba onlara karşı biz ne yaptık. Vazifemizi tam yaptık mı? İyilik ve güzellik adına neye mahzar oluyorsanız iyi bilin ki o Allah'tandır. Hâlâ mazhar olduğunuz o iyilikler her şeye rağmen vazifede onca sui taksire rağmen hâlâ sağanak sağanak eltaf-ı ilahiye başınızdan yağıyorsa hâlâ bir kısım iyilikler yapma imkânını Allah lütfediyorsa bu Allah'tandır kendinizden bilmeyin. Zinhar marifetinize vermeyin. Bunları dehanızla değerlendirmeyin. Fetanetinize vermeyin

³⁶⁸ Şura suresinin 30. ayetidir. Ayetin tamamı bu şekildedir: "Ve ma esabekum min musibetin fe bi ma kesebet eydikum ve ya'fu an kesir." ve "Başınıza gelecek her felaket, kendi yapıp ettiklerinizin bir ürünüdür. Bununla beraber Allah pek çoğunu bağışlıyor." Anlamına gelmektedir.

bunları ve zinhar biz yaptık demeyin. Size isabet eden her hasene güzellik iyilik Allah'tandır. Size gelen çarpan toslayan vuran sizde tramvolar meydana getiren her gün farklı bir şokuyla yaşadığınız o müsibetler varya onlarda sizin kazancınıza terettüb eden sizi riskli hayatınıza düşüncelerinize terettüb eden cezalardır.

Evvela kendimize bu zaviyeden bakmamız lazım. Biz bize düşen vazifeyi bi hakkın yaptık mı? Şu yamuk yumuk yürüyen insanlar ben Müslümanım dedikleri halde imam hatiplerde namaz kılma nispeti yüzde 13'lere düştüğü dönemde hâlâ meseleyi sessizlikle bir yönüyle sukut murakebesiye geçiren. Serkarlar acaba bunlara denmesi gerekli olan şeyi makul diyebildik mi? Yanlarına sokulabildik mi? yürüdüğünüz bu yol yanlıştır diyebildik mi usulüne göre. Esasa sımsıkı bağlı olarak ürkütmemek için üslupta da hata etmeden zalime, haine, fasıka, facire denmesi gerekli olan şeyleri usulüne göre diyebildik mi ikaz edebildik mi? O talimciyi, o terbiyeciyi, o vatan evladını eline alan çırak çıkarmak isteyen insanları gerektiği ölçüde ikaz edebildik mi?

“Tuba lil guraba. Ellezîne yuslihûne ma efsedehunnâs” O gariplere müjdeler olsun. Yaşadıkları toplum içinde duyguları düşünceleri itibariyle garip anlaşılmıyorlar. Müjdeler olsun onlara. Kim o garipler, elalem türlü türlü fesatlar. Fesat bir yönüyle o tabiri kullandık birkaç defa mahsuru yoksa fesat fasit dairesi karşısında sesini çıkarmayan insanlar var. Fesat dairesi içerisinde seslerini yükselten yeter diyen insanlar onlara müjdeler olsun. Neyin var olduğunu neyin yok olduğunu sizin yüksek feraset ve kiyasetinize havale ediyorum.

Meseleye o zaviyeden baktığımız zaman zannediyorum biz esasen din adına yapmamız gerekli olan şeyler ruhumuzun abidesini ikame etme istikametinde gerekli olan gayreti gösteremediğimizden dolayı tabiri diğer ile bütün bütün dünyaya daldığımızdan dolayı, bilerek dünya hayatını ahiret hayatına tercih ettiğimizden dolayı şahsi huzur saadet mutluluk ikbal duygumuzu Allah'ın rızasına tercih ettiğimizden dolayı anti parantez umum adına konuşuyorum umum İslam toplumu adına kabadokya sakinleri oradaki serkarlar adına konuşuyorum. Evet.

İmam hatip talebesi namaz kılanı yüzde 13'lere düştüğü zaman uyuşturucu ilk mekteplere kadar indiği, inmesi hadisesi karşısında acaba ciddi bir infial gösterdik mi? Ne kadar bir infial? Gayet masum şuna buna burs veren insanların altına bir şakii takip ediyor gibi eslerle yürüdüğünüz ölçüde en azından bu meseleyi yakından takibe aldınız mı? Kontrol etme niyetine girdiniz mi acaba? Acaba bu meseleyi nasıl doğruya yönlendiririz o mevzuda ihmali fikirde bulundunuz mu? Şakak zoklattınız mı? Kasıklarınızda bir sancı hissettiniz mi? Bu dönemde bu işi yapan insanlara “Tuba lil guraba. Ellezîne yuslihûne ma efsedehunnâs” bütün bozguncuların, zalim idarecilerin haksız yere insanların tepesine binen hergün farklı bir yanlışla milletin Müslümanın tepesine binen o zalimler karşısında eğer gerekli olan ıslah hareketi yapılmıyorsa hiç farkına varmadan dünya muhabbeti bilinerek ahirete tercih ediliyorsa haşa ve kella herşey bir yönüyle zat-ı uluhiyete kulluğun yerine konuyorsa ikbal duygusu istikbal duygusu saltanat duygusu zengin olma duygusu filoya sahip olma duygusu, yata sahip olma duygusu, beyler paşalar şahlar şehnişahlar gibi yaşama duygusu ahiretle alakalı şeylerin yerini alıyorsa onlar kaybetmişler zaten. Fakat siz o konuda gerekli olan ıslahatı yapmıyorsanız bir tavır koymuyorsanız sesinizi yükseltmiyorsanız yeter ey zalimler demiyorsanız

denmesi gerekli olan tavırla en azından intihaplarına onların hayır demiyorsanız şayet bir bela geldiği zaman “Vetteku fitneten la tusibennellezine zalemu minkum hassah” Erzincan ve İzmir zelzelesi Sakarya zelzelesini hatırlayın bir kulak çekme bir şevkat tokatı mahiyetindeydi. Dünya bu şekilde bilinerek ahirete tercih edildiğinden dolayı bir yönüyle biz kendimiz olma istikametinde gerekli olan gayretleri gösteremedik. Gösteremediğimizden dolayı da zalimlerin eliyle şefkat tokatı hatta hiddet tokatı hatta nikmet tokatı hatta her gün çok farklı tramvalar yaşatacak bir yönüyle zihinde zonklamalar yaşatacak hadiselerle maruz kalıyoruz. Vazifemizi yapmadığımızdan dolayı ihtimal ona vermek lazım.

Kur'an öyle diyor. Hz. Pir farklı bir şekilde onun anlamını ifade ederken diyor ki “iyiliği Allah'tan kötülüğü kendinden bil” iyiliği Allah'tan kötülüğü kendinden bil, böyle bilersen bir yönüyle tövbeye yönelirsin, istiğfara yönelirsin. Evbeye yönelirsin inabeye yönelirsin. Fakat yaptığın kötülüklerin farkında değilsen her kötülük kalbinde bir yara yapar. Bir leke oluşturur ve bir gün o kalp latifeyi rabbaniye his şuur vicdan fonksiyonlarını eda edemez hale gelirler, ölürlər. Bu insanın ölümü demektir. Böylelerine bakarken hak dostu ey mezali mütalik bedbahtlar gelen neslin önünden çekiliniz... Ta kainat üzerinde hakayıkı kuraniye temeyüssaz edecek olan nesli credit gelsin credit bir nesil, kirlenmemiş bir nesil, dünyaya meyletmemiş bir nesil, kendini hakka adanmış bir nesil, ilây-ı kelimetullaha adanmış bir nesil, millî mefkureyi millî mefkure abidesini ikame etmeye kendini adanmış dünyevi beklentilere sırtını dönmüş bir nesil. Yepyeni bir nesil. Kur'an gökten kendisine yeni inmiş gibi onu duyan içtenleştiren bir nesil. Onun haramına haram diyen helaline helal diyen hatta çok helallerden bile ben bunların karşılığını ahiretten almak istiyorum ne diye benim başımdan sağanak sağanak yağdırıyor ben bunları ahirette bekliyordum diyecek kadar civan mertçe davranan yaptığı hizmetleri dünyevi bir kısım çıkarlara menfaatlara bağlamış insanlar samimi olmayacakları gibi ortaya koyacakları şeylerde devam etmeyecektir. Devam ve temadi onun için söz konusu değildir.

Yürüdüğümüz yolun hakkaniyetine inanıyor musunuz? İnanıyorsunuz. Bir sürü dökülen insan oldu. Baskılar karşısında başkalarının vesayeti altına giren insanlar oldu. Sesini kesen dilsiz şeytanı tercih eden insanlar oldu. Mü'mindi bunların çoğu ama ne yaptılar bunlar yürüdükleri yolun bir yönüyle o yolda başlarına gelebilecek şeylerden dolayı pişmanlık duyduklarından adete Müslüman olduklarına pişmanlık duyma gibi bir tavır içerisine girdiler. Yürüdüğünüz yol haklıysa şayet başa gelen her şeye katlanmak gerekirdi. İster ölüm ister sürgün geçende ifade edildiği gibi efendim hançer ile yüreğimi yar senden dönmezem başıma erre koy neccar senden dönmezem beni ateşlerde yak settar senden dönmezem deme şeklinde gelen bela ve musibetlere karşı koymak icab ederken sanki yürüdüğü yol yanlışmış gibi zalimlerin vesayeti altına girme bir yönüyle onların güdümüne girme onların o mevzuda vereceği bahşişlerle satılma peylenme arsa tahsisi ile peylenme villa tahsisi ile peylenme zengin olma imkânları bahşedilmek suretiyle peylenme. Peylenmeler hayvanlara mahsus şeylerdir. “kel-en'âmi bel hum edall” Kur'an-ı kerim buyuruyor. İnsan bu seviyeye düşünce böyle peylenebilir hale gelince hayvan belki hayvandan daha aşağı demektir.

Yürüdüğünüz yol doğruysa o yolda başınıza gelen her şeye gelse celalinden cefa yahut cemalinden vefa ikisi de cana sefa lütfunda hoş

kahrında hoş demek. Seni testerelerle parçalasalar, kolunu kol bacağını bacak kelleni kelle alsalar zindanlara atsalar ağzına fermuar vursalar görmek istediğin şeyleri göstermeseler, her şeye rağmen yürüdüğün yolun doğru olduğuna inanıyorsan yürüdüğün yol Allah yolu. Cennete götüren bir yol. Resulullah'a ulaştıran bir yol Hafızannallah dönme o yolda devrilme bir yönüyle takılıp yolda kalma uykuya dalma bütün bunlar bir yönüyle o yürüdüğün yolda pişmanlığın ifadesi ve bu pişmanlık Müslüman olmaya karşı pişmanlığın ifadesidir. Keşke Müslüman olmasaydım demeye tekabül eder. Olmasaydım da bunlar falanı filanı Maocuyu kayırdıkları gibi Leninci'yi kayırdıkları gibi Marksist'i kayırdıkları gibi devlete gelip tuzak kuranları kayırdıkları gibi bizi de kayırsınlar demek. Müslümanlıktan pişmanlık duyma demektir. Resullullah'ın arkasından yürümekten pişmanlık duyma demektir. Raşid halifelerin arkasından yürümekten pişmanlık duyma demektir. Allah böyle bir zilletten böyle bir kompleksten böyle bir aşağılık duygusundan gerçekten kendisine bağlanmış inanmış adanmış insanları muhafaza buyursun.biz bize ait şeyleri çok iyi değerlendirmemiz lazım.

Onun içindir ki bizim milletimizin Hz. Pir'in dediği gibi 'din hayatın hayatı esası ihyayı din ile olur bu milletin ihyası.' Dünyaya bu en çaplı şekilde gösterilmesi gerekli olan bir şeydir ama bu mevzuda zannediyorum biz aheste revrik ettiğimizden dolayı Allah zalimleri musallat etti.ve onlar birer zalim kılıcı gibi sizi... Tediv ediyor sizi arkadaşlarınızı tediv ediyor. Bir gün gelecek "Ez-zâlimü Seyfullah Yentakimü bihillâh, sümme Yuntekamü minhü" Allah zalimle intikam alır bir kılıç olarak sonra döner ondanda intikam alır. Bunlara fırsat vermeyelim. Yapılması gerekli olan şey esas dinin hayatı hayat olması. o dini ahlakın dine saygının hayatı hayat olması meselesi. İsterseniz buna emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker diyebilirsiniz. Bu yapıldığı takdirde Allah'ın izni inayetiyle Hud suresinde ifade buyrulduğu gibi "Ve ma kane rubbûke li yühlikel kura bi zulmiv ve ehlüha muslihun"³⁶⁹

Allah bir kariyeye bir beldeyi bir ülkeyi bir memleketi bir coğrafyayı felakete maruz bırakmaz helak etmez onları içlerinde ıslahçılar var ise şayet.

Toplumu ıslah edip yeniden kendileri yapma istikametinde kendileri olma istikametinde gayret sergileyen eğer bir kısım basiretli insanlar müşhidler varsa dilini kullanan mantığını kullanan gücünü kullanan çevresini kullanan insanlar varsa Allah C.C. o beldeyi helak etmeyecektir ama yoksa işte biraz evvelki zelzele misallerini arz etmeye çalıştım Hz. Pir'den mülhem Allah C.C. kötülük yapanla beraber o iyilik yapan insanları da helak eder o mevzuda çok temkinli olmak lazım dikkatli olmak lazım.

Bazen de güzel şeyler yapılırken esasen halisane bir niyetle ihlasla rızay-ı ilahi hedeflenerek ve Cenab-ı Hak Aşkını istiyakla ona doğru yürüyerek ele alınmamışsa şayet o işin içine de bir şeyler karıştırıldığından dolayı yine o mevzuda da arınmamız için Cenab-ı Hak tedib eder tokatlar Hafazanallah. Allah için yapılan işlerde el ihlas ver rıda ve halisel aşk ve istiyak temel esastır. Yapılan her şey Allah rızası için yapılması ihlasla yapılması rıza hedeflenmesi ve sonuçta Cenab-ı Hakk'a ulaşma, mülaki olma hedeflenmesi esas olmalıdır. Bu esaslardan sapma olduğu zaman şevkat tokatlarının geleceği kaçınılmaz olur Hafazanallah. Buna da isterseniz emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker müessesini işletme diyebilirsiniz. Biraz

³⁶⁹ Hud Suresi 117. ayetidir. "Rabbin, kasabaların halkı ıslah olmuşken, haksız yere onları yok etmez." anlamına gelmektedir.

evvelki mülâhazayı nazarı itibare alarak o çocukları uyuşturucu kullanmaktan alıkoyabilirsiniz. Onların başındaki insanları uyarabilirsiniz belli tavırlarınızla çok iyi idare edemeyen insanları o mevzudaki meşru hak ve adaletin kanunun ve nizamın gerektirdiği usullerle esasen hizaya getirebilirsiniz. Zararlı oluyorsa şayet o mevzuda ısrarı rey de bulunarak zalimlerin bir daha gelip başınıza musallat olmasına meydan vermeyebilirsiniz. Elinizin tersiyle onları itebilirsiniz. Millete zulm etmelerine meydan vermeyebilirsiniz ve böylece marufu canlı tutarsınız. Münkeri de ayaklarınızın altına alır onun üzerinde raks edersiniz. raks edersiniz. Yoksa ağlamalar ağlamaları devam edecek bu hali söylemek doğru değil benim seccademe baksanız cereyan eden hadiseler karşısında gözyaşlarımın izleriyle her tarafı bir leke haline gelmiştir. Aylardan beri ağlamadan başka bir şey bilmiyorum. Sadece o kadar. Eğer bunlar samimi nezli uluhiyetinde bir kıymet ifade ediyorsa ya Rab sen cehennemi bile gözyaşlarıyla söndürüyorsun İslam dünyasında önü alınmayan bu yangın üzerine bir de elinde benzinle giden insanların mevcudiyeti karşısında sen samimi insanların gözyaşlarıyla bu korkunç yangını söndür. Görmeyen o kör gözleri aç Allah'ım. İşlemeyen hiçbir şeyden anlamayan o densiz kafalara Allah'ım sen akıl idrak feraset ve kıyaset lütfeyle.

Artık yeter bu kadar insanları kahvelerde oturup hiçbir şey bilmeyen insanları zavallı muhtarları kandırma suretiyle toplumu sürü gibi arkalarından sürüklenmeleri Allah'ım buna meydan verme demeliyiz yalvarıp yakarmalıyız Cenab-ı Hakk'a. Rabbim dua tazarru ve niyazlarımızı kabul buyursun. Ye se düşmemeli inkisar yaşamamalı benim inkisarlarıma da belki iştirak etmemeli ama bir şeye iştirak edebilirsiniz. Sizde gece kalkın 8-10 rekat teheccüd namazı kılın ve isterseniz şöyle de diyin.

Eğer bizim sağda solda derdest edilen kadınıyla erkeğiyle fakir talebeye burs verdiğinden dolayı dünyanın 170 küsur ülkesinde okul yaptığından dolayı bizim dil ve kültür bayrağımızı dalgalandırdığından dolayı namı celili Muhammediyeyi herkes tarafından saygıyla karşılanır hale getirdiğinden dolayı hale terör örgütü şeklinde derdest ediyorlarsa bu insanları Hafazanallah derdest ediliyorlarsa bunları diyebilirsiniz yani bunu. Allah'ım onlar bu işlerinde haklıysa zerre kadar hakları varsa onda bir hakları varsa sen o okulları da o okullarda çalışanları da yerin dibine batır ihlas yoksa rızayı ilahi yoksa aşkı iştiağı ilahi yoksa yerin dibine batır. Yok şayet onda bir karşı taraf bu mevzuda haksızlık yapıyor masum insanların üzerine gidiyorsa Ey Rab. Sen hereği görüyorsun Semi'sin Basir'sin bunları yapan ve bu yapılanlar karşısında dilsiz şeytan gibi susan ne kadar insan varsa evlerine ateşler sal yerin dibine batır en yakın zamanda kahr-u perişan eyle. Kim olursa olsun. Bağışlayın zırvasından zirvesine kadar hepsini yerin dibine batır Allah'ım.

Ben bunu derken hak hakikat yolunda yürüyen insanların ihlasla rızayı ilahi istikametinde Allah'a karşı aşkı iştiağıyla yürüdüklerine samimi inandığımdan dolayı tereddüt etmeden söyledim ve karşı tarafın bu mevzuda haccaşlar, yezidler, melunlar gibi Müslümanların üzerine geldiğine onda on inandığımdan dolayı söyledim. Yoksa adetimizde tel'ine bedduaya âmin deme yoktur. Tel'ine bedduaya âmin deme yoktur. Değil Tel'in ve beddua doktor ikbale ait bir şey bize bu yolda sürekli yürümek sarsılmadan erir menzili maksuda aheste giden... İhtimal 170 ülkede Cenab-ı Hak size okullar açtığında milyonlarca insanı sizin arkanızda koşturduğundan dolayı hasedine yenik düşmüş çekememezliğine yenik düşmüş haset ve

çekememezlik bazen küfür ötesi insana şeyler yaptırır. Onların yaptıklarıyla kafirin yaptıklarına bakarsın daha aşkındır onu çünkü haçlılar ülkeyi işgal ettikleri zaman camilere ilişmemişlerdi, camideki insanlara ilişmemişlerdi, imama ilişmemişlerdi, evinde oturan temiz masum bayana ilişmemişlerdi. Bayanların eline zincir vurmamışlardı. Haset çekememezlik yapamadıkları şeyleri yaptığınızdan dolayı Allah C.C. bir yönüyle onlarda o haset duygusunu harekete geçirdi. Allah mı geçirdi şeytan mı geçirdi bilemeyeceğim. Size akla hayale gelmedik yezidin yapmadığını, Haccac'ın yapmadığını, Füller'in yapmadığını Jül Sezar'ın yapmadığını yaptılar ve bu mesavileriyle tarihe kaydedilecekler. Size istikamet içinde hep doğru bildiğiniz o yolda yürümek düşer.

Ben konuşmaya takatim yoktu. Bana bu fırsatı verdiniz. Keşke vermeseydiniz. Gelmek istemiyordum Suat hocamız konuşsun istiyordum çünkü odama kapanır sadece orada ülkeyi idare edemeyen seviyesiz insanlar Suriye'yi batıran maceraya bir yönüyle feda eden akli bir şeye ermeyen insanlar bunların yaptıkları mesavi karşısında inanın çok defa ağlaya ağlaya gözlerim görmez hâle geldi. Bazı şeyleri göremiyorum. Bazı yazıları okuyamıyorum, okuyamıyorum Allah onları da benim günahlarıma kefarete yapsın³⁷⁰.”

³⁷⁰ Herkul, “Canlı Yayınlanan Bamteli: SIFIR SORUN (!)”, *Bamteli*, <https://www.herkul.org/bamteli/canli-yayinlanan-bamteli-sifir-sorun>, (E.T.: 27.02.2021).